

Förslag till "Vision för Söderort" och förslag till inriktning för genomförande av visionen

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Förslaget till "Vision för Söderort" godkänns.
2. Förslaget till inriktning för genomförandet av visionen som presenteras i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 18 december 2001 godkänns.
3. Stadsbyggnadsnämnden, gatu- och fastighetsnämnden, näringslivsnämnden, utbildningsnämnden, integrationsnämnden, kulturnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, Enskede-Årsta stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Hägerstens stadsdelsnämnd, Liljeholmens stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Vantörs stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd ges följande uppdrag.
 - 3.1 Inom respektive ansvarsområde med högsta prioritet och samordnat arbeta med genomförandet av "Vision för Söderort".
 - 3.2 I kvartalsrapporter och verksamhetsberättelser redovisa resultaten från genomförandet av visionen.
4. Stockholms Stadshus AB uppmanas att med högsta prioritet och samordnat arbeta med genomförandet av "Vision för Söderort" i koncernen.
5. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att samordna arbetet med genomförandet av visionen inom staden och gentemot externa aktörer.

Före dragande borgarrådet Carl Cederschiöld anför följande.

Ärendet

Kommunstyrelsen beslutade den 4 april 2001 (Dnr 171/01) att inrätta en förvaltningsövergripande arbetsgrupp i syfte att ta fram en utvecklingspolicy för Söderort. Arbetet har letts av stadsledningskontoret med en styrgrupp och en projektledningsgrupp med representanter från fackförvaltningar och stadsdelsförvaltningarna i Söderort.

Vision för söderort i sammanfattning

Vision för Söderort, *bilaga 3*, har till syfte att lyfta fram och tillvarata de tillväxtmöjligheter som finns i Söderort och att samordna stadens och andra intressenters insatser. I visionen redovisas ett antal förslag inom olika samhällsområden som tagits fram efter en analys av de nuvarande förhållandena i Söderort och en dialog med företrädare för medborgare, näringsliv, grannkommuner och regionala organ. De tematiska ämnena som visionen koncentrerats till är;

- Söderort - mer attraktivt att bo i
- Infrastruktur som knyter samman och stärker
- Ett starkare näringsliv
- Utvecklad service och handel - för ett attraktivare Söderort
- Utveckla och profilera utbildning - kompetens i Söderort
- Mångfald och utveckling
- Gröna Söderort
- Det gränslösa Söderort

Projektgruppen har även studerat tre avgränsade geografiska områden där det finns en särskilt stor utvecklingspotential: Norra Söderort, Älvsjö-Vantör-Farsta och Skärholmen-Kungens Kurva.

Tematiska områden

Enligt visionen skulle en förbättring av infrastrukturen ha en stor betydelse för den framtida utvecklingen i denna del av regionen och höja Söderorts attraktionskraft för företag och boende. Därför föreslås bland annat en utbyggnad av Förbifart Stockholm och en förstärkning av tvärgående vägförbindelser mellan E4:an och Nynäsvägen. Dessutom redovisas en

omfattande utbyggnad av den spårbundna kollektivtrafiken i framför allt de yttre delarna av Söderort.

En annan central utvecklingsfråga är bostadsbyggande och boendemiljö. I visionen ingår målet att bygga totalt 18 000 nya bostäder i Söderort inom en tioårsperiod. Ambitionen är att skapa en blandad bostadsbebyggelse. En särskild satsning på lågskallig bebyggelse och enfamiljshus i naturnära lägen föreslås, liksom studentbostäder. Därutöver presenteras ett flertal idéer om hur tillgången till rekreation, idrott och service kan förbättras.

Vidare föreslås att staden tar fram ett tillväxtprogram för samtliga delar av näringslivet i Söderort med målsättningen att skapa 20 000 nya arbetsplatser inom tio år. I programarbetet avser staden bland annat studera möjligheten att effektivisera och förtäta befintliga företagsområden och verka för nya företagsetableringar i yttre Söderort. I visionen redovisas även en förstärkt koppling mellan näringsliv och utbildning på gymnasienivå och högskolenivå samt en utvecklad matchning av Söderorts arbetskraftsreserv mot de lediga jobben.

Remisser

Visionen har sänts ut på en bred remiss. Det totala antalet remissinstanser, såväl interna som externa, uppgår till 95. Av dessa har 58 inkommit med synpunkter. Till detta kommer ett antal spontana remissyttranden. För en förteckning till samtliga remissinstanser hänvisas till *bilaga 2*. Remissinstansernas synpunkter redovisas här mycket kortfattat. För en fullödigare redogörelse över remissinstansernas synpunkter hänvisas till *bilaga 3*. **Enskede-Årsta stadsdelsnämnd** ser mycket positivt på visionen, men anför att arbetet måste ske i samråd med boende och verksamma inom området, och i samverkan med företrädare för näringsliv och samhällsservice. Infrastruktursatsningarna prisas. De planerade snabbspårvägarna bör knytas samman med den befintliga tvärbanan. Nynäsvägens nedgrävning är nödvändig. Bebyggelsen i Enskede-Årsta kan förtätas. Den gröna korridoren Hemskogen – Svedmyraskogen – Majroskogen bör bevaras.

Farsta stadsdelsnämnd ser mycket positivt på visionen. Nämnden understryker bl a vikten av att höja utbildningsnivån i Söderort. Fler bostäder behövs, gärna enfamiljshus/radhus. Också Västerort bör ta sin del av nybebyggelsen. Tankarna kring Magelungsvägen lyfts fram. Omdragningen och upprustning av Magelungsvägen lyfts fram även ur trafiksynpunkt, då en bättre förbindelse till E4:an ses som nödvändig. Korsningen Örbyleden-Lingvägen behöver åtgärdas. En tvärspårväg till är mycket önskvärd, men stomlinjer på tvären är i det korta perspektivet mer realistiskt. En pendeltågsstation vid Fagersjö bör övervägas. Näringslivsfrågorna lyfts fram.

gersjö bör övervägas. Näringslivsfrågorna lyfts fram. Ett större och varierat arbetsplatsutbud behövs. Arbetsplatser kan förläggas längs trafiklederna.

Hägerstens stadsdelsnämnd ser positivt på visionen, men poängterar att en förutsättning för ett genomförande är gemensamma resurser, d v s finansiering. Nybyggnation bör omfatta boende med olika prisnivåer och upplåtelseformer samt kombineras med kommersiella lokaler. Nämnden tillstyrker infrastrukturförslagen, speciellt de spårbundna tvärförbindelserna. Lokala centra bör stödjas enligt servicepolicyn. Samarbetet mellan skolor och högskolor utökas. Företagens miljösattnings utvidgas till att gälla hela staden. Förbindelserna mellan grönområdena bör stärkas.

Liljeholmens stadsdelsnämnd ser positivt på visionen, men anser man måste prioritera åtgärderna i den för att möjliggöra ett genomförande av dem, samt ange tidsperspektiv. Potentiella investerare bör sammankallas snarast. Kultur- och idrottsnämnden borde också få operativt ansvar för genomförandet av visionen. Nämnden understryker behovet av bullerskydd längs Söderorts större motorleder. Den marina karaktären hos Söderort borde tas tillvara bättre, t ex genom färjelinjer. Tvärförbindelserna bör absolut utredas mer, då de redan genomförda (tvärbanan) inneburit så mycket positivt. Blandade upplåtelseformer och ett varierat ägande bör eftersträvas vid bostadsbyggande. Bevarande av gamla byggnader, samt förekomsten av goda bostadslägen, t ex Västberga industriområde. Ett asfaltsverk i industriområdet avstyrks. Nämnden välkomnar fler högskolor och studentbostäder. Stadsdelsområdets småcentra bör leva. En saluhall i området skulle vara ett positivt tillskott. Ett Nobelmuseum bör anläggas i Skulpturens hus. Brottsbekämpning, brottsförebyggande åtgärder och god fysisk planering är också prioriterat.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd konstaterar att stadsdelsområdet till ganska liten del berörs av förslagen i visionen, varför nämnden tagit fram egna idéförslag. Även Skarpnäck bör bebyggas ytterligare, bl a kan garage byggas om. Nämnden efterlyser bestämt en väg mellan Bagarmossen och Skarpnäcksfältet. Nämnden ser positivt på visionens förslag till infrastruktursattningar, såväl i form av vägar som spårburna lösningar.

Skärholmens stadsdelsnämnd ser positivt på att en vision tagits fram, inte minst det gedigna planeringsunderlagets sammanställning. Den stärker Skärholmens ambition som en västlig stadskärna. Nämnden avstyrker byggandet av "Förbifart Stockholm", förordar att Sättra friområde längs Mälarstranden avsätts som naturreservat, att cykelnätet ses över och förbättras. Nämnden förordar att en förtätning av området främst sker på Skärholmsvägen när den flyttas och i centrumanläggningarna i Bredäng, Sättra och Vårberg,

samt att det inte byggs på Bredängs Camping. Nämnden ser positivt på studentbostäder i området.

Vantörs stadsdelsnämnd ser positivt på de förslag i visionen som rör Vantörs stadsdelsområde och lyfter särskilt fram invånarnas synpunkter. Idéerna om ett utvecklingsområde i Älvsjö-Vantör-Farsta prisas likaså en expansion av Stockholm och Söderort i sin helhet. Nämnden anser inte att eventuella svårigheter och tveksamheter, såsom ej realiserad infrastruktur, skall lägga hinder i vägen för föreslagna projekt. Nämnden ser generellt positivt på infrastrukturens utveckling samt framhåller vikten av god tillgång till grönområden, samt ett bevarande av värdefulla sådana. Nämnden efterlyser dock åtgärder på kortare sikt.

Älvsjö stadsdelsnämnd ser mycket positivt på visionens ambitioner att skapa en helhetslösning för att utveckla Söderort och att bland annat stadsdelsnämnderna, vars uppdrag bland annat är att stärka den lokala demokratin, ges ett operativt ansvar i det fortsatta arbetet. Nämnden understryker särskilt vikten av en bättre balans mellan arbetsplatser och bostäder i Söderort, samt att ett skydd upprättas för Gamla Älvsjöskogen och Sollvågsåsen. ~~Sollvågsåsen~~ bör lyftas fram i det fortsatta arbetet, en lösning av trafiksituationen på Älvsjövägen, T-bana Älvsjö C – Hagsätra, en översyn om viss industrimark kan konverteras till bostadsändamål, exempelvis i Västberga och Älvsjö industriområden. Nämnden efterlyser också hos berörda organ administrativa resurser för att ett genomförande skall kunna bli möjligt.

Gatu- och fastighetsnämnden ser positivt på visionen och angreppssätt, men poängterar att det är viktigt att de olika projekten får genomföras med skilda tidsplaner med stor delaktighet från de lokalt verkande, samt att tillgänglighetsfrågorna inlemmas i arbetet så tidigt som möjligt. Extra resurser måste tillföras för ett genomförande, då många projekt kräver stora resurser såväl i planerings- som genomförandestadium. Fördjupade analyser och studier för alternativa lokaliseringar av bostäder, olika verksamheter, trafik- och transportlösningar, miljöfrågor, m m, behöver göras. Visionens mål beträffande bostäder kräver sannolikt att nya exploateringsmål öppnas. Infrastrukturfrågorna kräver fördjupade och utvecklade problembeskrivningar och målsättningar. En tydlig bristanalys behövs för en likaså nödvändig prioritering. Cykelnätet behöver kompletteras och uppgraderas.

Stadsbyggnadsnämnden är positiv till Söderortsvisionen och dess ambitioner. Nämnden understryker att genomförande av visionen bygger på nära samverkan och tydligt ansvarstagande från samtliga aktörer, både offentliga och privata. Genomförande bör söka stöd i översiktsplanen samt etappindelas. De olika åtgärderna måste prioriteras. Nämnden konstaterar att ett genomförande kräver utökade resurser. Tvärgående infrastruktur är

rande kräver utökade resurser. Tvärgående infrastruktur är viktigast och flera alternativa sträckningar bör utredas m h t till de olika stadsdelarnas potentialer och kvaliteter. Trafikanalyser behöver genomföras. Ny och varierad bebyggelse bör tillkomma i knutpunkter. Strategier för Söderorts grönområden behövs. Den fortsatta planeringen av de geografiska områdena bör följa översiktsplanens strategier. Eventuella avsteg bör grundas på noggranna planeringsunderlag och en bred planeringsprocess.

Utrednings- och statistikkontoret (USK) delar de uppfattningar som framförs i Vision för Söderort.

Socialtjänstnämnden har avstått från att besvara remissen.

Idrottsnämnden anför att idrott är bra för integration och folkhälsa. Nämnden efterlyser en planering där planerandet av idrottsplatser går hand i hand med övrig fysisk planering. Såväl bostadsområden som skolor behöver utrymmen för fysisk aktivitet i sin absoluta närhet. Idrottsnämnden konstaterar att resurser behöver avsättas för nyanläggning och upprustning av idrottsplatser. Staden bör vara restriktiv med att exploatera idrottsplatser för andra ändamål.

Integrationsnämnden ställer sig positiv till visionen. Nämnden anför att ett utökat bostadsbyggande, främst i form av hyresrätter, är en förutsättning för tillväxt i Stockholm. Bostäder bör byggas med utgångspunkt från behovet. Segregationen bör brytas genom en genomtänkt strategi. Ytterstadssatsningens och storstadssatsningens erfarenheter bör tas tillvara i arbetet. Brukarinflytande och medborgarmedverkan bör prioriteras. En integrationskonsekvensanalys bör göras av visionen. Nybyggnation bör ske med varsamhet om Gröna Söderort skall vara genomförbart. Vad gäller infrastruktur anför nämnden att den är av strategisk betydelse, samt att den föreslagna Yttre tvärbanan är viktig. Nämnden föreslår en utredning av möjligheten att från Skarpnäck låta tvärsparvägen gå via Sköndals centrum vidare utefter Fagersjövägen och Magelungsvägen till Fagersjö, Högdalen, Älvsjö och Frösunda.

Miljö- och hälsostrateginämnden ställer sig positiv till Vision för Söderort. Nämnden ställer sig mycket positiv till de föreslagna infrastruktursatsningarna. Nämnden vill dock framhålla att tillgängligheten för gående och cyklisterna behöver förbättras genom bättre skyltning och vägvisning. Nämnden saknar synpunkter på Högdalenverket i visionsförslaget. Nämnden hade gärna sett att miljö- och hälsoaspekter belysts mera i visionen, samt att miljökonsekvenserna kunnat redovisas. Tillkommande förändringar av befintlig markanvändning bör präglas av ett högt markutnyttjande. Nämnden har ett eget underlag för de tematiska områdena i visionen.

Kulturnämnden ställer sig positiv till visionen. Nämnden anser emellertid att kulturfrågorna behöver accentueras och anser att dess förvaltning bör ingå i visionens styr- och projektgrupper. Både kultur- och integrationsfrågor behöver ges större vikt. Mötesplatser, främst för barn och ungdomar behöver utvecklas.

Renhållningsnämnden understryker vikten av att man i samband med nybebyggelse och förändring av bebyggelseområden tar hänsyn till behoven av återvinningscentraler, miljöstationer och andra platser för avfallshantering och återvinning. Med en genomtänkt strategi för detta blir återvinning och omhändertagande av avfall i ett område enkelt och rationellt i medborgarnas ögon. **Saluhallsstyrelsen** anför att det är av yttersta vikt att Årsta Partihallar och Slakthusområdena bevaras och utvecklas för grossist och distributionsverksamhet. Såväl ur logistisk synpunkt som miljö- och affärsmässigt är dagens läge på verksamheterna ypperligt. Livsmedelsdistributionen är av så avgörande betydelse för Stockholm att den

Näringslivsnämnden står bakom visionens förslag beträffande näringsliv, handel och angränsande områden, samt redovisar de åtgärder näringslivskontoret har fått huvudansvaret eller visst genomförandeansvar för. Nämnden framhåller vikten av att staden inom ramen för visionen tar hänsyn till vad som krävs för att förbättra folkhälsan för de människor som bor och verkar i Söderort. Nämnden betonar att goda kollektivtrafikmöjligheter förutom att vara effektiva i ordets vanliga bemärkelse även bidrar till minskad stress i vardagen och därmed till bättre folkhälsa, varför infrastrukturåtgärderna är en mycket viktig del av visionen.

Utbildningsnämnden ställer sig bakom Vision för Söderort men anser samtidigt att vissa frågor bör lyftas fram och diskuteras mer ingående, t ex ansvarsfördelning inom staden, utbildning för vuxna i Söderort samt övergången mellan grundskola och gymnasieskola. Till detta fogas en nulägesbeskrivning av aktiviteter på området.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet ställer sig positiv till framtagandet av en vision för Söderort. Rådet anser dock att visionen i vissa delar brister i resultatredovisning. Rådet anser vidare att den flerkärnighet som redovisas i visionen är bra, men anser att den skall vara tydligare ändå, dvs en utveckling där service och handel är lokal i dess rätta bemärkelse.

Stockholms Stadsmuseinämnd anser att det är värdefullt att visionen har tagits fram och föreslår att det fortsatta arbetet grundas på kulturhistoriskt planeringsunderlag och att en planering genomförs för stadsmuseiförvaltningens medverkan i arbetet.

Styrelsen för Stockholms Stads Bostadsförmedling AB anför att nyproduktion i dag är så dyr, att det är tveksamt om det kommer att finnas efterfrågan. Ett kraftigt bostadsbyggande i Söderort kräver därför ett absolut fokus på produktionskostnaderna, samt att staden stimulerar byggherrar som bevisligen kan bygga nya bostäder till rimliga priser. Vad avser upplåtelseformen bostadsrätt anser styrelsen att staden för att minska den enskildes risktagande bör överväga att anvisa mark endast om byggentreprenören är beredd att påta sig ett tidsmässigt längre gående garantiåtagande än vad som f n tillämpas. För övrigt anser styrelsen att konkretisationsgraden i visionen bör öka för att få genomslag för planeringen.

Styrelsen för Skolfastigheter i Stockholm AB ställer sig positiv till visionen och dess arbetssätt och lyfter särskilt fram hur integrationsfrågorna behandlas. Styrelsen framhåller vikten av ett nära samarbete mellan SISAB, utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna för att minska riskerna att skolor som kommer att behövas om fem år idag byggs om för andra ändamål. Styrelsen framhåller skolorna och deras fysiska förutsättning för integrationen. Numera byggs och planeras skolorna så att de blir en lämplig och välutnyttjad samlingspunkt för diverse olika verksamheter, även utanför till skolan hörande verksamhet. Nya idrottsanläggningar bör planeras så att de finns i skolornas närhet.

AB Familjebostäder ser positivt på visionens anslag. Bolaget kommenterar endast "sina" områden och konstaterar att Årsta centrum utan en omdaning med större kommersiella inslag, mindre trafik och tillkommande kompletteringsbebyggelse med större lägenheter kommer att ha ytterst svårt att överleva. Gubbängens centrum har bättre förutsättningar, vilka kommer att förbättras av projekterad kompletteringsbebyggelse. Också Gubbängens centrum skulle tjäna på en avlastning av Lingvägen. Möjligheten för normalinkomsttagare att efterfråga nyproducerade hyreslägenheter är, påpekar bolaget, helt avhängigt av kostnaderna för desamma. Såväl skatteuttag, som offentliga subventioner, villkor för tomträttsupplåtelser, gestaltningsskrav och andra krav spelar här stor roll.

AB Stockholmshem ser positivt på visionens anslag. Bolaget framhåller en ny snabbspårväg med nav i Älvsjö som en högt prioriterad åtgärd, samtidigt som den förbättrade infrastrukturen kan innebära sämre överlevnadsmöjligheter för lokal service, varför kompletteringsbebyggelse i dessa stadsdelar vore bra. Stockholmshem betonar att omflyttningsgraden ökar i områden som kompletteringsbebyggs. Bolaget deltar gärna i försök med korttidsboende för nyckelpersoner vid företag. En fortsatt upprustning av bostadsområdena behövs.

AB Svenska Bostäder ser positivt på visionens förslag till satsningar för levande stadsdelar. Bolaget poängterar behovet av konkretisering samt ett tillvaratagande av lokala drivkrafter hos boende, näringsliv och inom staden. Bolaget ser positivt på att arbetet spänner över ett brett fält, men betonar behovet av fördjupning och konkretisering, realistiska bedömningar och prioriteringar, särskilt avseende de utmärkta förslagen till infrastruktursatsningar. Bolaget stöder förslaget om stora bostadssatsningar och förordar en variation av bostadstyper och upplåtelseformer och önskar medverka i nyproduktionen och i planering. Om stadsdelscentra ö h t skall kunna överleva krävs stora grepp.

Centrumkompaniet i Stockholm AB ser positivt på visionen och står redo att aktivt delta i det fortsatta arbetet med de områden bolaget är verksamt i. Bolaget poängterar vikten av att arbeta på två nivåer, dels att arbeta vidare med de långsiktiga visionerna och samtidigt prioritera de områden där man kan nå snabba resultat. De föreslagna infrastruktursatsningarna är angelägna. Sträckningen Skärholmen – Kungens Kurva har högsta prioritet vad gäller de spårbundna tvärbanorna. Kungens Kurva ses som det område som har högst utvecklingspotential näringslivsmässigt.

AB Stockholm Globe Arena ser positivt på den satsning som planeras i Söderort, och har inga synpunkter på de olika tematiska områden som nämns. Bolaget kompletterar visionens beskrivning av de arbeten som pågår inom Globenområdet och med Globen-arenorna.

Stockholms stads Parkerings AB poängterar vikten av att parkering betraktas som en betydelsefull del av infrastrukturen. Större vikt bör läggas vid parkeringens betydelse än vad som framgår av Visionen för Söderort. Förbättrad tillgänglighet och goda parkeringsmöjligheter stärker handeln. Dimensionering av parkering för boende bör utgå från det faktiska behovet. Infartsparkeringarna behöver utökas, ej minskas.

Stockholm Visitors Board tillstyrker visionen utifrån besöksnäringens perspektiv med betoning på Globenområdet, Älvsjö med Stockholmsmässan samt Kungens Kurva/Skärholmen och understryker behovet av god samverkan mellan det offentliga och näringslivet i genomförandet.

Södertörns utvecklingscentrum, som här representerar Södertörnskommunernas gemensamma synpunkter, ser positivt på visionen och ser fram emot ett utökat samarbete, såväl mellan kommunerna som med regionala organ, högskolor och näringsliv. Kommunerna efterlyser utvecklad samverkan mellan kommunerna för en gemensam utvecklingsstrategi för hela södra Storstockholm, samt aktivt deltagande från stadens sida i utvecklandet av de regionala kärnorna i Södertälje, Flemingsberg och Haninge efterlyses. Kommunerna ställer sig negativa till Älvsjö som regionaltågsstation, då man

ställer sig negativa till Älvsjö som regionaltågsstation, då man menar att detta skulle innebära en avgörande försämring för Flemingsbergs utveckling.

Botkyrka kommun har synpunkter enligt ovan, samt ställer sig negativ till Älvsjö som station för regionaltåg. Kommunen söker samverkan för ytterligare utveckling av områdena kring tunnelbanestråket för nya etableringar inom upplevelsenäringen.

Haninge kommun delar södertörnskommunernas synpunkter i stort och välkomnar vidare förslagen gällande bättre tvärförbindelse mellan Väg 73, Nynäsvägen och E4. Möjligheterna att på sikt förlänga den föreslagna tvärspråvägen från Flemingsberg till Haninge bör studeras. Kommunen ställer sig positiv till en regionaltågsstation i Älvsjö, satsningar på utbildning och kompetens i Söderort och förslagen till ett starkare näringsliv. Hanvedskilens bevarande poängteras. Kommunen uttrycker oro för stormarknadsområden/outlets i Söderort, samt understryker att kommunen ingår som föreslaget kärnområde i RTK:s utvecklingsplan för regionen.

Huddinge kommun delar södertörnskommunernas synpunkter och understryker det positiva i samarbetet kring Skärholmen/Kungens Kurva. Kommunen understryker sin negativa inställning till förslaget om Älvsjö som regionaltågsstation.

Nynäshamns och Salems kommuner anför södertörnskommunernas gemensamma synpunkter enligt ovan.

Södertälje kommun delar södertörnskommunernas synpunkter samt argumenterar kraftfullt emot förslaget med Älvsjö som regionaltågsstation. Regiontågens syfte är kortare restider, vilket skulle motverkas av ett extra stopp vid Älvsjö. Södra Stockholms förbindelser med Stockholms C är redan tillräckligt goda. Risker för att stopp vid Älvsjö skulle innebära uteblivna stopp vid Södertälje Syd är avsevärd, vilket skulle innebära betydliga försämringar för Södertälje.

Tyresö kommun delar södertörnskommunernas synpunkter samt ser med stor tillfredsställelse på att staden vill söka ett aktivt samarbete med Tyresö gällande Skrubbaträngeln, som är av största strategiska betydelse för Tyresö. Kommunen aktualiserar en kommungränsjustering.

Regionplane- och trafiknämnden ser positivt på visionen, och understryker behovet av nya former av samarbete mellan kommuner och med näringslivet. Söderort bör också ses som en integrerad del av Södertörn. Förutsättningar för att ytterligare utöka antalet arbetsplatser bör prövas. Förslaget om Älvsjö som regionaltågsstation måste bedömas ur ett regionalt perspektiv – vare sig Södertälje och Flemingsberg får hotas som regionaltågstationer.

Länsstyrelsen i Stockholms län berömmar stadens samlade angreppssätt i visionen och anför att den utgör ett gott underlag för den fortsatta planeringen i området. Länsstyrelsen konstaterar dock att bevarandefrågor samt frågor om miljöstörningar och risker inte har behandlats, vilket ses som en stor brist och gör att helhetsbild saknas. Därför yttrar sig inte länsstyrelsen över i vilka delar vidare planeringslösningar är lämpliga eller inte. Staden bör överväga vilka kompletteringar av materialet och vilken hantering av detta som i övrigt behöver göras för att detta skall kunna fungera som fördjupning av översiktsplan och som planprogram i PBL:s mening.

Försäkringskassan Stockholm Län ställer sig positiv till den anda av samverkan som visionen präglas av, samt ser positivt på förslagen om nybebyggelse av bostäder, infrastruktur och utökning av antalet arbetsplatser i Söderort. Försäkringskassan betonar vikten av samverkan såväl myndigheter emellan som mellan myndigheter och näringsliv, samt myndigheters stöd till småföretagare. Försäkringskassan redovisar också myndighetssamverkan och projekt som pågår idag.

Länsarbetsnämnden i Stockholms län ser positivt på ambitionen, men saknar en reell och samlande vision, som kan väcka gensvar och engagemang hos medborgarna och som binder samman olika åtgärdsdelar till en helhet och långsiktig inriktning. Den beskrivna visionen utgör mer en fokusering på ett antal utvecklingsområden, svåra att konkret relatera till innehåll och tidsplan. Nämnden anser att erfarenheterna från ytterstads- och storstadssatsningarna i utvecklingsområdena bör tas tillvara och efterlyser bred styrgrupp som möjligt och efterlyser en tydligare och mer utvecklad strategi för ökad sysselsättning och tillväxt, väl koordinerad med en utvecklad och profilerad utbildning, liksom en planering som tydliggör vad som är angeläget och möjligt på kort respektive lång sikt. Området Skärholmen - Kungens Kurva poängteras särskilt.

ABF Storstockholms Lokaltrafik ställer sig i stora drag positiv till kollektivtrafikförslagen, även om reseefterfrågan behöver öka avsevärt för att spårdragningar skall bli aktuella. Satsningar på service i lokala centra stärker kollektivtrafiken. SL motsätter sig dels förslaget tvärspårskoppling mellan Älvsjö och Liljeholmen, eftersom den kommer att gå parallellt med pendeltågssträckan Älvsjö – Årstaberg, dels förslaget om ny pendeltågsstation vid Fagersjö. Endast en mycket kraftig exploatering vid Fagersjö skulle kunna motivera en ny station i detta läge. Avslutningsvis förordar SL att en eventuell stormarknads- och outlet-etablering lokaliseras till ett bra kollektivtrafikläge.

Banverket anser att ny bebyggelse - arbetsplats- och bostadsområden - främst bör lokaliseras till områden där det är möjligt att erbjuda en god kollektivtrafikförsörjning. Banverket delar stadens syn på att tvärgående förbindelser i Stockholm är en viktig del i vidareutvecklingen av

i Stockholm är en viktig del i vidareutvecklingen av kollektivtrafiksystemet samt att en utbyggnad av tombusslinjer kan vara ett bra sätt att bygga upp ett resandeunderlag i avvaktan på eventuella investeringar i spårtrafik. Banverket betonar vikten av regionala knutpunkter för såväl gods- som persontrafik, samt järnvägens potential för godstrafik. Vid all planering är det av vikt att hänsyn tas till i järnvägssystemets utrymmesbehov.

Södertörns Högskola betonar behovet av studentbehovet och ser mycket positivt på förslaget om sådana i Älvsjö. Högskolan tillstyrker förslaget till tvärsparväg från Älvsjö via Fruängen, Skärholmen/Kungens Kurva och Fittja till Flemingsberg, men avstyrker med kraft förslaget att låta regionaltågen stanna i Älvsjö, eftersom en negativ påverkan på regional och fjärrtågstrafiken till och från Flemingsberg innebär en kraftig försämring av högskolans kommunikationsläge. Många av de planer beträffande utbildning och kompetens har initierats av högskolan som avser att utveckla dem.

Stockholms Universitet ser positivt på en utveckling av utbildningsverksamhet i Söderort och önskar samarbeta med fler gymnasieskolor i Söderort, samt på en förbättring av kollektivtrafiken vilket skulle öka tillgänglighet till universitetet för ungdomar i Söderort.

Stockholms Handelskammare anser att visionen är ett genomarbetat och bra dokument för vidare förändringsarbete, samt anför att kompletteringar måste göras: De äldre industriområdena med sina billiga och lättillgängliga lokaler är viktiga för nystartade och snabbväxande företag och bör därför inte utgöra omvandlingsområden. Staden bör se till andra värden än högsta möjliga avkastning i förhållande till sitt markinnehav. I mark- och planfrågor krävs konkreta uttryck för en näringslivsvänlig inställning. Ett varierat bostadsbyggande behövs, även småhusbebyggelse bör provas. Årstafältet bör bebyggas med bostäder. Hyresrätter bör omvandlas till bostadsrätter. Restriktiviteten beträffande utbyggnad och kompletteringsbebyggelse i egnahemsområdena i Söderort behöver mildras, bl a i Tallkrogen. God framkomlighet och god tillgänglighet till parkeringsplatser bör prioriteras, såväl ur kommunikationssynpunkt som för handelns överlevnad. Handelslokalerna i äldre förortscentra behöver göras större. Handelskammaren poängterar också vikten av att Pendeltågstunneln, Förbifart Stockholm och Österleden kommer till stånd. Regionaltågsstopp i Älvsjö välkomnas, om det i sig inte innebär ett hot mot Flemingsberg som fjärrtågsstation. Samverkan mellan skola och näringsliv måste utvecklas.

Svensk Handel Region Stockholm instämmer i de flesta delarna av förslaget, men poängterar också följande. I infrastrukturen saknas en parkeringsstrategi, vilket är avgörande – såväl kundparkeringar som infartsparkeringar. Även i genomförandet av visionen bör erfarna aktörer vara

ingar. Även i genomförandet av visionen bör erfarna aktörer vara samtalspartners. Gör Sättra till pilotprojekt för små stadsdelscentra. Satsa på Kungens Kurva – Skärholmens centrum snarast, innan det är för sent och som pilotprojekt.

Stockholms livsmedelshandlarförening ställer sig positiv till visionen, men varnar för att små stadsdelscentra kommer i skymundan till förmån för de stora projekten, med undanträngningseffekter som följd. Satsningar på små centra ger snabba resultat. Föförordas bl a förtätning, bra biltillgänglighet till småcentra, ordning och reda, trygghetsaspekter, undvikande av tomma ytor, trivsamma miljöer, fler branscher i småstadscentra, samt att resande från t-bana och buss styrs genom centra.

HSB Stockholm lyfter fram viktiga faktorer vid bostadslokalisering och koncentrerar sig på infrastruktur, där de spårbundna lösningarna stöds. HSB önskar en pendeltågstation till Fagersjö. HSB förordar exploatering med plusvärde i form av sjöutsikt eller vacker utsikt i lägen med god infrastruktur. Avslutningsvis betonar HSB värdet av god barnomsorg och bra skolor som viktiga faktorer. HSB deltar gärna i projektgrupper.

Distriktsstyrelsen för Farsta-Skarpnäcks HSB-distrikt ser positivt på visionen, men ställer sig frågande till avsnittet om Magelungsvägen. Styrelsen förordar en förbättring av vägen redan nu. Älvsjövägen bör läggas i tunnel. Grönstrukturen måste bevakas och förstärkas. Fagersjöskogen, Rågsveds friområde och Farstanäset måste värnas.

AP Fastigheter ser positivt på den framsynthet och utvecklingsvilja som genomsyrar "Vision för Söderort" och anför att Söderort har en enastående utvecklings- och tillväxtpotential som kan komma hela regionen till del. Det är av stor vikt att bostads- och trafikproblem inte hämmar utvecklingen av Stockholm och därmed även Söderort. Att skapa balans på tillgång och efterfrågan på bostäder är en av de viktigaste kommunala uppgifterna i Stockholmsregionen i dag. Staden bör ställa sig positiv till exploateringsförslag samt ha en god planberedskap för att snabbt kunna medverka till att realisera nya bostadsprojekt. AP Fastigheter efterlyser emellertid en ännu offensivare inställning med tydligare handlingsplaner beträffande lösning på dagens trafikproblem samt nytänkande beträffande kollektivtrafikens utveckling. Staden måste enligt AP Fastigheter agera än kraftfullare än hitintills för att komma tillrätta med de bostads- och trafikproblem som hotar hela regionens tillväxt. Tillkommande bostadsbebyggelse kräver variation på upplåtelseformer till rimliga kostnader. Även för tillfälligt boende i Stockholm måste bostadsmarknaden fungera. Samlokalisering av bostäder med kontor, service, handel m m, gynnar en levande stadsbygd. Förtätning och högre exploateringstal och tydligare krav på

god utformning efterlyses. AP Fastigheter ser på infrastrukturplanerna speciellt angeläget på tvärledes spårbunden trafik, nya stombusslinjer, bättre vägförbindelser mellan E4:an och Nynäsvägen, Förbifart Stockholm, regionalstågsstopp i Älvsjö, en omlagd Skärholmsväg samt tydlighet i kollektivtrafiknätet. AP Fastigheter betonar god tillgänglighet för samtliga trafikantgrupper. Vad gäller genomförande anser AP Fastigheter att samverkan över de administrativa gränserna bör studeras framsynt, offensivt och förutsättningslöst.

NCC AB har aktivt deltagit i idéarbetet med visionen genom att ha utfört en utredning med förslag till bostadsutveckling för att stärka Söderort. NCC förespråkar Sättra som ett huvudområde i visionen med nya bostäder i attraktiva lägen med god befintlig kollektivtrafik, framförallt marknära för att attrahera barnfamiljer, samt en idrottsskola i Sättra.

JM AB ser positivt på visionen och delar dess analys. JM understryker vikten av att infrastrukturen och trafikfrågorna löses om visionen skall vara genomförbar, där tvärförbindelserna ges högsta prioritet. JM anser att bostadssatsningar kan och bör komma igång tidigare än arbetsplatssatsningar. Förtätningar förbättrar förutsättningarna för centrumanläggningar. JM tillför till visionen ytterligare förslag till bebyggelseområden/förtättningsområden i Gubbängen/Hökarängen/Farsta.

AU-System tillstyrker visionen. AU-System ställer sitt kunnande och sin kompetens till förfogande för ytterligare utveckling av området. Ett starkare näringsliv, där huvudpunkter är profilering, förutsättningar för skapande av innovativa miljöer, stödjande insatser till innovatören och småföretagaren samt uppbringande av kapital till nya företag och företagsidéer. Samverkan mellan staden och näringslivet understryks.

Remissinstanserna Botkyrka kommun, Södertörns Högskola, Huddinge kommun, Huddinge Universitetssjukhus, Karolinska Institutet, Handelskammaren Södertörn, Södertörns Utvecklingscentrum samt Novum Forskningspark anför i ett separat gemensamt yttrande dels vikten av att Söderort och Stockholms stad ses som en integrerad del i en region som omfattar samtliga Södertörns kommuner, och att detta innebär att visionen bör vidareutvecklas, genomföras och kommuniceras inom ramen för ett mellankommunalt samarbete. Remissinstanserna ser positivt på satsningen och särskilt på infrastrukturförslagen, som så gott som alla skulle innebära ett lyft för hela regionen. Däremot ses förslaget att göra Älvsjö C till en regional knutpunkt för spårtrafik som ett allvarligt hot mot Flemingsberg och dess omgivning. Man håller för osannolikt att SJ skulle låta regionala tåg eller fjärrtåg stanna både i Flemingsberg och i Älvsjö. En förlust av direktförbindelsen till Arlanda och Mälardalen skulle innebära stora

Mälardalen skulle innebära stora svårigheter för Flemingsberg som det nationellt och internationellt sett betydelsefulla högteknologiska centrum det utgör, för Södertörns Högskola och för Huddinge universitetssjukhus.

Frivilliga remissinstanser

Cykelfrämjandet Stockholmskrets saknar cykelaspekterna i visionen. Det behövs ett bättre och tätare nät av g/c-vägar och större cykelleder såväl radiallyt som på tvären. Trygghetsaspekter och säkerhetsaspekter ur ett cyklistperspektiv måste beaktas. Cykling främjar folkhälsa och jämlikhet.

Cykelbranschrådet anför att Vision för Söderort bör kompletteras med ett genomtänkt avsnitt om cykeltrafikens roll i framtidens Söderort, då detta saknas helt i ett dokument som gör anspråk på att vara heltäckande.

Enskilda föreningar och personer har också inkommit med remissvar. Yttrandena rör främst kollektivtrafik och framtida bebyggelse i Farsta stadsdelsnämndsområde. Arbetsgruppen för Ekopark Syd verkar för att en nationalstadspark eller ett naturreservat bildas av naturområdena i Söderort kring Farsta ned mot Hanvedskilen. Samtliga remissvar och -yttranden finns i sin helhet i akten.

Mina synpunkter

Stockholm är den i särklass starkaste regionen i Sverige. Trots avmattning i konjunkturen i övriga landet råder fortsatt tillväxt, bidragsberoendet minskar och sysselsättningsgraden i regionen är hög. Stockholms stad hävdar sig väl i ranking som IT- och bio-techstad och det internationella intresset för Stockholm har ökat markant under senare år. Regionens och stadens befolkning växer alltjämt.

Denna tillväxt, och viljan att ytterligare förbättra stadens alla områden utifrån egna förutsättningar och särdrag, ställer stora krav. Staden har sedan 1999 framgångsrikt samordnat arbetet med framtidsbilden för Kista, en modell för kraftsamling som visat sig fungera väl för att utveckla och förbättra levnadsvillkor för människor och företag i detta område. I början av 2001 togs de första besluten för ett liknande samordnat arbete för Stockholms södra delar, den s k Vision för Söderort.

Södra delen av Stockholm har lika stor befolkning som stadens inre delar. Befolkningen ökar lika mycket som i staden som helhet, samtidigt som en tydlig generationsväxling pågår, vilket bland annat visar sig i att antalet skolbarn är något fler jämfört med staden som helhet. I denna del av staden finns också en relativt stor andel av befolkningen som har utländsk bakgrund. Det finns omkring 100 000 arbetsplatser i ca 7 500 olika företag.

IT-klustret i Söderort är storleksmässigt jämförbart med Kistas. Söderorts företagsområden växer för närvarande mest i staden. Kollektivtrafikförsörjningen är relativt god, dock saknas bra tvärförbindelser.

Söderort har också fördelen av närhet till natur och goda rekreationsmöjligheter bl a genom Nackareservatet, rekreationsområden vid Magelungsvägen samt natursköna sträckor längs Mälaren.

Flera viktiga delar av stadens kulturliv är idag lokaliserat i Söderort med bibliotek, kulturskola, teatrar, konsthallar m.m. Genom kulturen skapas en positiv atmosfär i ett område eller stadsdel. Kulturen är också en positiv utvecklingsmotor och det är därför angeläget att understryka kulturlivets roll i det fortsatta arbete med Söderort.

Syftet med Vision för Söderort är att utifrån dessa samla och samarbeta med medborgare, företag, organisationer och myndigheter för att skapa förutsättningar för en stark utveckling i de södra regionerna i Stockholms stad.

Söderort har många kvaliteter och det hittillsvarande förberedelsearbetet med visionen visar att det finns en betydande utvecklingspotential. Centrala utvecklingsfrågor som utkristalliserats och som fått utgöra kärnan i visionen gäller tillkomsten av fler bostäder med varierade upplåtelseformer och prislägen, stärkta tvärförbindelser och bättre kollektivtrafik, tillväxtprogram för näringslivet, utbildningssatsningar, satsningar på rekreation, miljö och kultur samt förbättrad service. Det är viktigt att understryka att ett samlat arbete med en vision inte får vara historielös, utan måste genomsyras av områdets kulturhistoria. Det är därför naturligt att t ex stadsmuseets kompetens och kunskapas tillvara i arbetet med visionen.

Visionen består av en entydig viljeinriktning att utveckla och förbättra samt därutöver ett antal konkreta förslag som grundar sig på resultatet av dialogen med medborgare, synpunkter från externa parter samt på vad staden internt anser viktigt att fokusera på. Genomgående för de mål som presenteras är ökat samarbete med näringsliv, boende, organisationer, enskilda företag, grannkommuner och utbildningsinstitutioner.

Dokumentet "Vision för Söderort" har sänts på bred remiss, och jag tycker det är mycket glädjande att konstatera det stora engagemang och intresse remissinstanserna visar för utvecklingen av södra Stockholm.

Vision för södra Stockholm - tematiska och geografiska områden

Utgångspunkten för arbetet med visionen för Söderort har varit att detta geografiska område har många kvaliteter som bör förstärkas och marknadsföras. Visionen och de konkreta förslagen har för att bli greppbar

Visionen och de konkreta förslagen har för att bli greppbar delats in i åtta tematiska områden och tre geografiska utvecklingsområden.

Enligt såväl visionen som nära nog samtliga remissinstanser är en förbättring av infrastrukturen av stor betydelse för den framtida utvecklingen och för att kunna höja Söderorts attraktionskraft för företag och boende. Visionen föreslår bland annat en utbyggnad av Förbifart Stockholm och en förstärkning av tvärgående vägförbindelser mellan E4:an och Nynäsvägen. Dessutom redovisas en omfattande utbyggnad av den spårbundna kollektivtrafiken i framför allt de yttre delarna av Söderort. Infrastrukturen är, tillsammans med bl a bostadsbyggande, arbetsmarknad och utbildning exempel på områden som kräver en ökad regional samverkan. Det är därför mycket positivt att Södertörnskommunerna i ett gemensamt yttrande framhållit att formerna för samverkan ytterligare bör utvecklas.

Nära nog samtliga remissinstanser understryker vikten av att tvärförbindelserna verkligen förbättras, och jag instämmer i deras åsikt att detta är en av de allra viktigaste frågorna för att Söderort skall kunna utvecklas ytterligare som attraktivt område för boende och företagande. Jag delar Farsta stadsdelsnämnds uppfattning att stomlinjer på tvären bör kunna prövas i det korta perspektivet för att påskynda tillkomsten av tvärförbindelser.

Flera grannkommuner, liksom Södertörns Högskola avstyrker förslaget om att regionaltågen skall stanna i Älvsjö. Jag har stor förståelse för denna uppfattning, samtidigt som jag anser att förverkligande av detta förslag skulle innebära en större attraktivitet för Älvsjö, och öka möjligheterna att långsiktigt skapa en knutpunkt för kollektivtrafik i Älvsjö. Jag menar också att det är viktigt att såväl Älvsjö som Flemingsberg utvecklas, och att strävan bör vara att dessa stärker varandra som utvecklingsområden men också ur kommunikationssynpunkt. Detta är avgörande för den samlade utvecklingen i sydöstra delen av regionen. Frågan om regionaltågen får fortsätta beredas i samtal mellan berörda aktörer. Även tillgången till parkeringsplatser är en central fråga för boende, företag och handel i området, och bör studeras närmare inom ramen för projektet.

En annan central utvecklingsfråga är bostadsbyggande och boendemiljö. I visionen ingår målet att bygga totalt 18 000 nya bostäder i Söderort inom en tioårsperiod. Redan idag pågår planarbete med syfte att gräva ner Nynäsvägen och bebygga den med bostäder. Planerna att flytta Skärholmsvägen mot E4:an innebär ytterligare tillskott och förbättringar av stadsmiljön. Ambitionen är att skapa en blandad bostadsbebyggelse med både bostadsrätter, hyresrätter och småhus. En särskild satsning på lågskalig bebyggelse och enfamiljshus i naturnära lägen föreslås, liksom betydligt fler studentbostäder, seniorbostäder. Flera av stadsdelsnämnderna framhåller att den bostadsproduktion som

av stadsdelsnämnderna framhåller att den bostadsproduktion som skisseras i visionen kommer kräva omfattande insatser från staden i form av utbyggd service m.m. Jag delar den uppfattningen, och vill samtidigt understryka vikten av att alla bidrar till planeringen för att snarast göra ytterligare bostadsbyggande möjligt. I bostadsområdena måste finnas möjlighet att integrera verksamheter av skilda slag t ex småföretag, kommunal verksamhet och andra typer av småskaliga arbetsplatser. Inom ramen för det fortsatta arbetet med visionen bör möjligheten utredas att integrera s k "bokaler", en kombination av bostad och arbetslokal i bostadsområdena. Detta kan medverka till att ge liv och rörelse till bostadsområdena.

Det är också väsentligt, speciellt med tanke på att Söderort genomgår ett generationsskifte, att understryka vikten av tillgänglighetsfrågorna för funktionshindrade såväl inom boendet som kollektivtrafiken

Visionen presenterar ett flertal goda idéer om hur tillgången till rekreation, idrott och service kan förbättras. Att Nacka friluftsområde nu blir naturreservat välkomnas av flera remissinstanser. Det finns dock ytterligare områden i Söderort som kan komma behöva ett starkare skydd. Som exempel kan nämnas förslaget om skydd för Sätra friområde. Möjligheten att frilägga Valla å genom Årsta bör prövas inom ramen för det fortsatta arbetet med visionen.

Vidare föreslås att staden tar fram ett tillväxtprogram för samtliga delar av näringslivet i Söderort med målsättningen att skapa 20 000 nya arbetsplatser inom tio år. I programarbetet avser staden bland annat studera möjligheten att effektivisera och förtäta befintliga företagsområden och verka för nya företagsetableringar i yttre Söderort. Jag anser att detta är ett mycket viktigt mål, som också kan bidra till att utjämna den obalans som finns mellan de norra och södra delarna av staden då det gäller tillgången till arbetsplatser.

Försäkringskassan redovisar enligt min mening förslag om att förstärka stödet till småföretagande i området. Detta tillsammans med stadens befintliga innovations- och nyföretagarstöd kan bidra till en positiv utveckling för nyföretagande.

Jag ser också mycket positivt på den vilja att bygga ut företagens miljöarbete som remissinstanserna visat. Detta är en viktig komponent för att säkra en god och hållbar utveckling samtidigt som Söderort växer.

I visionen redovisas en förstärkt koppling mellan näringsliv och utbildning på gymnasienivå och högskolenivå t ex genom kvalificerad lärlingsutbildning. Förslaget om ytterligare samarbete mellan gymnasieskolan och Högskolor/universitet bl a genom Södertörns högskola är mycket positivt. Visionen innehåller också en utvecklad matchning av arbetslösa i Söderort mot de lediga jobben. Detta är en central fråga för framgång med att förverkliga visionen. Inte minst bör man ta vara på den utbildade arbetskraften

Inte minst bör man ta vara på den utbildade arbetskraften som finns bland invandrarna i södra Stockholm. De senaste årens flyktinginvandring har tillfört staden en större andel akademiker och högutbildade än motsvarande andel i den bofasta befolkningen.

Även förslagen inom ramen för de geografiska utvecklingsområdena är välavvägda. Älvsjö - Vantör - Farstastråket inklusive Gubbängen och Hökarängen har en mycket stor potential i t ex bebyggelse i natursköna lägen. Utvecklingen och tillkomsten av nya bostäder i Rågsved bör anpassas till de möjligheter denna stadsdel besitter i att utvecklas till en ur miljö-, fritids/idrotts- och rekreationssynpunkt mycket attraktiv stadsdel. Möjlighet finns därmed att utveckla Rågsved till att bli ett av Söderorts mer attraktiva bostadsområden. Investeringar i idrotts- och fritidskapacitet får prövas inom ramen för det fortsatta arbetet med visionen. Fokusering bör också ske på några områden, t ex Älvsjö och Rågsved för att utveckla nya former för samverkan mellan staden och det lokala näringslivet.

Skärholmen - Kungens Kurva kommer, i samarbete mellan Stockholm, Huddinge kommun och näringslivet m fl, kunna utvecklas till en verklig stadskärna i Sydväst genom bl a förbättrade kommunikationer och ytterligare bostadsbebyggelse. Detta är ett mycket angeläget område där insatser snarast bör ske för att stimulera redan nu pågående utveckling.

Inriktningen för genomförandet av visionen

Genomförande av visionen bygger på en nära och förtätad samverkan mellan olika aktörer där staden är en bland många. Det är först då näringsliv, kulturliv, fastighetsägare, högskola, kommuner, organisationer och myndigheter samordnat och med engagemang kraftsamlar som hela visionen kan bli verklighet.

Staden fyller dock en mycket viktig roll som koordinator och initiativtagare. Jag föreslår därför att kommunstyrelsen ges i uppdrag att samordna arbetet med genomförandet av visionen inom staden och gentemot externa aktörer. Stadsledningskontoret ges i uppdrag att utarbeta förslag till organisation för det fortsatta arbetet. Stockholms stads förvaltningar har ett extra stort ansvar att agera samordnat för att samarbetet med andra aktörer skall kunna fungera smidigt.

Berörda nämnder - gatu- och fastighetsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, näringslivsnämnden, utbildningsnämnden, integrationsnämnden, kulturnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden samt stadsdelsnämnderna i Enskede-Årsta, Farsta, Hägersten, Liljeholmen, Skarpnäck, Skärholmen, Vantör och Älvsjö ges uppdraget att inom respektive ansvarsområde med

Älvsjö ges uppdraget att inom respektive ansvarsområde med högsta prioritet och samordnat arbeta med genomförandet av "Vision för Söderort".

Resultat och lägesredovisning skall ske i berörda nämnders kvartalsrapporter och verksamhetsberättelser för att kommunstyrelsen nära skall kunna följa genomförandet av visionen. Även Stockholms Stadshus AB uppmanas att med högsta prioritet och samordnat arbeta med genomförandet av "Vision för Söderort" i koncernen.

Jag anser att mål och projektidéer som presenteras inom ramen för visionen snarast bör ges start- och genomförandetider för att visionen skall kunna materialiseras. Flera av remissinstanserna efterlyser också en sådan lista för att visionen skall ge en tydligare konkretionsgrad och tidsuppfattning åt visionens innehåll.

Det är också viktigt att det finns en fortsatt dialog med de boende. Formerna för hur detta skall genomföras bör bli en av projektgruppens första uppgifter. Söderortsvisionen bör också användas som plattform för att utveckla nya former för samarbete med stadens södra grannkommuner och med näringslivet.

Slutligen är det viktigt att understryka att visionen för Söderort lägger fast inriktningen och målet för stadens framtida insatser i området. Genomförandet av varje enskilt projekt inom ramen för visionen förutsätter att beslut fattas i sedvanlig ordning och utifrån rådande fastlagda beslutsprocesser.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarrådet *Erik Nilsson* (s) enligt följande.

Jag föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta följande

1. Föredragande borgarrådets förslag bifalls i huvudsak.
2. Därutöver anfördes följande.

Vi välkomnade det efterlängtrade förslaget om en vision för söderort.. Ett samlat grepp för att söka utveckla Stockholms södra delar är nödvändigt, inte minst om vi ska komma tillrätta med den obalans mellan nord och syd som präglar hela vår region. Fyra huvudpunkter är särskilt viktiga att beakta:

- Behovet av bostäder
- Behovet av en utjämning vad gäller fördelningen av arbetsplatser mellan norra och södra regionhalvan
- Behovet av en satsning för att utjämna utbildningsnivåer i Stockholm
- Behovet av en bättre infrastruktur i stadens södra delar

Den första punkten finns väl belyst i stadsledningskontorets och förvaltningarnas utredningar. Vi kan konstatera att ett grundligt arbete har gjorts på detta område. Varje projekt kommer så småningom att behandlas för sig och då kan vi också ta ställning till de konkreta förslag som framförs. Bebyggelsestrukturen ska då utformas på ett sätt som värnar de grönområden som finns i söderort. Vi vill här göra klart att målsättningen och huvudinriktningen, ett ökat bostadsbyggande, är något som vi ställer oss bakom. Denna ska sedan utformas på ett sätt som värnar natur- och kulturmiljön. Behövs en utjämning av fördelningen av arbetsplatser mellan norra och södra regionhalvan lyfts fram i visionen, men är betydligt vagare i konturerna. Målsättningen om 20000 nya arbetsplatser är lovvärd men måste få en betydligt konkretare form.

Detsamma gäller för de delar som rör utbildningssatsningar och infrastruktur. En konkretare behandling försvåras givetvis av att det är frågor som staden inte har samma omedelbara kontroll över. Å andra sidan ska en vision snarare verka som en samlande faktor än som ett slutgiltigt genomförandeförslag. Dessa frågor hade då förtjänat en grundligare behandling. Ska visionen, och ambitionen att ta ett helhetsgrepp på utvecklingsfrågorna i södra Stockholm, bära frukt måste alla delar behandlas integrerat. Det finns en uppenbar risk att de frågor som fått en konkretare form i förslaget till vision också kommer att arbetas fram i snabbare takt medan de delar som fått en mer svävande form blir lämnade därhän. Då har visionen misslyckats och resultatet blir att den södra delen av Stockholm återigen får ta ansvar för bostadsförsörjningen i regionen utan att få någon del av utvecklingen. När vi tar ställning för visionen så vill vi ta ett helhetsgrepp på utvecklingen i Stockholms södra delar och då ska alla delar finnas med.

När de konkreta ärenden som berörs i visionen behandlas ska givetvis också de många genomarbetade och tankeväckande remissvar som avgivits beaktas. Kulturen i söderort bör också ges utrymme i arbetet. Visionens framgång kommer också att vara helt avhängig hur framgångsrika processerna för dialog med dem som redan bor och verkar i söderort blir. Det är en del av visionen som måste fördjupas. Till sist går det inte att nog understryka hur viktig samverkan med de omkringliggande kommunerna är för att visionens mål om utveckling av söderort ska vara möjliga att förverkliga.

Reservation anfördes av borgarrådet *Margareta Olofsson* (v) enligt följande.

Jag föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta följande

1. Förslaget till "Vision för Söderort" godkänns i huvudsak.
2. Förslaget till inriktning för genomförandet av visionen som presenteras i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 18 december 2001 godkänns i huvudsak.
3. Stadsbyggnadsnämnden, gatu- och fastighetsnämnden, näringslivsnämnden, utbildningsnämnden, integrationsnämnden, kulturnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, Enskede-Årsta stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Hägerstens stadsdelsnämnd, Liljeholmens stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Vantörs stadsdelsnämnd,

delsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Vantörs stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd ges följande uppdrag.

- 3.1 Inom respektive ansvarsområde med högsta prioritet och samordnat arbeta med genomförandet av "Vision för Söderort".
- 3.2 I kvartalsrapporter och verksamhetsberättelser redovisa resultaten från genomförandet av visionen.
4. Miljö- och hälsoskyddsnämnden får i uppdrag att genomföra en strategisk miljöbedömning för den sammantagna Söderortsvisionen.
5. Stockholms Stadshus AB uppmanas att med högsta prioritet och samordnat arbeta med genomförandet av "Vision för Söderort" i koncernen.
6. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att samordna arbetet med genomförandet av visionen inom staden och gentemot externa aktörer.
7. I det fortsatta arbetet skall följande beaktas.

Tanken att genom ett samlat grepp förnya Söderort genom nya arbetsplatsetableringar och bostäder är god. Det är därför tragiskt att det ambitiösa arbetet för visionen inte involverat miljöförvaltningens kompetens. Eftersom inga konsekvenser i form av eventuella miljöstörningar så som exempelvis luftföroreningar och buller eller bevarandefrågor i den övergripande kulturmiljön, är beskrivna, bör visionen kompletteras innan den i plan- och bygglagens mening kan tjäna som ett underlag för en fördjupad översiktsplan. Utvecklingsprogrammet måste därför kopplas till den av fullmäktige beslutade översiktsplanen, byggnadsordningen och den gällande grönplanen.

Miljö

Inför visionens förverkligande måste en strategisk miljöbedömning göras. Det är angeläget att studera hur miljö kvalitetsnormer och växthusgasernas utveckling påverkas. Den strategiska miljöbedömningen kommer därför tjäna som viktigt underlag för hur infrastruktur och kommunikationer kan utvecklas för att på bästa sätt verka för ett uthålligt samhälle.

Grönstruktur och gröna kilar skall inkluderas i arbetet och deras skydd konkretiseras, gärna i form av naturreservat. Därför kan inte nya bostäder i Fagersjöskogen accepteras. Inte heller Magelungens strandområden får bebyggas. Positivt är dock visionen att göra Magelungen och dess omgivning till en ekopark i södra Stockholm.

Bostäder

Nyproduktionen av bostäder i staden har de senaste åren dominerats av bostadsrätter byggda av privata bostadsbolag, samtidigt som det är mycket stor brist på hyresrättslägenheter. Staden bör därför prioritera byggandet av hyresrättslägenheter. All markupplåtelse för byggnation med bostäder skall ske med tomträtt. Därigenom behåller staden både den fulla rådigheten över marken och inkomster i form av tomträttsavgifter.

Nyproduktionen måste ta till vara på möjligheterna att bygga till lägre kostnader. Höga produktionskostnader är förknippade med höga boendekostnader. Staden måste därför engagera sig hårdare i att få ner produktionskostnaderna. En del i detta borde ett nybildat kommunalt och allmännyttigt byggföretag kunna spela. Stadens kommunala bostadsföretag bör åta sig ett totalentreprenörskap.

Byggnation av bostäder skall i första hand ske på redan exploaterad mark. Genom en flyttning av Skärholmsvägen kan ett stort område med goda kollektivtrafikförbindelser bli tillgängligt för bostadsbyggnation. Som grund för Skärholmsvägens flyttning skall planförslaget "XXL" ligga. Däremot skall intrång i grönområden undvikas. Staden har genom "gluggutredningar" tagit fram omfattande förteckningar över tänkbara platser för byggnation. Varje byggnation skall dock prövas i förhållande till områdena planeras skall erforderlig service inklusive kollektivtrafik finnas med i planeringen redan från början. För att ett bostadsområde skall fungera behövs förskolor och skolor, kommersiell service, grönytor, möjligheter till rekreation som idrottsutövning, kulturaktiviteter och samlingslokaler.

Arbetsplatser och service

Det är positivt att staden lägger upp en strategi för att höja statusen på de södra stadsdelarna. Målet 20 000 nya arbetsplatser är ambitiöst och vällovligt, viktigt är att strategin kan ta ett brett grepp över olika näringslivssektorer och inte låta någon sektor dominera. Att "lägga alla ägg i samma korg" skulle innebära en stor känslighet för konjunktursvängningar och därmed försvåra uppfyllandet av visionen.

"Gröna Söderort" är ett av huvudinslagen i visionen. Det är i sammanhanget därför beklagligt att inte miljöförvaltningen involverats i processen. Miljö- och hälsoaspekterna har över huvud taget haft en låg prioritet i visionsarbetet, något som är negativt för visionen. Stockholms status som en ren och miljövänlig stad har stor attraktionskraft och måste värnas. Arbetsplatsernas lokalisering måste vara sådant att transportbehovet minimeras och kollektiva färdmedel kan användas.

Eftersom stormarknader ökar bilåkandet och därmed försvårar uppnåendet av internationella och nationella miljömål bör serviceutbudet fokusera på mindre, tätortsnära centrum. Det är därför angeläget att inga nya stormarknader tillåts och att köpcentra som Sickla, Kungens Kurva, Farsta och Skärholmen begränsar sin verksamhet. Särskilda satsningar bör istället göras på centra vars service är hotad som t ex Tallkrogen, Gubbängen, Sätra och Bredäng.

Infrastruktur

En grundläggande vision för Söderort måste bygga på det ekologiskt uthålliga samhället. En stor del av utmaningen i nationella och internationella miljökrav måste axlas av en omställning av person- och godstrafiken. Biltrafiken står för en alltför stor andel av nuvarande utsläpp av växthusgaser. Kollektivtrafiken skall därför byggas ut och förbättras för att minimera behovet av bilkörande. Speciellt förordas bättre tvärförbindelser och spårbunden trafik. Snabbspårvägen mellan Gullmarsplan och

delser och spårbunden trafik. Snabbspårvägen mellan Gullmarsplan och Alvik har blivit en succé och bör få fler grenar, exempelvis mellan Älvsjö och Årsta via Östberg. Spårbunden trafik bör också komma till stånd mellan Hagsätra och Älvsjö. Trängselavgifter i innerstaden ger ytterligare incitament till minskat bilkörande. En stor brist är att Vision för Söderort inte tar tydligt avstånd från "Förbifart Stockholm". En sådan motorväg kommer att öka bilåkandet i hela regionen och därmed ökas miljöskadorna både i Söderort och annorstädes. Den innebär ett fult ingrepp i naturmark vid Skärholmen och att Sättrabadet störs av trafikbuller.

Det är utmärkt att tvärsårvägar och förbättring av kollektivtrafiken behandlas, men utvecklingspolicyn bör även tydligt inriktas på att få bort tunga godstransporter på billederna. Det går utmärkt att överföra en stor del av godstransporterna till spår.

Älvsjövägen bör förläggas i tunnel snarast och projektet skall arbetas in i Vision Söderort. Andra utvecklingsområden främst för bostadsbyggande är de ytor som kan frigöras genom en överdäckning/ nedgrävning av Nynäsvägen genom Enskede.

Vidare bör cykelvägar i Söderort tydligare planeras in. För att säkerställa trafikmiljön bör hastigheten i tätbebyggda bostadsområden begränsas till 30 km/h.

Utbildning

Det är bra att det tagits fram en vision för söderort och förslagen när det gäller utbildning är i huvudsak bra. Kraftigare ansträngningar måste emellertid göras för att få fler söderortsbor att välja studieförberedande program i gymnasieskolan och vidare studier på högskolan. De förslag som förs gynnar främst dem som redan är studiemotiverade. För det stora flertalet måste andra åtgärder sättas in. Ett program för hur snedrekryteringen ska brytas skulle kunna vara till god hjälp för stora delar av söderorten. Ytterligare satsningar bör göras på högskoleförberedande kurser och på att högskolorna förlägger kurser till områden där andelen som väljer att läsa på högskolan är förhållandevis få.

Vi ställer oss också frågande inför att kvaliteten förbättras genom framtagande av instrument som mäter elevens kunskapsutveckling och att intressenter bör sökas för skolornas profilering. Kvaliteten förbättras inte genom att man mäter kunskapsutveckling utan genom att man ger eleverna de instrument som de behöver för att kunna tillgodogöra sig kunskap. Profileringar ska ske på skolans och elevernas villkor, inte på externa intressenters.

Kultur

Det är viktigt att man i det fortsatta arbetet poängterar kulturens betydelse för utvecklingen av samhället. En framtidsvision måste innehålla tankar om hur man ska tillvarata kulturlandskapet och kulturhistoriska värden såsom närhet till teater, musikscener, museer och tillgång till naturen. I "Vision för Söderort" fattas visioner om hur människor ska känna sig delaktiga och hemma i sin boendemiljö. Vi tror att möjligheten till kulturupplevelser är det viktigaste för att människorna ska känna detta.

ten till kulturupplevelser är det viktigaste för att människorna ska känna detta. Angeläget är också att mötesplatser i form av allmänna samlingslokaler införs i planeringen.

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet *Stella Fare* (sp) enligt följande.

Det är mycket glädjande att Förbifart Stockholm/Västerleden utgått ur Vägverkets nationella plan för väginvesteringar för de närmaste 15 åren. Motorvägen skulle om den byggdes skära djupa sår i det planerade naturreservatet i Sätmaskogen samt påverka det unika natur och växtlivet på Kungshatt.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Förslaget till "Vision för Söderort" godkänns.
2. Förslaget till inriktning för genomförandet av visionen som presenteras i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 18 december 2001 godkänns.
3. Stadsbyggnadsnämnden, gatu- och fastighetsnämnden, näringslivsnämnden, utbildningsnämnden, integrationsnämnden, kulturnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, Enskede-Årsta stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Hägerstens stadsdelsnämnd, Liljeholmens stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Vantörs stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd ges följande uppdrag att i samordning med högsta prioritet och samordnat arbeta med genomförandet av "Vision för Söderort".
 - 3.2 I kvartalsrapporter och verksamhetsberättelser redovisa resultaten från genomförandet av visionen.
4. Stockholms Stadshus AB uppmanas att med högsta prioritet och samordnat arbeta med genomförandet av "Vision för Söderort" i koncernen.
5. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att samordna arbetet med genomförandet av visionen inom staden och gentemot externa aktörer.

Stockholm den 21 augusti 2002

På kommunstyrelsens vägnar:
CARL CEDERSCHIÖLD

Yvonne Modén

Reservation anfördes av *Dag Larsson, Erik Nilsson, Elisabeth Brandt-Ygeman* och *Catharina Tarras-Wahlberg* (alla s) med hänvisning till reservationen av (s) i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av *Claes-Göran Jacobson* (v) med hänvisning till reservationen av (v) i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av *Viviann Gunnarsson* (mp) enligt följande.

Jag föreslår kommunstyrelsen besluta att

1. avslå planerna på exploatering av det viktiga grönstråket längs Magelungsvägen
2. ställningstagandet för Förbifart Stockholm bör utgå ur Söderortsvisionen
3. Söderortsvisionen måste kompletteras med en tidig miljökonsekvensbeskrivning innan man kan ta ställning i detaljfrågor
4. i samband med det fortsatta arbetet med visionen utreda möjligheterna att inrätta en mer omfattande ekopark, ekopark Syd i Söderort
5. inga ytterligare outlets/stormarknader etableras i Söderort
6. därutöver anföra följande.

Det är glädjande att ett arbete för att stärka Söderort nu är på väg. Obalansen mellan norra och södra Stockholm behöver utjämnas och denna satsning på Söderort är ett bra första steg. Eftersom andelen arbetsplatser per invånare är lägre i Söderort än i andra delar av staden är det av stor vikt att det tillskapas nya arbetsplatser. Vi är också mycket positiva till ökad bostadsbebyggelse i Söderort. Vi ser dock med oro på den brist på förståelse som finns för den viktiga ekologiska infrastrukturen i staden. I visionen föreslås till exempel att det viktiga grönstråket längs Magelungsvägen ska exploateras och därmed effektivt skäras av. Detta sker trots att stråket markerats som mycket viktigt i stadens egen översiktsplan

Vi anser att både bostads- och kontorsbyggen bör ske på redan exploaterad mark istället för i naturområden.

När det gäller infrastrukturen ser vi ett stort behov av förbättrad kollektivtrafik i Söderort. Utbyggnaden av spårburna tvärförbindelser för kollektivtrafiken bör prioriteras. Detta har också lyfts fram som prioriterat av såväl medborgare som näringsliv. Vi ställer oss mycket positiva till den föreslagna dragningen av snabbspårvägen mellan Älvsjö och Flemingsberg. Vi vill att utredning påbörjas snarast även för sträckorna Skarpnäck – Älvsjö samt Älvsjö – Liljeholmen.

Vi anser inte att det är acceptabelt med en pendeltågstation Fagersjö om det kräver exploatering av Fagersjöskogen, hellre station mellan Högdalen och Rågsved med direkt anslutning till tunnelbanan. Även med denna lösning krävs emellertid att pendeltågstrafiken utvecklas så att vissa tåg från de yttre delarna av pendeltågsnätet kan hoppa över stationer för att uppnå snabba restider in mot de centrala delarna av staden.

Investeringar i vägar bör ske i syfte att minska lokala miljöproblem. Prioriterade åtgärder är bland annat en tunnälläggning av Älvsjövägen och Örbyleden, utan att öka kapaciteten. Vi tycker att det är märkligt att man i Söderortsvisionen planerar för ytterligare kapacitetsökningar i tvärgående vägtrafik mellan Nynäsvägen och E4:an, förutom de redan påbörjade/planerade Södra länken respektive Södertörnsleden.

Vi anser att ställningstagandet för Förbifart Stockholm bör utgå ur Söderortsvisionen. Leden skulle medföra trafikökningar i regionen och intrång i natur- och kulturmark av stort värde. Dessutom visar Söderortsvisionen att näringslivets intresse (med undantag av handel) för att etablera sig i området kring Kungens Kurva är mycket lågt. Vi stöder idén om att låta Skärholmen växa ihop med handelsområdet, men anser att de idéer som presenteras i visionen är långt ifrån tillräckliga, då E4:an utgör en mycket kraftig barriär mellan områdena. Vi förespråkar en nedgrävning av E4:an vid Skärholmen. Denna åtgärd skulle göra det möjligt att låta ny bostadsbebyggelse växa fram mot handelsområdet samtidigt som framkomligheten för den nya snabbspårvägen skulle underlättas.

Visionen måste kompletteras med en tidig miljökonsekvensutredning för hela det område visionen avser. I en sida ska finnas en bedömning av hur miljö kvalitetsnormer och nyckeltal påverkas med koppling till nationella mål. Val av infrastrukturlösningen ska utgå från miljöbedömningen.

Vi motsätter oss starkt etablering av ytterligare outlets/stormarknader i Söderort.

I visionen föreslås byggen i mycket trafikstörda lägen, t ex längs Huddingevägen vid Älvsjö. I det fortsatta arbetet med visionen måste det på ett tidigt stadium utredas om det överhuvudtaget är möjligt att bygga bostäder i dessa lägen.

Vi saknar visioner om cykeltrafiken i Söderort. Det saknas många länkar i Söderorts huvudnät för cykeltrafik och det behövs bättre parkeringsförhållanden vid de större kollektivtrafikstationerna.

Grönområdena i Söderort måste få ökad status och ett förbättrat skydd. Inrättandet av naturreservat för Flatenområdet, Årtaskogen, Sätmaskogen, Älvsjöskogen, Rågsveds friområde och Fagersjöskogen bör prioriteras. Vi stöder idén om att skapa "Ekopark Syd". Det är också mycket viktigt att miljöprövningarna för de olika projekt som diskuteras i visionen påbörjas på ett mycket tidigt stadium i processen.

Söderortsvisionen måste snarast kompletteras med en tidig miljökonsekvensbeskrivning innan man kan ta ställning i detaljfrågor. Detta måste prioriteras i det fortsatta arbetet

Särskilt uttalande gjordes av *Thomas Fürth* (sp) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (sp) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Stadsledningskontoret har i ett tjänsteutlåtande av den 18 december 2001 föreslagit kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige att besluta följande.

1. Förslaget till "Vision för Söderort" godkänns.
2. Förslaget till inriktning för genomförandet av visionen som presenteras i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 18 december 2001 godkänns.
3. Stadsbyggnadsnämnden, gatu- och fastighetsnämnden, näringslivsnämnden, utbildningsnämnden, integrationsnämnden, Enskede-Årsta stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Hägerstens stadsdelsnämnd, Liljeholmens stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Vantörs stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd ges följande uppdrag.
 - 3.1. Inom respektive ansvarsområde med högsta prioritet och samordnat arbeta med genomförandet av "Vision för Söderort".
 - 3.2. I kvartalsrapporter och verksamhetsberättelser redovisa resultaten från genomförandet av visionen.
4. Stockholms Stadshus AB uppmanas att med högsta prioritet och samordnat arbeta med genomförandet av "Vision för Söderort" i koncernen.
5. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att samordna arbetet med genomförandet av visionen inom staden och gentemot externa aktörer.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 18 december 2001 är av följande lydelse.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen beslutade den 4 april 2001 att en förvaltningsövegripande arbetsgrupp skulle inrättas inom stadsledningskontoret med uppgift att utarbeta en utvecklingspolicy för stadsdelsområdena söder om Södermalm, Söderort med ett gemensamt uttryck. Arbetet har resulterat i en "Vision för Söderort" (*bilaga 3*).

Söderortsvisionen består av ett antal konkreta förslag i syfte att stärka Söderorts utveckling. Dessa förslag grundar sig dels på den genomgång som skett inom staden av nuläget i Söderort, dels på dialoger med externa parter. Sammantaget visar detta att Söderort har en stor utvecklingspotential som måste tas tillvara, vilken i sin tur har en stor betydelse för den fortsatta tillväxten i regionen. En absolut förutsättning för att denna potential ska kunna tas tillvara är ett aktivt deltagande från stadens berörda förvaltningar, grannkommuner och aktörer/intressenter i form av näringsliv och offentliga intressenter. Detta innebär att nya former för samverkan över administrativa

och geografiska gränser måste utvecklas. Det är först då näringsliv och offentliga intressenter samordnat verkar för att genomföra visionen som Söderorts fulla utvecklingspotential kan utnyttjas.

Staden fyller en viktig roll som koordinator och initiativtagare i denna process. Detta kräver såväl ett aktivt ansvarstagande av respektive förvaltning inom ordinarie ansvarsområde som en samordning i staden för det fortsatta arbetet. Det fortsatta arbetet med Söderort föreslås därför samordnas genom en styrgrupp och en projektgrupp. En samlad projektgrupp tillsätts med en projektledare från stadsledningskontoret och en projektsamordnare (koordinator) från varje berörd förvaltning. I denna föreslås konkreta åtgärder för såväl hela Söderort i form av tematiska områden som fokusering på några geografiska områden. Tematiska områden:

- ? Söderort – mer attraktivt att bo i.
- ? Infrastruktur som knyter samman och stärker.
- ? Ett starkare näringsliv.
- ? Utvecklad service och handel – för ett attraktivare Söderort.
- ? Utveckla och profilera utbildning – kompetens i Söderort.
- ? Mångfald och utveckling.
- ? Gröna Söderort.
- ? Det gränslösa Söderort.

Geografisk utvecklingsområden:

- ? Älvsjö – Vantör – Farsta.
- ? Skärholmen – Kungens Kurva.
- ? Norra Söderort – Telefonplan till Globen.

Projektgrupper föreslås bildas utifrån dessa geografiska områden. När det gäller övriga insatsområden inrättas projektgrupper vid behov. Integrationsfrågorna går som en röd tråd genom många av dessa projekt

Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för att staden effektivt och samordnat svarar för sin del i arbetet med att genomföra visionen.

Kommunstyrelsen kommer att utnyttja kvartalsrapporter och verksamhetsberättelser för att följa upp nämndernas arbete med genomförandet av Söderortsvisionen.

Bakgrund

Stockholmsregionen är Sveriges tillväxtmotor med en betydligt starkare tillväxt än övriga Sverige och mycket tyder på att regionen framdeles kommer att få en allt större roll i den svenska ekonomin. Detta understryks i utredningen "Den ekonomiska utvecklingen i Stockholms stad på lång sikt". I utredningen framhålls två viktiga förutsättningar för en fortsatt stark tillväxt i regionen dels att det finns bostäder i tillräcklig omfattning, dels att trängselproblemen i trafiken inte blir alltför omfattande.

Det råder stark tillväxt i delar av Söderort som t ex Liljeholmen – Marievik, Telefonplan och Globen – Slakthusområdet. Det är viktigt att dessa områden ges goda

förutsättningar att växa och sprida sin tillväxt till övriga delar av Söderort. Det är vidare av stor betydelse för den fortsatta tillväxten i stockholmsregionen som helhet att Söderorts tillväxtpotential tas tillvara och marknadsförs. Den positiva utvecklingen kan spridas i Söderort genom en medveten satsning inom utbildnings-, näringslivs-, arbetsmarknads-, stadsbyggnads- och infrastrukturuområdena. För Söderort liksom för regionen i övrigt är t ex trafikinfrastrukturen och bostadsbyggande mycket strategisk frågor.

Mot denna bakgrund beslöt kommunstyrelsen att inrätta en arbetsgrupp inom stadsledningskontoret med representanter från stadsbyggnadskontoret, gatu- och fastighetskontoret, näringslivskontoret, utbildningsförvaltningen, integrationsförvaltningen, Enskede - Årsta stadsdelsförvaltning, Farsta stadsdelsförvaltning, Hägerstens stadsdelsförvaltning, Liljeholmens stadsdelsförvaltning, Skarpnäcks stadsdelsförvaltning, Skärholmens stadsdelsförvaltning, Vantörs stadsdelsförvaltning och Älvsjö stadsdelsförvaltning för att utarbeta ett förslag till utvecklingspolicy för Söderort. (KS 2001-04-04 §8, dnr 171/2001)

Ärendets beredning

Arbetet med utvecklingspolicyn har letts av stadsledningskontoret och skett i nära samarbete med ovan nämnda förvaltningar.

Projektet har syftat till att koncentrera stadens och andra intressenters insatser för att fokusera på samma mål. För att uppnå detta och lämna förslag på hur Söderort ska kunna utvecklas i denna riktning så har dels dialoger förts med företrädare för medborgare, näringslivet, grannkommuner och regionala organ, dels en genomgång av nuläget genomförts. Med utgångspunkt från detta underlag har förslag på mål och insatser utarbetats i syfte att stärka utvecklingen i Söderort.

Stadsledningskontorets förslag

Resultat av dialoger och genomgång av nuläget

” Dialogerna har inriktats på fyra tematiska ämnen

- ? Infrastruktur
- ? Bostäder
- ? Fritid
- ? Näringsliv, arbetsmarknad och utbildning

De viktigaste kraven/synpunkterna som framkommit i dialogerna är:

- ? Kommunikationerna, särskilt spårbundna är viktiga för bostads- och arbetsplatsetablering.
- ? Företagen söker koncentration.
- ? Det finns en rädsla för att servicen tunnas ut.

- ? Komplettera bebyggelsen i stadsdelarna så att servicen kan stärkas.
- ? Studera stråket Älvsjö – Farsta för bebyggelse.
- ? Utveckla boendemiljöerna, satsa på mer varierad bebyggelse - både högt och lågt. Marknadsför det goda naturläget.
- ? Regionaltågen bör stanna i Älvsjö.
- ? Samverkan med grannkommunerna bör utvecklas.
- ? Medborgarna understryker vikten av bra kvalitet i skolor och närhet till natur. ”
(Citat ur Vision för Söderort)

Genomgången av nuläget i Söderort visar i korthet att:

- ? Befolkningen i Söderort uppgår till 278 000 invånare och är därmed 37% av stadens totala folkmängd. Vidare pågår det en generationsväxling inom stadsdelar byggda på 1930- 1940-talet, antalet invånare över 80 år ökar och skolbarnen är något fler än i övriga staden.
- ? Det beräknas ske en snabb sysselsättningstillväxt de närmaste åren, men antalet arbetsplatser är färre än antalet förvärvsarbetande. Största branscher är IT (IT-klustret är nästan lika stort som i Kista), varuförsörjning, fastighet&teknik och företagsservice. Söderort är Sveriges fjärde största koncentration av företag och arbetsplatser efter Stockholms innerstad, Göteborg och Malmö.
- ? Antalet anställda ökar mer i Söderort än i övriga staden, men det finns en stor outnyttjad arbetskraftsreserv i Söderort.
- ? Utbildningsnivån är lägre i Söderort än i övriga staden och söderortsungdomen är underrepresenterad på de studieförberedande programmen inom gymnasieskolan.
- ? En storstads- och ytterstadssatsning pågår inom vissa delar av söderort i syfte att minska arbetslösheten och förbättra boendemiljöerna.
- ? Generellt sett har Söderort en god tillgänglighet med kollektivtrafik och tillgängligheten med bil till arbetsplatser är bättre än övriga staden. Det saknas dock bra tvärförbindelser såväl för spårbunden trafik som vägförbindelser t ex mellan Farsta och E 4.
- ? Det finns relativt sett få bostäder i form av småhus.
- ? Trenden i länet liksom i Söderort är att dagligvarubutikernas omsättning i småcentrum har minskat.
- ? Kulturskolan och biblioteken finns representerade i många centrum i Söderort. Många är aktiva inom idrott, men det finns brist på inomhushallar. Det finns flera rekreatiomsområden, varav många längs vatten.

Sammantaget visar såväl dialogerna och nulägesbeskrivningen på att Söderort har en stor utvecklingspotential.

” Söderortsvisionen handlar om att lyfta fram de kvaliteter som ryms i Stockholms stads åtta stadsdelsnämndsområden söder om Årstaviken. Kvalitéer som t ex mycket goda boendeförhållanden med närhet till natur, ett starkt näringsliv och att restiderna till de flesta arbetsplatser i Söderort från hela länet är mycket bra, både med bil och kollektivt. Söderort har också en stor utvecklingspotential som kan tas tillvara genom

olika åtgärder som t ex ett ökat utbud av bostäder, stärkta tvärförbindelser, tillväxtprogram för näringslivet, höjning av den generella utbildningsnivån i vissa stadsdelar och förbättrad service.”

(citat ur Vision för Söderort)

Mål och förslag i Vision för Söderort

I visionen redovisas mål och förslag för dels tematiska områden, dels geografiska utvecklingsområden. Dessa beskrivs i visionens sammanfattning:

Tematiska områden

Söderort – mer attraktivt att bo i

Ett varierat utbud av bostäder stärker Söderorts attraktionskraft och Söderorts potential vad gäller nya bostäder måste tas tillvara. Målet är att inom 10 år:

- bygga 18 000 nya bostäder i Söderort,
- bostäder byggs i attraktiva lägen t ex sjönära och i goda kommunikationslägen.

Infrastruktur som knyter samman och stärker

En utbyggnad av infrastrukturen är nyckeln till att stärka såväl befintligt näringsliv som att höja attraktionskraften för såväl företagsetableringar som för boende. Starka tvärförbindelser är en förutsättning för Söderorts utveckling. Målet är att:

- den yttre förbindelsen mellan Nynäsvägen och E4:an förbättras,
- de spårbundna tvärförbindelserna ska stärkas genom att med en yttre tvärbana knyta samman tunnelbanelinjerna samt gå vidare från Skärholmen/Kungens Kurva till Flemingsberg,
- förbifart Stockholm genomförs.

Ett starkare näringsliv

Ett tillväxtprogram tas fram för Söderort i samarbete med företag, företagsgrupper och fastighetsägare med konkreta åtgärdsförslag för att:

- inom 10 år uppnå målet 20 000 nya arbetsplatser i Söderort,
- innovations- och nyföretagarrådgivning utvecklas,
- företagens miljösjönsättning byggs ut.

Utvecklad service och handel – för ett attraktivare Söderort

En utveckling av såväl stora som små centrum är av stor betydelse för Söderorts attraktivitet, vilket sker i samarbete med Svensk Handel, branschen, centrumägare och bostadsföretag. Målet är att:

- utveckla söderorts centrum och att några centrum väljs ut som piloter,
- projekt startas i små stadsdelscentrum med profilering t ex längs en tunnelbanelinje eller med lanthandelskonceptet,

- utred outlet – stormarknad i Söderort.

Utveckla och profilera utbildning – kompetens i Söderort

Utveckla utbildningsverksamheten genom samverkan med näringsliv och högskolor.

Exempel på förslag:

- nya företagsanpassade lärlingsutbildningar,
- diskussion om att starta en designhögskola i samarbete med bl a IKEA, starta forskarinriktade gymnasieutbildningar i samarbete med Södertörns högskola

Mångfald och utveckling

Ett samlat ”Söderort matchning” utvecklas vidare för att ta tillvara Söderorts arbetskraftspotential. Det innebär en samordning av individorienterade sysselsättningsinsatser förutom matchning även t ex nyföretagarrådgivning.

Gröna Söderort

Stärk Söderorts gröna profil genom att bilda ett naturreservat inom stadens mark i Nacka, utveckla rekreationsområden vid Magelungsvägen och längs Mälaren. Marknadsför det gröna Söderort och gör tillsammans med grannkommunerna de goda kvaliteterna för rörligt friluftsliv mer kända.

Det gränslösa Söderort

Öka samverkan i Söderort för bästa regionala nytta. Stärk samverkan med grannkommunerna t ex i Kungens kurva – Skärholmsområdet, utveckling av Skrubbaområdet, storstadssatsningen kan ges en mer regional karaktär och friluftslivet kan stärkas.

Geografiska områden

Älvsjö – Vantör-Farsta

Sträckan Älvsjö till Farsta har en stor potential med bl a möjligheter till ny bebyggelse längs t ex Magelungsvägen och i naturnära lägen. Sträckan föreslås att studeras som en helhet, men med särskilt fokus på några delområden som t ex:

- Älvsjö C och mässområdet med omgivningar som kan utvecklas mot evenemang, bio-tech, IT och utbildning,
- Högdalen-Rågsved och Fagersjö,
- Farsta/Larsboda.

Skärholmen-Kungens Kurva

Skärholmen och Kungens Kurva skulle kunna utvecklas till en stadskärna i Sydväst.

Exempel på åtgärder:

- starta ett gemensamt projekt Skärholmen-Kungens Kurva. Riv de administrativa gränserna – skapa en gemensam arena tillsammans med Huddinge kommun för att profilera och utveckla området från Bredäng i norr till Vårby i söder, i samverkan

- med näringslivet och andra intressenter. Profilerat området som t ex "Handelsplats och upplevelsecentrum",
- bygg fler bostäder både i olika former och i naturnära lägen.

Norra Söderort – Telefonplan till Globen

- Ingen särskild projektgrupp föreslås för området som redan idag genom ett flertal projekt är på väg att utvecklas mot en tätare stadsmiljö samtidigt som rekreatiomsområden förstärks.

Utöver vad som beskrivs i sammanfattningen ovan redovisas ytterligare förslag inom olika områden i visionen.

Genomförande av Visionen för Söderort

I visionen finns en mängd förslag som kan påverka Söderorts utveckling i en positiv riktning. En absolut förutsättning för genomförandet av dessa förslag är ett aktivt deltagande från stadens berörda förvaltningar, grannkommuner och aktörer/intressenter i form av näringsliv och offentliga intressenter. Detta innebär i sin tur att nya former för samverkan över administrativa och geografiska gränser måste utvecklas. Det är först då näringsliv och offentliga intressenter samordnat verkar för att genomföra visionen som Söderorts fulla utvecklingspotential kan utnyttjas.

Visionen bygger på att ett stort antal åtgärder och projekt kommer till genomförande. Vissa av dessa ansvarar staten för som t ex den regionala väginfrastrukturen, andra är landstingskommunala som t ex utbyggnaden av tunnelbanan och tvärsparväg. För den lokala utvecklingen av en levande stadsmiljö har staden ett ansvar när det gäller att skapa de planmässiga förutsättningarna medan fastighetsbolag och övrigt näringsliv ansvarar för att skapa de fysiska och kommersiella förutsättningarna för t ex ett rikt och varierat serviceutbud.

Mål och projektidéer som presenteras har olika "uppstartningstider" och genomförandetider, både kort och långsiktiga. Projektidéerna har i denna vision inte tidsbestämts eller kostnadsberäknats. Många idéer kan genomföras mycket snart medan andra behöver ekonomiska insatser av både staden, näringslivet eller andra aktörer och kräver därför en diskussion mellan parterna.

Genomförandet av visionen för Söderort innebär betydande investeringar i såväl infrastruktur som byggnader. Förbättringar av den regionala infrastrukturen t ex i form av utvecklade tvärförbindelser och ny bebyggelse. Ansvaret för dessa investeringar ligger i huvudsak på andra huvudmän än staden. De kostnader och investeringar som berör staden får beaktas inom respektive projekt och rymmas inom ordinarie budgetramar för ansvariga verksamheter.

För att driva på dessa samverkansprojekt och för att snabbt kunna genomföra förstudier och beslutsunderlag för olika delprojekt kommer kommunstyrelsens kostnader för samverkansprojektens genomförande beaktas i samband med ordinarie budgetprocess.

Organisation för genomförande av Vision för Söderort

Staden fyller en viktig roll som koordinator och initiativtagare för att sätta igång denna en process, åtminstone initialt. Staden har också en viktig roll som katalysator för att stödja skapandet av de nätverk som krävs för att visionens olika projekt skall komma till genomförande. Detta kräver såväl ett aktivt ansvarstagande av respektive förvaltning som en samordning i staden av det fortsatta arbetet. Därför föreslås att en samlad projektgrupp tillsätts med en projektledare från stadsledningskontoret och en projektansvarig (koordinator) från varje berörd förvaltning. Gruppens uppdrag ska vara att samordna arbetet inom de olika förvaltningarna samt ansvara för övergripande frågor gentemot företag, institutioner och förvaltningar. Arbetet leds av en styrgrupp med chefstjänstemän från berörda förvaltningar.

Förutom styr- och projektgrupp föreslås att två projektgrupper tillsätts för två av de geografiska utvecklingsområdena. En för Älvsjö-Farsta och en för Skärholmen-Kungens kurva. Mot bakgrund av den stora aktiviteten bland olika aktörer och omfattningen av nu pågående utvecklingsarbete inom olika förvaltningar bedöms att en speciell projektgrupp inte behöver tillsättas för området Telefonplan-Liljeholmen-Globen. För övriga projekt föreslås att projektgrupper inrättas vid behov. Ansvaret för detta har respektive förvaltning.

Inom staden har i första hand följande nämnder ett direkt operativt ansvar i genomförandet av visionen:

- ✍ kommunstyrelsen
- ✍ gatu- och fastighetsnämnden
- ✍ näringslivsnämnden
- ✍ stadsbyggnadsnämnden
- ✍ utbildningsnämnden
- ✍ Stockholms integrationsnämnd
- ✍ Enskede - Årsta stadsdelsnämnd
- ✍ Farsta stadsdelsnämnd
- ✍ Hägerstens stadsdelsnämnd
- ✍ Liljeholmens stadsdelsnämnd
- ✍ Skarpnäcks stadsdelsnämnd
- ✍ Skärholmens stadsdelsnämnd
- ✍ Vantörs stadsdelsnämnd
- ✍ Älvsjö stadsdelsnämnd

Ansvaret för genomförande av visionen åligger nämnderna utifrån ordinarie ansvarsområden. Inom ramen för varje tematiskt område finns en rad projekt och aktiviteter. De olika delprojekten måste drivas i nära samarbete och samverkan med intressenter och aktörer. Framförallt måste former skapas för att få med näringslivsrepresentanter både på referensgruppsnivå och i konkreta arbetsgrupper.

Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för att staden effektivt och samordnat svarar för sin del i arbetet med att genomföra framtidsbilden.

Kommunstyrelsen kommer att utnyttja kvartalsrapporter och verksamhetsberättelser för att kunna följa upp nämndernas arbete med genomförande av visionen.

REMISSER

”Vision för Söderort” har gått ut på en bred remiss. Det totala antalet tillfrågade remissinstanser, såväl interna som externa, uppgår till 95, varav 58 lämnat synpunkter. Till detta kommer ett antal spontana remissyttranden. För en förteckning över samtliga remissinstanser hänvisas till *bilaga 2*.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd beslutade den 23 maj 2002 att som svar på remissen överlämna och i huvudsak återropa det av stadsdelsförvaltningen i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet, samt att därutöver anföra följande.

Vi ser det som mycket positivt att staden utarbetar ett särskilt utvecklingsprogram för hela söderort. Staden medverkar här aktivt till att skapa en helhetssyn över samhällsplaneringen inom söderort, vilket är viktigt. Arbetet måste emellertid ske i samråd med boende och verksamma inom området, samt i samverkan med företrädare för näringslivet och samhällsservice.

Infrastruktur som knyter samman och stärker

En förutsättning för att skapa ett växande söderort är att verka för ett fungerande transportsystem och goda kommunikationer. Därför ser vi positivt till de föreslagna satsningarna inom bl. a. kollektiv- trafiken, så som den nya snabbspårvägen och pendeltågsstationer, vilket kommer innebära bättre kommunikationerna för alla.

Stadsdelsnämnden i Enskede- Årsta anser att de planerade snabbspårvägarna bör knytas ihop med den befintliga tvärbanan för att ge ytterligare alternativ för resenärerna.

Därför bör man bygga ut tvärbanan med en gren från Årsta genom Östberga till Älvsjö. Detta skulle möjliggöra en bra spårbunden förbindelse mellan de övriga delarna av Söderort och ge de bostadsområden som finns mellan Årsta och Älvsjö bra förbindelser, främst då Östberga.

Den påbörjade utredningen av Nynäsvägens nedgrävningen är en nödvändig trafiksatsning på såväl boende- som trafikmiljö.

Om farligt gods ej får transporteras i Nynäsvägens tunnel bör det istället hänvisas Örbyleden – Huddingevägen – Åbyvägen ut till Essingeleden efter överdäckningen av Nynäsvägen så slipper Enskede delas av en bred väg.

Nya bostäder

Detta är också en förutsättning för att få till stånd nyetableringar av viktiga arbetstillfällen, likväl så som en betydande satsning på bostäder inom söderort. Samarbete över kommungränserna lägger också grund för nya bostäder och företagande och kommer bli en viktig faktor under det fortsatta arbetet med att utveckla regionen.

I det tjänsteutlåtande som Enskede- Årstas stadsdelsförvaltning har utarbetat påpekar förvaltningen att stadsdelsområdet idag är en förort, men att området relativt snart kommer att betraktas som innerstad.

Stadsdelsnämnden anser att även om Enskede- Årsta utvecklas till en ”grön innerstadsstadsdel” så kan man förtäta bebyggelsen. Många bostäder och affärer kan byggas utmed Huddingevägen när Södra länken är färdig och om den befintliga kraftledningen vid sidan om vägen blir nedgrävd. Huddingevägen kan då bli en vacker aveny med bostäder och affärer.

En del av slakthus området vid Globen kan få småstadskvarter med bostäder och butiker. I de fall att partihallarna flyttar från Årsta bör området bebyggas med bostäder.

Ett område där människor rör sig ute på gatorna och där det är rent och snyggt känns tryggt. För att människor skall ge sig ut på gator och torg krävs mötesplatser, affärer och att inte biltrafiken upplevs som störande.

Rekreatiomsområde

På Årstafältet planeras och byggs för närvarande bl.a. ett koloniområde, sportanläggningar, en stadsbondgård, en parkteater och fågeldammar. När planerna är genomförda blir Årstafältet ett andningshål för innevånarna i hela Söderort på samma sätt som Ladugårdsgärde idag är för innevånarna i innerstan.

Den Gröna korridoren Hemsbogen – Svedmyraskogen – Majroskogen bör bevaras. Likaså bör små kvartersparker planeras in i områden där hela kvarter bebyggs.

Särskilt uttalande gjordes av v ordf *Rolf Brattström* (v), led:a *Annacarin Wallin* (v), *Lars- Åke Henriksson* (s), *Lena Ag* (s), *Susanne Lindberg Elmgren* (s), *Lennart Pöppel* (s), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av *Gunnar Marcateus-Alm* (sp), *bilaga 1*.

Enskede-Årsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 13 februari 2002 är i väsentliga delar av följande lydelse.

Sammanfattning

Förvaltningen tycker att det är bra att man uppmärksammar Söderorts kvaliteter och ger förslag på hur dessa kan utvecklas. Visionen breddar och ger en helhetssyn på stadsförnyelsen genom att förslagen även omfattar frågor som utbildning och den sociala miljön. Vision för Söderort ligger också i linje med Stadsmiljörådets förslag till Agenda för staden.

Den lokala förankringen är viktig för att visionen ska kunna genomföras på ett framgångsrikt sätt. Genomförandet bör också ske i linje med stadens tidigare beslutade styrdokument och fastlagda mål. Visionen omfattar ett antal intressanta delförslag som efter genomförande ska utgöra en helhet. Denna helhet bör belysas för att ge en översiktlig bild av förslagen.

Synpunkter från dialogen

Följande krav och synpunkter som framkommit i dialogerna med företrädare för medborgare, näringslivet, grannkommuner och regionala organ:

- ? Kommunikationerna, särskilt spårbundna är viktigt för bostads- och arbetsplatsetablering.
- ? Företagen söker koncentration.
- ? Det finns en rädsla för att servicen tunnas ut.
- ? Komplettera bebyggelsen i stadsdelarna så att servicen kan stärkas.
- ? Studera stråket Älvsjö – Farsta för bebyggelser.
- ? Utveckla boendemiljöerna, satsa på mer varierad bebyggelse – både högt och lågt. Marknadsför det goda naturläget.
- ? Regionaltågen bör stanna i Älvsjö.
- ? Samverkan med grannkommunerna bör utvecklas.
- ? Medborgare understryker vikten av bra kvalitet i skolor och närhet till natur.

Förvaltningens synpunkter

Tematiska områden:

Förvaltningen tycker att det är bra att man uppmärksammar Söderorts kvaliteter och ger förslag på hur dessa kan utvecklas. Att genom partnerskap samla intressenter om gemensamma mål bedömer förvaltningen som en framgångsrik metod. Visionen utgår från stadens roll för ekonomi, en långsiktig hållbar livsmiljö samt social och kulturell utveckling. Visionen breddar och ger en helhetssyn på stadsförnyelsen genom att förslagen även omfattar frågor som utbildning och den sociala miljön.

Vision för Söderort ligger också i linje med Stadsmiljörådets förslag till Agenda för staden. Stadsmiljörådet menar att den första utmaningen är att forma en stadspolitik för att utveckla svenska städer till dynamiska miljöer för företag och goda platser där man kan växa upp, bilda familj och åldras. Rådet betonar att social

där man kan växa upp, bilda familj och åldras. Rådet betonar att social integration har högsta prioritet både i Sverige och i andra länder. En blandning av hustyper och prisnivåer är en förutsättning för integration av människor med olika åldrar och villkor.

Stadsmiljörådet uppmärksammar att allemansrätten också gäller i staden. Det innebär att alla platser och offentliga byggnader är öppna och tillgängliga för alla, oberoende av ålder, inkomst, kön, bakgrund eller funktionshinder. Torg och parker är medborgarnas gemensamma vardagsrum och ska ge rika tillfällen till upplevelser, möten och rekreation.

Enskede – Årsta stadsdelsområde är idag en förort, men kommer relativt snart att betraktas som innerstad genom sina goda förbindelser och närheten till innerstaden. Det är då viktigt att behålla och utveckla stadsdelarnas karaktär. T.ex. bör Årsta kunna utvecklas till en ”grön innerstadsstadsdel” genom att planeringen av Årtaskogen som naturreservat fullföljs och att andra värdefulla grönområden utvecklas enligt stadens grönsplan.

Redan idag pågår ett antal projekt som inte ligger inom stadsdelsnämndens kompetens- och ansvarsområde. Här krävs en bättre samstämmighet mellan stadens lokala och centrala nämnder och förvaltningar. Detta ska ses mot bakgrund av att medborgarnas förväntningar på den lokala förvaltningen och politiska organisationen är stora. Den lokala förankringen är viktig för att visionen ska kunna genomföras på ett framgångsrikt sätt. Det är viktigt att genom delaktighet och insyn för medborgarna och andra intressenter söka konsensus om gemensamma utvecklingsfrågor och finna beslutsordningar där konflikter kan lösas i samförstånd. Dessa är bl.a. stadsdelsnämndens pensionärsråd, handikappråd samt lokala näringslivet, organisationer och föreningar. Ungdomsrådet har här också en viktig funktion, inte minst mot bakgrund av barnkonventionens artikel 12 som anger barns och ungdomars rätt till delaktighet och inflytande i samhällsplaneringen.

Förvaltningen anser att arbetsgruppen behöver utveckla diskussionen om hur stadsdelsnämndernas och stadsdelsförvaltningarnas roll ska se ut i förändringsarbetet. Vision för Söderort förutsätter att stadsdelsnämnden prioriterar resurser till visionens förslag som ligger inom stadsdelsnämndens kompetens- och ansvarsområde.

Det är också viktigt att visionens genomförande sker i linje med stadens tidigare beslutade styrdokument och fastlagda mål för t ex handikappolitiken, integration samt Agenda 21 och Miljöprogrammet, Översiktsplan och Grönsplan. Dessa bör aktivt nyttjas som styrdokument och utgöra basen för förändringsarbetet. I annat fall finns risken att förslagen blir kontraproduktiva, ett exempel som bör belysas är de mindre förortstorgens utveckling i förhållande till förslaget om outlet - stormarknad.

Förvaltningen ser det som angeläget att visionen utvecklar sin idé om stadsutvecklingen och ges en tydligare programförklaring. Visionen omfattar ett antal intressanta delförslag som efter genomförande ska utgöra en helhet. Denna helhet bör belysas för att ge en översiktlig bild av förslagen.

Farsta stadsdelsnämnd beslutade den 23 april 2002 att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och i huvudsak åberopa det av förvaltningen i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet, samt att därutöver anföra följande.

Stadsdelsnämnden ser mycket positivt på den remitterade Söderortsvisionen. Den ger i sin översikt över fördelar, problem och utvecklingsmöjligheter goda förutsättningar att bilda utgångspunkten för ett program för Söderorts utveckling.

Stadsdelsnämnden anser att ett sådant program är i hög grad önskvärt. Levnadsförhållandena i Söderort är inte lika goda som i resten av staden. Detta visar sig i t.ex. sämre genomsnittlig utbildning, högre sjuktal, kortare medellivslängd och lägre inkomster än i staden i övrigt.

För Farstas del vill stadsdelsnämnden särskilt understryka följande viktiga punkter.

- A. Det är viktigt att stora ansträngningar görs för att höja utbildningsnivån. Att tydliggöra värdet av utbildning för individ och samhälle är ett långsiktigt arbete som bör startas redan i den tidiga skolåldern och rikta sig lika mycket till föräldrarna som till barnen. Detta måste kompletteras med bra skolor med goda studiemöjligheter där arbetsro och trivsel härskar. Gymnasieskolorna måste göras extra attraktiva, t.ex. som s.k. magnetskolor. Undervisningen i det svenska språket måste prioriteras både bland svenska barn och bland barn med annat ursprung. Språket är nyckeln till ett drägligt liv. En uttalad ambition skall vara att en ökande andel av Söderorts ungdomar går vidare till högre utbildning.
- B. Fler bostäder behövs. Detta är angeläget både för hela staden och för Söderort. Söderort skall självklart ge sitt bidrag till att lösa bostadsbristen i staden men Söderort behöver också nya bostäder för att hindra utarmningen av servicen utanför centrumanläggningarna. Tanken att utveckla området längs Magelungsvägen är intressant och bör studeras närmare med särskild uppmärksamhet på ett bevarande av de naturvärden som finns i området. Söderort domineras av flerfamiljshyreshus. Som regel skulle det därför vara fördelaktigt med enfamiljshus/radhus med olika upplåtelseformer. Genom ett rätt anpassat bostadsutbud är det på sikt möjligt att utjämna de sociala skillnaderna mellan olika delar av staden. Naturen i Söderort ger särskilt goda förutsättningar för en attraktiv boendemiljö och ett rikt friluftsliv. Det gäller att vårda dessa värden. Avtalet med Nacka kommun om Nackareservatet är mot den bakgrunden värdefullt och ett steg i rätt riktning mot ökat samarbete över kommungränserna. Ett sådant samarbete med Huddinge kommun är också eftersträvänsvärt och nödvändigt när det

kommun är också eftersträvansvärt och nödvändigt när det gäller Magelungen.

- C. Kommunikationerna behöver en upprustning. Ur Farstas synpunkt finns det fyra särskilt angelägna projekt. Det ena är en bättre förbindelse med E4; dvs. en upprustning och omdragning av Magelungsvägen. Den andra är åtgärder i korsningen mellan Örbyleden och Lingvägen. Problemen är mångåriga och man har försökt åtgärda dem på olika sätt; följden har blivit att trafikplatsen har flest trafiksignaler och förbuds- och påbudsskyltar i hela staden. Någon förbättring har dock inte märkts, tvärtom. Det är dags att bygga en planskild korsning. Det tredje angelägna projektet är bättre tvärförbindelser med allmänna kommunikationer. Tanken på en spårväg är intressant men en sådan spårväg tar lång tid att få fram. Mer realistiskt, och i vart fall snabbare, är stomlinjer på tvären som föreslås i visionen. Slutligen bör en pendeltågsstation vid Fagersjö övervägas.
- D. Goda bostäder, bra service och utbildning samt goda kommunikationer skapar också goda förutsättningar för näringslivet. Söderort är eftersatt också när det gäller antalet arbetsplatser. Också här gäller att det är angeläget med nya verksamheter med ett mer varierat utbud av arbeten än det som finns i Söderort i dag. Arbetsplatser av olika slag kan förläggas längs de stora trafikleder som genomkorsar Söderort. Detta underlättar inte bara kommunikationerna; det fungerar dessutom som bullerskärm mot motorfordon och spårbunden trafik.

Reservation anfördes av ledamoten *Ola Karlsson m fl* (v), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av led *Agnes Thörnblom* (mp), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av v ordf *Tomas Rudin m fl* (s), bilaga 1.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 8 april 2002 är i väsentliga delar av följande lydelse.

Sammanfattning

Stadsdelsförvaltningen ser positivt på att en samlad vision för Söderort utarbetas som kan tjäna som underlag för fortsatta ekonomiska prioriteringar, val av områden för ny bebyggelse etc. Mest angeläget i detta skede anser förvaltningen det vara att formerna för det fortsatta arbetet utvecklas och klargörs, inte minst ifråga om invånarnas medverkan. Då flertalet förslag kräver ytterligare studier och underlag före ett ställningstagande, lämnar förvaltningen endast några övergripande synpunkter då det

gande, lämnar förvaltningen endast några övergripande synpunkter då det gäller förhållandet mellan bostäder, arbetsplatser och bevarade av "gröna" kvalitéer samt beträffande infrastrukturen.

Stadsdelsförvaltningens synpunkter och förslag

Syftet med Söderortsvisionen har varit att "lyfta fram" Söderorts kvalitéer och föreslå åtgärder för att tillvarata områdets utvecklingspotential. Till de kvalitéer som redovisas hör bl.a. goda boendeförhållanden med närhet till natur, ett starkt näringsliv och att restiderna till och från övriga länet är korta med såväl bil som kollektiva kommunikationer.

Utvecklingen av Söderort bör enligt "Visionen" dels ske inom några tematiska områden, infrastruktur, bostäder, fritid, näringsliv/arbetsmarknad/utbildning, dels koncentreras till tre geografiska områden, Älvsjö-Vantör-Farsta, Skärholmen-Kungens Kurva samt norra Söderort – Telefonplan till Globen.

Generella synpunkter

Det är positivt att såväl resurser som brister i Söderort givits en särskild uppmärksamhet som i förlängningen möjligen kan medföra en sammanhängande strategi för en fortsatt långsiktig utveckling av hela södra Stockholm.

Arbetet med framtagandet av Söderortsvisionen har hittills utförts på en hög administrativ nivå i staden. För det fortsatta arbetet föreslås att en projektgrupp för samordning och övergripande frågor tillsätts samt projektgrupper för utredning och planering inom två av de ovan nämnda geografiska områdena - varav ett är Älvsjö-Vantör-Farsta.

Hur de projektgrupper som föreslås fortsätta arbetet ska vara förankrade framgår inte. Om en demokratisk process eftersträvas är det mycket angeläget att berörda invånares behov och synpunkter får ett större inflytande i det fortsatta arbetet.

Inom t.ex. stadens ytterstadssatsningsprojekt, som ju syftar till att ge invånarna i utvalda förortsstadsdelar ett större inflytande över sin närmiljö, pågår för närvarande en diskussion om hur de inflytandeformer som tillämpats skulle kunna utvecklas och eventuellt även utvidgas till fler stadsdelar än de som nu ingår i ytterstadssatsningen.

Förutom formerna för invånarnas inflytande i det fortsatta arbetet med Söderortsvisionen, behöver klargöras hur organisation och finansiering ska ske av det operativa ansvar berörda stadsdelsnämnder förutsätts få för genomförandet av visionen. Ett deltagande på någorlunda lika villkor förutsätter att stadsdelsnämnderna tilldelas resurser för detta.

Av det remitterade materialet framgår inte hur de förslag som avses bli resultatet av ett fortsatt arbete i de föreslagna projektgrupperna ska samordnas med framtagandet av en ny översiktsplan. Två skilda planprocesser för användning av marken inom samma geografiska område torde kunna medföra en viss förvirring.

Stadsdelsförvaltningen ger i det följande inte några fullständiga svar på de olika delarna i förslaget utan begränsar synpunkterna till några få områden. De flesta förslagen och idéerna i Vision för Söderort behöver bearbetas vidare, vilket förvaltningen förutsätter kommer att ske i den fortsatta processen.

Bostäder

Den största utmaningen i plansammanhang torde vara hur bostadsbristen kan minskas utan att den relativt goda boendemiljön och de kvalitéer som finns i form av grönområden går förlorade.

Bostadsbristen i Stor-Stockholmsområdet är idag betydande. En delförklaring är att nyproduktionen av bostäder låg långt under uppsatta mål under 1990-talet samtidigt som befolkningen i länet ökade med ungefär 18 000 personer/år. Enligt Regionplane- och trafiknämndens "Regional utvecklingsplan 2001 för Stockholmsregionen" bedöms länets befolkning fortsätta öka i ungefär samma takt (13-20 000 invånare/år) de närmaste 30 åren. Även om merparten av dessa invånare måste beredas boende utanför stadens gränser, kommer trycket på bostadsmarknaden att öka även inom staden.

Enligt Söderortsvisionen bör målet vara att 18 000 nya bostäder byggs i Söderort inom 10 år. Det innebär i genomsnitt 2 250 bostäder per stadsdelsområde, för Farstas del ungefär tre gånger så mycket som det f.n. finns mer eller mindre färdiga planer på att bygga.

Idag fördelar sig invånare/bostäder inom staden enligt följande:

	<u>Söderort</u>	<u>Västerort</u>	<u>Innerstaden</u>	<u>Hela staden</u>
Invånare (-01)	278 924 (36,9%)	197 176 (26,1%)	278 848 (36,9%)	754 948 (100%)
Bostäder (-01)	144 149 (35,5%)	87 982 (21,7%)	174 160 (42,9%)	406 291 (100%)
Areal (land) ha	8 299 (44,4%)	6 878 (36,8%)	3 535 (18,9%)	18 712 (100%)
Invånare/ha	33,6	28,7	78,9	40,3
Bostäder/ha	17,4	12,8	49,3	21,7

Att Stockholms innerstad är både tätast bebyggt och tätast befolkat är förstås en följd av bebyggelsens karaktär. Söderort är ytmässigt störst och har lika många invånare som innerstaden. Intressantast i detta sammanhang är dock att Söderort är tätare befolkat och har betydligt fler bostäder per hektar än Västerort.

En av de "obalanser" som finns mellan Söderort och Västerort är just att Söderort är tätare bebyggt. Det förefaller rimligt att en större andel av den önskvärda bostadsproduktionen förläggs till Västerort.

Stadsdelsförvaltningen motsätter sig inte att nya bostäder byggs inom stadsdelsområdet. Bostäder behövs både för att motverka bostadsbristen och för att ge underlag för en tynande service i bostadsområdena. Men både värdefulla sammanhängande naturområden/promenadvägar och bostadsområdenas gröna karaktär måste skyddas. Istället bör mindre värdefull mark utnyttjas effektivt med kompakt bebyggelse där detta inte är störande för omgivningen. Ett exempel är Larsbodafältet/Ågesta Broväg, där en betydligt tätare bebyggelse än den föreslagna förordats i stadsdelsnämndens yttrande i samband med programsamrådet.

Stadsdelsförvaltningen ser positivt på förslaget att räta ut Magelungsvägen mellan Fagersjö och Rågsved/Högdalen och bygga bostäder på mark som därmed frigörs. En förutsättning för bostadsbebyggelse norr om kvarteren Diagrammet, Teodoliten och

Trådkorset torde dock vara att den kraftledning som passerar området läggs under mark. Däremot ställer sig förvaltningen tveksam till om det är lämpligt och möjligt att bebygga bostäder inom området där Högdalstopparna ligger och helt avvisande till en exploatering av Fagersjöskogen. Högdalstopparna har dessutom fått en speciell fauna och ett djurliv som borde kunna bli en begivenhet för Söderort. Fagersjöskogen är ett mycket uppskattat och värdefullt rekreationsområde för Fagersjös, Farstas och Hökarängens invånare. Vidare bör ingen ny bebyggelse tillåtas utmed Drevvikens och Magelungens stränder - tillsammans med Farstanäset Farstas värdefullaste promenadstråk.

Näringsliv/Arbetsplatser:

Stadsdelsförvaltningen delar uppfattningen att det är önskvärt att fler arbetsplatser lokaliseras till Söderort. Även det kan dock medföra negativa konsekvenser. Den ökning av Stockholms läns befolkning som sker i stort sett kontinuerligt hänger samman med koncentrationen av företag/arbetsplatser till Stockholmsregionen. Fler arbetsplatser betyder sannolikt fler invånare. Fler invånare innebär behov av fler bostäder. Eftersom även arbetsplatser som regel kräver markyta accentueras problemet med brist på byggbar mark. Intressekonflikten mellan behoven av bostäder, arbetsplatser respektive natur/rekreationsområden skärps. I detta perspektiv bör hela Stockholms län, eventuellt hela Mälardalsområdet, ses som en helhet. Kanske borde nya arbetsplatsområden i första hand skapas söder om Stockholms kommungräns.

I ett begränsat "Stockholms stad-perspektiv" förordar stadsdelsförvaltningen en ambition som innebär att en större andel av bostadsbehovet löses genom exploatering i Västerort och att en större andel företag etableras i Söderort, men fortfarande med en restriktiv hållning till exploatering av naturmark.

Infrastruktur:

Såsom redovisas i Vision för Söderort är kommunikationerna mellan Söderort och innerstaden relativt goda både i form av biltrafikleder och kollektiv spårbunden trafik. Däremot är kommunikationerna sämre "på tvären" mellan ytterstadsdelarna. Två intressanta förslag till kommunikationer som berör Farstaområdet lanseras, dels en yttre vägförbindelse mellan Nynäsvägen och E4:an, dels en tvärsparväg från Skarpnäck via Sköndal-Hökarängen-Rågsved/Högdalen till Älvsjö eventuellt med anslutning till en linje som går vidare via Fruängen och Skärholmen till Flemingsberg.

Då det gäller biltrafikleder finns ett antal aspekter som måste vägas samman. Farstaområdet har idag, genom Magelungsvägen och Örbyleden/Huddingevägen, god förbindelse med Älvsjö medan den fortsatta förbindelsen till E4 och Stockholms sydvästra delar, Älvsjövägen, utgör en flaskhals. Om en ringled för biltrafik genom stadens ytterstadsdelar ska skapas bör en bättre anslutning från Tyresövägen till Magelungsvägen-Älvsjö (och vidare) byggas, lämpligen genom Högdalens industriområde. För en satsning på denna förbindelse, istället för Örbyleden/Huddingevägen, talar att området runt Magelungsvägen har utrymme för

området runt Magelungsvägen har utrymme för nybyggnation av bostäder alternativt för näringslivsändamål, vilket inte Örbyleden har. En nybyggnation utmed Magelungsvägen kräver nya anslutningar till trafikleden och därmed ombyggnader av leden, samtidigt som nybyggnation kan bidra till finansieringen av en utbyggd trafikled. Behovet av en utbyggd trafikled genom ytterstadsdelarna påverkas också av om en Södertörnsled/Förbifart Stockholm kommer till stånd.

För Farstas behov kan sägas att det befintliga vägnätet fungerar relativt väl utom till stadsdelarna norr och väster om Älvsjö. Skulle en tvärgående trafikled från Tyresövägen och västerut skapas, finns risk att trafiksituationen vid Hökarängen – trots den ombyggnad av korsningen Örbyleden-Lingvägen som nyligen projekterats – kommer att bli ohållbar och frågan är om inte Örbyleden här bör sänkas under marknivå eller läggas i tunnel.

En tvärsparväg, som den föreslagna, borde kunna minska restiderna för kollektivtrafikresenärerna avsevärt och minska det totala resandet med bil. Framgången med tvärbanan från Gullmarsplan till Liljeholmen och vidare norrut inspirerar och ökar förstås tilltron till den spårbundna trafiken möjligheter.

En allmän synpunkt är att en spårväg som rör sig utmed en yttre och därmed längre cirkel utanför innerstaden antagligen måste hålla en högre hastighet och ha längre avstånd mellan hållplatserna om inte restiderna ska bli alltför långa.

Vilken linjesträckning som är mest lämpligt är svårt att avgöra utan en ingående analys. Jämfört med den sträckning som skisserats i Vision för Söderort, anser stadsdelsförvaltningen att ett alternativ som bör studeras är att dra linjen dels närmare Sköndals Centrum och dels längs Fagersjövägen, över Nynäsbanan, och vidare på den (efter genomförandet av Visionen) nedlagda krökta delen av Magelungsvägen förbi Fagersjö och de nya bostadsområdena och vidare mot Högdalen.

Synpunkter från andra intressenter

Stadsdelsförvaltningen har tagit emot skriftliga synpunkter från Stockholms Livsmedelshandlareförening SLHF, Samfällighetsföreningen Cirkelbågen i Fagersjö och från Fagersjö byalag. Bl.a. framförs att det är av stor betydelse för Söderorts attraktivitet att inte bara de stora utan även små centrumanläggningar utvecklas. Samfällighetsföreningen och byalaget i Fagersjö ställer sig positiva till ny bebyggelse mellan Fagersjö och Högdalen men påtalar att konsekvenserna i form av miljömässig belastning av sjön Magelungen måste belysas ytterligare.

Representanter för kulturföreningen Moment, verksamma i Gubbängen, har framfört bl.a. att en satsning på kulturen i t.ex. Farsta Centrum inte får ske på bekostnad av ett fungerande kulturarbete ute i stadsdelarna.

De skriftliga synpunkterna bifogas (ej tryckta här).

Hägerstens stadsdelsnämnd beslutade den 25 april 2002 att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och i huvudsak åberopa det av förvaltningen i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet.

Särskilt uttalande gjordes av v ordf *Ann-Marie Furumark m.fl.* (s), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av led *Bengt Sundell m.fl.* (v), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av led *Ylva Wahlström* (mp), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av led *Bengt Sundell m.fl.* (v) och *Anders Lidblom* (sp), bilaga 1.

Hägerstens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 12 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Sammanfattning

Hägerstens stadsdelsförvaltning anser att visionen är ett bra initiativ men anser bland annat att det också måste finnas gemensam finansiering för att kunna genomföra visionen.

Sammanfattande synpunkter och förslag

Sammanfattningsvis vill Hägerstens stadsdelsförvaltning att staden prioriterar följande åtgärder för att stärka söderort:

- ✍ Gemensamma resurser avsätts för att kunna genomföra visionen.
- ✍ Nybyggnation bör omfatta boende med olika prisnivåer och upplåtelseformer samt kombineras med kommersiella lokaler.
- ✍ Förbättra kollektivtrafiken samt biltrafiken till och förbi Stockholm.
- ✍ Lokala centrum stöds i enlighet med stadens servicepolicy.
- ✍ Utöka samarbetet mellan skolor och högskolorna.
- ✍ Företagens miljö­satsning utvidgas till att gälla hela staden.
- ✍ Stärk förbindelserna mellan våra grönområden.

Hägerstens stadsdelsförvaltning anser att visionen är ett bra initiativ och att det är viktigt att vi har en helhetssyn på söderort, att vi samarbetar i frågor som rör bostadsförsörjning, företagande, kommunikation och miljö. Vi ska också arbeta för att förstärka profilen av Stockholm som Europas renaste huvudstad. Det är också mycket positivt att projektet företagarnas miljö­satsning utvidgas och vi ser gärna att det utökas till att gälla hela Stockholm.

Men visioner måste också ha finansiering för att kunna genomföras. Stadsdelsnämnderna har många arbetsuppgifter och får önskemål om ytterligare insatser, men våra resurser krymper varje år. För år 2002 har Hägersten en mycket ansatta Stadsdelsnämnderna har idag inga riktade tilldelningar i resursfördelningssystemet för gemensam administration. All sådan kostnad, exempelvis för nämnd, direktör, information, telefoni- och datasystem, måste därför tas av verksamheternas anslag. Eftersom kommunfullmäktige alltmer styr hur mycket administration vissa verksamheter ska ha går utvecklingen mot att vi måste krympa en redan idag snäv administration.

Utemiljön har i princip samma anslag idag som för fem år sedan, men kostnaderna för samma nivå på skötsel av städning, snöröjning och parker har ökat kraftigt i och med det nya avtalet som tecknades i år. Detta innebär att det finns inga ekonomiska resurser att utföra något som helst parkunderhåll eller extra åtgärder för utemiljön i Hägersten.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Våra inriktningsmål för att få Hägersten till en attraktiv plats för boende, företagande och besök är bland annat att verka för en tillfredsställande och säker utemiljö i samverkan mellan medborgare och företag. Hägersten ska vara levande och vackert. Utemiljön berör alla i området och därför ska vi arbeta för att få medborgare, näringsliv och bostadsföretag delaktiga i arbetet. Det avtal som tecknats i år för skötseln av städning, snöröjning och parker i området medför tyvärr en betydande kostnadsökning trots att det inte innebär någon utökad skötsel. Utemiljön har fortfarande samma budgetanslag idag som för fem år sedan.

Det är viktigt att bygga mer bostäder men också att erbjuda olika alternativ för boende. Den befintliga bebyggelsen i Hägersten består både av småhus och flerbostadshus. De flesta flerbostadshusen är hyresrätter byggda mellan 1945 och 1960. Fastigheterna ägs både av privata fastighetsägare, allmännyttan och bostadsrättsföreningar. I Fruängen finns också ett antal fastigheter som ägs av Stockholms Kooperativa Bostadsförening, SKB.

Idag pågår programarbete för två områden, i Fruängen och i Axelsberg. Vi ser gärna att något av dessa områden får bostäder med olika prisnivåer och upplåtelseformer i enlighet med visionens tankar om rimliga boendekostnader.

Vid nyproduktion bör man också försöka kombinera boende med kommersiella lokaler för att uppfylla visionens mål med fler arbetsplatser i söderort. Arbetsställena i Hägersten utgörs till största delen av små företag med mindre än 10 anställda. Det finns två mindre arbetsplatsområden, i övrigt är företagen utspridda. Örnsbergs arbetsplatsområde kan på sikt förändras till att inrymma fler bostäder, eftersom det är svårt att ha transportintensiva verksamheter där, något som gör att vi får ännu färre arbetsplatser i Hägersten.

Ett område är attraktivt både om det finns bra bostäder och gemensamma träffpunkter. I Hägersten finns två välfungerande stadsbibliotek, varav det i Mälarhöjdens skola också är skolbibliotek. På Hägerstensåsen finns Medborgarhuset,

skola också är skolbibliotek. På Hägerstensåsen finns Medborgarhuset, Vår Teater samt en friluftsteater där parkteatern håller föreställningar sommartid. Friluftsteatern skulle kunna utnyttjas mycket mer. Det blir oftast endast ett par föreställningar per sommar, i övrigt är teatern outnyttjad. Stadsdelsförvaltningens kulturverksamhet prioriterar aktiviteter för barn och ungdomar i Hägersten. Tyvärr sätter en begränsad budget hinder för många idéer.

Infrastruktur som knyter samman och stärker

Målet för visionen är att den yttre förbindelsen mellan Nynäsvägen och E4:an förbättras, de spårbundna tvärförbindelserna stärks genom en yttre tvärbana samt att "Förbifart Stockholm" (ny sträckning av E4/E20) genomförs.

Dagens trafiksituation i Stockholm kännetecknas av en omfattande trängsel under högtrafik, både på vägar och i kollektivtrafiken. Prognoserna för Stockholm pekar på en ökande befolkning vilket kommer att leda till ytterligare problem. Andelen resenärer i kollektivtrafiken är den högsta i landet, men deras betyg på kollektivtrafiken har försämrats mycket det senaste åren.

Särskilt de spårbundna kommunikationerna har lyfts fram i dialogerna, av näringslivet som en viktig faktor för lokalisering och av medborgarna som en viktig faktor för val av bostadsort. Förbättrade tvärförbindelser har särskilt uppmärksammats av de boende.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Även om söderort har en generellt god tillgänglighet till kollektivtrafik så finns det fortfarande kvar en hel del brister. När tvärbanan mellan Gullmarsplan och Alvik startade fick den snabbt ett högt resandeunderlag, något som visar att kollektiva tvärförbindelser bör prioriteras. En ökad kollektivtrafik förbättrar befintliga boende- och trafikmiljöer, ger bättre förutsättningar att möta behovet av fler bostäder samt stärker förutsättningar för ett expansivt näringsliv i söderort.

Genom Hägerstens stadsdelsområde går en av de stora infartslederna till Stockholm, E4/E20. Vid högtrafik leder trafikstockningar till köer på många tillfartsvägar och till smittrafik både i Hägersten och närliggande stadsdelsområden. Med en bättre lösning på trafiken till och förbi Stockholm borde dessa problem minskas. Infrastruktur omfattar även kommunikation via exempelvis bredband. Det nya samhället ställer ökade krav på staden att tillhandahålla information och ansökningsmöjligheter via Internet. Även skolornas undervisning använder den nya tekniken, bland annat genom deltagandet i projektet "IT i Skolan". Detta har dock inneburit stora investerings- och driftskostnader för samtliga skolor.

Ett starkare näringsliv

Målet för visionen är att 20 000 nya arbetsplatser i söderort tillskapas inom 10 år, att innovations- och nyföretagarrådgivning utvecklas samt att företagens miljösjatsning byggs ut.

Det lokala näringslivsarbetet ska ta fasta på de lokala förutsättningar och ska arbeta med att skapa goda förutsättningar för att driva företag, starta och lokalisera företag till Stockholm.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Det näringslivspolitiska arbetet i Hägerstens stadsdelsförvaltning har sin utgångspunkt i de ansvarsområden där näringslivet och stadsdelsnämnden har beröringspunkter. Det handlar främst om att upprätthålla en levande stadsdel, att uppmärksamma och finna stöd och utvecklingsmöjligheter för företagandet i Hägersten samt att ge god service till företagarna i stadsdelen.

Företagens miljösjatsning

Hägerstens och Älvsjö stadsdelsförvaltning startade 1999 ett projekt för att stödja miljöarbetet bland företagarna i de båda stadsdelarna. Projektet, Företagens miljösjatsning i Hägersten och Älvsjö stadsdelar, har fått ett mycket gott gensvar i stadsdelarna. Det är idag cirka 70 företagare som deltar i projektet.

Det övergripande syftet har varit att minska den totala miljöbelastningen genom ett strukturerat miljöarbete i företagen. Projektet bygger på att det finns ett grundläggande intresse att höja konkurrenskraften inom ett företag genom att visa på ett strukturerat miljöarbete. Tanken har även varit att skapa ett nätverk och en plattform för erfarenhets- och kunskapsutbyte inom miljöområdet, dels mellan företagen och dels mellan företag och stadsdelsförvaltningarna. Genom att samarbeta över stadsdelsgränserna har underlaget av företag som kan delta i nätverket breddats. Miljödiplomet har utgjort en bekräftelse på att företagen levt upp till uppställda kriterier och ett verktyg avsett att användas i den egna marknadsföringen.

Hägerstens stadsdelsförvaltning ser det som mycket positivt att företagens miljösjatsning byggs ut i söderort. Det kan också så småningom spridas över hela staden för att förstärka profilen av Stockholm som Europas renaste huvudstad.

Lokala projekt

Hägerstens stadsdelsnämnd delar också ut ett årligt pris till en företagare i stadsdelsområdet. Syftet med utmärkelsen är att utveckla näringslivsarbetet samt att uppmärksamma och stimulera bra företagande.

Sedan förra året driver Hägerstens stadsdelsförvaltning ett projekt där nyföretagare i området får stöd av en erfaren företagare, en mentor. Projektet har bjudit bland annat deltagarna på gemensamma föreläsningar och nätverksträffar.

Utvecklad service och handel – för ett attraktivare Söderort

Målet för visionen är att söderorts centrum utvecklas med några som pilotcentrum, att projekt startar i små stadsdelscentrum med profilering och att en stormarknad i Skärholmen utreds.

De stora köpcentrums andel av dagligvaruhandelns omsättning har ökat från 10 procent 1975 till 30 procent 1999. Samtidigt har omsättningen för små centrum sjunkit. För boende är ett fungerande lokalt centrum mycket viktigt, kanske framförallt för den äldre befolkningen.

Kommunfullmäktige antog den 10 april 2000 en Servicepolicy för Stockholms ytterstad i syfte att upprätthålla och förbättra närservicen för de boende. Det finns många skäl att behålla och utveckla lokala centrum inom gångavstånd för boende. En fortsatt utveckling mot dagligvaruhandel i stormarknadsområden, som ofta bara kan nås med bil, strider mot samhällets miljöambitioner.

Förvaltningens synpunkter och förslag

I Hägersten är idag 20 procent av befolkningen över 65 år. Prognosen de närmaste åren är att andelen minskar något, men det innebär fortfarande drygt 5 000 personer som har stort behov av ett väl fungerande närcentrum. Det finns fem centrum i Hägersten, varav Fruängen räknas som det femte största i Söderort. Vårt samarbete med centrums företagarföreningar utgår ifrån samma mål som det näringslivspolitiska arbetet i stadsdelsområdet.

I vårt arbete med centrumfrågor utgår vi ifrån stadens servicepolicy, vilket vi anser är ett bra dokument för det fortsatta arbetet med att stötta lokala centrum.

Centrumutveckling

Hägerstens stadsdelsförvaltning tog, tillsammans med företagarföreningen och fastighetsägarna i Västertorp, fram ett idéprogram under år 2000 med förslag till åtgärder för Västertorps centrum. Syftet med planen är att se över hela Västertorps centrum vad gäller dess möjligheter att öka sin attraktionskraft och överlevnad på sikt.

Europeiska Socialfondens (ESF) program, Växtkraft Mål 3, vill ge människor chans att utveckla sin kompetens för att bättre kunna möta arbetslivets ökande krav. Programmet omfattar hela arbetsmarknaden, både företag, ensamföretagare, offentlig sektor och organisationer. Fruängens företagarförening och Hägerstens stadsdelsförvaltning samarbetar från och med vintern 2002 med Svensk Handels Region Stockholm i syfte att vidareutveckla Fruängens centrum.

Mångfald och utveckling

Förvaltningens synpunkter och förslag

Antalet arbetslösa samt hushåll med försörjningsstöd i Hägersten fortsätter att ligga under genomsnittet för Stockholms stad. Det vi nu kan se är svårigheter med anknytningsinvandringen vid flyktingförläggningen i vårt område, vilket medför ett ökat behov av både individ- och familjeomsorg samt försörjningsstöd. Hägerstens stadsdelsförvaltning deltar i projektet "Stockholm matchning", med syfte att öka samarbetet mellan stadsdelsförvaltningarna, arbetsförmedlingen och näringslivet.

Vi ser positivt på ett utökat samarbete med skolor, högskolor och näringsliv. Det är viktigt att stimulera och stödja eleverna tidigt, kanske redan i förskolan. Ett områdes attraktivitet beror också på de grundskolor som finns i området. Grundskolor med hög kvalitet på undervisningen attraherar både personal och elever. Vi anser också att det är mycket viktigt att arbeta med språkutvecklingen i våra skolor och att de behöver få en bättre marknadsföring. Men det är också en fråga om resurser, både från skolorna och stadsdelsförvaltningen.

Hägerstens stadsdelsförvaltning deltog tidigare i "Multiversitetet", ett utbildningsprojekt med målsättning att koppla ihop teori och praktik. Projektet drevs i samarbete med Lärarhögskolan, Socialhögskolan samt Årsta och Älvsjö stadsdelsförvaltningar. Projektet har upphört, men förvaltningen fortsätter att ta emot praktikanter från högskolorna.

Från och med i år deltar vi också i ett samverkansprojekt, Kompetenscentrum, mellan Socialhögskolan, Karolinska Institutet, Sydvästra sjukvårdsområdet, Botkyrka kommun och Älvsjö stadsdelsnämnd. För att höja status och utvecklingsmöjligheter inom offentlig sektor behövs särskilda satsningar på utbildning, forskning och kompetensutveckling. Projektet ska pröva metoder för forskning och utveckling bland annat integrerat i befintlig omsorgsverksamhet.

När det gäller de egna verksamheterna har vi redan idag svårt att rekrytera kompetenta medarbetare. Svårigheterna att rekrytera inom den offentliga sektorn kommer även i framtiden att vara ett stort gemensamt problem för hela staden.

Gröna Söderort

Visionen föreslår att söderorts gröna profil stärks genom att man bildar ett naturreservat inom stadens mark i Nacka, utvecklar rekreationsområden vid Magelungsvägen och längs Mälaren.

Behovet av nya bostäder i Stockholm kolliderar i vissa fall med strävan att behålla befintliga park- och naturmiljöer. I Översiktsplanen (ÖP-98) gavs en övergripande bild av stadens grönstruktur och en gemensam planeringsinriktning för stadens grönområden. Grönstrukturens rekreationsvärden, samband och framkomlighet ska bevaras, tillgängligheten ska utvecklas samt förbindelsestråken förbättras och utvecklas så långt möjligt. I möjligaste mån ska bostadsbyggande ske på redan exploaterad mark och inte i parker och värdefulla grönområden. För ytterstaden har

i parker och värdefulla grönområden. För ytterstaden har också stadsbyggnadskontoret tagit fram en gemensam grönkarta. Syftet med denna är dels att få fram en gemensam värderingsgrund för staden, dels att inventera grönområden och att få barnens lek-, sport- och övriga rekreativmiljöer belysta och värderade.

Gatu- och fastighetskontoret inventerade hösten 2000 möjliga byggobjekt i ytterstaden, den så kallade gluggutredningen. Det är endast ett fåtal av förslagen i Hägersten som idag är aktuella för nya programarbeten.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Grönkartans inventering visade att det inte finns så många rekreativsområden i Hägersten. Våra parklekar är välutnyttjade året om, men även andra grönytor används ofta, till exempel för klätterlekar, Mulleskolor eller liknande. Vanligast är att man går till den närliggande skogsdungen och att man har olika aktiviteter i olika skogspartier. Det är därför viktigt att man också bevarar mångfalden av grönområden och inte bara hänvisar barn att leka på tillrättalagda lekytor.

I startpromemorian till planläggningen av området mellan Axelsberg och Örnberg föreslogs en överdäckning av tunnelbanan längs Hägerstensvägens södra sida eftersom man ansåg att den fysiska sammankopplingen mellan Hägerstensåsens och Eolshälls grönområden behövde stärkas. Hägerstens stadsdelsförvaltning anser att det vore en stor förbättring för området, och utgår ifrån att det inte försvinner i den fortsatta planeringen.

Det gränslösa Söderort

Visionen föreslår att samverkan i söderort och med grannkommunerna ökas för bästa regionala nytta, Skrubbaområdet bör utvecklas, storstadssatsningen ges en mer regional karaktär och friluftslivet bör stärkas.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Sett ur ett historiskt perspektiv är hela söderort ett nytillskott för staden eftersom det var först 1913 som Brännkyrka, Liljeholmen och Örby församlingar införlivades med Stockholm. Nu vidgas gränserna ytterligare och hela Mälardalsregionen är idag ett viktigt samarbetsområde.

Sedan starten 1997 har Hägersten samverkat med närliggande stadsdelsnämnder i syfte att få ett effektivt resursutnyttjande. Det är viktigt med samverkan, både mellan stadens olika nämnder och med närliggande kommuner och regioner. Samtidigt är det viktigt att bevara det lokala perspektivet och att arbeta med de olika stadsdelarna utifrån deras respektive förutsättningar och kvaliteter.

Geografiska områden

Inom Hägerstens stadsdelsområde pågår för närvarande ett antal programarbeten som inte berörs i visionen. Det är framförallt området mellan Axelsberg och Örsberg samt området från Fruängens centrum över Mälarhöjdens idrottsplats och längs Vantörsvägen. Det finns också ett par mindre projekt, och totalt kan det innebära ett tillskott på nära 2 000 lägenheter i Hägersten. Det är viktigt att arbetet med visionen ses som en komplettering till det pågående arbetet med att stärka och förnya våra stadsdelsområden.

Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade den 25 april 2002 att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och återge det av förvaltningen i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet, med undantag för det förvaltningen skriver om stormarknader, samt att anföra följande.

Kommunikationer

1. Genom Söderort löper ett antal större motorleder. På vissa platser löper de mycket nära bostäder och det skulle påverka Söderorts attraktionskraft i positiv riktning om ordentliga bullerskydd byggdes på de mest utsatta platserna.
2. De norra delarna av Söderort är präglade av sin närhet till vattnet. Man borde eftersträva att bättre tillvarata den marina karaktären och satsa på att till skapa fler färjelinjer.
3. Tvärbanan har blivit ett stort lyft för Liljeholmen och påvisat att behovet av tvärförbindelser i Söderort är stort. Behovet av att utreda ytterligare tvärförbindelser är stort.

Bostäder

4. I större delen av Söderort domineras boendet av vissa fastighetsägare och upplåtelseformer. Mer blandade upplåtelseformer och varierat ägande skulle berika boendet i Söderort. Mångfald istället för enfald.
5. Vi anser att man inte ska riva gamla byggnader utan istället eftersträva att tillvarata och utveckla den karaktär som finns på olika håll i Söderort.
6. Det finns fortfarande många goda lägen att bygga på i Söderort. Vi anser exempelvis att Västberga företagsområde är ett centralt beläget område som är mycket lämpligt att förvandla till bostadsområde. Ett Asfaltsverk i ett så centralt läge som Västberga är ytterst olämpligt.

Utbildning

7. Fler högskolor och studentbostäder är mycket välkomna till Liljeholmen och Söderort.

Handel

8. Vi anser att det är viktigt att försöka hålla liv i alla småcentra som många gånger för en tynande tillvaro.
9. En Saluhall i Liljeholmens stadsdelsnämndsområde skulle vara ett gott tillskott för både Liljeholmen och Söderort.

Kultur

10. I Söderort finns mycket och spännande kultur som är väl värd att tillvarata. Särskilt i Liljeholmen finns det gott om kulturarv av nationell, och t o m internationell betydelse. I Vinterviken finns unika lämningar av Alfred Nobels verksamhet. Alfred Nobel, kemist, uppfinnare, industriman och instiftare av nobelpriset är förmodligen den internationellt mest kände svensk som någonsin levat. Han patenterade inte mindre än 85 uppfinningar. Den stora förmögenhet som Nobel skapade genom sin sprängämnesindustri testamenterade han till en stiftelse, som av den årliga avkastningen skulle utdela penningpriser till dem som har "gjort mäktiga och värdefulla upptäckter". Nobel är den största svensken som förmodligen är mest känd utomlands. I Stockholm finns det inget museum eller staty över hans liv och gärning. I Vinterviken finns hus och spränggropar bevarade från Nobels sprängämnesfabrik Nitroglycerin AB som grundades år 1864.

Vi hoppas innerligt att ett Nobelmuseum i Nobels gamla svavelsyrefabrik, numer Skulpturens hus, och en Nobelstaty blir verklighet. Ett Nobelmuseum och en Nobelstaty i Vinterviken skulle berika Stockholm som huvudstad och vara en tillgång för hela stadens besöksnäring.

Vi vill också påpeka att vi gläds över att exempelvis Skulpturens hus, som äntligen fått ordentligt stöd av staden, är en verksamhet som lyfter Söderorts anseende.

Trygghet

11. Många stockholmare förknippar Stockholms södra förorter med droger och brottslighet. Även om detta till största delen är felaktiga fördomar är det

viktigt att kraftfullt bekämpa brottsligheten och att arbeta brottsförebyggande. Stadsplaneringen måste också ske utifrån ett brottsförebyggande perspektiv. Planeringen av staden måste ta hänsyn till sådant som god belysning, öppen insyn istället för prång och vrår, säkerhetsdörrar osv. Polisens resurser i Söderort måste ökas och anpassas till behovet.

Reservation anfördes av led:a *Jan Erik Roos, Ewa Fagerhem* och *tjg ers Jerker Hanson*, (alla s), enligt vilka stadsdelsnämnden borde beslutat att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och åberopa förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av v ordf *Ann-Marie Strömberg*, led *Kjell Marténg* och *tjg ers Roy Bjernstedt*, (alla v), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av ordf *Magnus Hellström m.fl.* (m), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av led *Malin Eriksson* (fp), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Måns Ressner* (sp), bilaga 1.

Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 10 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Sammanfattning

Förslaget till "Vision Söderort" omfattar många åtgärdsförslag för Söderorts utveckling och flera av dessa kräver ett gott samarbete mellan olika parter. Förvaltningen anser att man bör prioritera bland åtgärdsförslagen för att på så sätt få en rimlig möjlighet att åtgärderna genomförs. Dessutom efterfrågas någon form av tidsperspektiv för uppfyllandet av visionen samt en plan för en eventuell revidering av den. Förvaltningen ser positivt på visionen som helhet och tror att de åtgärdsförslag som presenteras kommer att leda Söderort in i en god utveckling. På några punkter har förvaltningen dock haft invändningar eller kommentarer.

Förvaltningens synpunkter

Förslaget till "Vision Söderort" omfattar många åtgärdsförslag för Söderorts utveckling. Många åtgärder följer varandra och man får en naturlig utveckling efterhand då man satsar på infrastruktur, utbildning etc.

Många av de föreslagna åtgärderna kräver ett gott samarbete mellan olika parter. Det viktigaste i arbetet med Söderorts utveckling borde vara att bygga upp bra samarbets-former men också att prioritera tillräckligt noga bland åtgärdsförslagen för att på så sätt få en rimlig möjlighet att åtgärderna genomförs. Risken kan annars finnas att uppgifterna blir för omfattande och för många på en gång för de olika berörda instanserna och att åtgärderna inte blir otillräckligt eller inte genomförda alls.

Dessutom efterfrågar förvaltningen någon form av tidsperspektiv för uppfyllandet av visionen samt en plan för en eventuell revidering av densamma.

Förvaltningen ser i stort sett positivt på de åtgärdsförslag som presenteras men vill trycka på några punkter speciellt. Förvaltningen har valt att kommentera förslaget enligt den uppställning i tematiska områden som de redovisas i rapporten.

Näringsliv

Utvecklandet av företagens miljösatning är en mycket god idé och borde användas för att lansera näringslivet i Söderort. Förvaltningen instämmer även i att det är viktigt med lokalisering av högskoleutbildningar i området.

Integration och utbildning

Ett ökat samarbete mellan näringslivet och skola är positivt och öppnar nya möjligheter för söderorts ungdomar vilket i förlängningen kan bidra till att upptagningen till högskolor ökar i området. En designhögskola i området känns "helt rätt" där man också kan se kopplingar till modeverksamheten i Liljeholmen.

Målsättningen när det gäller ökad samverkan med universitet/högskola borde vara att samtliga gymnasier i Söderort har ett sådant samarbete. En viktig åtgärd borde också vara att stärka kvaliteten i grundskolorna generellt, bl a genom föreslagna åtgärder, samt att mycket tydligt satsa på svenska språket. Prioriteringen av barns språkutveckling i förskolorna är därför ett viktigt arbete.

Förvaltningen instämmer i att arbetsmarknaden måste stå till förfogande för alla. De åtgärder som nämns i förslaget låter relevanta, speciellt bättre förutsättningar för att starta och driva eget företag samt "Stockholm matchning". Man kan i sammanhanget också trycka på möjligheten för funktionshindrade att få arbete.

Infrastruktur

Den föreslagna satsningen på spårbunden trafik är välkommen, speciellt när det gäller tvärförbindelserna som är klart bristfälliga. Tvärförbindelserna till Liljeholmen har blivit avsevärt bättre med tvärsparvägen men behöver ytterligare förbättras med den planerade sträckningen norrut från Alvik.

I förslaget nämns även en tvärsparvägskoppling mellan Liljeholmen – Älvsjö vilket förvaltningen ser mycket positivt på. En direktförbindelse med Älvsjö skulle öka tillgängligheten betydligt.

När Södra Länken färdigställs och Nyboda trafikplats byggs om utgår förvaltningen från att man tar med bulleraspekten i planeringen. Då det kommer att dröja innan dessa projekt är färdigställda anser förvaltningen att man redan nu måste vidta åtgärder för att skärma av bullret från E4 mot framförallt Midsommarkransen och Nybodahöjden.

Bostäder

Förslaget presenterar en mängd åtgärder på bostadsområdet. Samtliga förslag är bra och bidrar helt säkert till en bättre bebyggelsemiljö i Söderort. Förvaltningen vänder sig dock emot att bygga på naturmark. Man bör i utredningen fokusera på redan exploaterad mark eller sådan som nämns i förslaget i form av överdäckade och omlagda vägar.

Det är också viktigt att bygga standardbostäder i attraktiva lägen, att man inte enbart reserverar de bästa lägena åt exklusiva bostäder. I övrigt är det positivt att även bygga lågskalligt, speciellt i de områden där sådan bebyggelse i dagens läge saknas helt.

Handel

Förvaltningen anser att föreslagna satsningar på små centrumanläggningar är bra och nödvändiga. Däremot kan man ifrågasätta nyttan av att stormarknader och outlets lokaliseras längre in mot stadskärnan än situationen är idag. Stormarknader alstrar mycket vägtrafik vilket väl inte kan anses som eftersträvänsvärt i utvecklingen av Söderort.

Kultur och fritid

Det är mycket viktigt att värna de grönområden som finns i Stockholm. Som det står i förslaget är det viktigt att förstärka och utveckla grönområdena när man exploaterar eftersom trycket på dem ökar då. Förvaltningen efterlyser ett eget avsnitt för grönområden i "Vision Söderort" med mer detaljerade förslag på hur de ska bevaras, utvecklas och stärkas. I det fortsatta arbetet med Vision Söderort kan man tänka sig att någon sorts redogörelse presenteras för vilken mängd/areal grönyta som bör bevaras inom Söderort. Eller omvänt hur mycket man kan tänka sig att använda för exploatering. När det gäller förslagen på kulturutbud har förvaltningen inget att invända. Ett bibliotek i Liljeholmens centrum bör även fungera som en mötesplats för olika aktiviteter med lokaler för möten, utställningar m m.

Förvaltningen anser att aktiviteterna kring den gamla Nobelfabriken, "Skulpturens hus", bör lyftas fram, som en viktig del av kulturutbudet i Söderort men även som rekreation med hela det vackra Trekants- och Vinterviksområdet. En intressant idé som har uppkommit är ett Nobel-museum i "Skulpturens hus". Alfred Nobel tillhör en av Sveriges internationellt sett mest berömda personligheter och borde uppmärksammas på ett tydligare sätt än hittills. Nobeltemat kan utvecklas ytterligare i

mas på ett tydligare sätt än hittills. Nobeltemat kan utvecklas ytterligare i området och marknadsföras som ett givet turistmål i Söderort.

Samverkan med grannkommunerna

Förvaltningen ser det som positivt att samverkan med grannkommunerna ökar.

Norra Söderort – Telefonplan till Globen

Som strategiskt utvecklingsområde ligger Liljeholmen redan långt fram i utvecklingsprocessen jämfört med andra delar av Söderort. En mängd olika projekt och arbeten pågår redan för norra Söderort för att kartlägga och utveckla möjligheter och behov vad gäller lokalisering av näringsliv, utvecklandet av företagsområden samt planer på förtätning m m.

Även här handlar det om att vid förtätning av bostadsområden och utvecklandet av verksamhetsområden gå varsamt fram och att på ett tydligt sätt förstärka grönområden samt att spara de ytor naturmark som finns kvar i området.

När det gäller verksamhetsområdet Västberga så vill förvaltningen även här understryka det olämpliga i att placera ett asfaltsverk i området utifrån visionen för Söderort.

Miljöfrågor

Det vore önskvärt med en redovisning av strategin i de miljöfrågor som är kopplade till visionen. Den ökade belastningen på Söderort kommer att medföra en ökad belastning på miljön. Därför bör man redan från början försöka se och förebygga så många miljöstörningar som möjligt. Ett konkret problem i samband med expansionen av Söderort att fokusera på skulle kunna vara den fastighetsnära källsorteringen som kräver en hel del insatser för att kunna lösas.

Andra frågor kan vara miljöfrågor kopplade till utbyggnad av vägar, bostadsområden, utvecklandet av grönområden m m.

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade den 18 april 2002 att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och i huvudsak åberopa det av förvaltningen i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet, samt

att förorda att "Förbifart Stockholm" *inte genomförs*,

att förorda att Sätra friområde längs Mälarstranden, från gränsen mot Mälarhöjden till Johannesdal avsätts som naturreservat, att förorda att "cykelnätet" ses över, så att det blir tydligare, tillgängligare och får högre standard,

att förorda att förtätningen av området ska ske främst på Skärholmsvägen när den flyttas och i centrumanläggningarna i Bredäng, Sättra och Vårberg,

att förorda att även studentbostäder är positivt för området, samt

att förorda att det **inte byggs** på Bredängs camping.

Reservation anfördes av ordf *Christina Elffors-Sjödin m fl* (m) enligt vilka nämnden bort besluta att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och åberopa det av förvaltningen i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet.

Röstförklaring avgavs av v ordf *Lambrini Theodossiou G m fl* (s) enligt följande.

Då majoriteten inte godkände vårt yrkande om bordläggning vill vi framhålla att vi saknat tid för att på ett bra sätt kunna bereda frågan.

Särskilt uttalande gjordes av led:a *Gustav Åkerblom* (fp), med instämmande från tjug ers *Stefan Jansson* (sp), *Urban Johansson* (mp), v ordf *Lambrini Theodossiou G m fl* (s), samt *Margareta Johansson* (v), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av tjug ers *Stefan Jansson* (sp), med instämmande av led *Mikael Nordstedt* (kd), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Urban Johansson* (mp), *Margareta Johansson* (v) och v ordf *Lambrini Theodossiou G m fl* (s), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av led *Margareta Johansson m fl* (v) med instämmande av *Urban Johansson* (mp), v ordf *Lambrini Theodossiou G m fl* (s), bilaga 1.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 8 februari 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Sammanfattning

Sammantaget visar det sig att Söderort har stora utvecklingsmöjligheter som har betydelse för den fortsatta tillväxten i området. Nya former för samverkan över administrativa och geografiska gränser måste utvecklas. För Skärholmen ligger det närmast till hands att utveckla en samverkan med Huddinge – Kungens Kurva.

Stadsdelsförvaltningens förslag

Vision Söderort visar med stor tydlighet att det finns många kvaliteter i Söderort. Många aspekter är belysta och intressant statistik har tagits fram. Visionen ger en god bild av förutsättningar och utvecklingsmöjligheter. I visionen speglas också brister som är kända men inte sammanställda tidigare. Visionen kommer att kunna tjäna som en tydlig markering från stadens sida att Skärholmen ska bli en stadskärna i sydväst och som underlag för beslut om investeringar i våra områden.

Mål och förslag i Vision för Söderort

Tematiska områden:

Söderort – mer attraktivt att bo i

I Skärholmen bor idag 31 524 invånare i 13 370 bostäder. Det finns 11 329 lägenheter i flerbostadshus, varav ca 50% hos de kommunala bolagen. Det finns 2041 radhus och villor flest i Sättra och minst i Bredäng. 18% av alla bostäder är villor och radhus. Som ett resultat av de senaste årens bostadsbrist har omflyttningen i hyreshusen minskat, vilket å ena sidan bidrar till stabilitet men å andra sidan ger små möjligheter till bostadskarriär inom området.

Gatu- och fastighetskontoret har gjort en ”glugg”-utredning med förslag om mark lämplig för nybyggnation. Stockholmshem har långt framskridna planer på att bygga sammanlagt 220 hyresbostäder, fördelade på 5 hus i Sättra och 3 i Skärholmen. NCC och andra byggföretag har också tittat på möjligheterna att hitta mark för nyexploatering.

I utredningen om Skärholmsvägens framtid ingår förslag om att bygga bostäder och arbetsplatser på redan exploaterad mark.

Wihlborgs fastigheter AB håller på med programutredning för Sättra Centrum, där 185 lägenheter kommer att byggas de närmaste åren varav ca 40 lägenheter kommer att bli ungdomsbostäder. För framtiden har de ett förslag om överdäckning av T-banans perrong och spår där ca 400 lägenheter kommer att kunna byggas. Där behöver staden och SL komma överens om överdäckning av tunnelbanan.

Realia fastigheter AB har långt framskridna planer på en om- och tillbyggnad av Vårberg Centrum där 100 nya lägenheter kommer att byggas.

De kommunala bostadsbolagen och SISAB har rustat de flesta bostadsgårdar och alla skolgårdar i Skärholmsområdet genom sina ytterstadssatsningar.

Stadsdelsförvaltningen har gjort ett eget förslag på möjliga platser för nya bostadshus utöver de projekt som redan pågår.

Skärholmens stadsdelsförvaltning välkomnar en tävling med uppgift att ta fram bostäder till överkomliga priser för att få ett varierat utbud som ger möjligheter för både ungdomar och äldre att kunna byta bostad då de egna behoven förändras.

Stadsdelsförvaltningen anser att tyngdpunkten i nybebyggelsen bör ligga på villor och radhus för att ytterligare öka möjligheten till bostadskarriär och göra det attraktivt att flytta till området.

För att genomföra det ambitiösa programmet med 4000 bostäder krävs en tydlig operativ ledning från stadens sida.

Infrastruktur som knyter samman och stärker

Man kan ta sig till Skärholmen med tunnelbanan, 25 minuter från Centralen och med 10-minuters trafik. Om man ska ta sig österut med samma avstånd t ex till Farsta så tar resan med buss och tunnelbana 50 – 60 minuter. Det är helt riktigt att framhålla att de största bristerna ligger i kvalitén hos tvär-kommunikationerna. Den spårbundna tvärförbindelsen från Älvsjö till Skärholmen - Kungens Kurva och vidare till Flemmingsberg (Huddinge Sjukhus och Södertörns högskola) skulle väsentligt öka Skärholmsbornas möjligheter att ta sig till skolor och arbetsplatser i övriga Söderort. För Skärholmens del är det viktigt att det finns en hållplats som direkt ansluter till tunnelbanestationen i Skärholmen och kanske också Sättra för att lättare komma till Sättra-Bredängs företagsområde.

SL borde se över sin zonindelning. Det kostar idag lika mycket att åka från Centralen till Bredäng (23 minuter) som det gör mellan Centralen och Gåshaga på Lidingö (38 minuter).

E4, Nynäsvägen och den planerade förbifart Stockholm är viktiga förbindelser i ett växande Stockholm. Bra vägar för biltrafik som också går på tvären skulle ge Söderort en attraktiv fördel.

Det är väsentligt att Förbifart Stockholm utformas så att den inte skiljer våra områden åt utan tydligt knyter samman dem.

Ett starkare näringsliv

En intressant uppgift i Vision för Söderort finns på sidan 10 där stapeldiagrammet visar att det finns 0,53 arbetsplatser per vuxen invånare i Söderort. I Skärholmsområdet finns det 624 arbetsställen (3:e kvartalet 2001) varav 443 är företag med färre än 10 anställda och 3 är arbetsställen med mer än 200 anställda. Det är nödvändigt att satsa på ett företagsvänligt klimat och ge nyföretagande bra förutsättningar som exempel Lunda Nova kan visa vägen för.

Utvecklad service och handel – för ett attraktivare Söderort

Många utredningar om utveckling av förortscentrum har gjorts av staden men ännu har inte så mycket konkret skett. I Skärholmen finns tre mindre centrumanläggningar där man tydligt ser konsekvenserna av att ha ett stort starkt köpcentrum på andra sidan vägen och kommungränsen. Det är Bredäng, Sättra och Vårberg där servicen successivt minskar. Det är viktigt att man kan behålla dagligvaruhandel med kvalité i våra småcentrum. I Vårberg och Sättra centrum pågår en förtätning med bostäder och upprustning av centrumanläggningarna som möjligen ger ett ökat kundunderlag, vilket är en viktig steg för att behålla den handel som finns och för att öka attraktiviteten i

viktig steg för att behålla den handel som finns och för att öka attraktiviteten i området.

Mångfald och utveckling

Integration och utbildning är två viktiga frågor för att få området attraktivt. Arbetet med att förlägga olika utbildningar i området pågår men behöver också aktivt stöd från staden. Samarbetet med Södertörns högskola bör utvecklas och få en mer nära koppling med gymnasieskolan i området. Flera utbildningsinstitutioner har visat intresse för att flytta till Skärholmen.

Stadsteatern/Parkteatern i Sättra kommer att flytta till Skärholmens gymnasium. Gymnasiet planerar att starta en teaterlinje på gymnasienivå till hösten i samarbete med Stadsteatern/Parkteatern.

Långbro folkhögskola och Stockholms Musikpedagogiska Institut är intresserade av att förlägga sin verksamhet i Skärholmen Centrum.

Skärholmens stadsdelsförvaltning har fått kompletterande medel genom storstadssatsningen för att utveckla målområdena *Sysselsättning och tillväxt* och *Språkutbildning* de närmaste två åren. Satsningar på sysselsättning görs bl a genom matchningsprogram i samarbete med näringslivet och språkutbildningssatsningar i huvudsak inom skolans ram.

Gröna Söderort

Skärholmsområdet har stora rekreationsmöjligheter när det gäller skogspromenader, bad och idrott i olika former.

Skärholmen har en nästan 5 km lång strand mot Mälaren och en vacker skog med promenadstigar.

Idrottsförvaltningen har planer på att bygga en ny ridanläggning och stall. Idag ligger stallet vid Sättra Gård där det inte finns utrymme att bygga ut. En annan plats vid Sättra varv är på förslag. Idrottsförvaltningen planerar också att rusta upp utomhus på Sättra IP vid Sättra idrottshall. En inomhushall för bollsporter planeras vid Vårbergs IP.

Det gränslösa Söderort

Skärholmen – Kungens Kurva området bör utveckla sitt samarbete för att regionen skall bli mera konkurrenskraftigt. Idag finns samarbete i olika former, men ett mer organiserat samarbete, både poliskt och mellan förvaltningar, skulle kunna ge kraft åt en gemensam utveckling till både Skärholmens och Kungens Kurvas fördel.

Skärholmen - Kungens Kurva

Att utveckla Skärholmen och Kungens Kurva till en stadskärna i Sydväst är bra. Förslaget om överbyggnaden av E4 mellan Skärholmen – Kungens Kurva är en del av att skapa en stadskärna i Söderort. Idag vänder både Kungens Kurva och Skärholmen Centrum baksidorna mot varandra. En överbyggnad med en bro över E4:an, eller ännu hellre E4:an i tunnel, och trevlig bebyggelse omkring skulle helt förändra karaktären på området till det bättre. Avståndet mellan T-banan i Skärholmen och t ex IKEA i

Kungens Kurva är ca 800 m. En sträcka som idag upplevs som lång och mycket trist, men som skulle kunna bli en trevlig promenadväg med mycket att titta på om omgivningen förändras.

Sydväxt

Nätverket Sydväxt arbetar sedan ett halvår med visionen att utveckla Söderort till ett centrum för media och upplevelseindustri. I nätverket finns representanter för företag, kommuner, institutioner och entreprenörer. Ett kontor finns nu i Skärholmen Centrum där tre medarbetare arbetar.

Nätverket har fått stort positivt genomslag i media och kommer att i den närmaste framtiden att formera sig på ett tydligare och mera operativt sätt.

Genomförande av Vision för Söderort

För att starta upp genomförandet av Vision för Söderort bör staden genast sammankalla de aktörer som skulle kunna vara möjliga investerare. Det är av stor vikt att så snart som möjligt visa på förutsättningar för utveckling och tillväxt.

Organisation för genomförande av Vision för Söderort

I SLK:s förslag står uppräknat de nämnder som bör ha operativt ansvar för genomförandet av visionen. I den uppräknningen saknar vi Kulturnämnden och Idrottsnämnden, dessa två nämnder har en viktig roll i frågan om *Söderort – mer attraktiv*. En viktig genomförandeorganisation som kan knyta ett ökat bostadsbyggande till näringslivsutveckling bör bildas efter beslutet om visionen. En koppling mellan denna och föreningen Sydväxt är viktig, så att en tydlighet ges om stadens vilja att utveckla området.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade den 25 april 2002 att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och i huvudsak åberopa det av förvaltningen i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet, samt att därutöver anföra följande.

Vi ser positivt på de förslag som arbetsgruppen "Vision för Söderort" tagit fram, även om visionerna kunde varit mer omfattande. Man bör också framhålla att obalansen mellan norr och söder i Stockholm kommer att finnas kvar om förslagen genomförs. Såsom förvaltningen påpekar berör dessa förslag enbart till ringa del Skarpnäck. Förvaltningen har därför tagit fram ett antal egna förslag. Dessa ska, vilket förvaltningen framhåller, snarast ses som idéskisser, möjliga projekt som skulle kunna utvecklas vidare. Många av de förslag som förvaltningen för fram ser vi positivt på. Då uthyrning av friluftsutrustning inte är en primär kommunal angelägenhet bör eventuell sådan verksamhet ske i samarbete med lokala småföretag. Vi vill också påminna om det stora koloniodlingsområde, ett av Norra Europas största, som

stora koloniodlingsområde, ett av Norra Europas största, som finns inom vår stadsdel. Det är ett rekreationsområde som engagerar många människor från hela Stockholm. Kolonikulturen främjar hälsosamt uteliv och motion, och med gemenskap i odlargärningen som bonus.

Det är av största vikt att bostadsbyggandet fortsätter att öka. Trots en kraftig ökning av bostadsbyggandet under denna mandatperiod – senast för någon dag sedan kom nya siffror som visar på att ökningstakten fortsätter – finns en stor bostadsbrist. Detta framhölls av nämnden i ett uttalande så sent som den 22 januari i år. Det är, såsom framhölls i skrivelsen, viktigt att en stor andel av dessa nya bostäder anpassas till såväl ungdomars som studenters behov så att en stor del av dessa nya bostäder byggs som små och förhållandevis billiga lägenheter. Den nya sk ”compact living –stilen”, som nu prövas i ett område i södra Sverige, eller exemplet från Karolinska Institutets nya bygge, kan vara alternativ. Även ombyggnad av ett eller flera garagehus på Skarpnäcksfältet till bostäder bör kunna övervägas.

Vi vill i detta sammanhang föra fram några trafikfrågor. Det är viktigt att vi har en infrastruktur som knyter samman de olika områdena även inom vår stadsdel. Det är således ytterst nödvändigt att en väg snarast byggs mellan Bagarmossen och Skarpnäcksfältet. Därigenom underlättas för människor att ta sig från den ena stadsdelen till den andra, t ex för besök vid apotek och vårdcentral.

Gatu- och fastighetsnämnden beslöt vid sammanträde den 15 juni 1999 att Horisontvägen mellan Vinggatan och Gamla Tyresövägen ska öppnas för genomfartstrafik. Stadsdelsnämnden har vid ett flertal tillfällen påpekat att detta snarast måste ske. Ett beslut måste dock fattas i kommunfullmäktige om detta. Det är närmast en skandal och till och med obstruktion mot ett demokratiskt fattat beslut att gatu- och fastighetskontoret ännu ej berett detta ärendet. Spåret” har länge arbetat för att en hemmaarena byggs där de kan spela sina fotbollsmatcher. Vi uppmanar idrottsnämnden att skyndsamt handlägga denna fråga.

Särskilt uttalande gjordes av led *Lars Sundberg m fl* (s), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av led *Maria Hannäs* (v), bilaga 1.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 18 mars 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Sammanfattning

Endast få förslag i visionen berör Skarpnäcks stadsdelsområde. Förvaltningen har valt att lyfta fram egna idéer som går att utveckla i Skarpnäck. Bl. a föreslås att utveckla området vid Hammarbybacken samt Björkhagens och Kärrtorps centrum. Behovet av ungdomsbostäder, ekoboende, spännande arkitektur bör undersökas. Det finns stora möjligheter att utveckla utbildningar t ex förskolepedagogik, naturvetenskap och kulturskola. Porten mot Östersjön och Mobilitetscenter kan vara tillskott till infrastruktur och företagande.

Förvaltningens förslag

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning anser att "Vision för Söderort" visar exempel på ett spännande arbetssätt och den innehåller många kreativa idéer. Denna vision ger dock få konkreta förslag som direkt berör Skarpnäcks stadsdelsområde. Visionen inspirerar Skarpnäcks stadsdelsförvaltning att här föra fram förslag för vidareutveckling av stadsdelsområdet. Det är viktigt att förslagen ses som idéskisser, möjliga projekt som skulle kunna utvecklas vidare.

Söderort - mer attraktivt att bo i

Visionen lyfter fram behovet av bostäder i attraktiva lägen, att differentiera boendeutbudet och att stadsvillor bl. a kan byggas i Skarpnäck.

Förvaltningen anser att för varje område som berörs krävs en analys av vad som behöver kompletteras i just det området, med syfte att människor ska kunna bo kvar i olika skeden av livet och därmed bidra till områdets stabilitet. I vissa delar av Skarpnäck finns ett stort behov av ungdomsbostäder. Även äldreboende behövs.

I visionen föreslås att nya områden för byggande ska friställas genom omläggning av vägar, nedgrävning av kraftledningar och överdäckningar. En kraftledning som löper längs med Tyresövägen skulle kunna grävas ner och friställa mark. Läget inbjuder mer till företagsbyggande än boende om man inte samtidigt däckar över Tyresövägen. Ett bra exempel på utnyttjande av mark på nytt sätt är de gamla Spårväghallarna vid Skärmarbrink där HSB planerar att bygga bostäder. Området vid Skarpnäcks gård har en stor potential. Där kan byggas både hotell- och kontorshus. Attraktiva bostäder med ekologisk profil, god arkitektur, spännande nytänkande och bostäder med naturnära läge skulle kunna profilera Skarpnäck. Att bygga på platta tak är ett annat sätt att komplettera bebyggelsen i stadsdelen. En gammal idé är att bygga om parkeringshusen på Skarpnäcksfältet till bostäder. Att bygga billiga bostäder för ungdomar är en hjärtefråga för Skarpnäcks stadsdelsnämnd.

Infrastruktur som knyter samman och stärker

Visionen föreslår en yttre spårbunden tvärförbindelse från Älvsjö – Fruängen – Skärholmen – Flemingsberg, tvärspar Liljeholmen – Älvsjö, hopkoppling av tunnelbanan Rågsved – Hökarängen – Skarpnäck och Hagsätra – Älvsjö samt en pendeltågsstation mellan Älvsjö och Farsta. Dessutom föreslås vissa vägförbättringar: en yttre förbindelse mellan Nynäsvägen och E 4:an förbättras, Örbyleden och Magelungenvägen rätas ut och förbättras. Alla dessa förslag anser förvaltningen kan betyda mycket för Skarpnäck.

En idé som ytterligare kan förbättra både infrastruktur och näringsliv i området är *Porten mot Östersjön*: Varor till Stockholm skeppas till Nynäshamns hamn. Dessa fraktas på Nynäsvägen (väg 73), som ska byggas om, eller på en förstärkt spårförbindelse som går från Nynäshamn till Farsta strand. Triangeln Farsta – Sköndal – Skarpnäck utvecklas som industriområde. Triangeln kan fungera som omlastningsplats för Östersjötrafiken. Denna knutpunkt kan förstärka Teliaområdet i Farsta, Sköndals och Skarpnäcksfältets industriområden som idag har underkapacitet. Knutpunkten kan även inverka fördelaktigt på Skrubba företagarkluster och företag i Tyresö. Två områden där det idag är stenkrossar, Sköndal och Skrubba, kan vara möjliga att utveckla. Där finns även möjlighet att etablera ett *Mobilitetscentrum (Mobility Management)* där. Mobility Management är ett nytt begrepp som används och utvecklas inom EU och Sverige. Transporter av gods och människor är en förutsättning för att uppfylla viktiga ekonomiska och sociala värden för människor och för samhället. Men transporter bidrar till en lång rad av miljöproblem och har idag även negativa sociala och ekonomiska följder.

Mobility Management har ett planeringsperspektiv på dessa problem. Metoder som används är information, dialog, samordning och samarbete. Därigenom kan transporter undvikas, effektiviseras eller ske på bästa miljöanpassade sätt. Ett exempel som finns i Stockholm är en samordningscentral för transporter och lagring av material vid byggandet av Hammarby Sjöstad. Fler exempel skulle behövas för att lätta på trafiktrycket i staden. Det finns planer på att söka KLIMP-stöd (miljöstöd för klimatpåverkande åtgärder) från Naturvårdsverket för att starta fler Mobilitetscentra i Stockholm. Ett förslag för att förbättra infrastrukturen är att bygga ut bredbandskommunikation eller radiolänk i hela stadsdelsområdet. Den kommunikationsvägen finns redan på Skarpnäcksfältet.

Ett starkare näringsliv

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning stödjer visionens förslag om att innovations- och nyföretagarrådgivning utvecklas samt att företagens miljösattnings byggas ut. Förvaltningen glädjer sig över att en särskild satsning föreslås på små företagslokaliseringar bl. a på Skarpnäcksfältet och i Skrubba. Förvaltningen vill dessutom stödja turistindustri och uppmuntra ökad klusterbildning inom företagarområdena.

Utvecklad service och handel – för ett attraktivare Söderort

Visionen omnämner att små stadsdelscentrum ska utvecklas med hjälp av profilering. Skarpnäck har flera småskaliga centrumbildningar. Där skulle det vara möjligt att pröva nya koncept.

Kärrtorps centrum är ett bra exempel som skulle kunna utvecklas. Ett nytt runt café- och affärshus skulle kunna byggas mitt på Kärrtorps Torg och ett flerfamiljshus på en förskoletomt nära centrum. Det skulle även vara möjligt att bygga fler våningar ovanpå ett av husen i centrum, affärer och bostäder på en bussvändplan med parkeringsplatser och busshållplats under husen. Kärrtorp skulle även kunna fungera som ett kultur- och idrottscentrum i samarbete med gymnasiet och Turteatern.

Ett annat mindre centrum finns i Björkhagen. Där skulle man också behöva öka utbudet av lokaler för affärsverksamhet. Ett annat sätt att göra Björkhagen intressantare är att starta ett centrum för Sörmlandsleden med sportcenterstart, café och försäljning (se även ”Porten till Naturen” under punkten Gröna Söderort).

Ytterligare ett sätt att profilera ett mindre centrum är att starta en ”Bondens egen marknad” (finns på tre andra platser i Stockholm). Erfarenheter från USA och England visar att marknaderna bidrar till ökad aktivitet hos restauranger och butiker som ligger kring marknadsplatserna.

Ett annat område med utvecklingspotential är Hammarbybacken mot Hammarby Sjöstad: En restaurang skulle kunde byggas i Teliatornet. I nära anslutning till tornet kunde en konferensanläggning med SPA och sportcenter byggas med utsikt över hela staden, Skidbacken startas på nytt och ett idrottscentrum bildas runt Hammarbyhöjdens bollplan.

Utveckla och profilera utbildning – kompetens i Söderort

I visionen föreslås en utveckling av utbildningsformer i Söderort. Forskarinriktade gymnasieutbildningar i samarbete med Södertörns högskola bl. a i Kärrtorp omnämns samt profilering av grundskolor. Man rapporterar också att föräldrar väljer skola och boende utifrån kvalitet.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning vill lyfta fram goda exempel på möjlig vidareutveckling av utbildningar i stadsdelen. Skarpnäck har en stark idrottsrörelse, nära till natur, bra förskolepedagogik, rikt kulturutbud och en tradition av att arbeta med naturvetenskap från förskola till gymnasium i ett geografiskt område (Bagarmossen / Kärntorp). Alla dessa exempel skulle gå att vidareutveckla.

Samarbetspartners för kultur: Kulturskolan i Bagarmossen, Turteatern i Kärrtorp, kulturskolan Raketen. Naturvetenskaplig och pedagogisk forskning skulle kunna ske i samarbete med Stockholms högskola. Ett ”kunskapscentrum / pedagogiskt utvecklingscentrum” skulle kunna lokaliseras till Skarpnäck i samarbete med Reggio Emilia-institutet och lärarhögskolan för förskolepedagogik. Centret skulle kunna vidareutveckla ”Pedagogik i en föränderlig omvärld - The Stockholm projekt” som är

veckla "Pedagogik i en föränderlig omvärld - The Stockholm projekt" som är ett mycket känt arbete inom förskoleområdet.

Stadsdelens närhet till unika naturområden skulle kunna inspirera till utbildning i naturpedagogik och utveckling av gröna gårdar i samarbete med Ultuna och Linköpings universitet. Annat samarbete som skulle kunna utvecklas är med utbildningar på Fryshuset och Huddinge sjukhus.

Kultur och fritid:

Fler idrottsplatser behöver rustas och idrottsanläggningar byggas. En islada eller idrottshall skulle kunna byggas på den nedlagda hundkapplöpningsbanan på Skarpnäcksfältet. Skarpnäcks kulturhistoria skulle kunna lyftas fram t. ex genom aktiviteter kring Lilla Sickla gård, Bergholmstorp och Skarpnäcks gård.

Mångfald och utveckling - matchning

Förvaltningen anser att detta är ett mycket intressant förslag. Inom vissa delar av Skarpnäck finns en stor andel nysvenskar. Dessa områden är fullt jämförbara med andra områden i Stockholm som får extra stöd via storstads- och ytterstadssatsningarna. Här finns både fattigdom och många språk. Föräldrar och barn behöver mycket stöd för att kunna fungera som fullvärdiga medborgare i vårt samhälle.

Gröna Söderort

Ett av förslagen i visionen är att bilda naturreservat i Nacka, utveckla rekreationsområden och tillsammans med grannkommunerna marknadsföra de goda kvaliteterna för rörligt friluftsliv i Söderort. Skarpnäck har redan en grön profil. Flatenområdet är på väg att bli naturreservat. Dessutom gränsar stadsdelen till Nackareservatet och Sörmlandsleden börjar utanför stadsdelsförvaltningens lokaler i Björkhagen. Marknadsföring av Sörmlandsleden, konferensanläggningar / hotell med stadsnära naturturism som specialitet skulle vara en möjlig utveckling. Att rusta Flatenbadet med restaurang i entrén och förbättrad camping skulle ytterligare förgylla rekreationsmöjligheterna i området.

Porten mot naturen: Under 1998 – 99 pågick ett EU Mål 3-projekt i dåvarande Hammarby stadsdelsförvaltning som dels syftade till ökad sysselsättning men även hade många goda idéer om att lyfta Björkhagens centrum och marknadsföra detsamma som en port mot naturen och Sörmlandsleden. Det fanns förslag på uthyrning av cyklar, skidor, ryggsäckar och annan friluftsutrustning samt friluftscatering i samarbete med lokala småföretag. Dessa idéer är goda och fullt möjliga att "damma av" inom "Vision för Söderort".

Det gränslösa Söderort

Reservatsbildningar, rörligt friluftsliv, Skrubbatriangeln, Porten mot Östersjön m.m. är mellankommunala frågor som skulle kunna bearbetas vidare tillsammans med Nacka, Tyresö, Haninge och Nynäshamns kommuner.

Geografiska områden:

Älvsjö - Vantör – Farsta, Skärholmen - Kungens kurva, Norra Söderort- Telefonplan till Globen

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning har inga kommentarer angående dessa områden. Förvaltningen vill dock lyfta fram två möjliga utvecklingsområden för Skarpnäcks del:

1. Hammarbybacken mot sjöstaden: Konferensanläggning med SPA och sportcenter. Skidbacke på nytt och restaurang i Teliatornet.

2. Utvecklingsområde vid Farsta – Sköndal – Skarpnäck se ovan ”Porten mot Östersjön”(se mer noggrann beskrivning under punkterna handel och infra-

~~Förvaltning~~ningen vill ånyo betona att de ovan beskrivna förslagen är idéer som behöver undersökas och bearbetas för att bidra till utvecklingen i Skarpnäcks stadsdelsområde. För att genomföra visionen anser förvaltningen att det krävs ett stort lokalt förankringsarbete. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning skulle vara intresserade av att anordna hearings och fördjupade diskussioner med boende och företagare inom stadsdelsområdet kring ”Vision för Söderort”.

Vantörs stadsdelsnämnd beslutade den 25 april 2002 att som svar på remissen överlämna och återropa det av förvaltningen i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet, samt att därutöver anföra.

Äntligen kommer det ett formellt ärende om utvecklingen av Söderort. Den borgerliga majoritets initiativ till Vision för Söderort är ett tydligt tecken på att hela staden ska och kan utvecklas och leva, oavsett om det är innerstad, västerort, norrort eller söderort. Det finns stora potential i det södra förorterna. I Vantörs stadsdel finns många möjligheter som ännu är oexploaterade – bostadsbyggande, förbättrade trafiklösningar, framtida utformningar på grönområdena och parker, etablering av nya arbetsplatser samt placering av idrottsplatser och bollplaner.

Mycket inom den kommunala verksamheten handlar om att fatta beslut om saker som ligger relativt nära i tiden. Det är minst lika viktigt för ett område som söderort att omfattas av beslut som är mer visionära och som kan bli verklighet oavsett politisk majoritet.

Nämnden ser positivt på de förslag som framförts som berör stadsdelen. Till detta vill vi lyfta fram de förslag om inkommit från invånarna i Vantör. De

eventuella svårigheter och tveksamheter som kan finnas för vissa projekt ska inte kunna stoppa intressanta projekt redan nu. T ex infrastrukturinvesteringar som en förutsättning för att bebygga en del områden.

Nämnden ser positivt på en expansion av Stockholm och Söderort.

Reservation anfördes av v ordf *Per Sundgren* (v) och led *Magnus Dannqvist m fl* (s), bilaga 1.

Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 4 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Sammanfattning

Stadsdelsförvaltningen välkomnar att staden inlett ett medvetet arbete för att främja en positiv utveckling i denna del av regionen. En stor fördel med visionen är att planerna på näringslivsutveckling och utökat bostadsbyggande kopplas samman med omfattande satsningar på infrastruktur, i synnerhet i de södra delarna av Söderort. Förvaltningen är generellt positiv till idéerna om att skapa ett utvecklingsområde i Älvsjö-Vantör-Farsta genom en sådan satsning. Det finns emellertid ett stort antal frågor som måste belysas vidare i det fortsatta utvecklingsarbetet.

Visionen

Utvecklingsområdet Älvsjö – Vantör - Farsta

Enligt projektgruppens analys skulle en medveten satsning på infrastruktur, näringsliv och nya bostäder främja en positiv utveckling i det tvärgående stråket Älvsjö-Vantör-Farsta. Tanken är att en kompletteringsbebyggelse skapar ett underlag för förbättringar av tvärgående kommunikationerna och nya företagsetableringar och att man samtidigt bör utveckla serviceutbud och rekreationsmöjligheter i området.

En naturlig knutpunkt i detta utvecklingsområde är Älvsjö centrum och mässområdet. En utbyggnad av väg- och kollektivtrafik skulle enligt visionen ge Älvsjö en större regional betydelse och öka förutsättningar för företagsetableringar och nya bostäder i Älvsjö och i de omgivande stadsdelarna Örby och Hagsätra. En annan viktig del av stråket är området mellan Högdalen, Rågsved och Fagersjö. I detta område skulle en omdragning av Magelungsvägen ge möjligheter till en bostadsbebyggelse i naturnära lägen på båda sidor om vägen. Därutöver föreslås bland annat en utveckling rekreationsområdena vid Högdalstopparna.

Medborgardialoger och samråd i sammanfattning

Medborgardialogerna under projektarbetets gång berörde främst trivsel och boendemiljö. Flertalet av de närvarande betonade värdet av att ha nära till grönområden och goda kommunikationer. Vidare nämndes att det finns ett behov av olika kategorier av bostäder i samma stadsdel så att invånarna kan bo kvar. En annan slutsats av dialogerna är att skolorna har en stor betydelse för det sociala livet och för ett områdes anseende. Detsamma gäller de lokala centrumanläggningarna som i vissa stadsdelar har blivit öde och ogästvänliga i takt med att affärerna försvunnit.

Diskussionerna under det öppna samrådsmötet om förslagen som presenteras i visionen liknade de som fördes under medborgardialogen, framför allt när det gäller betydelsen av god tillgång till naturområden. De flesta var positiva till nya bostäder och satsningar på kollektivtrafiken, men det framfördes också farhågor om trafikökningar inom de befintliga bostadsområdena. I övrigt uttrycktes önskemål om att staden skulle presentera mer konkreta förslag till hur servicen och kulturutbudet i området ska kunna ökas. En företrädare från Rågsveds IF framförde att föreningen helst ser att en ny inomhushall förläggs vid Hagsätra IP i stället för den föreslagna placeringen i Rågsved.

De enstaka skriftliga synpunkter som inkommit berör bland annat konflikten mellan naturvärden och ny bebyggelse i området runt Magelungen. Det har också inkommit önskemål om att förverkliga den tidigare idén om en innebandyhall i Rågsved samt synpunkter från Stockholms Livsmedelshandlareförening på hur Söderorts centrumområden ska utvecklas.

Stadsdelsförvaltningens synpunkter

Stadsdelsförvaltningen välkomnar att staden genom Vision för Söderort inlett ett medvetet och långsiktigt arbete för att främja en gynnsam utveckling i dessa delar av Stockholms stad. Visionen ger enligt förvaltningens uppfattning en god helhetsbild av både nuvarande förhållanden inom olika samhällsområden och framtida utvecklingsmöjligheter. Det är också glädjande att visionen innehåller många av de förslag och synpunkter som förvaltningen lämnat under projektarbetets gång, exempelvis när det gäller att utveckla rekreationsområdena på Högdalstopparna.

Tematiska områden

Förvaltningen är positiv till att förslagen till utveckling av trafiksystemen i Söderort sammankopplats med stadsbyggnads- och näringslivsutveckling. Man har inte detaljstuderat de tänkta satsningarna på vägtrafik och kollektivtrafik och det är enligt förvaltningens bedömning knappast möjligt att ta definitiv ställning till de olika förslagen i detta skede.

Förvaltningen vill framföra att det finns många långsiktiga fördelar med att förbättra tillgänglighet med bil och kollektivtrafik i de yttre delarna av Söderort i syfte att öka attraktionskraften i dessa områden. Staden bör enligt förvaltningens mening

attraktionskraften i dessa områden. Staden bör enligt förvaltningens mening särskilt verka för en förbättring av de tvärgående kommunikationerna i denna del av regionen. Det är välkommet att man i visionen lyfter fram de positiva effekterna av satsningar på spårbunden kollektivtrafik. Förvaltningen ställer sig därför positiv till fortsatta utredningar av både en yttre tvärspårväg och en förlängning av tunnelbanan mellan Hagsätra och Älvsjö. En sådan inriktning stämmer väl överens med de önskemål som framförts av både medborgare och företrädare för näringslivet.

Vidare konstaterar förvaltningen att man i visionen i första hand fokuserat på möjligheten att göra Magelungsvägen till den huvudsakliga tvärförbindelsen i denna del av Söderort. Det finns flera alternativa lösningar och förvaltningen förordar att man i det fortsatta utredningsarbetet även studerar Örbyledens framtida funktion i det övergripande trafiksystemet och en utbyggnad av den så kallade Högdalslänken.

När det gäller näringslivsstrukturen i Söderort visar projektgruppens analys att det finns markanta skillnader mellan de norra och södra delarna. I områden som exempelvis Vantör finns det förhållandevis få arbetsplatser och intresset för nya företagsetableringar synes i dagsläget vara begränsat. Det är positivt att visionen innehåller ett resonemang om hur staden långsiktigt ska kunna verka för en starkare näringslivsutveckling i även de yttre delarna av Söderort, framför allt genom satsningar på infrastruktur. Förvaltningen betonar vikten av att man i ett kommande tillväxtprogram även belyser vilka åtgärder som staden kan vidta på kortare sikt, som exempelvis förslaget att etablera nyföretagarrådgivning i Söderort. Det finns också möjligheter att utveckla samarbetet med näringslivet i de sydligaste delarna av Söderort inom arbetsmarknads- och utbildningsområdet. Förvaltningen är positiv till förslaget att vidareutveckla stadens insatser för att matcha arbetskraftsreserven mot de lediga jobben i regionen.

Förvaltningen delar projektgruppens uppfattning att ny bostadsbebyggelse har en stor strategisk betydelse för utveckling i Söderort. Det är mycket önskvärt med en ökad variation i bostadsbeståndet i många stadsdelar och förvaltningen ställer sig bakom tanken på att inrymma både standardbostäder och mer exklusiva bostäder inom samma byggprojekt. Det finns en stor efterfrågan på enfamiljshus och marknära bostäder i Söderort och det är rimligt att staden verkar för ett ökat utbud av denna typ av boende, i synnerhet i områden som helt domineras av flerbostadshus. Det bör emellertid påpekas att lågskalig bebyggelse riskerar att ta stora markytor i anspråk och skapa ett mindre befolkningsunderlag för önskvärda satsningar på service och kommunikationer.

Utvecklingsområdet Älvsjö – Vantör – Farsta

Den del av visionen som kan få störst betydelse för Vantör är planerna på att göra Älvsjö – Vantör – Farsta till ett särskilt utvecklingsområde. Förvaltningen har under arbetets gång ställt sig bakom idéerna om att bilda ett tvärgående stråk genom att förstärka infrastrukturen i området utmed Magelungsvägen och samtidigt komplettera med nya bostäder. På detta sätt kan man enligt förvaltningens bedömning öka tillgängligheten till området, stärka sambanden mellan Vantörs stadsdelar och

gängligheten till området, stärka sambanden mellan Vantörs stadsdelar och angränsande områden och skapa förutsättningar för tillväxt och god service i denna del av Söderort.

I visionen lanseras en rad förslag om hur stråket skulle kunna utvecklas. I detta skede har de olika idéerna inte analyserats närmare och förvaltningen konstaterar att det finns ett antal frågor som måste belysas ytterligare om projektgruppen får i uppdrag att arbeta vidare med detta utvecklingsområde. I de två översiktliga illustrationerna som ingår i materialet har man inte detaljstuderat varken trafiklösningar eller den tänkta bostads- och kontorsbebyggelsen och detta skissmaterial ska enligt uppgift främst fungera som ett diskussionsunderlag.

Det bör uppmärksammas att de exploateringsvolymerna som redovisas skulle få konsekvenser för Vantörs nuvarande stadsmiljö. I området kring Älvsjö centrum och mässområdet finns det enligt förvaltningens bedömning en potential att knyta samman Örby och Hagsätra med det regionala centrum som är tänkt att bildas i Älvsjö. Därmed kan nya företagsetableringar tillkomma i Vantör. En bebyggelse för nya arbetsplatser bör emellertid främst koncentreras i anslutning till vägar och spårområden och förslaget att överdäcka delar av Huddingevägen bör utredas vidare. I övriga områden runt Älvsjöbadet och väster om Örby finns värden som bör analyseras noggrant i det fortsatta arbetet. En analys av grönstrukturen i områdena mellan Älvsjö och Vantör bör enligt förvaltningens mening även innefatta den närliggande Älvsjöskogen.

När det gäller delområdet Högdalen-Rågsved-Fagersjö ser förvaltningen fördelar med att frigöra mark för ny bebyggelse genom en omdragning av Magelungsvägen, i synnerhet i den del som ligger närmast Högdalen. De framtida regionala trafiklösningarna har en stor betydelse för vilken stadsbyggnadsutveckling som är möjligt i detta delområde. Det vore därför positivt om man snarast möjligt kan komma till ett avgörande vad gäller den nödvändiga förstärkningarna av tvärförbindelser för vägtrafik och kollektivtrafik. Förvaltningen anser dock att man på något kortare sikt kan utreda en eventuell ny bebyggelse i triangeln mellan Rågsvedsvägen, Harpsundsvägen och Nynäsbanan.

En avgörande fråga som inte berörts närmare i visionen är om en exploatering i området mellan Högdalen, Rågsved och Fagersjö skulle inverka negativt på den värdefulla naturmiljön. Förvaltningen bedömer att delar av området kan lämpa sig för kompletteringsbebyggelse under förutsättning att man behåller de värdefulla grönområdena. Det är därmed av stor betydelse att man genomför övergripande studier av sambanden mellan naturmiljöerna runt Magelungen och närliggande grönområden i Huddinge och runt Högdalstopparna och Fagersjöskogen. Sådana studier bör enligt förvaltningen även inriktas på att öka tillgängligheten och rekreativsmöjligheterna. Förvaltningen vill poängtera att det finns ett mycket stort lokalt engagemang och intresse kring frågor om Magelungen och staden bör i det fortsatta arbetet ha en nära dialog med berörda intressenter i området.

Vidare bör staden utreda förutsättningarna att utveckla och förtäta Högdalens industriområde som skulle få ett mycket strategiskt läge om de föreslagna satsningarna på infrastruktur realiseras. Man bör också i samband med detta fastställa gränserna

infrastruktur realiseras. Man bör också i samband med detta fastställa gränserna mellan näringslivsområdet och de planerade rekreationsområdena vid Högdalstopparna.

I det fortsatta arbetet med stråket Älvsjö-Vantör-Farsta bör man närmare diskutera hur staden kan utveckla och marknadsföra utmärkta möjligheter till fritidsaktiviteter som kan attrahera besökare från stora delar av Stockholm. Högdalstopparna har en mycket stor utvecklingspotential och en idrottshall skulle enligt förvaltningens mening ge positiva effekter för hela utvecklingsområdet, oavsett om den förläggs i Rågsved eller i Hagsätra. Dessutom bör man även ta upp de stora rekreationsvärden som finns i Älvsjöskogen. För att ytterligare förstärka en sådan inriktning kan man studera möjligheten att förlägga ett idrottsgymnasium i denna del av Söderort.

Sammanfattningsvis anser förvaltningen att den remitterade visionen innehåller ett stort antal goda idéer för Söderorts utveckling på både kort och lång sikt. Det är dock betydelsefullt att de helhetsperspektiv som nu lanserats kan behållas och vidareutvecklas i arbetet med att förverkliga visionens idéer. Förvaltningen är därför positiv till planerna på att fortsätta dels det förvaltningsövergripande arbetet och dels samarbetet med berörda intressenter utanför staden.

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade den 25 april 2002 att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och i huvudsak åberopa det av förvaltningen i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet, samt att därutöver anföra följande.

Vi vill understryka vikten av att en bättre balans mellan arbetsplatser och bostäder måste tillskapas i söderort samt att skydd för våra grönområden Gamla Älvsjöskogen och Solbergaskogen måste tillskapas snarast till gagn för det rörliga friluftslivet.

Särskilt uttalande gjordes av v ordf *Kåre Gustafsson, Majvi Andersson (s), Mona Bergström (s)* och *Pekka Orsimo*, (alla s), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av led *Anita Thisell (v)*, bilaga 1.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 3 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

SAMMANFATTNING

Ett förslag till "Vision för Söderort" har av Kommunstyrelsen tillsänts Älvsjö stadsdelsnämnd för remissyttrande. Visionen syftar till att visa hur de åtta stadsdelarna i söderorts tillväxtmöjligheter ska tas till vara, utvecklas och marknadsföras. Via en inventering beskrivs i rapporten nuläget och efter en dialog och analys föreslås satsningar inom främst utbildnings-, näringslivs-, arbetsmarknads-, infrastruktur- och

stadsbyggnadsområdena. Tre geografiska utvecklingsområden pekas ut, bland annat Älvsjö – Vantör –Farsta, där investeringar kan ge särskilt stora positiva effekter. Slutligen presenteras ett förslag till genomförande av visionen, där bland annat de ingående stadsdelsnämnderna ges ett operativt ansvar.

Förvaltningen ser mycket positivt på visionens ambitioner att skapa en helhetslösning för att utveckla söderort och att bland annat stadsdelsnämnderna, vars uppdrag bland annat är att stärka den lokala demokratin, ges ett operativt ansvar i det fortsatta arbetet.

Vissa frågor bör också lyftas fram i det fortsatta arbetet, bland annat att prioritera en lösning av trafiksituationen på Älvsjövägen, T-bana Älvsjö C – Hagsätra, en översyn om viss industrimark kan konverteras till bostadsändamål, exempelvis i Västberga och Älvsjö industriområden. Det är positivt med den föreslagna satsningen på Företagens miljösatning i hela söderort men förvaltningen efterlyser också satsningar på utveckling av offentlig sektor för att möta framtida arbetskraftbehov. Förutom kraftiga investeringar av medverkande aktörer kräver genomförandet av visionen också administrativa resurser i berörda förvaltningar, resurser som många gånger saknas idag,

Resultat av dialogerna

Dialoger kring visionen har förts med företrädare för medborgare, näringslivet, grannkommuner och regionala organ. Frågor som de lyfte fram handlade bland annat om förbättrade kommunikationer, särskilt spårbundna, för bostads och arbetsplatsetableringar, att regionaltågen bör stanna i Älvsjö, att företagen söker koncentration, att det finns oro för serviceuttuning samt att det gavs förslag till förtätning av bebyggelse för att öka serviceunderlaget, utveckla boendemiljöerna samt att medborgarna underströk värdet av bra kvalitet på skolor och närheten till naturen.

FÖRVALTNINGENS SYNPUNKTER

Förvaltningen ser mycket positivt på visionens ambitioner att skapa en helhetslösning för att utveckla söderort och att bland annat stadsdelsnämnderna, vars uppdrag bland annat är att stärka den lokala demokratin, ges ett operativt ansvar i det fortsatta arbetet. men vill samtidigt att vissa frågor lyfts fram i det fortsatta arbetet:

Prioritera en lösning av trafiksituationen på Älvsjövägen

Älvsjös infrastrukturellt viktiga läge lyfts fram i visionen med en utvecklingspotential som kan medverka till att skapa en nod med stor betydelse för hela söderort. För att detta ska vara möjligt krävs infrastrukturella satsningar med bland annat en ny yttre tvärsparväg. Detta är en mycket positiv utveckling för Älvsjös del men förvaltningen vill i detta sammanhang understryka att kapacitetsproblemen på Älvsjövägen och de miljöstörningar som trafiken där ger upphov till måste lösas, inte på sikt, utan inom snar framtid för att ge rätt förutsättningar för utvecklingen i hela söderort.

T-bana Älvsjö C – Hagsätra.

Det är också rimligt att knyta samman stråket Älvsjö-Vantör-Farsta med bland annat ny bebyggelse och infrastruktursatsningar. Här bör också inrymmas en förlängning av T-banan från Hagsätra till Älvsjö med stopp i Älvsjö industriområde.

Konvertering av industrimark till bostadsändamål

Visionen bör också vävas ihop med arbetet med en ny översiktsplan. Inte minst när det gäller markanvändning, exempelvis: hur ska befintliga industriområden användas i framtiden? Är det rimligare att konvertera viss industrimark till bostadsändamål? Exempelvis Västberga industriområde närmast Solberga skulle kunna bli bostäder som stödjer servicestrukturen i Solberga, Älvsjö industriområde kan konverteras till bostadsområde som knyter an mot Hagsätra med tillgång till rekreationsområden i Älvsjöskogen. Ska industri och kontor istället koncentreras utefter genomfartsleder och fungera som bullerplank?

Positivt med satsning på "Företagens miljö-satsning"

Det är också glädjande att se att visionen lyfter fram "Företagens miljö-satsning" att omfatta hela söderort. Projektet som startades i Älvsjö och Hägersten har, förutom betydande miljövinster, också gett företagen konkurrensfördelar, bidragit till sysselsättningseffekter, skapat nya nätverk, och lett till ett positivt samarbete mellan stadsdelsförvaltningar och näringsliv.

Satsningar på utveckling av offentlig verksamhet behövs.

I de utbildningssatsningar som presenteras vill också förvaltningen peka på de stora arbetskraftbehov som kommer att finnas inom den offentliga sektorn framöver. För att höja status och utvecklingsmöjligheter inom dessa yrken behövs särskilda satsningar på utbildning, forskning och kompetensutveckling. Ett gott exempel finns exempelvis i Älvsjö: Kompetenscentrum, ett samverkansprojekt mellan bland annat Socialhögskolan, Karolinska institutet, Sydvästra sjukvårdsområdet, Botkyrka kommun och Älvsjö stadsdelsnämnd för att pröva metoder för forskning och utveckling, bland annat integrerat i befintlig omsorgsverksamhet. Fler satsningar behövs för att knyta samman forskning, utbildning och praktik inom kommunal verksamhet.

Demokrati och Agenda 21 perspektiv

Förvaltningen vill också i det fortsatta arbetet med visionen trycka på agenda 21 perspektivet som bland annat via demokratiska processer ska leda fram till hållbar utveckling. Det finns mycket att vinna på att medborgarna på ett tidigt stadium kan vara med och påverka utvecklingen. Därför är det av stort värde att förutsättningar ges för att arbetet med visionen kan bedrivas och förankras på lokal nivå.

Genomförandet kräver också administrativa resurser

I stadsdelsnämndens uppdrag ingår bland annat "att stärka den lokala demokratin... och att arbetet ska bygga på helhetssyn och goda kunskaper om förhållandena i respektive stadsdel." Tanken att visionen ska genomföras med god lokal förankring

spektive stadsdel.” Tanken att visionen ska genomföras med god lokal förankring och att bland annat stadsdelsnämnderna ska ta ett operativt ansvar för visionen är god. Idag har dock stadsdelarna ofta mycket slimmade organisationer med mycket små administrativa resurser. Exempelvis saknar många stadsdelar kompetens och resurser för att bedriva ett aktivt lokalt näringslivsarbete, kulturarbete, utåtriktat A 21 arbete och utvecklingsarbete kring exempelvis utbildnings- och omsorgsfrågor. I Älvsjö finns exempelvis varken näringslivssekreterare eller kultursekreterare. Dessutom saknar många centrala förvaltningar resurser idag, exempelvis saknar stadsbyggnadskontoret tillräckliga resurser för att hantera behovet av nya detaljplaner och ekologer som kan arbeta med nya naturreservatsbildningar.

Gatu- och fastighetsnämnden beslutade den 7 maj 2002 att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och i huvudsak åberopa det av förvaltningen i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet, samt att därutöver anföra följande.

För att underlätta genomförandet av visionen är det viktigt att de olika projekten får genomföras med skilda tidplaner med stor delaktighet från de lokalt verkande. Det är viktigt att tillgänglighetsfrågorna inlemmas i arbetet i ett så tidigt skede som möjligt.

Reservation anfördes av v ordf *Börje Vestlund*, led:a *Teres Lindberg* och *Karin Wanngård* (alla s), bilaga 1.

Reservation anfördes av led:a *Ann-Marie Strömberg* och *Kajsa Stenfelt* (båda v), bilaga 1.

Reservation anfördes av led *Per Bolund* (mp), bilaga 1.

Gatu- och fastighetskontorets tjänsteutlåtande av den 17 mars 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Sammanfattning

Kontoret anser att rapporten är en bra och stimulerande illustration av positiva satsningar som kan göras i Söderort. En full satsning inom alla dessa områden kräver en stor och seriös satsning av många aktörer inom de kommunala förvaltningarna, näringsliv m fl för att resultatet skall bli lyckat. Sannolikt måste också extra resurser tillföras eftersom många idéer är mycket kostsamma att genomföra.

Fördjupade analyser och studier behöver göras av alternativa lokaliseringar av bostäder och olika verksamheter, av trafik- och transportlösningar, av ekonomi och

miljöfrågor etc. Eftersom många av förslagen dessutom är mycket långsiktiga bör dessutom genomförandetiderna för de olika projekten studeras och tidplanerna samordnas.

Utlåtande

Analys

Kommunstyrelsen har i sitt missiv önskat att få in synpunkterna ordnade efter rapportens indelning. Därför följer nedan en kort redogörelse för respektive område åtföljd av en kort sammanfattning av gatu- och fastighetskontorets synpunkter.

Tematiska områden

Söderort - mer attraktivt att bo i

Kontorets kommentar: För de kommande fem åren pågår planering för ca 5 000 nya lägenheter i söderort, varav de största projekten är Årstadal-Liljeholmen (ca 1000 lgh), Långbro sjukhus (ca 600 lgh) och Älvsjö station (ca 500 lgh). Dessutom söker kontoret att tillsammans med Stiftelsen Stora Sköndal som är stor markägare av obebyggd mark i Sköndal, starta plane-ringen av ett bostadsområde som kan ge mellan 500–800 lgh. Övriga projekt är med några få undantag mindre projekt med färre än 100 lägenheter i varje. För att kunna uppnå visionens mål krävs troligen, som också illustreras i rapporten, att nya större exploateringsområden öppnas. Kontoret arbetar för, i enlighet med kommunfullmäktiges och gatu- och fastighetsnämndens beslut, att öka byggandet av goda bostäder för både olika ändamål och med olika upplåtelseformer på i första hand redan ianspråktagen mark. Bygga attraktiva bostadsområden med varierande boendeformer i attraktiva lägen. Värna natur- och miljövärden m m, med målet att på lång sikt stärka Stockholms attraktivitet som bostads- och arbetsplats. För att genomföra visionen krävs en stor samlad arbetsinsats av många olika aktörer och resurser för att bli en fördjupa rapporten med avseende på natur- och miljöfrågor, fördjupade studier av alternativa utvecklingsscenarier och naturligtvis också en ekonomisk analys.

Infrastruktur som knyter samman och stärker

Kontorets kommentar: Söderort har generellt sett god tillgänglighet med såväl kollektivtrafik som biltrafik. Brister finns framför allt i de kollektiva tvärförbindelserna. Biltillgängligheten till arbetsplatser i Söderort är bättre än i västerområden och i innerstaden. Gatu- och fastighetskontorets uppfattning är att en bristanalys med tillhörande målsättningar behövs. Kontoret föreslår därför att problembeskrivnings- och målsättningsarbetet utvecklas och fördjupas. Tydlig bristanalys behövs som underlag för det kommande förslagsarbetet och tydliga mål krävs för att prioritera åtgärdsförslagen och att utvärdera dem inför och efter genomförandet.

Visionen pekar ut många infrastrukturprojekt. Flera av dessa berör kollektivtrafiken, där SL är huvudman och där stadens åtagande är begränsat (t ex till vägförbättringar för stombusstrafiken i Ytterstaden). Utpekade väg-projekt inom stadens väghållning är stora och kontoret bedömer att betydande tillskott krävs till kontorets budget för väginvesteringar för att ett genomförande i visionens anda skall

budget för väginvesteringar för att ett genomförande i visionens anda skall vara möjligt.

Kontorets synpunkter begränsas till framlagda åtgärdsförslag:

- ✍ Kontoret har, tillsammans med Huddinge kommun och Regionplane-kontoret genomfört en översiktlig korridorstudie för "Spårväg Syd", sträckan mellan Älvsjö och Flemingsberg. Projektet är dyrbart samtidigt som trafikantunderlaget längs stora delar av sträckan är begränsat. SL blir huvudman för en eventuell Spårväg Syd och får därvid svara för de fördjupade studier av såväl sträckningen som trafikantnyttan som behövs inför beslut om projektet skall drivas vidare. Spårvägens sträckning mellan Älvsjö och Tvärbanan har här ersatts av en ny pendeltågsstation vid Årstaberg som väntas tas i bruk år 2005, då nya Årstabron står färdig. Detta till trots bedömer kontoret att det kan vara intressant att studera en sammankoppling av Tvärbanan med en eventuell Spårväg Syd, bl.a. för att minska bytena mellan och samordna depåverksamheterna för de båda spårsystemdelarna. En fortsättning av Spårväg syd från Älvsjö via Högdalen till Söderort är också intressant.
- ✍ Skarpnäskörten i Högdalen spårvägsdragningen redovisar ett alternativ som kommit upp under utredningens gång med en förläggning efter Vantörsvägen. Fördelarna med detta är att här finns en större utbygg-nadspotential nära Långbro (förutom själva Sjukhusområdet) än längs Älvsjövägen, där det är fullbyggt. Dragning längs Vantörsvägen betjänar bebyggelse på båda sidor, bebyggelse som idag har mycket låg kollektiv trafikförsörjningsnivå. Älvsjövägen har i stort bara villor på ena sidan. Vantörs-alternativet bedöms få en hållplats i norra Älvsjöskogen som ansluter till ett rekreationsområde (sannolikt ett framtida naturreservat) samt en gångbro över till Älvsjö Industriområde som därigenom blir lättare att nå. En sträckning längs Älvsjövägen skulle också kräva rampkonstruktioner för att komma ner från järnvägens nivå ner till gatunivån.
- ✍ Kontoret studerar för närvarande hur en förlängning av snabbspårvägen från Älvsjö (norrut mot Liljeholmen alt österut) lämpligen skulle dras. Detta för att undvika att ev kompletteringsbebyggelse i Solberga och Västberga hindrar en framtida snabbspårväg.
- ✍ En ny pendeltågsstation längs Nynäsbanan bör ha stort trafikantunderlag för att motivera den fördröjning som ett ytterligare stopp skapar för genomfärdande trafikanter. På sträckan har två möjliga stationslägen diskuterats inom staden under senare år; vid Fagersjö eller vid Högdalen-Rågsved. Intrång i Fagersjöskogen krävs för att skapa ett tillräckligt stort trafikantunderlag vid Fagersjö. Trafikantunderlaget för ett eventuellt stationsläge vid Högdalen-Rågsved beror av hur området kan exploateras för nya bostäder och arbetsplatser. Magelungsvägen framtida roll som tvärförbindelse mellan Nynäsvägen och E4-an behöver studeras. Ovanstående frågeställningar får studeras i projektutredningen för stråket Älvsjö-Vantör-Farsta.
- ✍ SL planerar för stombussar i ytterstaden. Två linjer blir aktuella i Söderort under år 2002-2003. SL:s ambition är att stombussnäten skall jämföras med spårnäten med avseende på tydlighet, framkomlighet, turtäthet och komfort. Detta medför att särskilda insatser behövs från staden för att säkra god framkomlighet och tillgänglighet vid hållplatser för de nya stombusslinjerna. Kontoret noterar dock att

het vid hållplatser för de nya stombusslinjerna. Kontoret noterar dock att privata intressenter påpekat att spårbunden trafik är överlägset stombussar för att man skall våga satsa.

- ✎ Förbättringar av vägförbindelserna i tvärled är viktigt men mycket dyrbart. Staden är (och förblir inom överskådlig tid) väghållare för såväl stråket Magelungsvägen – Älvsjövägen som för Örbyleden. Rejäl förbättring av framkomlighet och säkerhet uppnås om framtida tvärförbindelse planeras för fyrfältig standard med planskilda trafikplatser och hastighetsgränsen 70 km/tim. Staden bör särskilt utreda var den framtida tvärförbindelsen skall ligga. Ställning måste här också tas till översiktsplanens reservat för en ev Spårväg Syd längs Älvsjövägen. Det finns ett utredningsförslag att staten skulle bli väghållare för Huddingevägen i sin helhet då Södra Länken öppnar för trafik (prel år 2004). Staden verkar för närvarande för att pågående planläggning för planskild standard längs Huddingevägen i Huddinge utökas till att också omfatta korset med Rågsvedsvägen i Stockholm. Beslut i väghållningsfrågan för Huddingevägen har dock ännu ej fattats.
- ✎ Magelungsprojektet har också aktualiserat frågan om att flytta kopp-lingen Nynäsvägen-E4:an från Magelungsvägen till Örbyleden, med tunnel under Örbyområdet. Detta skulle kunna innebära att genom-fartstrafiken flyttas bort från Älvsjövägen som inte behöver tunnel-förläggas och att snabbspårvägen kan få en med trafikleden samordnad sträckning längs Örbyleden.
- ✎ För den i rapporten illustrerade spårvägssträckningen efter Örbyleden med sträckningen Högdalen-Sköndal- Skarpnäck har några studier ej påbörjats.
- ✎ Staden måste naturligtvis medverka vid vägverkets planering för För-bifart Stockholm, då väl ett stråkläge utvalts för fortsatt utrednings-arbete.
- ✎ Staden bedriver för närvarande ett planarbete rörande förnyelse av Älvsjö centrum. I detta sammanhang har utrymmen reserverats för nya spår m m för regionaltåg, vilket möjliggör en anhalt vid Älvsjö. Ansvaret för stationsbeslutet åvilar dock trafikhuvudmannen.
- ✎ Stombussarna kommer tydligt att redovisas på SL:s framtida kartor över linjenäten.
- ✎ En trafik- och exploateringsutredning rörande Skärholmsvägen är redovisad till gatu- och fastighetsnämnden för vidare rapportering till kommunfullmäktige. Syfte är att frigöra mark för nya bostäder och arbetsplatser genom en vägkrympning, ej att förstärka infrastrukturen.

Kontoret vill också påpeka att cykeltrafiken är ett viktigt komplement till bil- och kollektivresandet. Det saknas många länkar i Söderorts huvudnät för cykeltrafik och det behövs också bra och säkra lokala cykelvägar med bra parkeringsförhållanden vid de större kollektivtrafikstationerna i om-rådet.

Ett starkare näringsliv

Kontorets kommentar: Kontoret arbetar aktivt för att tillhandahålla och upplåta mark för företagande inom hela staden. Det starka önskemålet att utveckla industrimark i centrala lägen för bostadsändamål tenderar att tvinga ut företag och arbetsplatser mot

stadens yttre delar och till grannkommunerna. En fördjupning av visionens delmål och en samman-vägning av de olika intressenas behov och önskemål behöver göras.

Utvecklad service och handel - för ett attraktivare Söderort

Kontorets kommentar: Kontoret kan konstatera att service- och handelsföretagen i små stadsdelcentra idag har svårt att få tillräckligt kundunderlag för att överleva med god lönsamhet. Kompletteringsbebyggelse centralt i stadsdelarna kan sannolikt stärka underlaget något, medan fler stormarknader och lågprisvaruhus kan verka i motsatt riktning

Utveckla och profilera utbildning - kompetens i Söderort

Kontorets kommentar: Kontorets uppfattning är att variationen av utbildningsalternativ, framför allt i privat regi, för närvarande ökar. Många av dessa är specialinriktade och bedrivs i redan befintliga lokaler och i samarbete med näringslivet. Utbildningarnas resurser är dock ofta begränsade och nyetableringar kostsamma, varför speciell omsorg bör iakttas vid nyetableringar.

Mångfald och utveckling

ingen kommentar

Gröna Söderort

Kontorets kommentar: Rapporten är i detta avseende översiktlig. Landskaps- och naturfrågorna behöver utredas vidare.

Naturvärdena i form av den gröna infrastrukturen med dess rekreativa och biologiska funktioner bör utredas vidare. Skillnad måste här göras mellan värdefull natur och rekreativa upplevelser (anläggningar för friluftslivet) Det bör i detta sammanhang erinras om att delar av visionen omfattar områden som är särskilt ekologiskt känsliga(ESKO). I mitten på 90-talet beslutade fullmäktige om att utreda skyddsformen för att bevara dessa känsliga områden som Fagersjöskogen och Rågsveds friområde. Arbetet med naturreservatsbildning av Flatenområdet och Nacka friluftsområde pågår. De tre perspektivskisser som redovisas i utredningen visar också på bebyggelse i mycket värdefulla naturområden. En avvägning mellan behovet av bostäder, arbetsplatser m m gentemot eventuella intrång i värdefull natur måste göras.

Det gränslösa Söderort

Kontorets kommentar: Kontoret deltar redan i ett utvecklingsarbete med Huddinge kommun i Kungens Kurva – Skärholmsområdet. När det gäller Skrubba industriområde har gatu- och fastighetsnämnden nyligen beslutat att ej planlägga norra delen av detta.

Geografiska områden

Älvsjö – Vantör - Farsta

Kontorets kommentar: I området har genom redan pågående studier påvisats en stor mängd idéer till en framtida förstärkning i Söderortsvisionens anda. Kontoret kommer att i särskild ordning återkomma med en redovisning av dessa.

Skärholmen-Kungens Kurva

Kontorets kommentar: Skärholmen och Kungens Kurva kan utvecklas till en stadskärna i sydväst genom en sammanbyggnad och bättre sammanknytande kollektivtrafik. Fler och varierade bostadstyper skapas genom omläggning av Skärholmsvägen och ombyggnad av befintlig bebyggelse vid Skärholmens centrum.

Stråket Vårby gård-Skärholmen-Kungens kurva-Bredäng-Sätra bör studeras för en förnyelse med avseende på bostäder, arbetsplatser, rekreation m m. Här finns stor potential att starta en positiv utveckling för att skapa den attraktivitet som Söderortsvisionen efterfrågar.

En sammanbyggnad av Skärholmen med Kungens Kurva innebär en stor stadsbyggnadsteknisk utmaning till följd av riksvägens barriärskapande verkan i området. Detta kommer att accentueras av en eventuell lokalisering av Förbifart Stockholm till området. Samordning vid planering och genomförandet med Förbifarten krävs därför. Genomförandetiden blir lång och det blir säkert svårt att skapa balans mellan kostnader för anläggningar och intäkter från möjliga exploateringar. Huvudparten av överdäckningsområdet är beläget inom Huddinge kommun varför Huddinges intressen och ambitioner är avgörande för genomförandet.

Pågående trafikutredning för Kungens Kurva har visat att den kollektiva trafikförsörjningen för området är god jämfört med många andra extern-etableringar tack vare många busslinjer som har anknytning till T-bana såväl vid Skärholmen som Fruängen. Det kollektiva resandet är dock litet vilket är naturligt vid denna typ av handelsetablering.

I den korridorstudie för Spårväg Syd, som genomförts i samverkan mellan staden, Huddinge och regionplanekontoret visas en brolösning över E4/E20 mellan Skärholmen och Kungens Kurva och en hållplats på bro mellan Ikea och Heron city. På grund av utrymmesbrist är det svårt att skapa en bra och väl-belägen spårväghållplats vid Skärholmsplan varför fortsatta fördjupningsstudier krävs. En samordning av spårvägsbron med nya förbindelser för gång- och cykeltrafik jämte ev busstrafik mellan Skärholmen och Kungens Kurva kan också visa sig lämplig att studera vid fortsatt projektprövning.

Norra Söderort - Telefonplan till Globen

Kontorets kommentar:

Detta stråk ingår ej i de utvecklingsområden som är särskilt utpekade i visionen. Motiv är att stråket är "hett" och framdriften sker av egen kraft. Kontoret konstaterar att utredningar, planarbeten och byggande nu sker samtidigt i många delar av området och att kontoret medverkar i arbetet bl a med att markförlägga kraftledningarna inom området för att skapa ytterligare mark för bebyggelse. Viktigt är att pågående projekt

rådet för att skapa ytterligare mark för bebyggelse. Viktigt är att pågående projekt ses i en helhet och samordnas. För närvarande utvecklas området dels från väster (Telefonplan-Liljeholmen-Årstadal) och från öster (Globenområdet). Sambanden och områdets övergripande strukturella frågor med avseende på infrastruktur, bostadsbebyggelse och rekreation måste tydliggöras i det pågående arbetet.

Genomförande av Visionen för Söderort

Kontorets kommentar: Att genomföra Söderortsvisionens intentioner är en stor satsning från stadens sida, först för grundligare studier, analyser och kommunikation, senare för projektering och samordning. Några av projekten drivs redan med gatu- och fastighetsnämnden som initiativtagare, men många nya behöver startas upp. Kontorets bedömning är att om projektet skall kunna drivas med full kraft så måste betydande resurser, både ekonomisk och personellt avsättas för detta.

Organisation för genomförande av Vision för Söderort

Kontorets kommentar: Kontoret deltar f n i en av Huddinge kommun tillsatt arbetsgrupp för Skärholmen-Kungens kurvaområdet inriktat på sambanden mellan nordöstra Huddinge och sydvästra Stockholm. Många av idéerna som redovisas i rapporten kommer från detta arbete. Likaså pågår samarbetsprojekt kring Älvsjö station. Om nya arbetsgrupper tillsätts är det viktigt att målen för dessa är mycket tydliga och att inte pågående projekt försvåras eller försenas i onödig omfattning.

Kontorets förslag/synpunkter

Kontoret anser, förutom vad ovan angivits, att rapporten är en mycket bra och stimulerande illustration av några positiva satsningar som kan göras i Söderort. En full satsning inom alla dessa områden kräver dock en stor och seriös satsning av många aktörer både inom de kommunala förvaltningarna och av andra för att resultatet skall bli lyckat. Sannolikt måste också extra resurser skjutas till eftersom många idéer är mycket kostsamma att genomföra.

Fördjupade analyser och studier behöver göras av alternativa lokaliseringar av bostäder och olika verksamheter, av trafik- och transportlösningar, av ekonomi och miljöfrågor etc. Eftersom många av förslagen dessutom är mycket långsiktiga bör dessutom genomförandetiderna för de olika projekten studeras och tidplanerna samordnas.

Stadsbyggnadsnämnden beslutade den 16 maj 2002 att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och i huvudsak åberopa det av förvaltningen i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet, samt att därutöver anföra följande.

Stockholms stad har tillsammans med näringsliv och högskola bedrivit ett framgångsrikt arbete med att utveckla Kista utifrån en gemensam framtidsbild. Framtidsbildens inriktning är att stärka Kistas ställning som världsledande IT-

kluster och att skapa förutsättningar för sysselsättning och personlig utveckling för Järvas befolkning. Det finns en uppenbar kraft i en gemensam grundsyn. Det framgår, inte minst, av att viktiga delar av framtidsbilden redan förverkligas i Kista.

Staden går nu vidare med att utveckla Söderort efter samma modell tillsammans med näringsliv, högskolor, medborgare och grannkommuner. Söderort har goda förutsättningar med många företag, starka kluster, goda kommunikationer och attraktiva boendemiljöer med närhet till natur. Söderort har stor utvecklingspotential som kan tas tillvara genom att öka utbudet av bostäder, förbättra kommunikationerna, utveckla och profilera utbildningen samt förbättra servicen. Vi är positiva till Söderortsvisionens ambition att utveckla och marknadsföra Söderorts tillväxtmöjligheter och till visionens förslag till satsningar.

Genomförande av visionen bygger på en nära samverkan och tydligt ansvarstagande från samtliga aktörer i Söderort. Det är först när företag, fastighetsägare, högskolor, kommuner och staten samordnat verkar för att genomföra visionens olika delar som Söderorts fulla potential kan tas tillvara.

Reservation anfördes av Carin Jahn m fl (s), bilaga 1.

Reservation anfördes av Dick Urban Vestbro m fl (v), bilaga 1.

Reservation anfördes av Cecilia Obermüller (mp), bilaga 1.

Reservation anfördes av Lennart Tonell (sp), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av Lennart Tonell (sp), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av Cecilia Obermüller (mp), bilaga 1.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande av den 9 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Sammanfattning

Utgångspunkterna i visionen är lovvärda och bygger på en helhetssyn på området. Genomförandet av denna vision kräver ökade resurser inom en rad verksamhetsområden. Genomförandet av visionen bör söka stöd i de strategier som uttalas i översiktsplanen. Ett effektivt genomförande kräver också tydliga etappindelningar och prioriteringar av förslagen i visionen. Söderortsvisionen bör bli

ringar av förslagen i visionen. Söderortsvisionen bör bli en satsning på att försöka uppnå en långsiktigt socialt-, ekonomiskt-, och ekologiskt hållbar utveckling.

Satsningar på en tvärgående infrastruktur är den viktigaste åtgärden för att stärka utvecklingen inom Söderort. Flera olika alternativa sträckningar bör utredas. Utredningarna bör ta hänsyn till befintliga stadsdelars potentialer och kvaliteter och möjligheterna att skapa en god tillgänglighet till arbetsplatser, service och grönområden. De fysiska studierna av olika alternativ bör följas av trafikanalyser av ett antal olika markanvändningsalternativ.

Ny och varierad bostadsbebyggelse bör tillkomma i knutpunkter. Identiteten och kvaliteterna i befintliga bostadsområden bör tas till vara och utvecklas.

Det finns stora möjligheter att skapa nya arbetsplatser inom Söderort. Nya arbetsplatser bör i första hand bidra till att utveckla och förstärka kluster inom olika branscher. Det är viktigt att ha en god och flexibel planeringsberedskap för att kunna möta näringslivets önskemål.

Befintliga förortscentra behöver värnas och stärkas. Frågan om externhandelsetableringar bör ses i ett regionalt perspektiv.

Söderorts grönområden är en kvalitet som bidrar till att öka områdets attraktionskraft. Strategier för upprustning, utveckling och skötsel av grönområdena behövs. Vid fortsatt bebyggelse- och infrastrukturplanering behöver noggranna planeringsunderlag tas fram.

Söderort är en del av Södertörn och utvecklingen inom Söderort påverkas starkt av regionala satsningar som t ex hamnen i Nynäshamn och tågstopp i Älvsjö. Det är därför viktigt att genomförandet av olika satsningar inom Söderort sker i samverkan med angränsande kommuner.

Den fortsatta planeringen av de geografiska utvecklingsområdena bör följa översiktsplanens strategier. Eventuella avsteg från översiktsplanen bör grundas på noggranna planeringsunderlag och en bred planeringsprocess.

Kontorets synpunkter

Allmänt

Kontoret har i detta yttrande valt att fokusera på de större stadsbyggnads-frågorna och kommenterar därför inte de mindre och relativt konkreta förslag som finns i visionen.

Den påtagliga bostadsbristen och den ökande trafiken i tillväxtregionen Stockholm motiverar en satsning på bostadsbyggande, kollektivtrafik och vägar, särskilt tvärförbindelser. Flera års otillräckligt bostadsbyggande och otillräckliga investeringar i trafikinfrastrukturen behöver tas igen.

En bedömning av Söderorts framtida utveckling vad gäller bebyggelse och markanvändning behöver ses samlat för hela staden och regionen. Detta sker inom den översiktliga planering som stadsbyggnadsnämnden ansvarar för.

Med vägledning av Stockholms översiktsplan, ÖP 99, som bygger på strategin att bygga staden inåt, pågår idag förnyelseplanering för ett antal större områden inom det halvcentrala bandet runt innerstaden, de s k stadsutvecklings-områdena. Avsikten är

att det är dessa områden, varav tre (Liljeholmen-Årstadal, Globen-Slakthusområdet och Älvsjö) är belägna inom Söderort, som får svara för den större utbyggnadsresursen inom staden under lång tid framöver. Den ansats som föreslås i Söderortsvisionen vad gäller ytterligare bostadsbyggande och arbetsplatsutveckling bör ses mot den bakgrunden. De utbyggnader i trafikinfrastrukturen som diskuteras är beroende både av den regionala utvecklingen och investeringsmöjligheterna, samt pågående överväganden i och Stockholmsberedningen.

Den utveckling i övriga ytterstaden som diskuteras i Söderortsvisionen, med tyngdpunkter i Skärholmen-Kungens Kurva, stråket Telefonplan-Globen och stråket Älvsjö-Vantör-Farsta, bedömer kontoret ligga i linje med översiktsplanens strategi att utveckla attraktiva knutpunkter i ytterstaden, bygga i goda kollektivtrafiklägen och komplettera ytterstadsdelar för lokala behov. Förslagen om nya tvärspårvägar ingår inte i ÖP99, inte heller alternativa sträckningar för tvärförbindelser i vägnätet. Enligt kontorets bedömning behöver en utbyggnad av tvärspårväg prövas i den fortsatta översiktsplaneringen, medan fortsatt planering i övrigt kan följa ÖP99, dvs bygga vidare på dagens stadsbyggnadsstruktur.

Kontoret ser i detta sammanhang Söderortsvisionen som ett mycket intressant programunderlag för den fortsatta översiktsplaneringen. Visionen har kommit långt vad gäller problemställningar och förslag till lösningar, kanske tack vare den breda och tvärssektoriella dialog som förts inom arbetet mellan stadens olika förvaltningar, och med medborgare, näringslivet, grannkommuner m fl. En sådan dialog är eftersträfvansvärd som underlag för översiktsplanering.

Kontoret konstaterar att ett genomförande av denna vision kräver ökade resurser inom en rad verksamhetsområden. Ett genomförande av de strukturella förändringar som föreslås i visionen som att satsa på knutpunkter och att bygga ut infrastrukturen kräver stora och medvetna investeringar.

Planeringen inom de olika utvecklingsområdena bör ses i ett sammanhang och tydliga prioriteringar och etappindelningar måste göras för att möjliggöra ett effektivt genomförande. För att uppnå denna tydlighet bör särskilda genomförandegrupper skapas för de olika utvecklingsområdena.

Tematiska områden:

Trafikinфраstruktur som knyter samman och stärker

Kontoret anser att satsningarna på infrastrukturen inom Söderort är den viktigaste åtgärden för att åstadkomma en bestående positiv utveckling. Infrastruktursatsningarna ökar kapaciteten men viktigt är också att de stärker tillgängligheten för invånare och näringsliv inom området.

Spårbunden trafik ger en stabil och långsiktigt hållbar infrastruktur som bidrar till att stärka attraktionskraften inom Söderort. Infrastruktursatsningarna kan bidra till att öka möjligheterna för ny bebyggelse samtidigt som befintliga miljöer kan utvecklas. Det är viktigt att utreda vilken potential som finns för såväl nybyggnad som utveckling inom befintliga områden utmed de olika föreslagna sträckningarna. Det är väsentligt

att klargöra kopplingen till befintlig bebyggelse och möjligheten att öka tillgängligheten till arbetsplatser, service och grönområden.

Genom infrastruktursatsningar kan såväl befintliga som nytillkommande knutpunkter stärkas. Stora infrastruktursatsningar som förbifarter har också betydelse för ett inomregionalt trafikarbete och det är därför viktigt att planera dessa förbifarter så att de inte innebär ytterligare minskning av attraktiviteten i befintliga stadsdelar genom att bara tillföra mer trafik och inga fördelar.

Trafikinfrastuktursatsningar måste, utöver de ekologiska bedömningar och trafikbedömningar som görs, även bedömas ur ett socialt- och integrations- perspektiv samt belysa betydelsen för utveckling av näringslivet lokalt.

De mest nödvändiga strategiska förstärkningarna av trafiksystemet i Söderort är förbättrade tvärförbindelser för såväl kollektiv- som vägtrafiken.

En sträckningsstudie för en snabbspårväg Älvsjö – Fruängen – Skärholmen – Flemingsberg har nyligen genomförts av Stockholm och Huddinge gemensamt. En motsvarande sträckningsstudie för en koppling mellan denna spårväg och den nuvarande tvärbanan vid Liljeholmen planeras bli upphandlad. Arbetet bör fortsätta med att studera en fortsättning från Älvsjö mot sydost. Likaså bör förutsättningarna för en ny pendeltågsstation eller spårväghållplats mellan Älvsjö och Farsta studeras. En omläggning av pendelspåren till en tunnel under Farsta centrum kan också studeras.

Ännu en fullständig tvärförbindelse från väg 73 till väg E 4 är angelägen och bör studeras närmare. De hittills diskuterade alternativen med en koppling mellan Örbyleden och Magelungsvägen med en Högdalslänk samt Älvsjövägen förlagd i tunnel fram till Älvsjö centrum bör jämföras med exempelvis en nordligare tunnel kopplad direkt till Örbyleden.

När det gäller förbifart Stockholm och dess trafikplats vid Kungens kurva bör en lösning eftersträvas som tar hänsyn till en framtida tvärsnårväg samt ger bättre kopplingar med den regionala knutpunkten Skärholmen- Kungens kurva.

De fysiska studierna bör följas av trafikanalyser av ett antal olika alternativ vad gäller markanvändningen.

Söderort – mer attraktivt att bo i

Den nivå på 18 000 lägenheter på tio år som föreslås i visionen motsvarar den nivå på tillskottet av lägenheter som skett i hela staden de senaste decennierna. Det är med andra ord en omfattande produktion av bostäder som föreslås vilket förutsätter att den ekonomiska utvecklingen i regionen blir gynnsam.

Ny bostadsbebyggelse bör tillkomma i knutpunkter och bidra till att förstärka de strategier som finns i översiktsplanen. Det är viktigt att variera typen av bostäder och att ta till vara och förstärka kvaliteter och identiteten i befintliga bostadsområden. Det är önskvärt att bostadsproduktionen blir varierande både med hänsyn till hustyp, exploateringsgrad, upplåtelseform och pris.

Ett starkare näringsliv

Näringslivsutvecklingen bör inriktas på att förstärka och utveckla kluster inom olika branscher. Tillskott av arbetsplatser bör i första hand ske där de kan utgöra ett tillskott till en pågående positiv utveckling. Olika områden har olika karaktärer och olika potentialer vad gäller näringslivsutveckling. Det är viktigt att ha en flexibel syn på näringslivets behov av mark. En god omvärldsanalys och planeringsberedskap kan bidra till att möta näringslivets önskemål.

Det finns goda förutsättningar att skapa nya arbetsplatser i söderort. En stor del av dessa arbetsplatser kan skapas inom nya stora utbyggnadsområden, där programarbete, detaljplanearbete eller byggandet för en ny stadsbebyggelse redan pågår. Det gäller Liljeholmen, Gullmarsplan/Globen/Slakthusområdet, Telefonplan och Älvsjö. Det finns också goda möjligheter att komplettera befintliga arbetsområden som redan är detaljplanlagda för kontor och industri.

I Vision för Söderort anges att målet är att 20 000 nya arbetsplatser ska få plats inom en tioårsperiod. Enligt övergripande teoretiska beräkningar kan ca 35 000 nya arbetsplatser skapas inom en 30-års period med en jämn fördelning mellan inre- och yttre söderort.

Under rubriken "Resultatet av dialogerna – analys av nuläget" anges att Västberga terminalområde har ett läge som är intressant för utveckling av en blandad bebyggelse med verksamheter och bostäder i en hög exploatering. Frågan om var terminalområden ska vara lokaliserade är viktig att utreda och på sikt lösa. I visionen saknas en diskussion var de tunga, transportintensiva och störande företag som jobbar med varuhantering bör lokaliseras. Merparten av varorna som kommer till Västberga lastas om till mindre bilar för vidare transport till de centrala delarna av staden. Ett läge längre ut i regionen kan medför flera transporter och därmed större miljöföroreningar. Samtidigt ökar trycket på centralt belägen mark vartefter regionen växer och det kan ifrågasättas om Västberga, med dess centrala läge, ska reserveras för verksamheter som är svåra att integrera med bostäder, tar stor yta i anspråk och sysselsätter få personer.

Utvecklad service och handel – för ett attraktivare Söderort

Kontoret delar synpunkten att det är väsentligt att värna mindre centra. En samverkan mellan fastighetsägare, företagare och staden är viktig. Befintlig offentlig service bör värnas.

Vad gäller frågan om större externhandelsetableringar anser kontoret det viktigt att frågan studeras i ett regionalt perspektiv. Marknaden för externhandel begränsas inte av stadens administrativa gränser. En samverkan och eventuell samplanering med grannkommunerna är därför önskvärd.

Mångfald och utveckling

Insatser för att öka integrationen och bryta den sociala, etniska och diskriminerande segregationen i de mest utsatta bostadsområdena bör ha hög prioritet. Det är viktigt att insatserna växlar mellan åtgärder på individnivå och på samhällsnivå. Bebyggelsens estetikens betydelse för en positiv utveckling bör utredas och beaktas.

Gröna Söderort

Söderortsvisionen tar grepp om större sammanhängande områden, vilket är en bra förutsättning för grönstrukturplanering. Det gäller att utveckla strategier för upprustning, utveckling och inte minst skötsel av grönområdena. Det sistnämnda blir än viktigare då besöksstrycket kan väntas öka.

När planeringen för de olika delområdena går vidare behöver noggranna planeringsunderlag, med t.ex. förutsättningar för biologisk mångfald och rekreation tas fram. Fördjupningsstudier av biotoper och sociotoper behöver integreras i planprocessen så att en ändamålsenlig grönstruktur kan vidareutvecklas i anslutning till exploateringsarbetet.

I takt med att folkmängden i Söderort ökar, ökar behovet av en användbar grönstruktur och ett skydd för de större naturområdena. En användbar grönstruktur kan också bidra till att öka Söderorts attraktionskraft. Förutom naturreservat för Nacka friluftsområde, innanför och utanför stadsgränsen, finns beslut i kommunfullmäktige att naturreservat ska utredas för Årstaskogen, Sätterskogen, Älvsjöskogen, Rågsveds friområde och Fagersjöskogen i söderort. Naturreservat för Flatenområdet har varit ute på remiss och bearbetas för närvarande med sikte på att ett förslag ska läggas fram under våren 2002.

För Nacka friluftsområde föreslås att staden ska fastställa villkoren för naturreservatsbildning på stadens mark i Nacka. Detta är mycket bra. Behovet av att utveckla grönområden för att öka rekreativt värde påtalas men även de biologiska aspekterna av grönstrukturen behöver utvecklas.

Likaledes påtalas friluftslivets behov av samordning med grannkommunerna. Även för andra naturkvaliteter är det viktigt att sambanden med grannkommunernas grönområden stärks. Hela området Långsjö – Hagsätra – Rågsved – Magelungen pekas i översiktsplanen ut som ett landskapsavsnitt av avgörande betydelse för stadens biologiska mångfald. Området fungerar som spridningsväg mellan Stockholms och kranskommunernas naturområden

Det gränslösa Söderort

Utvecklingen av regionala kärnor i den södra regiondelen samt större infrastruktursatsningar som t.ex. hamnen i Nynäshamn och tågstopp i Älvsjö m m har stor betydelse för utvecklingen inom Söderort.

Stockholmsregionen fungerar ännu inte som en enda bostads- och arbetsmarknad. Man kan se ett regionalt flyttningsmönster där människor rotar sig i den lokala miljön och undviker att flytta till andra delar av regionen. Söderort är en del av den södra Stockholmsregionen. Området är beroende av utvecklingen i angränsande kommuner. Det är viktigt med en regional och mellankommunal samordning för att uppnå bästa möjliga utveckling i den södra regionhalvan.

Den planering som pågår gemensamt för flera Södertörnskommuner är väsentlig också för Stockholms stad.

Geografiska områden

I den fortsatta planeringen bör man börja med knutpunkterna, t.ex. Älvsjö och Farsta. Farsta har en potential att utvecklas som en viktig knutpunkt med betydelse inte bara för Söderort utan för delar av Södertörn. Utvecklingen i dessa knutpunkter har en stark koppling till hur en ny snabbspårväg lokaliseras.

Det är viktigt att i fortsättningen ha en helhetssyn på utvecklingen av området Skärholmen – Kungens kurva. Områdets potential vad gäller tillkommande bostäder, arbetsplatser samt trafikinfrastruktur bör utredas samlat för att ge stöd för fortsatt markanvisning och detaljplanering inom området. Det är dessutom den punkt där planering över kommungränsen är som mest angelägen.

Utrednings- och statistikkontorets tjänsteutlåtande av den 29 april 2002 är i väsentliga delar av följande lydelse.

Kontoret har enligt nuvarande instruktioner en central roll i staden när det gäller att svara för övergripande utredningsarbete och prognosarbete. Vidare ska kontoret med uppmärksamhet följa utvecklingen inom de områden som berör staden och kontorets ansvarsområden. Det är därför naturligt att kontoret med särskilt intresse bevakar de olika projekt och utredningar som berör Söderort och att kontoret försöker tillgodose de behov av analyshjälpmedel som kan behövas framöver.

De variabler som har förtur i aktualitet är befolkningsutveckling och bostadsbyggande. Med en viss fördröjning får kontoret efterhand tillgång till data som belyser näringslivsstruktur, arbetsmarknad och inkomstutveckling. Kontoret har en strävan att fortlöpande presentera nya data på webbplats, i statistikrapporter och tidskriftsartiklar. Av särskilt intresse är den statistik som presenteras på olika geografiska nivåer och kontinuerligt uppdateras och redovisas på kontorets hemsida. Kontoret har också vid behov möjligheter att komplettera med data på kartunderlag.

Kontoret delar de uppfattningar som framförs i Söderortsvisionen. Kontoret konstaterar vidare att genom det omfattande statistiska material som kontoret sammanställt har grunden lagts till en fortlöpande uppföljning och analys av vidtagna åtgärder för att stimulera utvecklingen inom berörda stadsdelsnämndsområden.

Socialtjänstnämnden avstår från att yttra sig.

Idrottsnämnden beslutade den 24 april 2002 att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och i huvudsak återropa det av förvaltningen i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande av den 22 mars 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen instämmer i vad som omnämns i visionen beträffande att idrotten utgör en mycket viktig integrationsfaktor. Vidare är möjligheterna till motion och idrott, och då särskilt bland ungdomar, av mycket stor vikt för att förebygga och inte minst förbättra folkhälsan.

I en tid när behovet av fysiska aktiviteter/motion har blivit än mer angeläget p.g.a. alltmer stillasittande arbete och kanske framför allt ungdomens stillasittande framför datorn, TV, etc, både i hemmet och i skolan behövs lättillgängliga och bostadsnära ytor både inom- och utomhus. Behovet avser i första hand ytor för rörelselek/spel med boll samt plats för rörelse/motion för vuxna för att stimulera fysisk aktivitet och på sikt motverka eller åtminstone inte öka kostnaderna för sjukvården beroende på fysisk inaktivitet.

I stadens idrottspolitiska program, som antogs av kommunfullmäktige i april 2001, framgår att det bl.a. skall ges förutsättningar för ett idrottande i närmiljön vid planering av bostäder.

Förvaltningen anser att planeringen, och inte minst iordningställande av nya idrottsanläggningar, tillsammans med upprustade anläggningar i samband med bostadsbebyggelse, hade kunnat varit än mer uttalad. Det gäller bl.a. planeringen för Hammarby Sjöstad.

Enligt utrednings- och statistikkontoret så beräknas söderort (söder om Årstaviken) att öka sin befolkning med ca 14.000 invånare baserat på hittills beslutade bostadsförsörjningsprogram fram t.o.m. år 2009. Därutöver finns många stora bostadsplaneringsprojekt som ännu inte har genomförandebeslut.

Förvaltningen bedömer att en utveckling av söderort med ökad bostadsbebyggelse och bättre tvärförbindelser måste medföra att anläggningsutbudet för idrott och motion enligt föreslagen klassificering av idrottsanläggningar, *se bilaga 1 (ej tryckt här)*, arbetas in av de kommande styr- och projektgrupperna i den fortsatta planeringen. Den föreslagna klassificeringen har som syfte att på sikt tillgodose idrottsrörelsen, skolorna och allmänhetens behov av fler funktionella anläggningar. Klassificeringen utgår från befintligt anläggningsbestånd och till detta har tillförts väsentliga kriterier som exempelvis geografiskt läge och spridning (närhet till skolor och allmänna kommunikationsmedel), tävlings- och träningsverksamhet, tillgänglighet, typ av idrotts- och motionsfunktion och utvecklingsmöjligheter. Klassificeringen utgår från nuvarande population och behöver successivt förändras, i samråd med specialdistriktsförbunden, i takt med fortsatta bostadsförtätningar. Förvaltningen anser att idrottsanläggningar, strategiskt och planmässigt, skall finnas med i den fortsatta stadsplaneringen liksom att det är angeläget att möjligheterna att idrotta och motionera i bostadsområdena och på skolgårdarna förbättras.

Bostadsförtätning – fler invånare – innebär större behov av fler idrottsanläggningar. Alla skolor behöver tillgång till både utomhusytor (i första hand en bollplan) och inomhusytor för gymnastik och idrott. Därutöver behövs inom rimligt avstånd en idrottsplats (i första hand skolidrott) och simhall.

Stadsledningskontoret påpekar i förslaget till söderortsvision "att de kostnader och investeringar som berör staden får beaktas inom respektive projekt och rymmas inom ordinarie budgetramar för ansvariga verksamheter". Det är väsentligt att förvaltningens ordinarie investeringsram i samband med kommande verksamhetsprogram anpassas för att kunna klara den framtida utvecklingen i söderort. Medel behöver avsättas för att fullt ut täcka kostnaderna av nya, alternativt upprustade idrottsanläggningar. Förvaltningen anser att inriktningen med att integrationsfrågorna skall gå som en röd tråd genom de många projekten i söderortsvisionen stämmer väl överens med idrottens roll som en mycket viktig integrationsfaktor. Idrotten är enligt forskningen en väl integrerad arena.

Förvaltningen ser det som viktigt att idrottsanläggningar finns i närheten till skolorna för att underlätta för skolornas gymnastik- och idrottsutbildning och för ett på schemat i framtiden förstärkt idrottsämne.

Förvaltningen anser slutligen att anläggandet av nya idrottsanläggningar och upprustningar av befintliga anläggningar i söderort måste planeras och förverkligas i ett tidigt skede i utvecklingsplanerna. Det borde enligt förvaltningen vara lika naturligt att planera för ett basutbud av idrottsanläggningar som övrig samhällsservice, exempelvis daghem och skolor, i samband med bostadsbebyggelse. Vidare bör staden vara restriktivt med exploatering av idrottsplatser. Det är i första hand enstaka bollplaner som enligt förvaltningen eventuellt kan bli föremål för exploatering. Förutsättningen är dock att den exploaterade ytan ersätts fullt ut med minst likvärdiga, helst bättre, ytor i närområdet och att målsättningen skall vara att ersättningsytor färdigställs innan exploatering av befintliga idrottsytor startar.

Integrationsnämnden beslutade den 23 april 2002 att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och i huvudsak återropa det av förvaltningen i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet, samt att därutöver anföra följande.

En av förutsättningarna för tillväxt i Stockholmsregionen är bostadsbyggande i tillräcklig omfattning, främst då byggande av hyresrätter. Stat och kommun måste gemensamt ta ansvar för bostadsbyggandet. Utförsäljningen av allmännyttan och omvandlingen av hyresrätter till bostadsrätter minskar möjligheterna för betalningssvaga hushåll att få en bostad och skapar segregation. Denna utförsäljning och omvandling måste därför upphöra.

Segregationen är ett stort problem som måste brytas genom en genomtänkt strategi. Storstadssatsningens liksom ytterstadssatsningens ursprungliga idéer och erfarenheter bör tas tillvara som instrument för att bryta segregationen och göra Söderorts stadsdelar attraktiva att bo och verka i. Ett aktivt och målinriktat arbete för att stärka brukarinflytandet och för att säkra medborgarnas möjligheter att delta i den framtida planeringen är en förutsättning för ett framgångsrikt planerings- och förändringsarbete i Söderort.

Aktiv kommunal boendeplanering krävs, liksom boendekostnader på en nivå som de flesta hushåll kan klara av. De kommunala bostadsbolagen kan i detta sammanhang spela en mycket viktig roll, dels på grund av den ekonomiska styrka de har för att bära de kostnader nyproduktion innebär, dels på grund av sin hyresledande ställning på bostadsmarknaden.

Bristen på hyresrätter har medfört omfattande andrahandsuthyrning och inneboendeförhållanden, som i vissa ytterstadsområden i Söderort skapat osäkra boendeförhållanden för utsatta grupper på bostadsmarknaden och instabilitet i dessa ytterstadsområden, något som redan konstaterades i den under 1990-talet presenterade Storstadsutredningen.

Den nybyggnation och förtätning av bostadsbeståndet i Söderort som krävs måste ske med varsamhet, bland annat för att det tematiska området Gröna Söderort skall vara genomförbart. Att bygga bostäder på redan exploaterad mark är en självklarhet.

Det ökande antalet invånare över 80 år innebär ökande behov av fastigheter med hiss och man bör därför undersöka möjligheten att t ex bygga till ytterligare våningsplan på trevåningsfastigheter.

Som påpekats i förslaget Vision för Söderort är även infrastrukturen en strategisk fråga. Valfungerande kommunikationer är också en förutsättning för att bostadsområden skall anses attraktiva. Den yttre tvärbana som föreslagits är i detta sammanhang mycket viktig. Förslaget kan emellertid förbättras med att man utreder möjligheten att från Skarpnäck låta tvärsparvägen gå via Sköndals centrum och vidare utefter Fagersjövägen och Magelungsvägen till Fagersjö, Högdalen, Älvsjö, Fruängen och Skärholmen. Den yttre tvärbanan skulle i hög grad bidra till att minska biltrafiken in mot Stockholms city.

Anmärkningar

Ordf Hardy Hedman (kd) anmälde gemensamt för (m), (kd) och (fp) att man lämnade ärendet utan eget ställningstagande.

Led Paul Lappalainen (mp) anmälde att han lämnade ärendet utan eget ställningstagande.

Ersättaryttrande gjordes Susanna Nilsson (sp) att hon därest hon haft rösträtt, anmält instämmande i beslutets anförandetexts andra, sjätte och sjunde stycke.

Integrationsförvaltningens tjänsteutlåtande av den 2 april 2002 är i väsentliga delar av följande lydelse.

Sammanfattning

Visionen bör ha som uttalat mål att undanröja barriärer mellan söderorts olika geografiska delområden och öka kontaktytan mellan olika sociala och etniska grupper. Integrationsperspektivet måste genomsyra visionens alla delar. En integrationskonsekvensanalys av Vision för Söderort bör genomföras. Visionen bör klargöra hur hela det förväntade behovet av bostäder skall kunna tillgodoses i samverkan med grannkommunerna. Bostäder med olika storlek och upplåtelseform bör blandas i alla geografiska delområden. Bostäder måste byggas med utgångspunkt från behovet, dvs. även för flyktingar, hemlösa, stora barnfamiljer, unga och studenter. Kultur- och idrottsperspektiven bör lyftas fram mer i det fortsatta arbetet. Området från Hammarbyhöjden till Skarpnäck bör vara ett fjärde utvecklingsområde.

UTLÅTANDE

Förvaltningens förslag

Integrationsförvaltningens synpunkter på förslaget utgår från de intresseområden som ingår i förvaltningens verksamhet, d.v.s. integration/segregation, demokratifrågor och samordningen av storstads- och ytterstadssatsningarna.

Bra med samordnad stadsplanering

Söderortsvisionen är ett bra initiativ för att stärka utvecklingspotentialen i Söderort. Den visar att staden på allvar tar itu med att lyfta fram de utvecklingsbehov som finns. Angreppssättet, att i projektform samla ett tvärsnitt av nämnder/förvaltningar med ansvar för såväl hårda som mjuka frågor är mycket intressant och nyskapande. Samhällsplanering kan genom detta förhållningssätt ges nya dimensioner. Arbetet är inte enkelt och kräver aktiva ställningstaganden för samverkan i hela den kommunala organisationen samtidigt som projektet griper över ett väldigt stort geografiskt område.

Den fysiska strukturen, befintliga och tillkommande bostäder, arbetsplatser och service påverkar det geografiska mönstret för segregation/integration. Även hustyper, upplåtelseformer och hur man blandar i såväl nya som befintliga bostadsområden är viktigt. Utveckling av utbildning och näringsliv påverkar möjligheterna till integration i bemärkelsen deltagande i samhällslivet.

En vision för Söderort bör behandla både fysiska frågor och frågor som gäller social utveckling. I föreliggande förslag finns det dock en obalans till förmån för fysiska förändringar. Därför bör visionen kompletteras med förslag på sociala insatser som kan bidra till en gynnsam social utveckling.

I arbetet med söderortsvisionen måste staden i förekommande samarbetsformer med landstinget, angränsande kommuner, vägverket m.fl. aktörer ta upp integrationsfrågorna som en viktig del av planeringen

En förutsättning för att det fortsatta planeringsarbetet skall bli framgångsrikt är att fullmäktige fastställer tydliga mål samt avsätter ekonomiska resurser.

Gör en integrationskonsekvensbeskrivning

I stadens integrationsprogram slås fast att integrationskonsekvensbeskrivningar skall användas för att analysera hur fysiska planer påverkar integrationen. Det är viktigt att frågor om påverkan på integrationen kommer in i ett tidigt stadium och kan ingå i beslutsunderlaget i hela processen fram till ett beslut. En sådan analys bör göras för Vision för Söderort och för de däri ingående delförslagen, (nya bostadsområden, näringslivets utveckling, infrastrukturinsatser m.m.)

Integrationsperspektivet måste genomsyra samtliga delområden

I föreliggande vision har frågor som har stor betydelse för integrationspolitiken koncentrerats till ett eget "sakområde" i anslutning till arbetsmarknads- och utbildningsfrågor. Det vore bättre om man i stället behandlade var och en av de politiska, tematiska och geografiska delarna i visionen också med beaktande av varje delområdes integrationspolitiska aspekter. För att ge ett konkret exempel kan till exempel stadens ställningstagande i integrationsprogrammet om att förbättra och öka förutsättningarna för små och medelstora företag att delta i stadens omfattande upphandlingsverksamhet finnas med som en konkret "åtgärd" i målbilden för näringslivsutvecklingen i Söderort.

Samordna söderortsvisionen samt storstads och ytterstadssatsningarna

Integrationsförvaltningen har fullmäktiges uppdrag att se över mål och processer i Ytterstadssatsningen. I det sammanhanget avser förvaltningen att aktualisera dels en samordning av olika satsningar, projekt och visioner med syfte att förnya och utveckla ytterstaden, dels lägga förslag om hur en samordnad demokratisk förankring hos medborgarna kan ske med betoning på stadsdelsnämndernas ansvar.

I det fortsatta arbetet med Vision för Söderort bör den demokratiska förankringen hos medborgarna samordnas med övriga satsningar och projekt med syfte att förnya och utveckla ytterstaden. Det gäller främst storstads- och ytterstadssatsningen.

Den övergripande projektgruppen bör ha en nära koppling till arbetet inom storstads- och ytterstadssatsningen utifrån grundtanken på en helhetssyn på ytterstadens förnyelse. Stadsdelarnas roll i styrgruppen bör här lyftas fram

Undanröj barriärer

Syftet med visionen, ökat utbud av bostäder, stärkta tvärförbindelser, tillväxtprogram för näringslivet, höjning av den generella utbildningsnivån, förbättrad service etc. är bra. Förvaltningen anser att det även bör finnas ett mål om att undanröja barriärer och öka kontaktytan mellan söderorts olika geografiska delområden och mellan sociala och etniska befolkningsgrupper.

Blanda olika typer av bostäder i samma områden

Söderort är, liksom staden i övrigt, starkt segregerat socialt och etniskt. Ny bebyggelse bör innehålla en sådan blandning av hus typer och upplåtelseformer att man får en ekonomiskt, socialt och etniskt blandad befolkning. Utöver detta kan det vara bra att försöka åstadkomma ett blandat förhållande också vad avser generationsperspektivet. Det bör t.ex finnas möjligheter för unga människor att bosätta sig i sin "hembygd". Då måste det också finnas ekonomiskt rimliga alternativ för ungdomar som första gången ska sätta eget bo. Ett ökat bostadsbyggande med fler valmöjligheter främjar individernas möjligheter till integration. Det är också angeläget att både nya och äldre områden har en tillfredsställande service, både vad avser offentlig service (skolor, vårdcentraler etc.) och kommersiellt utbud.

Man bör blanda bostäder av olika storlekar och olika standard i samma hus samt blanda upplåtelseformer i samma område. I den befintliga bebyggelsen bör villaområden kompletteringsbebyggas med hyreslägenheter och hyreshusområden kompletteras med bostadsrätter och villor. Integrationsförvaltningen vill understryka att det inte räcker att bygga bostadsrätter och radhus i befintliga hyresområden. Det är minst lika viktigt att bygga hyreslägenheter i områden med bostadsrätter och villor.

Bygg bostäder med utgångspunkt från behov

I Stockholm råder bostadsbrist. De flesta har svårt att finna en bostad. Det finns dock grupper som har svårare än andra att klara sig i konkurrensen på bostadsmarknaden. Svårast att få bostad har hemlösa, psykiskt funktionshindrade, personer med försörjningsstöd och nyanlända flyktingar. Integrationsförvaltningen anser att Stockholms stad i arbetet med söderortsvisionen bör beakta även dessa gruppers behov av bostad. Här bör stadens kommunala bostadsbolag kunna spela en större roll än idag.

Vid planering av nya bostäder bör dessutom större hänsyn tas till befintlig befolkningssammansättning. Vi vet idag att det finns ett särskilt stort behov bostäder för stora barnfamiljer med låga inkomster. Vi har också ett särskilt stort behov av bostäder för unga och studenter. Därför bör särskilda insatser göras för att klara bostadsförsörjningen för unga människor, studenter och stora barnfamiljer med låga inkomster.

Infrastruktur som knyter samman

Det är positivt med förstärkningar av både kollektivtrafik och vägtrafik. För näringslivets utveckling är det viktigt att det finns förankrade planer på förbättringar i infrastrukturen som kan tas med i överväganden om nyetableringar etc. Möjligheten att bygga ihop områden av olika karaktär bör utnyttjas i högre utsträckning. Ett exempel är en överdäckning av Nynäsvägen och förbättrade möjligheter att ta sig över Södertäljevägen. Kontakterna mellan områden bör förbättras genom fler broar över, och tunnlar under vägar och spår som bildar barriärer.

Mark och service till småföretag

I söderort finns både arbetsplatser och bostäder men det råder obalans. Det finns för få arbetsplatser i förhållande till antalet bostäder. Det gör att många måste pendla till sina arbeten. Det är därför viktigt att öka andelen arbetsplatser i söderort.

Utöver de insatser som föreslås för att i den större skalan främja näringslivets utveckling i söderort behövs det särskilda insatser för att även tillgodose mark- och servicebehov för nystartade småföretag och företag som planeras. Detta saknas i förslaget.

Stadens upphandlingsverksamhet bör utvecklas så att den ger fler och enklare förutsättningar för den mångfald av små och medelstora företag som finns i Söderort att delta som anbudsgivare i stadens upphandlingar.

Kluster för offentliga verksamheter

Utflyttning av offentlig verksamhet skulle bidra till en mer blandad arbetsmarknad i ytterstaden. Det har gjorts tidigare ansatser som inte lett till något. Det bör ingå i det fortsatta uppdraget för Visionen för Söderort att ange hur en uppdelning och utlokalisering av stadens förvaltningar kan ske.

Ett sätt att locka offentliga verksamheter att flytta ut från innerstaden är att skapa kluster för offentliga verksamheter i någonstans i söderort. Det handlar om att göra ett område särskilt attraktivt för statliga och kommunala verksamheter genom närheten till varandra, god service, bra kommunikationsläge och attraktiva hyresnivåer etc.

Utveckla centrumbildningarnas funktion som mötesplatser

Bättre underlag i form av fler bostäder och förbättrad tillgänglighet är nyckelfaktorer för handel och service i ytterstaden. Välfungerande lokala centra höjer kvalitén i ytterstadsdelarna och kan bidra till att locka fler grupper att välja bostäder där. Förvaltningen ser en risk i att ytterligare etableringar av externhandel och outlets kan motverka överlevnadsmöjligheterna för små centra.

De lokala centrumbildningarnas potential som mötesplatser bör utvecklas, genom en generell höjning av den fysiska standarden, genom kompletteringar med möteslokaler för föreningar, kulturella institutioner som bibliotek/teatrar/biografer, idrottshallar etc.

I det fortsatta arbetet i Söderort bör man ta ställning till vilka små närcentra som har reella förutsättningar att överleva, och koncentrera satsningar på dessa.

Insatser för att höja utbildningsnivån

Vision för Söderort innehåller under rubriken "Integration och utbildning" flera från vår utgångspunkt mycket positiva förslag. Ett är en utvecklad storstadspolitik och samverkan med högskola och universitet för att ge bättre förutsättningar för att starta, lokalisera och driva företag. Ett annat är att matchning av arbetskraftsreserven mot lediga jobb befrämjar integrationen.

Eftersom utbildningsnivån är generellt sett lägre i söderort behöver dock ytterligare ett antal insatser göras för att höja utbildningsnivån. Högattraktiva utbildningar som

har hela staden som upptagningsområde bör t.ex. förläggas till söderort. Det är också viktigt med närhet till grundskolor i alla områden. Därutöver krävs aktiva åtgärder för att stimulera både barn och vuxna till fortsatt utbildning. Det finns t.ex. positiva exempel från Göteborg att lära av där utbildningsförvaltningen i samverkan med näringslivet tagit ansvar för att rekrytera till vuxenutbildning.

Komplettera med kultur- och idrott

Visionen är relativt begränsad i de delar som behandlar Söderort vad gäller Idrott och Kultur. Dessa frågor bör lyftas fram bl.a. därför att kultur- och idrottslivet utgör viktiga mötesplatser för människor med olika bakgrund och därmed kan bidra till ökad integration. I den fortsatta projektorganisationen och arbetet med åtgärder i Söderort bör nämnder och förvaltningar med ansvar för kultur och idrott finnas med i det löpande arbetet som tydliga partners.

Bevara en del grönområden och bebygg andra

En av Söderorts starkaste kvaliteter är den rikedom av natur- och grönområden som finns. Samtidigt finns det ett stort behov av nybyggnationer och kompletteringar av befintlig bebyggelse. Utmaningen består i att kunna bevara attraktiva grönområden men samtidigt tillåta nybyggnationer.

Olika grönytor fyller olika funktioner. En del är t.ex. viktiga från rekreationssynpunkt medan andra utnyttjas mycket lite. En del grönytor är viktiga som spridningskorridorer för växter och djur medan andra inte fyller denna funktion.

Om Söderort skall utvecklas är det orimligt att bevara varje grön yta. En del både mindre och större gröna ytor måste tas i anspråk för nybyggnationer. Det är då viktigt att skilja grönytor som är mer viktiga att bevara från sådana som är mindre viktiga. I första hand skall nybyggnationer naturligtvis etableras på grönytor som är mindre angelägna att bevara.

Om exploateringskostnaderna skall hållas nere och om det befintliga bostadsbeståndet skall kunna kompletteras med billiga bostäder i attraktiva lägen bör även en del av de större sammanhängande grönområdena kunna tas i anspråk. Möjligheten att bygga mer i sjönära läge i söderort bör t.ex. undersökas. En blandad bebyggelse i attraktiva lägen kan dessutom underlätta möjligheten till boendekarriärer inom respektive område och bidra till en förändrad syn på söderort.

Samverkan med grannkommunerna ger förutsättningar för tillväxt

Utökat samarbete med grannkommunerna är nödvändigt för att på ett samordnat sätt kunna tillgodose det växande behovet av planlagd mark för bostäder och arbetsplatser. Behovet av planlagd mark kan inte enbart tillgodoses inom stadens gränser. Storstockholm kan antas fortsätta att växa med 15 000 – 20 000 invånare per år. Inom en tioårsperiod kan det röra sig om upp till 200 000 nya invånare varav ca hälften får förutsättas komma att bosätta sig i den södra regionhalvan. De i Vision för Söderort föreslagna 18 000 nya bostäderna räcker inte.

Hur omfattande nybyggnad av bostäder planeras av grannkommunerna? Behövs ytterligare åtgärder på det regionala planet för att skapa förutsättningar för den kommande tillväxten? Genom samverkan med grannkommunerna bör det klarläggas hur hela det förväntade behovet av planlagd mark för bostäder och arbetsplatser skall kunna tillgodoses.

Undersök mångfaldens möjligheter

I söderort bor människor från hela världen. Vissa områden har en särskilt internationell prägel. Här bor många människor med internationella kontakter, godkänedom om olika kulturer och religioner. Frågan är om detta inte är en kunskapsresurs som borde kunna nyttjas och utvecklas i större utsträckning än vad som idag görs. Förvaltningen föreslår därför att ett arbete med att undersöka mångfaldens möjligheter genomförs. En sådan undersökning skulle kunna göras i samarbete mellan staden och t.ex. Södertörns Högskola.

Hammarby - Skarpnäck, ett fjärde utvecklingsområde

Tre geografiska utvecklingsområden har utpekats. Området öster om Nynäsvägen anges inte som ett utvecklingsområde. Förvaltningen anser att det även öster om Nynäsvägen finns bostadsområden och lokala centra som behöver utvecklas. Området från Hammarbyhöjden till Skarpnäck präglas idag av stagnation och sociala problem. Därför bör detta område utgöra ett fjärde utvecklingsområde med en särskild projektgrupp.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade den 14 maj 2002 att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och i huvudsak åberopa det av miljöförvaltningen i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet, samt att därutöver anföra följande.

En av stadens viktigaste uppgifter är att kunna tillgodose de olika behov som föreligger i en dynamisk och växande storstad. Under de närmaste trettio åren förväntas Stockholms stad växa med 150 000 invånare och Stockholmsregionen med 600 000 invånare. Det ställer krav på att skapa förutsättningar för nya bostäder, arbetsplatser, vägar, spår och flygplatser. Stockholmsregionen behöver satsningar inom alla dessa områden för att kunna fortsätta att fungera som tillväxtmotor för Sverige. Teknisk utveckling och ekonomisk tillväxt är en förutsättning för att öka välbefindandet och uppnå målet om ett långsiktigt hållbart samhälle.

Det är mot denna bakgrund som visionen för Söderort ska ses. Visionen behandlar ett antal förslag som syftar till att tillvarata, utveckla och marknadsföra Söderorts tillväxtmöjligheter. Det ska ske samtidigt som viktiga naturvärden i området bevaras. Förvaltningens vision för de tematiska

den i området bevaras. Förvaltningens vision för de tematiska områdena i Vision Söderort är ett värdefullt underlag för den fortsatta beredningen av ärendet.

Det är givetvis viktigt att visionen är tydlig för att målen ska kunna nås. Ett genomförande av visionen förutsätter emellertid samarbete med näringsliv, boende, grannkommuner och stadsdelar, vilket ställer krav på viss flexibilitet. I det fortsatta arbetet kommer givetvis de enskilda förslagen att analyseras, utredas och bearbetas vidare.

Vi delar förvaltningens uppfattning att Söderort behöver ett fungerande transportsystem. Det är därför positivt att visionen innehåller förslag som syftar till att förstärka både kollektivtrafiken och vägnätet i Söderort. Därutöver skulle tillgängligheten för gående och cyklande kunna ökas genom bättre skyltning och vägvisning.

Vi hade också önskat att remissutgåvan hade innehållit tankar kring Högdalenverket.

Reservation anfördes av v ordf *Margareta Olofsson* (v), led *Lilian Falkbäck* (s) samt led *Yildiz Kafkas* (mp), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av v ordf *Margareta Olofsson* (v), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av led *Lilian Falkbäck* (s) och tjug ers *Rolf Lindell* (s), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av led *Yildiz Kafkas* (mp), bilaga 1.

Ersättaryttrande gjordes av ers *Anders Lidblom* (sp), bilaga 1.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande av den 8 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Sammanfattning

Förslaget till vision innehåller många positiva och spännande idéer om hur söderort kan utvecklas. Förvaltningen saknar emellertid miljö- och hälsoaspekter i visionen. En vision av ett hälsosamt och långsiktigt hållbart söderort borde ingå. Förvaltningen har därför försökt i bilaga till yttrandet ge exempel på vad en sådan vision kan omfatta.

En viktig utgångspunkt för en Söderortsvision bör vara långsiktig hållbarhet. Förvaltningen menar också att miljökonsekvenserna måste redovisas. Tillkommande samt förändringar av befintlig markanvändning bör präglas av ett högt markutnyttjande. I förvaltningens bidrag till fortsatt arbete för söderort ingår förslag som tar denna utgångspunkt och innebär bl.a. att naturmark kan skyddas i enlighet

gångspunkt och innebär bl.a. att naturmark kan skyddas i enlighet med de uppdrag som föreligger från Kommunfullmäktige samtidigt som bostadsbebyggelse möjliggörs på ytor motsvarande drygt Hammarby sjöstad.

Förvaltningens synpunkter

Inledning

Miljöförvaltningens synpunkter på remissförslaget är uppdelat i två delar. Dels ett övergripande utlåtande med synpunkter på remissförslaget, dels en bilagedel med Miljöförvaltningens bidrag till en Söderortsvision.

Övergripande synpunkter

Att arbeta med visioner är, enligt Miljöförvaltningen, en mycket användbar arbetsform för att söka vår gemensamma framtid. Genom ett visionsarbete i dialog mellan olika aktörer kan möjligheter till samverkan och gemensamma mål skapas.

Miljö- och hälsofrågor

En allvarig brist i remissförslaget till Söderortsvision, är att miljö- och hälsofrågorna i stort sett saknas. Möjligheter att genomföra en Söderortsvision bygger på att en så samlad och komplett vision som möjligt föreligger, vilket innebär att även miljö- och hälsofrågorna måste ingå. Miljöförvaltningen avser i en bilaga till detta utlåtande bidra med underlag till en sådan vision och ställer gärna upp på att utveckla dessa idéer vidare tillsammans med berörda förvaltningar.

Analys

För att en Söderortsvision skall kunna utgöra *en* vision måste denna visa en så tydlig inriktning som möjligt mot gemensamma mål. Presenterad Söderortsvision brister i detta hänseende och redovisar i stor utsträckning delvisioner, vilka inte har bearbetats och analyserats tillräckligt. Ett uttryck för detta är att visionen innehåller motsägelser. Exempel på motsägelser är målsättningen att förstärka lokal servicestruktur samtidigt som förutsättningar för externhandel och sk outlet skall utredas. Boende i Söderort har lyft fram naturnära områden som viktiga att bibehålla, vilket också slås fast i visionen. I ett annat stycke föreslås Söderorts mest värdefulla grönområden för bebyggelse. Att alla berörda av genomförd dialog skall vara eniga i alla frågor är omöjligt. En väsentlig del i en analys är dock att tydligt redovisa både de frågor där konflikter föreligger och de frågor där samförstånd råder.

Ett långsiktigt hållbart Söderort

En viktig utgångspunkt för en Söderortsvision bör utgöras av ett övergripande krav på långsiktig hållbarhet. Samtidigt som arbetet pågår för Söderortsvisionen är ett nytt miljöprogram för staden på väg att ta form. Det nya miljöprogrammet, som avser perioden 2002-2006, innehåller såväl aktuell miljöutredning som måldokument som i det fortsatta arbetet bör kunna bidra med referenser vid val av utgångspunkter,

fortsatta arbetet bör kunna bidra med referenser vid val av utgångspunkter, nyckeltal m.m.

För att skapa förutsättningar för så många bostäder och arbetsplatser som möjligt, samtidigt som bl a befintlig bebyggelse och värdefulla grönområden utvecklas, bör tillkommande samt förändringar av befintlig markanvändning präglas av ett högt markutnyttjande.

Konsekvenser

Konsekvenserna av visionen måste beskrivas, framförallt utifrån ett övergripande perspektiv men även dess konkreta delförslag. För den sammantagna Söderortsvisionen bör t ex en strategisk miljöbedömning (SMB) genomföras. Ett exempel på vad som bör ingå i en sådan övergripande konsekvensbeskrivning är en växthusgasbalans, vilken redovisar visionens totala påverkan på växthusgaser.

En vision för Söderorts utveckling kan inte ses som en isolerad företeelse, då konsekvenserna av denna påverkar hela staden. Även om inte staden i övrigt avses ingå i visionen, måste ändå konsekvenserna för den övriga staden beskrivas.

Visionens horisont

En Söderortsvision består av ett antal delvisioner, vilka kan ha olika tidsperspektiv för genomförande. Förslaget till Vision för Söderort anger inte på ett tydligt sätt hur långt in i framtiden som visionen omfattar. Vad gäller nya bostäder samt arbetsplatser anges mål inom en 10-års period.

Det nationella generationsmålet "att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta", anger år 2020 som slutmål. Ett fortsatt visionsarbete bör förslagsvis ta sin horisont 20 år framåt i tiden.

Tematiska områden

Gröna Söderort

Obebyggda marker

Visionen anger att de gröna kvalitéerna skall värnas och synliggöras, detta med syfte att göra grönområdena mer kända och attraktiva för det rörliga friluftslivet. Miljöförvaltningen delar denna uppfattning. Visionen haltar dock avsevärt vad gäller att illustrera en framtida bild av hur även naturområden och grönstruktur skall skyddas och utvecklas i ett framtida Söderort.

Enligt Miljöförvaltningen skall en utgångspunkt, inför den förändring som Söderortsvisionen anför, vara att de ekologiskt och rekreationsmässigt värdefulla grönområdena bibehålls och säkerställs. Detta krav svarar upp mot gällande miljöprogram, där kommunfullmäktige antagit följande mål:

”Den faktiska tillgången av park- och naturmark som är ekologiskt och kulturellt värdefull samt har betydelse för rekreation, hälsa och vardagsfritid, ska inte minska. Dessutom ska så stora sammanhängande områden med obebyggd mark bevaras att

fortsatta förluster av biologisk mångfald förhindras och god tillgång till mark för rekreation och friluftsliv garanteras också för framtiden”.

Kommunfullmäktige har mellan åren 1993 och 1995 beslutat att ”skydd skall utredas” för åtta grönområden i söderort. Dessa områden är Sätterskogen, Flaten, Årstaskogen-Årsta holmar, Hammarby-Nacka området, Fagersjöskogen, Farstanäset, Rågsvedsfriområde och Älvsjöskogen (se bil.2 bild.1, *ej tryckt här*). Miljöförvaltningen anser att en vision bör innehålla konkreta mål om säkerställandearbetet för söderorts naturområden. Detta sker lämpligast med områdesskydd enligt miljöbalken som naturreservat. Säkerställandet av nämnda områden med tillhörande kringtytor bör vara utgångspunkten för grönområden i Södra Stockholm och därmed för Söderortsvisionen.

De söderortsbor som intervjuats i samband med arbetet med Vision Söderort har uttryckt ett starkt behov av närhet till natur. Ett ökat befolkningstryck leder, enligt Miljöförvaltningens uppfattning, till ett ökat behov av närnatur av god kvalitet. För att nå en god lösning vad gäller områden för rekreation och biologisk mångfald i Söderortsvisionen, behöver bostadsnära grönområdena ingående studeras.

Vatten

Frågor kring vatten kommenteras endast i begränsad omfattning i Söderortsvisionen. Miljöförvaltningen anser att frågan om vatten är betydelsefull i en vision för Söderort, då bl a sjöarna i Söderort är nära förenade med grönområden och därmed viktiga för rekreation.

Infrastruktur som knyter samman och stärker

Transportsystemet

Även om Söderort utgör en del av staden Stockholm med relativt korta avstånd mellan bostäder, service, arbetsplatser m.m. finns ett behov av ett fungerande transportsystem. Ett transportsystem innebär samtidigt miljö- och hälsopåverkan i form av buller och luftföroreningar, påverkan på mark och vatten, barriärer för människor och djur m m.

För att sträva emot målet om långsiktig hållbarhet, krävs insatser genom fysisk planering, ny teknik samt information och utbildning m m. Åtgärder som visionen föreslår bör starkare vara inriktade mot ett sådant mål. Ett första steg i en sådan riktning är att söka lösningar som minimerar transportbehovet. Detta kan konkretiseras genom fysisk planering där bl a en integrerad tät bebyggelse med både bostäder och arbetsplatser verkar i en sådan riktning. Ett mer hållbart transportsystem innehåller en mängd olika delfrågor och berör de flesta aktörer i samhället, varför frågan skulle vara speciellt lämpad att ägnas en större riktad satsning inom Söderort. Se även avsnittet ”Söderort - mer attraktivt att bo i”.

Effektivisera transporterna

Vision för Söderort anger en mängd olika delförslag för transportsystemet. Ett av dessa anger möjligheten att effektivisera transporterna i befintlig transportsystem.

Söderortsvisionens förslag att regionaltågen skall stanna i Älvsjö är ett utmärkt exempel på detta, vilket skulle innebära förbättrade förbindelser utan nya infrastrukturinvesteringar. Möjligheterna att effektivisera transporterna är, enligt Miljöförvaltningen, en viktig fråga att utveckla i ett fortsatt arbete.

I visionen konstateras att tillgängligheten med bil är god inom Söderort. Därför menar Miljöförvaltningen att förbättringar avseende vägtrafiken bör inriktas på trafiksäkerhetsförbättrande åtgärder, trafiklugnande åtgärder och insatser som ökar tillgängligheten för gående och cyklande.

Ny spårvägsdragning, vilket Söderortsvisionen redovisar, har det visat sig genererar ny bebyggelse. Den i visionen föreslagna snabbspårvägsdragningen mellan Älvsjö och Skarpnäck bör därför i första hand dras genom befintlig bebyggelse och mellan de små stadsdelscentrum som finns. Detta kan förstärka befintlig service- och bebyggelsestruktur, vilket Söderortsvisionen även anger som betydelsefullt.

Ytor för stadens försörjning av varor m. m.

För försörjning av Stockholmsregionen finns enligt Miljöförvaltningen behov av områden för transportintensiva och miljöstörande företag, invid goda väg- och järnvägsförbindelser samt hamn. Sådana områden för partihandel och distribution börjar bli en bristvara i regionens mer centrala delar. En utflyttning av dessa till mera perifera delar i regionen medför ett ökat transportarbete. Det är därför viktigt att värna om samtliga kvarvarande företagsområden som i söderort i dag inhyser sådan verksamhet, med god närhet till större trafikleder men inte minst tillgång till alternativ såsom järnväg och hamnläge. Förvaltningen föreslår därför att verksamhetsområdena i Slakthusområdet, Årsta partihallar, Västberga, Liljeholmen (Cementa), Larsboda, Sättra, Högdalen och Aspudden i huvudsak värnas så att bostadsbebyggelse inte gör det omöjligt att bibehålla dem och i dessa utveckla verksamheter som har stor betydelse för varuförsörjningen av en växande stad.

Viktigt inför framtiden är att effektivisera varudistributionen, vilket kan göras genom bl a samlastning mellan flera varuleverantörer. Möjligheter bör finnas att utveckla detta inom områden för stadens försörjning.

Långsiktig hållbarhet i energiförsörjning, avfallshantering samt för vatten och avlopp

Visionen utelämnar frågor om energiförsörjning, vatten och avlopp samt avfallshantering. Det föreligger ett behov av att utveckla produktionen i de anläggningar som förser staden med energi och/eller svarar för att ta hand om dess avfall. Sådan utveckling är ibland inte möjlig att genomföra utan att det medför konsekvenser med ökade störningar i närmiljön. Om regionen skall växa med 20 000 personer/år krävs beredskap för ökad energianvändning, avfallshantering etc. Det är därför angeläget att bostadsbebyggelse inte uppförs i sådana lägen att risken för störningar får till följd att verksamheten inte längre kan bedrivas på platsen utan måste omlokaliseras.

Söderort - mer attraktivt att bo i

Förslaget till Söderortsvision redovisar ett antal intressanta förslag för det övergripande målet om att öka utbudet av bostäder. Lägen för bostäder föreslås tillskapas genom bl a överdäckningar och nedgrävning av kraftledningar.

Miljöförvaltningen delar uppfattningen att genom överdäckningar av spårdragning samt vägar försöka tillskapa ny mark för bl a bostäder. Förutom att värdefulla grönområden kan undantas, innebär detta även att positiva miljökonsekvenser följer för de som redan idag bor kring en väg eller tunnelbanan genom minskat buller, bättre luftkvalitet, uteblivna barriäreffekter m m.

Genom enbart överdäckningar av större vägvägsnitt och spårtrafikdragning uppskattas cirka 200 hektar yta tillskapas. Detta, samt ytterligare förslag på sätt att tillskapa mark för bebyggelse, genom t ex förtätningar av befintliga centrumbildningar, utvecklas vidare i Miljöförvaltningens bidrag till Söderortsvisionen (se bil.1).

Geografiska utvecklingsområden

I uppdraget för visionen ingick att lokalisera geografiska områden där investeringar skulle ge särskilt stora positiva effekter. Tre stycken områden har därvid lokaliserats, Norra Söderort, mellan Telefonplan och Globen, stråket Älvsjö - Vantör - Farsta samt Skärholmen - Kungens Kurva.

För Norra Söderort föreslås åtgärder såsom nedgrävning av kraftledningar, vägar (byggandet av Södra länken), vilket enligt Miljöförvaltningen har stor betydelse för Norra Söderort. Mark som nu frigörs innebär möjligheter för bebyggelse såsom bostäder. Miljöförvaltningen anser att dessa sätt att gå till väga, bör utvecklas för övriga delar av söderort.

För Älvsjövägen, ingående i stråket Älvsjö - Vantör - Farsta, redovisas också tunnelförläggning, vilket Miljöförvaltningen stödjer. Även det intensiva markutnyttjande som skisseras för Älvsjö centrumområde med tillhörande idrottsplats m.m. verkar attraktivt enligt Miljöförvaltningen. Ett än mer intensivt markutnyttjande utvecklar Miljöförvaltningen för detta område i bilaga 1.

Skisserad bebyggelse i och kring Högdalen - Fagersjö är Miljöförvaltningen däremot negativ till, då värdefulla grönområden hotas. Delar av detta område bör inför framtid idén istället säkerställas för biologisk mångfald och som rekreationsområden.

Föreslagen snabbspårvägsdragning, vilken berör delar av detta stråk, förutsätts dras genom bebyggd mark.

En redovisning och tillhörande skisser för Farsta området, som ingår i detta stråk, saknas tyvärr i Söderortsvisionen. I Bilaga 2 skisserar Miljöförvaltningen på möjligheter att utveckla denna del för bl a bostadsbebyggelse.

Avsiktsförklaringen i Söderortsvisionen är att utveckla Skärholmen och Kungens Kurva till en stadskärna vilket också anges innebära att integrationen ökar och bidragsberoende minskar, kulturutbudet ökar samt att fler och varierande bostadstyper skapas

Platsens lämplighet anges vara dess framtida strategiska läge som möjlig regional handelsplats i anslutning till Mälardalens ökade koppling till Stockholm genom det trafiknav som Förbifart Stockholm kommer att medföra i närområdet.

En utveckling av centrumbebyggelse med flerbostadshus i Vårberg och Sättra ligger i linje med intentioner som förvaltningen ställt sig bakom i Översiktsplanen. Förvaltningen bedömer att de föreslagna centrumbildningarna medför behov av att utveckla befintlig naturmark för rekreation. Den föreslagna kompletteringen med bostäder nära Bredängs Camping m.fl. naturnära lägen anser förvaltningen därför skall utgåDe i förslaget angivna idéerna om en centrumutveckling med flerbostadshus i Skärholmen samt en förtätning av bebyggelsen ut mot E 4 och en bro med bebyggelse som binder samman Skärholmen och Kungens Kurva bedömer förvaltningen vara en positiv utveckling som minskar områdets storskalighet och barriäreffekter. Förvaltningen bedömer att konsekvenserna av en fortsatt utveckling av den typ av handelsplatser som förekommer i Kungens Kurva riskerar utarma möjligheterna att åstadkomma uthållighet i de bostadsnära affärscentrum som förvaltningen bedömer som nödvändiga att tillskapa i samband med den fortsatta etableringen av bostäder i söderort. Enligt förvaltningens bedömning talar en nyligen genomförd kartläggning av konkurrensverket för att Stormarknader inte har avgörande betydelse för prisMöjligheten att minska biltrafiken till innerstaden genom att anordna infartsparkering med tillgång till såväl den föreslagna snabbspårvägen som tunnelbana bör beaktas i den fortsatta planeringen.

Behovet av naturmark för bl a rekreation i detta område, gör det angeläget att förslaget skydd av Sätterskogen genomförs innan ytterligare avväganden om bebyggelse i naturmark eller naturmarksnära områden kommer till stånd.

I *bilaga 2 (ej tryckt här)* skisserar Miljöförvaltningen på möjligheter att utveckla delar av detta område för bl a. bostadsbebyggelse.

Bilaga 2 inrymmer, förutom Miljöförvaltningens synpunkter och vidareförslag på Söderortsvisionens geografiska områden, även ett antal geografiska områden där Miljöförvaltningen skisserar möjligheter till omvandling för bl a bostadsbebyggelse.

Kulturnämnden beslutade den 25 april 2002 att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och återopla det av kulturförvaltningen i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet, att kulturförvaltningen bör ingå i styr- och projektgrupper, samt att därutöver anföra.

Det är positivt att tankarna kring utvecklingen i Söderort tar form. De boende i dessa stadsdelar har också börjat agera. På flera håll har man använt sig av kulturen för att skapa en positiv atmosfär kring sin stadsdel. Detta är ett känt recept bl.a. från USA. Att skapa kreativ kluster är ett känt sätt att bryta en negativ utveckling.

Inom kulturområdet har vi varit aktiva i att tillgodose dessa önskemål. Vi kan se detta ta form i Skärholmen där bl.a. gymnasieskolan och Stockholms stads-teater samverkar. Vi ser det i Liljeholmen där Färgfabriken, Skulpturens hus m.fl. verksamheter erbjuder en attraktiv referenspunkt i Söderort. I Farsta och Högdalen står kulturförvaltningen i startgroparna för att skapa ordentliga kulturella samlingspunkter. Fria Teater i Högdalen och TURteatern i Kärrtorp visar att det går att bedriva högkvalitativ kulturverksamhet i förorten. I Gubbängen håller den gamla Citybiografen på att bli ett kulturellt nav för boende i stadsdelen genom klubb-, utställnings- och teaterverksamhet. Kulturskolan och biblioteken finner nya mera utåtriktade former bara för att nämna något av allt det som sker inom kulturområdet.

Eftersom kulturen är, och i än högre grad skulle kunna vara, en positiv utvecklingsmotor, framför allt i Söderort dit allt flera från Södermalm flyttar, vill vi se att kulturens roll accentueras i "Vision för Söderort". Ambitionerna måste vara förankrade i de människor som är berörda. Vi vågar säga att kulturfrågorna står högt på dagordningen just i Söderort. En del i att visa att man tar dessa frågor på stort allvar är naturligtvis att kulturförvaltningen representeras i styr- och projektgrupper.

Reservation anfördes av v ordf *Eva-Louise Erlandsson-Slorach* (s), led:a *Göran Eriksson* (s) och *Ingvar von Malmborg* (mp) samt tjugers:a *Inga Granberg* (s) och *Jörgen Lantz* (s), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av v ordf *Eva-Louise Erlandsson-Slorach* (s), led:a *Göran Eriksson* (s) och *Ingvar von Malmborg* (mp) samt tjugers:a *Inga Granberg* (s) och *Jörgen Lantz* (s), bilaga 1.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande av den 28 mars 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Sammanfattning

"Vision för Söderort" är framtaget av Stadsledningskontoret på kommunfullmäktiges uppdrag för att formulera en utvecklingspolicy för Stockholms södra förorter. Kulturförvaltningen har lämnat synpunkter redan under arbetets gång och detta finns också redovisat i remissutgåvan. Kulturförvaltningen ingår inte i de styr- och projektgrupper som Stadsledningskontoret föreslår. Det är därför särskilt betydelsefullt att återigen understryka kulturens betydelse i samhällsplaneringen. Söderortsvisionen handlar om att utveckla boendemiljö, näringsliv och infrastruktur. Likaväl som integrationsfrågorna löper som en röd tråd genom alla områden gör kulturfrågorna det.

Förvaltningens synpunkter

Kulturförvaltningen har inget att invända mot visionens beskrivning beskrivning, men är också av den uppfattningen att kulturfrågor likaväl som integrationsfrågor löper som en röd tråd genom flera verksamheter. Det gäller service, trivsel, bostadskvalitet, kulturmiljö, utbildning, demokratifrågor, marknadsföring etc. Nedan följer kulturförvaltningens synpunkter enligt den disposition stadsledningskontoret angivit. Eftersom temat ”kultur och fritid” inte nämns i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande väljer vi att foga våra synpunkter till de teman som vi finner mest lämpade.

Utvecklad service och handel – för ett attraktivare Söderort

Kulturskolans verksamheter deltar ca 10 000 barn och ungdomar i de södra förorterna. Här finns 19 väl etablerade bibliotek. I söderförorterna finns också flera av de professionella kulturverksamheter som får stöd av kulturnämnden. Sammantaget utgör dessa verksamheter tillsammans med ett aktivt föreningsliv en viktig grund för ett vitalt kulturliv.

Kulturförvaltningen anser att det är av betydelse att skapa goda centrum-miljöer som tar till vara människors olika behov. Ett centrum måste kunna erbjuda service i form av affärsutbud och social service, men också nöjen, rekreation och kultur. För att erbjuda en levande centrummiljö även efter affärstid måste mötesplatser för samvaro ordnas för såväl vuxna som ungdomar. Dessa lokaler finns redan idag i många förortscentra, men en del behöver rustas upp och få nytt liv genom en mer medveten planering av verksamhet, kanske i samverkan mellan flera parter.

Kulturförvaltningen ser att goda förutsättningar finns i större förortscentrum som Skärholmen, Högdalen och Farsta där såväl bibliotek, teatrar som biografer kan bidra till en lockande kreativ miljö. Förvaltningen planerar en starkare samordning av sina verksamheter i dessa områden, vilket torde leda till ett ökat kulturutbud. Även i Årsta Centrum finns förutsättningarna och med en ökande befolkning som underlag skulle en upprustning, eventuell omDisposition och samutnyttjande av befintliga lokaler kunna ge goda resultat.

Mindre centra som är av betydelse i kulturförvaltningens vision om lokala kulturhus för barn och ungdom är Bredäng, Gröndal, Kärrtorp och Bagarmossen.

Kulturskola, bibliotek, fria kulturverksamheter, stadsdelsförvaltningar och studieförbund är naturliga samverkansparter i denna verksamhet, som främst riktas mot barn och ungdom. Men förvaltningen tror också att föreningar och olika näringsidkare är tänkbara samarbetsparter i dessa projekt vars mål är att etablera kreativa kulturhus i en levande centrummiljö i de södra förorterna.

Infrastruktur

De fria teatergrupper och konsthallar som etablerat sig i de södra förorterna är beroende av att den kollektiva trafiken med tvärförbindelser utvecklas så att de blir lätta att nå. Tydliga skyltningar och goda parkeringsmöjligheter är andra frågor som bör beaktas. Såväl Skulpturens hus som Färgfabriken är utmärkta utflyktsmål om båtförbindelserna med innerstan får en kontinuitet.

Gröna Söderort

I Söderorts gröna parkstråk finns ett antal kulturgårdar, många med caféer och som också används till kulturarrangemang, som mötes- och festlokaler och för utställningar. Dessa är betydelsefulla för boende såväl som tillfälliga besökare och bör tas tillvara då det gröna Söderort marknadsförs. Stadsmuseiförvaltningen kan bättre svara på frågor om gårdarnas kulturhistoriska värde och behov av upprustning.

Sammanfattningsvis är kulturförvaltningen mycket positiv till de ansträngningar som gjorts i Söderortsvisionen att ge en helhetsbild av en del av Stockholm. Kulturaspekten är en viktig del i utformningen av ett samhälle och förvaltningen är angelägen om att delta i de fortsatta diskussionerna kring förnyelsen av Söderort. Vi ställer oss också till förfogande för att delta i projektgrupperna där så är lämpligt.

Renhållningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 12 juni 2002 att som svar på remissen

1. återöppna och överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande, samt
2. framhålla vikten av att i samband med förändring och utveckling av bebyggelseområden ta hänsyn till behoven av återvinningscentraler, miljöstationer och andra platser för avfallshantering och återvinning.

Renhållningsförvaltningens tjänsteutlåtande av den 22 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Renhållningsnämnden föreslås besluta att framhålla vikten av att i samband med förändring och utveckling av bebyggelseområden ta hänsyn till behoven av återvinningscentraler, miljöstationer och andra platser för avfallshantering och återvinning. Renhållningsnämnden lämnar endast synpunkter på det som är väsentligt för avfallshanteringen inom området.

Det är av stor vikt vid all utformning och förändring av områden och delar av staden att utredningar och förändringar uppmärksammar behovet av hantering av det avfall som uppstår av boende och verksamheter i det aktuella området.

Renhållningsnämnden har vid olika tillfällen och i stadens avfallsplan framhållit vikten av att det finns utrymmen och fysiska platser för avfallshantering. Detta för att dels hantera det avfall som uppstår i direkt anslutning till bostäder och verksamheter

och dels för att planering av förändringar genomförs så att återvinningscentraler, miljöstationer och andra utrymmen för insamling och återvinning kan etableras i tillräcklig omfattning så att återvinning och omhändertagande av avfallet i området upplevs som enkelt och rationellt.

Saluhallsstyrelsen beslutade den 18 april 2002 att som svar på kommunstyrelsens remiss överlämna och åberopa det av förvaltningen i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet samt att därutöver anföra följande.

Det är av största vikt att Årsta Partihallar och Slakthusområdet bevaras och utvecklas för grossist- och distributionsverksamhet inom livsmedelsbranschen.

Saluhallsförvaltningens uppgift är att främja tillförsel av färskvaror och andra livsförnödenheter till staden.

Stockholm är en stor stad och dessutom en ständigt växande stad. Uppgiften att förse invånarna med livsförnödenheter är en helt avgörande fråga för det dagliga livet i staden.

I Årsta och Slakthusområdet finns idag moderna och specialiserade företag med serviceinriktad och kunnig personal som gör dem livskraftiga inom livsmedelsbranschen.

Nästan alla köttprodukter, frukt och grönsaker som stockholmsområdet konsumerar passerar nämnda arbetsområden.

Årsta och Slakthusområdet är också strategiskt belägna för att klara den dagliga distributionen av färskvaror och därmed fullgöra åtagandet: att främja tillförseln av färskvaror och andra livsförnödenheter till staden..

Saluhallsförvaltningens tjänsteutlåtande av den 10 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Sammanfattning

Saluhallsförvaltningen har valt att yttra sig över de två avsnitt i rapporten som behandlar "ett starkare näringsliv" respektive det geografiska området "Norra Söderort – Telefonplan till Globen".

Saluhallsförvaltningen anser att den presenterade visionen är mycket ambitiös. Visionen ligger helt i linje med de ambitioner saluhallsstyrelsen har med partihandelsverksamheten.

Inom de båda partihandelsområdena, Slakthusområdet och Årsta Partihallar, finns ett hundratal företag med flera tusen arbetstillfällen. Enbart Slakthusområdet sysselsätter 4 000 personer i ca 250 företag med en sammanlagd årlig omsättning på över 10 miljarder kronor. Dessa företag delar på resurser såsom mark, energi samt

miljarder kronor. Dessa företag delar på resurser såsom mark, energi samt tekniska installationer.

Inom Årsta partihandelsområde sysselsätts 2 300 personer i drygt 200 företag med en sammanlagd omsättning på 10 miljarder kronor. De båda partihandelsområdena bidrar till ett diversifierat utbud när det gäller arbetsplatser inom Söderort. Slakthusområdet är norra Europas största partihandelsområde för kött-, fläsk- och charkuteriprodukter. Årsta partihallar har stor betydelse för distributionen av fisk, frukt och blommor inom Storstockholm.

De båda partihandelsområdena har ett strategiskt bra läge för de många långtradartransporter som framförallt kommer med leveranser söderifrån via E4 och Essingeleden. De centrala terminallägena är positiva ur miljösynpunkt, då det totala antalet transportkilometrar till innerstaden härigenom kan hållas nere. För Årsta finns också järnvägsanslutning med goda omlastningsmöjligheter.

Befolkningstillväxten medför en ökad efterfrågan på mark för livsmedel. Årsta Partihallar är dessutom i stort behov av modernisering. Förvaltningen har nu en plan på gång för att öka partihandelsområdets nyttjandegrad och att skapa ännu modernare och mera ändamålsenliga lokaler. Även inom Slakthusområdet finns möjligheter till en viss utvecklingspotential. Den s.k. SL-tomten, i direkt anslutning till Slakthusområdet är ett exempel på en sådan möjlighet. En annan möjlighet är att förtäta området. Aktuella sådana planer finns.

Bakgrund

Förvaltningen har valt att kommentera de avsnitt i rapporten som behandlar ett starkare näringsliv och det geografiska området "Norra Söderort – Telefonplan till Globen". I likhet med de övriga geografiska områdena handlar detta om olika förslag till investeringar som skulle kunna ge särskilt positiva effekter på näringsliv, arbetstillfällen m.m.

Förvaltningens synpunkter

Näringsliv

Befolkningsutvecklingen i stockholmsregionen medför en ökad efterfrågan på livsmedel. Detta innebär att partihandeln med livsmedel och distributionen av livsmedel också ökar i omfattning.

Inom Årsta Partihandelsområde och Slakthusområdet arbetar tusentals personer inom flera hundra företag. Företag som har en sammanlagd omsättning på uppskattningsvis 20 miljarder kronor. Dessa företag finns inom "livsavgörande" branscher med snabb tillväxt och med en allt större efterfrågan på de produkter som levereras. De båda partihandelsområdena bidrar starkt till ett diversifierat utbud av arbetstillfällen inom Söderort.

Många av företagen är små och medelstora, de har vid många tillfällen visat en utmärkt förmåga att anpassa sig till marknadens förändrade villkor och behov. Det senaste aktuella exemplet är i samband med "galna-ko-sjukeepidemin". Företagen i Slakthusområdet klarade sig då ekonomiskt bra ur den nedgång i efterfrågan på kött som drabbade köttbranschen. Närheten till andra företag inom samma bransch är värdefull. Härigenom kan företagen dra nytta av varandra. De kan utbyta erfarenheter, samnyttja tjänster, komplettera varandra m.m.

De båda partihandelsområdena är unika verksamheter och angelägna för staden, med en lång historia och med ett för Stockholms invånare nödvändigt utbud. Därför har staden ett stort ansvar att skapa goda villkor och förutsättningar för dess existens. Vid en internationell jämförelse visar det sig att partihandelsverksamheten vanligen är en samhällelig angelägenhet, som handhas av stat eller kommun.

"Norra Söderort – Telefonplan till Globen".

Både Slakthusområdet och Årsta Partihallsområde har goda terminallägen med närhet till E 4, Essingeleden och Södra Länken. För Årsta finns också järnvägsanslutning med goda omlastningsmöjligheter, om distributionen av livsmedel med järnväg skulle öka i framtiden. Ur logistisk synvinkel är partihandelsområdena i norra Söderort optimalt placerade. Körsträckorna till butiker, restauranger och andra grossister minskar jämfört med om partihandelsområdena var perifert belägna i t ex Botkyrka eller utanför Södertälje. Påverkan på miljön minskar. Ett sätt att minska den ökande trafikmängden i Storstockholm, är att satsa på att bibehålla och utveckla stadens nuvarande partihandelsområden.

Stockholms nuvarande partihandelsområden är i dag i stort sett fullt utbyggda. Samtidigt finns en stark efterfrågan på lokaler för livsmedels-hantering och företag verksamma inom partihandelssektorn expanderar kraftigt. Stadens möjligheter att erbjuda ytterligare mark och lokaler är i nuläget ytterst begränsade, och kommer med antagande om en fortsatt stark befolkningstillväxt, att inom överskådlig tid vara helt uttömda. Den utredning som under år 2001 genomfördes genom näringslivskontorets försorg hade tyvärr inte möjlighet att inom utredningens ram ta fram när i tiden detta markbehov blir alltför stort för att klara efterfrågan.

Markbehovet är dock inte okänt för staden. Företag, inom främst Årsta Partihandsområde, har under många år via saluhallsstyrelsen framfört sina behov av ytterligare mark och lokaler för sin verksamhet. Staden har inte kunnat presentera några bra alternativ. Några av företagen inom Årsta har därför nu valt att flytta till det nya partihandelsområdet som anläggs i Botkyra kommun.

En lösning kan dock vara möjlig. Under hösten/våren år 2001/2002 har förvaltningen tagit fram ett förslag till ny helhetslösning på Årsta. Om detta förslag realiserar kommer området att kunna utvecklas till en än modernare anläggning med betydligt högre kapacitet än idag. Även när det gäller Slakthusområdet finns en viss utvecklingspotential i form av bl.a. förtätning av området.

Näringslivsnämnden beslutade den 23 april 2002 att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och åberopa det av förvaltningen i ärendet upprättade yttrandet, samt att därutöver anföra följande.

Folkhälsan är kopplad till individens hela livssituation. En viktig del är arbetslivet. Det är viktigt att staden inom ramen för Vision söderort tar hänsyn vad som krävs för att förbättra folkhälsan för de människor som bor och verkar i söderort. Utifrån näringslivsnämndens uppdrag är det av särskilt vikt att lyfta fram hur en satsning på en utveckling av näringslivet i söderort kan förenas med att skapa goda förutsättningar för en bättre folkhälsa. Mindre stress i vardagen genom att goda kollektivtrafikmöjligheter till alla delar av staden är en sådan åtgärd som måste lyftas fram.

Reservation anfördes av *Maria Bosdotter Abrahamsson m fl* (s), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Thomas Erhnström m fl* (v), bilaga 1.

Ersättaryttrande gjordes av *Christopher Ödmann* (mp), bilaga 1.

Näringslivskontorets tjänsteutlåtande av den 23 april 2002 är i väsentliga delar av följande lydelse.

Sammanfattning

Näringslivskontoret har deltagit i den arbetsgrupp som utarbetat Söderortsvisionen. Kontorets förslag och synpunkter inom näringsliv, handel och angränsande områden har beaktats i visionen. Kontoret har därför inriktat sitt remissvar på att ge en mer utförlig beskrivning av de åtgärder som kontoret har fått huvudansvaret för, eller kommer att medverka till att de genomförs.

Näringslivskontorets kostnader för genomförandet av de förslag som kontoret får huvudansvaret för beräknas från år 2003 årligen uppgå till ca 3,5 mkr. Av beloppet avser ca 1 mkr omkostnader i samband med projektledningen av tillväxtprogrammet och centrumutvecklingen, ca 1,5 mkr avser "Företagens miljöstatsning" och ca 1 mkr nyetableringen av innovations- och nyföretagarrådgivningen. Näringslivsnämnden har i sitt förslag till "Underlag till budget för år 2003 och beräkningar för år 2004 och 2005" aviserat medelsbehovet som förslag till justering av nämndens budgetramar för åren 2003-2005. Innevarande år beräknas kontorets kostnader kunna finansieras inom budget.

Förvaltningens synpunkter

Som framgår innehåller Söderortsvisionen ett mycket stort antal förslag på utvecklingsinsatser inom viktiga nyckelområden för Söderorts framtida utveckling. Enligt näringslivskontorets övergripande bedömning skulle förslagets genomförande leda till en märkbar omvandling och standardhöjning av Söderort inom de områden som ingår i visionen. Speciellt positivt är att visionen uppmärksammar den stora potentialen i yttre Söderort och att den har sin tyngdpunkt i att utveckla området från Skärholmen över Älvsjö till Farsta. De yttre delarna av Söderort har i viss utsträckning stagnerat samt idigt som stråket Liljeholmen–Globen expanderat snabbt.

Näringslivskontoret har som tidigare nämnts medverkat i den arbetsgrupp som tagit fram Söderortsvisionen. De tematiska områdena "Näringsliv" och "Handel" är i huvudsak formulerade av näringslivskontoret i samråd med övriga deltagare i gruppen. I linje med detta har kontoret också efter det att visionen presenterats påbörjat planeringen av genomförandet av visionens förslag inom dessa områden. Kontoret kommer också att vara engagerad i genomförandet av vissa förslag inom andra områden. I det följande redovisas och kommenteras de uppdrag som kontoret kommer att vara engagerad i som huvudansvarig eller som deltagare i en projektgrupp.

Tematiskt område: Ett starkare näringsliv

Tillväxtprogram för 20.000 nya arbetsplatser

I visionen formuleras som mål för näringslivet och sysselsättningen i Söderort att antalet arbetsplatser ökar med 20 procent eller ca 20 000 inom en tioårsperiod. Målet är satt med hänsyn till att det idag finns färre arbetsplatser per invånare än i övriga delar av staden. Jämfört med den faktiska utvecklingen de senaste åren är målet ambitiöst och förutsätter en snabbare tillväxt av företagsetableringen i Söderort än under senare år.

Målet kan relateras till den potential på över 40 000 nya arbetsplatser som finns i pågående, planerade och föreslagna utbyggnadsområden:

Inre Söderort	21.000
Liljeholmen-Marievik-Årstadal	7.000
Telefonplan- Västberga-Årsta partihandel	7.000
Globen-Slakthuset-Årsta	7.000
Yttre Söderort	17.000
Skärholmen - Kungens Kurva	6.000
Älvsjö Centrum	5.000
Farsta – Skarpnäck – Skrubba	6.000
Offentlig service, handel, m m	5.000

Som framgår av sammanställningen är potentialen nästan likvärdig i inre och yttre Söderort. För att balansera marknadens nuvarande prioritering av Liljeholmen-Globen-området krävs att efterfrågan i yttre Söderort stimuleras med bl a bättre tvärförbindelser mellan Skärholmen och Farsta både kollektivt och med bil. Med en anslutning till Förbifart Stockholm i Skärholmen blir områdets centrala läge i regionen än tydligare. Här föreslås att ett tillväxtprogram för fler arbetsplatser i söderort tas fram tillsammans med företag, företagsorganisationer och de större fastighetsägarna i Söderort. Näringslivskontoret planerar för detta inrätta ett långsiktigt nätverk med huvudintressenterna i utvecklingen av Söderort. Även stadens förvaltningar och bolag kommer att vidtalas för att delta. Nätverkets huvuduppgifter blir att precisera tillväxtprogrammet och driva bl a de frågor som redovisas i visionens näringslivsavsnitt. Ett introduktionsmöte med nätverket planeras kring sommaren. Som första gemensamma projekt planeras att i form av en tidningsbilaga ta fram ett brett informationsmaterial om Söderorts goda kvaliteter för bl a företagslokalisering och boende. Samtidigt kan visionen av det framtida Söderort föras ut på marknaden.

? Företagens Miljösatsning

Företagens Miljösatsning är ett miljöprojekt för små- och medelstora företag som har intresse att komma igång med ett systematiskt miljöarbete och låta miljödiplomera sig. Projektet startade år 2000. Från januari 2002 är näringslivskontoret projektägare med de deltagande stadsdelarna Hägersten, Älvsjö, Liljeholmen och Skärholmen. Detta ses som ett mycket viktigt strategiskt projekt dels utifrån de positiva miljöeffekter som uppnås men också utifrån de positiva kontaktytor och nätverk som staden kan utveckla tillsammans med små- och medelstora företag. I söderortsvisionen föreslås att projektet sprids till samtliga stadsdelar i Söderort.

Innovations- och nyföretagarrådgivning

För att öka nyföretagandet är småskaligheten i Söderorten en tillgång. I Söderort finns billiga lokaler i form av tomma industrilokaler, sjukhus, små butikslokaler, etc som passar för nystartade företag.

Näringslivskontoret har startat ett samarbete med Stockholms Nyföretagarcentrum i syfte att öka tillgången till information om och rådgivning kring nyföretagande inom Söderort. Nyföretagarcentrum står i begrepp att bygga ut sin verksamhet med filialer på flera platser inom staden. Nyligen invigdes en filial i Kista och planering pågår för att öppna en på Medborgarplatsen. Utifrån denna punkt planeras särskilda insatser inom Söderort under 3-4 år.

Stockholm/Söderort Matchning

Projekt Stockholm Matchning lär ut sin metodik genom ”learning by doing” som i praktiken visar på hur vi kan sänka socialbidragskostnaderna genom att använda socialbidragsmedel som investering i utbildningar och genom den motivation som skapas hos bidragstagarna själva när de får ett tydligt mål att arbeta mot.

Stockholm Matchning fungerar som koordinator mellan berörda myndigheter, deltagare, utbildningsanordnare och det rekryterande företaget. De myndigheter som har varit aktuella är arbetsförmedling, stadsdelsförvaltning och försäkringskassa, vilka på olika vis har betydelse för deltagarens försörjning.

Projektet vill utveckla metoder där varje näringslivskontakt i staden också är en rekryteringskontakt. Ett speciellt uppdrag har givits till näringslivskontoret som integreras i det vanliga kontaktarbetet med företagen. Samtliga åtta stadsdelar i söderort är med i Stockholm Matchning som kommer att få en speciell koordinator från integrationsförvaltningen för ”Söderort Matchning”. Näringslivskontoret kommer här att vara en resurs för projektet.

Designhögskola med IKEA

Design är ett relativt vitt begrepp som kan handla om allt från industridesign till konst. Design blir en allt viktigare komponent i alla typer av produkter. Kompetens inom industridesign måste därför finnas tillgänglig för innovatörer och uppfinnare oavsett om de kommer från den akademiska världen, från befintliga företag eller från annat håll. En välgrundad gissning är att en ökad tillgång på kvalificerade industridesigner också skulle öka kvaliteten på form och funktion i många nya produkter.

Design som ett eget område i form av t ex grafisk design, möbeldesign, modedesign, smyckedesign mm framträder också som viktiga egna branscher. Behovet av fler spetskompetensutbildningar inom området är stort. Flera nya utbildningar inom dessa områden har förlagts utanför Stockholm – designhögskolan i Umeå, designutbildningar i Kalmar etc- samtidigt som marknaden för färdiga designers finns i Stockholm. Det finns därför skäl att tillsammans med näringslivet och högskolorna ta ett större grepp när det gäller behovet av kompletterande designutbildningar i Stockholmsregionen. Frågan om lokalisering - i anslutning till befintliga högstskolor eller på nya platser t ex Söderort- bör ingå som en del.

Stiftelsen för Kunskap och kompetens har i dagarna tagit ett initiativ för att se över behovet av designutbildningar på högskolenivå inför fortsatta satsningar på spetskompetensutbildningar inom området. I det fortsatta utredningsarbetet med designutbildningar i Stockholm bör samverkan lämpligen ske med KK-stiftelsen.

Parallellt med stadens arbete med Vision för Söderort pågår ett antal entreprenöriella aktiviteter med syfte att stärka södra regiondelen som ett centrum för upplevelseorienterade verksamheter. Detta arbete har huvudsakligen initierats av enskilda entreprenörer inom ramen för Sydväxt, men där också stadsdelsförvaltningen

prenörer inom ramen för Sydväst, men där också stadsdelsförvaltningen i Skärholmen spelar en aktiv roll. Också här har frågan om utbildningar inom designområdet, som en del av upplevelseindustrin, aktualiserats. Det är synnerligen angeläget att kontakterna mellan Sydväst aktörerna och stadens representanter i Söderortsvisionen fördjupas i det fortsatta arbetet.

Tematiskt område: Utvecklad service och handel

Handel/småcentrum

Näringslivskontoret har fått projektledaransvar för att dra igång ett förnyelsearbete i en aktuell bostadsnära centrumanläggning.¹ Under februari/mars har kontoret bedrivit fältstudier i elva av Söderorts centrumanläggningar (Axelsberg, Bagarmossen, Bandhagen, Björkhagen, Fagersjö, Hökarängen, Kärrtorp, Solberga, Telefonplan, Vårberg, Västertorp samt Östbergahöjden). Syftet har varit att kartlägga anläggningarnas status samt att i samarbete med gatu- och fastighetskontoret identifiera centrum där olika förnyelseåtgärder kan stärka handeln.

Kontoret kan konstatera att Söderorts anläggningar är bättre än ryktet säger, exempelvis är Bagarmossen, Hökarängen och Västertorp väl fungerande enheter. Ett problem som rör i stort sett alla anläggningar är bristen på P-platser. Två centra är i mycket dåligt skick: Fagersjö och Östbergahöjden. Det är förvånande att Östbergahöjdens anläggning är så pass eftersatt då det för närvarande pågår en hel del nybyggnation i området.

Under våren/sommaren kommer kontoret i samarbete med gatu- och fastighetskontoret, handeln samt fastighetsägare identifiera de centrum där förnyelsearbete kan inledas. Tanken är att projektet ska drivas enligt KOM-projektmodellen, dvs att staden, fastighetsägare och handeln alla drar sitt strå till stacken. Kontoret vill också nämna att det pågår flera centrumupprustningar i Söderort, bl a i Axelsberg, Bagarmossen och Gullmarsplan. Därutöver kommer bl a Sättra Centrum genomgå en total förändring.

Finansiering

Näringslivskontorets kostnader för genomförandet av de förslag som kontoret får huvudansvaret för beräknas från år 2003 årligen uppgå till ca 3,5 mkr. Av beloppet avser ca 1 mkr omkostnader i samband med projektledningen av tillväxtprogrammet och centrumutvecklingen, ca 1,5 mkr avser "Företagens miljösansning" och ca 1 mkr nyetableringen av innovations- och nyföretagarrådgivningen. Näringslivsnämnden har i sitt förslag till "Underlag till budget för år 2003 och beräkningar för år 2004 och 2005" aviserat medelsbehovet som förslag till justering av nämndens budgetramar för

¹ Förnyelsearbetet ska ske i en liten bostadsnära anläggning. Större anläggningar, som t ex Bredäng ingår inte i projektet.

åren 2003-2005. Innevarande år beräknas kontorets kostnader kunna finansieras inom budget.

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2002 att som svar på remissen överlämna och åberopa förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av *Maria Hassan m fl* (s), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Claes-Göran Jacobsson m fl* (v), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Marie Egnell* (mp), bilaga 1.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande av den 18 februari 2002 innehåller såväl övergripande synpunkter som en nulägesbeskrivning av de förslag som rör utbildning inom Vision för Söderort. Tjänsteutlåtandet är i väsentliga delar av följande lydelse.

Sammanfattning

Förvaltningen ställer sig bakom projektet men anser samtidigt att vissa spörsmål bör lyftas fram och diskuteras mer ingående. B l a gäller detta frågor som rör ansvarsfördelningen inom staden, utbildning för vuxna i Söderort samt övergången mellan grundskola och gymnasieskola.

Övergripande synpunkter

Att ta ett så övergripande tag över en regions framtid som arbetsgruppen gjort med visionen för Söderort är berömvärt. Ett holistiskt perspektiv och en aktiv mobilisering av förvaltningar, organisationer, näringsliv, stadsdelsnämnder och utbildningsinstitutioner framstår på ett övertygande sätt som en framkomlig väg att påverka Söderorts utveckling i positiv riktning. Samtidigt är det, som arbetsgruppen också skriver, av stor vikt att alla medaktörer deltar synnerligen aktivt för att projektet skall lyckas. Nya former för samverkan över administrativa och geografiska gränser måste utforskas. Nya konstellationer och nätverk skapas och upparbetas. Dessa, många gånger nya arbetssätt, ställer dock stora krav på en tydlig ansvarsfördelning.

Frågan om ansvarsfördelningen bör lyftas upp och diskuteras ingående. En risk är annars att visionen så småningom urvattnats till att bestå av en mängd projekt utan någon annan inbördes bindning till varandra än att de omfattar det geografiska området Söderort.

Utbildning för vuxna nämns inte explicit i visionen. Insatser inom detta område vore kanske angelägna med tanke på att utbildningsnivån bland de vuxna i Söderort

ligger lägre än i staden i övrigt. En utbildningssatsning inom denna grupp skulle kunna gagna såväl den enskilde individen som samhället i stort.

I visionen för Söderort föreslås att det utvecklas instrument för att mäta elevernas kunskapsutveckling samt att grundskolorna profileras. Att utveckla verktyg för att mäta elevernas kunskapsutveckling är bra och ett viktigt steg mot ökad kvalitet. En profilering av grundskolorna kan kanske göra den enskilda skolans mål med sin verksamhet mer klar. Samtidigt är övergången mellan grundskolan och gymnasieskolan problematisk inte bara i Söderort utan i hela staden. Att höja andelen elever som går ut grundskolan med behörighet att söka ett nationellt eller specialutformat program på gymnasieskolan är centralt och oerhört viktigt. Förslaget att stadsdelarna skall erbjuda ungdomar som är obehöriga en kompletterande utbildning och en vidgad studie- och yrkesvägledning är ett steg i rätt riktning.

Sammantaget ställer sig utbildningsförvaltningen bakom förslagen vilket förvaltningen även gett uttryck för genom sitt deltagande i utarbetandet av "Vision för Söderort".

Nulägesbeskrivning angående remissens förslag och tänkbara uppdrag inom området "Utbildning – kompetens i Söderort"

Nya moderna lärlingsutbildningar startas i samarbete med branschen

Nuläge: Inom ramen för b 1 a Söderortsprojektet utvecklas en ny modern lärlingsutbildning i nära samverkan med näringslivet. Birka Service samarbetar med S:t Eriks gymnasium inom elområdet. [Diskussioner har inletts mellan](#) Skärholmens gymnasium [och](#) Flextronics [om ett samarbete](#) inom elektronikområdet och med IKEA inom handel medan Enskede Gårds gymnasium samverkar med livsmedels- och fordonsbranschen. Om man ser till utbudet av gymnasieprogram som ytterligare skulle kunna kopplas till lärlingsutbildning i Söderort kan nämnas mediaprogrammet, barn- och fritidsprogrammet och hantverksprogrammet b 1 a.

Att starta forskarinriktade gymnasieutbildningar vid Brännkyrka gymnasium och Kärrtorps gymnasium

Nuläge: Kärrtorps gymnasium har i samarbete med Stockholms universitet planer på att utveckla samverkansformerna mellan de olika utbildningsnivåerna i syfte att öka intresset för högskolestudier. På sikt skall detta utvidgas till fler gymnasieskolor. Brännkyrka gymnasium startar höstterminen 2002 forskarinriktade utbildningar inom det samhällsvetenskapliga/beteendevetenskapliga området.

Eleverna i gymnasieskolan skall erbjudas möjligheten att läsa högskolekurser

Nuläge: En försöksverksamhet som innebär att gymnasieelever erbjuds läsa poänggivande kurser vid Södertörns högskola startar läsåret 2002/2003. Syftet är att stimulera rekryteringen till naturvetenskapliga utbildningar, särskilt då från områden där övergången till högre utbildning av hävd varit låg. Södertörns högskola har ett

gången till högre utbildning av hävd varit låg. Södertörns högskola har ett uttalat syfte att rekrytera ungdomar från studieovana miljöer och har således såväl erfarenhet som intresse av att bygga upp en verksamhet som särskilt lämpar sig för många av ungdomarna i Söderort. Projektet stärker även kontakterna mellan högskolan och gymnasieskolan. Det ger möjlighet för gymnasieskolans lärare att hålla sig à jour med de senaste forskningsresultaten och forskningsfronten samtidigt som det stimulerar lärarnas intresse för fortbildning och vidareutbildning. Projektet skapar samtidigt förutsättningar för en ökad kvalitet i gymnasieskolan.

Inledningsvis kommer fempoängskurser i kemi med organisk/analytisk inriktning, molekylär cellbiologi samt biologi att erbjudas.

Grundskoleelever skall erbjudas att läsa gymnasiekurser

Nuläge: Farsta gymnasium är värdskola i ett on-lineprojekt där grundskoleelever erbjuds möjlighet att läsa gymnasiekurserna matematik A och engelska A. Ca 40 grundskoleelever från Rågsvedsskolan, Hagsåtraskolan, Hökarängsskolan och Kvickentorpsskolan deltar för närvarande i verksamheten. Inom ramen för de ma/no-klasser som finns idag skall eleverna f o m höstterminen 2002 även erbjudas att läsa gymnasiekurser. I Söderort finns tre grundskolor där matematik och naturvetenskap utgör en särskild inriktning; i Skarpnäck, Enskede – Årsta samt Älvsjö.

Forskarstuderande skall verka som positiva förebilder på grundskolan.

Nuläge: Det föreligger en stark samstämmighet mellan Södertörns högskolas handlingsprogram och Söderortsprojektets intentioner. För att öka rekryteringen till högskolan skall högskolestudenter fungera som positiva förebilder för grund- och gymnasieskolornas elever. Elever från studieovana miljöer skall få möjlighet att genomföra laborationer på högskolan. Viss forskarinriktad gymnasieutbildning är tänkt att ske i samarbete med Södertörns högskola som även medverkar vid bedömningen av gymn asieelevernas projektarbeten.

Att utveckla instrument för att mäta elevernas kunskapsutveckling, sk. "value added"

Nuläge: en första modell för att mäta elevernas kunskapsutveckling har tagits fram och prövas av utbildningsförvaltningen.

En arbetsgrupp skall tillsättas med uppgift att hitta intressenter för grundskolans profilering

Nuläge: en grupp barn- och ungdomschefer har träffats under 2001 för att diskutera hur en eventuell profilering av grundskolan skulle kunna se ut. Målsättningen för detta arbete är att varje skolenhet utvecklar en profil eller verksamhetsidé som tydligt visar

vad skolan erbjuder. Samtidigt är det av högsta vikt att hela skolan samlas kring denna profil.

Ett vidgat samarbete med Södertörns högskola

Under arbetets gång har många goda och intressanta idéer fötts om ett vidgat framtida samarbete mellan gymnasieskolan i Söderort och Södertörns högskola. Detta såväl inom naturvetenskap som humaniora. Förutom de ovan nämnda, redan igångsatta projekten – att starta forskningsinriktade gymnasieutbildningar, erbjuda elever möjlighet att läsa högskolekurser samt högskolestudenter som positiva förebilder – har även andra möjliga samarbetspunkter diskuterats. Så har t ex frågan om Södertörns högskolas deltagande i vidareutbildning av gymnasieskolans lärare aktualiserats. Kurserna behöver inte fysiskt hållas vid Campus Flemingsberg utan kan lätt flyttas till de deltagande gymnasieskolornas lokaler.

Vidare skulle studenter från Södertörns högskola mer direkt delta i gymnasieskolans verksamhet. Detta genom att fungera som mentorer och/eller informationsspridare om högskolelivet t ex. Centralt är dock att det tidsspänn som kontakterna hålls över är tillräckligt långt för att skapa intresse för fortsatta studier på högskolan. Ett sätt att låta elever från gymnasiet genomföra projektarbeten el. liknande vid Södertörns högskola knyter an till de mycket framgångsrika försöken med forskarskolor som anordnats för stadens forskarklasser.

De senaste årens trend som visar på ett sjunkande intresse bland gymnasieungdomar för att välja moderna språk har också sin motsvarighet bland studenter på högskolan. Som ett led i strävan att bryta denna trend har forskare och lärare vid Södertörns högskola uttryckt en önskan att inleda någon form av samarbete med Stockholms stad. Här skulle stadens pedagogiska utvecklingscenter, Språkom, kunna fylla en viktig roll.

Rådet till skydd för Stockholms skönhets yttrande av den 22 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Sammanfattning

Genom att ta hänsyn till de synpunkter som framförs nedan anser rådet att en strukturell möjlighet att skapa ett Söderort mer attraktivt att bo i också kan utvecklas. Utvecklingen bör då diskuteras på ett mer konkret plan avseende karaktärer, gestaltning och stadsbyggnadsarkitektur och med en inriktning mot flerkärniga områden med starkt lokal mångfald och utvecklade tvärförbindelser genomförd via samarbetande stadsdelar och kommuner. Det är också under dessa förutsättningar de projektgrupper som bildas ges en möjlighet att arbeta med konkreta förslag som resultat.

Tematiska områden:

Söderort – mer attraktivt att bo i

Skönhetsrådet vill till att börja understryka det positiva i att söderort tar över något av det rådande trycket på innerstaden. Rådet har i tidigare yttranden rörande den framtida tillväxten av staden redogjort för en avvikande uppfattning än den idag återkommande: att staden ska växa inåt. Rådet har istället, i likhet med andra, påpekat att en tillväxt bör ske genom en ökad flerkärnighet där ytterstadens befintliga centra förtäts och ges kvaliteter motsvarande de som söks i innerstaden. Södervisionen stämmer på så sätt mycket väl in med de generella uppfattningar rådet har rörande tillväxtstrukturen i kommunen.

Naturligtvis anser rådet att integration ska genomföras och segregation motverkas men visionen lämnar en allt för stark fråga om hur detta ska ske för att ett detaljyttrande ska kunna lämnas. Den kritik rådet har att rikta mot förslaget gäller således det resultat visionen bör redogöra för, d.v.s. en mer konkret form av förslag till svar på de frågor visionen sammanställt. Att attraktiviteten ska öka är onekligen mycket positivt – men hur ska det ske?

Infrastruktur som knyter samman och stärker

Den tillväxtfas som format Söderort kanske inte är miljonprogrammet som sådant, visionen ger för handen att en relativt liten del av miljonprogrammets bostäder byggts i Söderort. Trots det är stadsdelarna till stor del präglade av den trafikapparat som grundlades under 50-talets trafikpositiva planeringsideal och fick sin höjdpunkt under 70-talets trafikseparerade bebyggelsestruktur. Den infrastruktur som idag dominerar är de tunga motorvägarna som skapar kraftiga barriärer och svåra sår i det landskap de genomkorsar. Rådet ser det som mycket positivt att en förstärkt kollektivtrafik med tvärgående linjetrafik knyter samman de enklaver Söderort på så sätt består av.

Rådet kan samtidigt se andra kommunikationsproblem än de som skapas av trafikapparaten, t.ex. hur Årsta containerterminal och dess slutna område skapar begränsningar för hur man kan röra sig över området. Dessa frågor är kanske än mer svårlösta.

Ett starkare näringsliv

Näringslivet i Söderort har en stark tradition att falla tillbaka på. De små näringsidkarnas placering längs genomfartsleder och centrumanläggningar som Årsta, Farsta och Skärholmen har utgjort grunden för näringslivets struktur och har som sådan kunnat konkurrera med detaljhandeln i innerstaden.

Av kanske än större betydelse för näringslivets utveckling i kommunen har småindustriernas placering i Globenområdet, Årsta, Älvsjö, Liljeholmen osv varit. I dag ser rådet hur de jättelika klustren, med sitt mest magnifika exempel i Kungens kurva, innebär ett reellt hot mot den lokala handeln.

Utvecklad service och handel – för ett mer attraktivt Söderort

För att skapa de kvaliteter som innerstaden besitter och på så sätt ge Söderort en verklig möjlighet att avlasta och konkurrera med innerstaden bör innerstadens mångfaldiga utbud finnas tillgänglig även i Söderort. Rådet anser att detta måste ske genom en förstärkt lokalhandel och lokalservice snarare än de kluster utvecklingen pekar mot. En utvecklad lokal service och handel är således det som medför ett mer attraktivt Söderort vad gäller de kommersiella delarna.

Mångfald och utveckling

Mångfalden är enligt skönhetsrådet nyckelordet för en positiv utveckling. En mångfald i bostadstyper, i utbudet av service och tjänster, i arbetsplatser och verksamhetstyper skapar en levande stadstyp med goda förutsättningar att klara en framtida tillväxt. En ökad mångfald skulle på samma sätt på ett naturligare sätt motverka segregation och stagnation. Ett ökat stadsdelssamarbete skulle också motverka konkurrerande verksamheter och inventera upptagnings- och målgruppsområden på ett konstruktivt sätt som ytterligare förstärker mångfalden och verkar för en positiv utveckling.

Gröna söderort

Rådet anser, och har tidigare även talat för, en förtätning i stadens ytterområden. De gröna kvaliteter Söderort besitter behöver inte riskeras i samband med en varsam och omdömesgill förtätningsstrategi. Det är dock viktigt att översiktsplanens betoning av de gröna kilarnas höga kvalitetsvärden respekteras och att spridningskorridorer och grönstruktur på ett seriöst sätt förstärks i samband med förtätningsprojekten. Söderorts gröna kvaliteter är i högsta grad bevarandevärda.

Det gränslösa Söderort

Tillväxten i Söderort har fram till modern tid först skett som separata municipalsamhällen och sedan genom införlivandet av dessa i kommunen. Bebyggelsestrukturen följer till stor del sådan den som präglade den första tillväxtfasen medan den trafikplanering som dominerar är en följd av en annan syn på området. Fortfarande är tvärstrukturerna i Söderort för lite utvecklade för att det gränslösa Söderort ska vara en sanning gällande bebyggelsestrukturerna. Vad gäller tillväxtmöjligheterna och utvecklingspotentialen har Söderort snarare en större möjlighet att leva upp till begreppet gränslöst, det är dock ytterst viktigt att konkreta prognoser och tillväxtstrategier presenteras som en förlängning av visionen. Det gränslösa Söderort bör bestämt inbegripa ett kommunöverskridande samarbete.

Geografiska områden:

Vad gäller alla de tre tillväxtområden visionen utpekar anser rådet att tillväxten mycket riktigt bör ske i de områden som avgränsats. Rådet anser dock att visionen allt för mycket endast är en sammanställning av just uttalade visioner för att yttranden gällande gestaltning och struktur ska kunna vara adekvata.

Det är enligt rådet ytterst viktig att de gröna aspekterna förstärks i alla utvecklingsområdena. Den kulturbärande landskapsbilden måste också respekteras. Söderort är ett kulturgeografiskt mycket viktigt område där den historiska läsbarheten med bl.a. gårdar, beteslandskap och fornlämningar naturligtvis fortfarande måste få vara starkt synlig in i vår tid. Det finns således en stor fara i att utmåla t.ex. sjönära områden som optimala tillväxtområden. Det traditionella sätt vi bebyggt landskapet har varit genom att lämna vattenlinjen fri från bebyggelse, något som både skapat upplevelsen av vårt naturlandskap som tillgängligt och vackert men också inneburit möjligheten att uppleva den, jmf med allemansrätten.

Älvsjö-Vantör-Farsta

I utvecklingsområdet Älvsjö-Vantör-Farsta finns många möjligheter till förtätning som efter tidigare stadsbyggnadsideal lämnats fria. Rådet ställer sig positivt till en fortsatt stadsutveckling i området. Problemen i området rör bostadsbeståndet och den karaktär i strukturen som på så många sätt skiljer sig från den urbana innerstadskaraktären undersökningar visar vara efterfrågad. Det är ytterst viktigt att konkreta förslag på utvecklingen presenteras innan en genomgripande omvandling kan ske.

Skärholmen-Kungens kurva

Handeln i kommunangränsande Kungens kurva dominerar allt mer Skärholmen som stadsdel. Kommunikationen är bristfällig och påverkas signifikant av den svårkorsade trafikapparaten. Kungens kurva har ett utbud med egna förutsättningar som inte överensstämmer med de som råder i innerstaden och bildar ett verkligt alternativ till innerstaden i konkurrenshänseende. Samtidigt är det svårt att se hur handeln i Kungens Kurva främjar stadsdelen för de boende på ett mer lokalt sätt. Det jättelika kommersiella området lever ett eget liv med besökare från alla stadsdelar och andra kommuner. Som sådant kan områdets massiva dominans lika gärna få en utveckling i det närliggande området att stagnera, t.ex. när det gäller utvecklingen av den lokala handeln. Vidare studier om hur närområdet kan förstärkas bör ingå i planeringsområdet och innan visionens resultat blir att förespråka en ökad satsning på outlet-stormarknad i Söderort.

Norra Söderort – Telefonplan till Globen

Norra Söderort är redan i dag ett stadsutvecklingsområde med goda förutsättningar för en fortsatt utveckling. Samtidigt har man i samband med utvecklingen av området avskärmat sig från själva "Söderortssamhörigheten" genom att fastslå att stadsutvecklingsområdet ligger innanför de, tänkt flyttade, tullavgränsningarna.

I området i övrigt finns en stor mängd av stadens arbetsplatser med en vid variation och en bostadsbebyggelse som besitter stora kvaliteter. Även här finns goda förutsättningar för att en satsning på mindre enheter ska kunna nå något liknande en stad, d.v.s. den eftersträlvade stadsmässigheten.

Stadsmuseinämnden beslutade den 23 maj 2002 att som svar på remissen till kommunstyrelsen föreslå kommunstyrelsen att det fortsatta arbetet med "Vision för Söderort" grundas på kulturhistoriskt planeringsunderlag och att en planering genomförs för stadsmuseiförvaltningens medverkan i arbetet.

Reservation anföres av v ordf *Eva-Louise Erlandsson-Slorach* (s) och led *Maria Hannäs* (v), bilaga 1.

Ersättaryttrande gjordes av ers *Birgitta Waller* (mp), i enlighet med reservationen av v ordf *Eva-Louise Erlandsson-Slorach* (s) och led *Maria Hannäs* (v).

Särskilt uttalande gjordes av ordf *Stella Fare* (sp), led:a *Louise du Rietz-Svenson* (m) och *Christer Wennerholm* (m), bilaga 1.

Ersättaryttrande gjordes av ers:a *Louise Edlind Friberg* (fp) och *Marianne Ahlgren* (fp) i enlighet med det särskilda uttalandet av ordf *Stella Fare* (sp), led:a *Louise du Rietz-Svenson* (m) och *Christer Wennerholm* (m).

Stadsmuseiförvaltningens tjänsteutlåtande av den 16 maj 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Kulturhistoriska värden i Söderort

Söderort är rikt på kulturhistoriskt värdefulla miljöer och värdefulla enskilda byggnader och anläggningar samt fornlämningar. Bebyggelsen har vuxit fram stegvis och området har över tiden utvecklats från utpräglat agrart landskap till dagens mycket sammansatta stadsbygd. Stockholm gjorde vid 1900-talets början stora markförvärv utanför dåvarande stadsgränserna och stora delar av området inkorporerades därefter med staden. Den bebyggelse som finns i Söderort representerar i stora drag 1900-talets

hela bebyggelseutveckling och är ofta resultatet av en framsynt och kompetent kommunal planering.

I översiktsplanen för Stockholm från 1999 redovisas sammanhängande bebyggelsemiljöer uppförda före 1960 som har stort kulturhistoriskt värde. Dessutom redovisas områden som är av riksintresse för kulturmiljövården av vilka de följande är belägna i Söderort: *Gamla Enskede* som är Stockholms första trädgårdsstad tillika stadens första bostadssociala satsning, *Pungpinan* där staden genomförde ett experiment med självbyggeri som fick stor betydelse både inom och utom landet, *LM-staden* i Midsommarkransen med sin funktionalistiska stadsplan och seriebyggda flerfamiljshus med nära anknytning till en stor arbetsplats, *Gröndal* med självbyggda hyresvillor uppkomna i industrisamhällets kölvatten samt med olika nya hustyper från efterkrigstiden i form av stjärnhus, terrasshus och höghus, *Årsta centrum* som är landets första exempel på stadsdelscentrum i modern mening samt *Skogskyrkogården* som även är upptagen på UNESCO:s världsarvslista. Översiktsplanen redovisar den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen mycket översiktligt, härutöver finns givetvis även fornlämningar och fornlämningsområden samt en stor mängd enskilda hus och anläggningar som är kulturhistoriskt värdefulla i sig.

Vad beträffar bebyggelse uppförd efter 1960 äger stadsmuseiförvaltningen den kunskapsbas i form av ett omfattande inventeringsmaterial över Bredäng, Skärholmen, Sättra och Vårby som framställdes i samband med Storstadsprojektet 1999-2001.

Förvaltningens synpunkter

Det är mycket värdefullt att en vision för Söderort tagits fram som kan utgöra underlag till diskussion om områdets framtid. Förvaltningens uppfattning är att det finns stora möjligheter till utveckling inom området. Förvaltningen har dock inte gjort någon närmare bedömning av de presenterade förslagens konsekvenser för kulturhistoriska värden, detta kommer givetvis att belysas i kommande mer konkret planarbete.

Ett av stadsmuseiförvaltningens uppdrag är att svara för den expertkunskap inom arkeologi och stadsbyggnads- och arkitekturhistoria som erfordras i samband med planering för Stockholms framtid. Arbetet grundas på tillgängligt material i form av utredningar, inventeringar, klassificeringar med mera, ett omfattande kunskapsmaterial som insamlats under lång tid. Förvaltningen tar också fram erforderlig ny kunskap inom detta område i samband med kommunens planarbete.

Under de senaste åren har förvaltningen även arbetat med ett bokprojekt där Stockholms alla ytterstadsdelar beskrivs utifrån ett bebyggelsehistoriskt perspektiv. Projektet är finansierat med medel från bland andra Kommittén för Stockholmsforskning och Samfundet S:t Erik. Genom detta arbete har tidigare inte sammanställd kunskap om Söderorts bebyggelsehistoria tagits fram.

Enligt förvaltningens mening är det alltid av stort värde att kunskaper om befintlig bebyggelse och dess kulturhistoriska värden finns med på ett tidigt stadium i planeringen. Det synes förvaltningen därför angeläget att den kunskap om Söderorts bebyggelseutveckling och de kulturhistoriska värden som här finns kommer till nytta i det fortsatta arbetet med visionens förverkligande. En planering för

fortsatta arbetet med visionens förverkligande. En planering för stadsmuseiförvaltningens medverkan i arbetet bör därför ske.

Styrelsen för Stockholms Stads Bostadsförmedling AB beslutade den 15 april 2002 att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och återropa styrelseärendet.

Reservation anfördes av *Anita Habel* (v), bilaga 1.

Suppleantyttrande med instämmande i (v):s reservation gjordes av *Ulla Dahl* (mp).

Reservation anfördes av *Malte Sigemalm* och tjänstgörande suppleanten *Jamile Ismail* (s), bilaga 1.

Stockholms Stads Bostadsförmedlings AB:s styrelseärende nr 34/2002 av den 15 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Utlåtande

Det tematiska området, Söderort – mer attraktivt att bo i, väljer Bostadsförmedlingen att kommentera. Det är det område där Bostadsförmedlingen kan tillföra kunskap och relevanta perspektiv. Övriga områden som ingår i remissen överlämnas till övriga fackförvaltningar.

I Bostadsförmedlingen kö står nästan 80 000 personer. Två tredjedelar av dem saknar ett fast boende, d v s ett förstahandskontrakt, småhus eller bostadsrätt. Av 80 000 personer är 30 000 aktivt sökande. Bostadsförmedlingen har noterat att det under de senaste åren krävs allt längre kötid för få en lägenhet. Idag tar det i snitt 3-5 år att få lägenhet i ytterstaden, vilket skall jämföras med att det 1999 gick att få en lägenhet i vilken ytterstadsdel som helst med mindre än ett års kötid. Det skapar problem för olika grupper i samhället.

Personer och hushåll med låg- eller medelinkomst har idag svårt att ta sig in på bostadsmarknaden i Stockholm – studenter, unga personer, barnfamiljer – på grund av avsaknad på kapital. Problemet ligger i det underskott på lägenheter som finns i Stockholmsområdet. Underskottet har flera orsaker. De kraftiga obalanserna på bostadsmarknaden har skapat omfattande svarthandel och olovlig andrahandsuthyrning och trixande i olika former, vilket medfört att mycket få lediga hyresrätter verkligen kommer ut på marknaden. Det byggs också för få nya lägenheter – inte minst för få nya hyresrätter.

Vid nybyggnation av hyresrätter i ytterstaden måste dock hyresläge och betalningsvilja beaktas. Det är tveksamt om de bostadssökande verkligen är beredda att betala den nyproduktionshyra som dagens produktionskostnader kräver. Nya billiga

betala den nyproduktionshyra som dagens produktionskostnader kräver. Nya billiga hyresrätter förutsätter därför nyproduktionsbidrag i ganska hög omfattning och flera aktörer menar att dagens nyinvesteringsbidrag från staten är otillräckligt om man vill få igång en mer omfattande nyproduktion av bostäder i ytterstaden. Om man skall åstadkomma ett kraftigt ökat bostadsbyggande i Söderort är därför en nödvändig förutsättning att man har fokus på produktionskostnaderna och på olika sätt stimulerar byggherrar som har visat att de kan bygga nya bostäder till rimliga priser.

Det är naturligtvis önskvärt att upplåtelseformen skall variera inom samma stadsdel. Det bör dock framhållas att förvärv av bostadsrätter på dagens produktionskostnadsnivåer inte är helt riskfritt i ytterstaden. Köpare riskerar att vid vikande efterfrågan på bostadsmarknaden inte få tillbaka sina insatser. Dessutom visar erfarenheterna från Hammarby Sjöstad att det finns en inte obetydlig risk för att byggtreprenören försöker övervältra riskerna för fel och brister i byggnation på bostadsrättsföreningar som förvärvat husen. Staden bör därför överväga att anvisa mark för byggande av bostadsrätter endast om byggtreprenören är beredd att påta sig ett tidsmässigt längre gående garantiåtagande än vad som för närvarande tillämpas inom hyresgästanskan. Hyresgästanskan kommer sannolikt att vinna i attraktionskraft eftersom den innebär mindre eller ingen risk för hyresgästen även om hyresnivåerna ligger relativt högt. Här bör de kommunala bolagen kunna spela en mer betydande roll eftersom de har tillräcklig ekonomisk styrka för att kunna bära de risker som nyproduktion av bostäder idag medför.

Bostadsförmedlingen har ingen erinran mot de förslag som stadsledningskontoret har. Det är naturligtvis lovvärt att man eftersträvar en effektiv organisation för att genomföra "Visionen". Konkretisationsgraden måste dock öka om man skall uppnå ett verkligt genomslag för planeringen. Bostadsförmedlingen står självklart redo att förmedla de hyresrätter som kan komma produceras inom området.

Styrelsen för Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB) beslutade den 17 april 2002 att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och åberopa det av bolaget i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet.

SISAB:s tjänsteutlåtande av den 17 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

SISAB anser att framtagandet av "Vision för Söderort" är ett utmärkt tillvägagångssätt för att på ett positivt sätt ena och samordna stadens resurser med insatser från organisationer och näringsliv inom Söderort.

När det gäller SISABs bestånd i Söderort kan konstateras att av de 80 grundskolor som finns etablerade hyr sex av de 21 fristående grundskolorna utbildningslokaler av SISAB. Av de 10 gymnasieskolorna är tre fristående. Två av dessa hyr utbildningslokaler av SISAB.

Stadens utrednings- och statistikkontor, har beräknat en ökning med ca 14 000 invånare fram t.o.m. år 2009 i Söderort. Diskussioner om ett flertal bostadsprojekt pågår men ännu har inga beslut tagits. Bostadsförtätning innebär oftast behov av nya utbildningslokaler. Vid förtätning är det viktigt att se över behovet av utbildningslokaler. Uppsägningar av skollokaler har ökat under sista året och per den 1 januari 2003 kommer ca 38 000 kvm att vara friställda. Av dessa 38 000 kvm ligger den största delen i söderort. När det gäller de lokaler som sagts upp diskuteras framtida elevunderlag och behov med staden samtidigt som andra möjligheter till förädling av lokalerna undersöks. Det är angeläget att etablera ett nära samarbete mellan SISAB, utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna för att minska riskerna att skolor som kommer att behövas om fem år idag byggs om för andra ändamål. I SISABs åtagande ingår att förse Stockholms skolor med sunda skolmiljöer (fysiska förutsättningar). Det är viktigt att SISABs utbildningslokaler bidrar till utbildningens kvalitet, även här är ett nära samarbete inom staden viktig så att skolfastigheterna möter verksamhetens behov.

SISABs uppfattning är att vid etablering av nya utbildningslokaler skall i huvudsak tre huvudområden beaktas:

Generella lösningar

Tillgänglighet – entréer, säkerhet och kommunikationsytor

Konverteringsmöjlighet – långsiktigt tänkande

Vidare kan SISAB konstatera att inriktningen gällande integrationsfrågorna går som en röd tråd genom "Visionen om Söder". Där spelar givetvis även skolorna och dess fysiska förutsättning en stor roll. Numera byggs och planeras skolorna så att de ska vara lämpliga för kvällsuthyrning, kunna användas för annan verksamhet än skolverksamhet samt att de ska vara möjliga att omvandla till bostäder eller kontor. Detta gör skolan till en lämplig och välutnyttjad samlingspunkt för diverse olika verksamheter. I Söderort har idag brist på tider för aktiviteter inomhus. I visionen skrivs att flera inomhushallar samt utrustning av idrottsplatser planeras. Framtida bostadsbyggande i yttre delarna av Söderort ställer ytterligare krav på att öka antalet idrottsanläggningar". SISAB anser det viktigt att idrottsanläggningar planeras så att finns i skolans närhet för att på så sätt göra det möjligt att samordna användningen av anläggningarna med föreningsliv och skola.

SISAB anser slutligen att det finns en mängd bra förslag i "Visionen om Söderort". En av de stora utmaningarna är att utarbeta de former som krävs för att få offentliga intressenter och näringslivsrepresentanter att samordnat verka för att genomföra visionen om Söderort. För detta krävs ett övergripande stöd i staden. SISAB ser att ett nära och bra samarbete mellan utbildningsnämnden, stadsdelsnämnderna, SISAB och staden i övrigt som det mest avgörande för hur väl arbetet med utvecklingen av skolorna i söderort ska lyckas.

AB Familje bostäders yttrande av den 3 maj 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Familjebostäder har inom söderort ca 13 000 bostäder och ca 1 300 lokaler, merparten byggda under 1940-1950 talet. Av bolagets totala bestånd om ca 25 000 bostäder är således mer än hälften byggda under denna intressanta period. Vi har utfört varsamma renoveringsåtgärder, såsom boförbättringar, i ca 2 000 bostäder och arbetet med resterande del pågår inom en tidplan som för närvarande sträcker sig till ca 2010. Vi nyproducerar bostäder i Hammarby och i Högdalen. Härutöver planerar vi att nyproducera ytterligare ca 1 000 bostäder inom stadsdelarna Årsta, Högdalen och Gubbängens Centrum. Vi är således en betydande aktör vad det gäller bostadsförsörjning och lokalupplåtelse inom söderort. Familjebostäder har huvuddelen av sitt fastighetsbestånd inom söderort och vi ser därför med särskild tillförsikt på de förslag och visioner som skisserats för söderort.

I vårt yttrande lägger vi en särskild tyngdpunkt på att framhålla betydelsen av en utvecklad service, kultur och handel i respektive stadsdelars små centrubildningar. För bolagets del gäller detta främst stadsdelarna Årsta och Gubbängen men principiellt kan det sägas omfatta alla små stadsdelcentra i Stockholms ytterområden.

Under senhösten 2001 uppdrog vi åt NewSec Analys AB att utföra en strategianalys för Gubbängens och Årsta centrum. Analysen visar de övergripande marknadsförutsättningarna för centrumen med faktorer som kundupptagningsområdenas storlek, befolkningens struktur och köpkraft i närheten. Årsta och Gubbängen har en åldrande befolkning och en hög andel enpersonshushåll. Följaktligen är det få stora familjer inom stadsdelarna och förutsättningarna är för närvarande också dåliga att öka denna andel utan kompletteringsbebyggelse då bostäderna i huvudsak består av 1-2 rum och kök.

Årsta centrum, som ritades av de välkända bröderna Ahlsén, utformades med en hög ambitionsnivå. Än idag dominerar centrat av medborgarhus med bibliotek, teater och samlingssalar, tillsammans med biografbyggnaden. Torget utgör den centrala punkten i Årsta centrum men tyvärr splittrar trafikföringen sammanhanget mellan restaurang, kulturella lokaler, torg och butiker.

Trots den höga ambitionsnivån fick inte Årsta Centrum den betydelse för områdets fritids- och kulturliv som arkitekterna hade hoppats på. Idag är teater och biograf nedlagda, biblioteket hotas ständigt av stängning. Butikerna som fick en underordnad roll vid utformningen av centrat fungerar mycket dåligt.

Handeln har istället expanderat på intilliggande gator, främst på Årstavägen, som starkt trafikerad sträcker sig rakt igenom centrat.

Den absolut bästa lösningen för att utveckla Årsta centrum och behålla köpkraften vore att få utveckla torget kommersiellt. Ett levande och trafikfritt torg med butiker i gatuplan, kompletterad med en bra torghandel skulle attrahera handel och etablering av arbetsplatser samt gynna Årstas invånare.

De kulturella verksamheterna får allt mindre resurser och deras förmåga att generera hyresintäkter blir allt svagare. Som fastighetsägare går det därför inte att förvalta ett centrum som Årsta med lönsamhet om det inte också finns tillräckligt stort inslag av kommersiella enheter med god hyresbetalningsförmåga.

Vår bedömning är att Årsta centrum löper en uppenbar risk att bli ett "arkitekturhistoriskt monument" utan levande verksamhet om man inte tillåter en varsam förändring av miljön på torget och Årstavägen. Utvecklas inte Årsta kommer boende och verksamma i stadsdelen att välja andra alternativ och konkurrensen i närområdet är stor.

Det förfaller dock politiskt omöjligt att föreslå en om-/tillbyggnad av Årsta torg. Starka ideologiska krafter anser att Årsta centrums karaktär med ett dominerande inslag av lokaler för kulturella verksamheter ska bevaras intakt. Vidare finns också mycket starka krav på att den arkitekturhistoriskt intressanta miljön inte får förändras.

Gubbängens centrum har annorlunda förutsättningar än Årsta. Lugn, trivsel, småskalighet och ett bra butiksutbud samt tillgång till bank och apotek uppskattas. Butikerna längs Gubbängsvägen har dock ett läge som komplicerar centumbildningen. Den stark trafikerade Lingvägen skär genom centrat och begränsar rörligheten och tryggheten i centrat på samma vis som Årstavägen i Årsta centrum.

En förtätning av Gubbängens centrum, som bolaget planerar och projekterar för, med två punkthus om ca 100 bostäder kommer att ge kundunderlaget välbehövliga tillskott.

Möjligheten att producera hyresrätter som kan efterfrågas av normalinkomsttagare är förstås beroende bland annat av kostnadsnivån - inklusive samhällets skatteuttag -, villkoren för stadens tomtupplåtelser, krav på utförandet avseende gestaltning, tillgänglighet, ljud, samhällets allmänna stöd till bostadssektorn mm.

AB StockholmsHems yttrande av den 7 maj 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Vision för Söderort består av tre delar, nulägesbeskrivning, förslag till mål och genomförande för olika geografiska områden samt förslag till genomförandeorganisation. StockholmsHem kommer i remissvaret i huvudsak att endast behandla de mål och förslag som direkt berör bolagets verksamhet, dvs. förvaltning och byggande av bostäder och därvid skapa bästa möjliga förhållanden för våra hyresgäster. Det kan konstateras att Vision Söderort är bra genomgång av delar av de södra stadsdelarnas förutsättningar och utvecklingsmöjligheter som kan ligga till grund för stadens planering för dessa områden i samarbete med andra intressenter.

Infrastruktur

Infrastrukturens betydelse för våra hyresgäster är av stor vikt. Som exempel kan nämnas den klara förbättringen av kommunikationerna som tvärsåpning har inneburit för våra hyresgäster i Valla Torgs-området i södra Årsta. Den föreslagna dragningen av en ny snabbspårväg till det tänkta navet vid Älvsjö från Liljeholmen skulle kunna innebära ett kommunikationsmässigt lyft även för de boende i Solberga, varför detta förslag enligt bolagets mening bör prioriteras.

Nackdelen med en förbättrad infrastruktur är dock att det kan bli alltför bekvämt att göra hushållens inköp i större centrumanläggningar, vilket hittills medfört en utarmning av den lokala servicen i många stadsdelar.

I någon mån kan detta motverkas genom kompletteringsbebyggelse i de stadsdelar som får bättre vägar och kollektivtrafik.

Bostäder

Det är angeläget att de södra förorterna får en större attraktivitet, ökad status och därmed bidrar till en bättre efterfrågan på nybyggda och därmed dyrare bostäder även i dessa områden. Erfarenheterna av tidigare kompletteringsbebyggelse visar att hyresgästerna i nybyggda hus gärna söker sig från dessa när man i den äldre näraliggande bebyggelsen betalar en avsevärt lägre hyra. Detta förhållande kommer med de drastiskt minskade bostadssubventionerna att innebära ännu större skillnader i boendekostnaden än tidigare och därmed ännu högre omflyttningstakt om inte områdets attraktivitet på något sätt kan ökas, exempelvis genom Vision Söderort. Ett kompletterande sätt att motverka hyressplittringen skulle kunna vara att göra det statliga investeringsbidraget progressivt, dvs. ju sämre läge desto högre bidrag till nyproduktion av hyresrätter.

Stockholms shems policy för bostadsbyggande går i första hand ut på att kompletteringsbebygga på mark som vi själva äger i befintliga bostadsområden. Nybebyggelsen sker då i form av högre hus med hiss, ofta som ett komplement till låghusbebyggelse som saknar hiss. De nya husen innebär en möjlighet för äldre och rörelsehindrade i det äldre beståndet att få bostäder med bättre tillgänglighet och samtidigt kunna bo kvar i området. Sådana kompletteringar är därför förhållandevis enkla att genomföra därför att det går att få en lokal förankring och acceptans för projekt som direkt kan vara till gagn för dem som redan bor i området.

Aktuella planer på förtätningar på egen mark finns bl. a på Enskedefältet, i Rågsved, Skärholmen, Sättra, Solberga och Årsta med totalt 425 lägenheter. I Årsta är bolaget också intresserat av att bygga på den nuvarande Årstälänken där parkläget invid Årstafältet skulle kunna bli en utomordentligt god boendemiljö. Genom att Stockholms hem har en stark organisation för fastighetsförvaltning i Söderort finns ett stort intresse för att delta i ytterligare projekt i denna del av staden.

För att stötta den fortsatta utvecklingen av näringslivet i tillväxtområdena vore det intressant att pröva någon form av korttidsboende för exempelvis nyckelpersoner vid företag som under en övergångstid behöver bostad i Stockholm. Stockholms shems mark i bl. a Midsommarkransen, Västberga och Solberga med närheten till Ericsson skulle kunna kompletteras med nya bostäder för denna kundkategori. Detta koncept skulle också kunna prövas i bolagets nyproduktion i exempelvis Sättra och Skärholmen för att få in nya boendekategorier och därmed hjälpa till att bryta segregationen.

I Söderort råder stor brist på studentbostäder. Därför planerar bolaget att i Rågsved, förutom vanlig kompletteringsbebyggelse, även bygga studentbostäder som ska kunna

betjäna studenter som utbildar sig främst i Flemingsberg/Huddinge sjukhus. Även denna satsning bör kunna motverka den ökande segregationen i Rågsved.

Integration och utbildning

I arbetet att tillskapa mindre segregerade förorter är det av stor vikt att dessa stadsdelar görs attraktiva även för en bred del av befolkningen. I tider av stor bostadsbrist märks att även grupper som inte traditionellt söker sig till vissa stadsdelar finner sig ett gott boende även där. Därför är det av stor vikt att fortsätta rusta upp dessa typer av områden så att de upplevs som lika attraktiva som närförorterna genom att utnyttja och utveckla områdenas specifika fördelar. Det är därför viktigt att investeringar i både humankapital som i fysiska åtgärder fortsätter i ytterförorterna men kanske i ny tappning där Söderortsvisionen står som huvudman och därmed omfattar även andra stadsdelar än de som ingår i ytterstadssatsningen.

I Stockholm råder brist på fastighetstekniker och fastighetsskötare och på sikt har Stockholmshem ett relativt stort behov av att anställa yrkesutbildad personal, gärna sådan som bor i våra egna fastigheter i förorterna. Problemet är dock att det idag saknas adekvat utbildning för fastighetsskötare. En sådan kunde därför med fördel lokaliseras till något av utvecklingsområdena eller varför inte drivas av exempelvis Fryshuset vid Gullmarsplan.

AB Svenska Bostäders yttrande av den 30 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Svenska Bostäder i söderort

Svenska Bostäder ser mot bakgrund av sitt fastighetsinnehav och ambitionen om "Levande stadsdelar" positivt på de satsningar som föreslås i "Vision för Söderort" och på genomförande av åtgärder som stärker stadsdelarnas attraktivitet. Svenska Bostäders bestånd är i huvudsak väl underhållet. Avsevärda insatser görs kontinuerligt vad gäller inre underhåll, stambyten etc. Fasadupprustningar och insatser i trädgårdarna, som t ex i Hagsätra är också betydelsefulla för områdenas attraktivitet.

Påtagligt är att det pågår en process där närförorterna till innerstaden blir allt mer attraktiva att bo i. Den stora efterfrågan riktad mot bostäder i innerstan har under senare år också vänts mot närförort. Avgörande faktorer har varit och är att dess stadsdelar i flera avseenden är stabila, kommunikationerna goda och boendekostnaderna rimliga. Lägenhetsstorlekarna i den något äldre bebyggelsen är dessutom lämpliga för småhushåll/ungdomar. Innerstaden nås lätt med tunnelbana och bland annat genom den nya tvärspårvägen öppnas nya bra kollektivtrafikförbindelser, som underlättar kontakterna.

Svenska Bostäder äger och förvaltar ca 19.000 lägenheter och 1.900 lokaler av olika karaktär i de södra förorterna. . De största samlade bostadsbestånden finns i följande stadsdelar:

Bagarmossen	ca	1.100	
<i>Björkhagen</i>			<i>700</i>
Bredäng			2.000
Fagersjö		800	
Farsta C			1.000
Farsta Strand		1.500	
Gamla Enskede (Dalen)		1.700	
Hagsätra		1.200	
Hammarbyhöjden		700	
Kärrtorp		1.300	
Liljeholmen		1.400	
Rågsved		500	
Skärholmen		800	
Tallkrogen		800	
Östberga		1.200	

Svenska Bostäder äger och förvaltar följande centra i söderort och därutöver vissa byggnader med butiker och annan service:

Dalen

Kärntorp

Björkhagen

Fagersjö

Svenska Bostäder har aktiva ambitioner för nyproduktion av bostäder med hyresrätt. Företagets mål är att uthålligt bygga ca 400-500 lägenheter per år i Stockholm. Dessutom är ambitionen att under ett antal år bygga upp ett studentbostadsbestånd genom att årligen tillskapa 400-500 studentbostäder, antingen genom nyproduktion eller genom ombyggnad/ombildning av reguljära bostäder till studentbostäder.

Företaget deltar aktivt i samhällsplaneringen med förslag om ny bebyggelse, som dels bidrar till att täcka bostadsbehoven, dels bidrar till levande stadsdelar. Trygghetsfrågor är en annan viktig aspekt i boendet och livet i en stadsdel, som företaget prioriterar.

I söderort, förutom Hammarby Sjöstad har Svenska Bostäder genom ansökningar om markanvisningar och andra initiativ aktualiserat nybyggnadsprojekt enligt följande:

- ? Fagersjö, upprustning och kompletteringsbebyggelse i centrum, 110 lägenheter
- ? Farsta kompletteringsbebyggelse i kv Sandhamn och Yxland, detaljplanearbete påbörjas inom kort, 200-250 lägenheter
- ? Nybohovsbacken, sedan länge diskuterad kompletteringsbebyggelse
- ? Liljeholmen-Årstadal, sökt markanvisning, 50 – 100 lägenheter.
- ? Ågesta Broväg i Farsta, sökt markanvisning, 50 lägenheter
- ? Hammarbyhöjden, sökt markanvisning, 140 lägenheter
- ? Fagersjö/Magelungsvägen och Älvsjö, SB föreslog 2001-02-13 en övergripande programutredning och har intresse av komplettering av Fagersjö och markanvisning
- ? Solberga, kv Snabelskon och Skohornet, sökt markanvisning, 130 lägenheter
- ? Storholmsbackarna, sökt markanvisning, 150 lägenheter
- ? Vårbergs centrum, sökt markanvisning, 100 lägenheter
- ? Östberga, sökt markanvisning samt eget projekt om 40 lägenheter

Utöver dessa möjliga projekt där Svenska Bostäder sökt markanvisning utreder företaget i olika former ytterligare nybebyggelse. I större utredningsprojekt samarbetar Svenska Bostäder därvid ofta med andra byggherrar:

- ? Tallkrogen, möjlig kompletteringsbebyggelse, 50 lägenheter
- ? Björkhagens centrum, Svenska Bostäder prövar kompletteringsbebyggelse, 50 – 100 lägenheter
- ? Kärntorps centrum, prövar kompletteringsbebyggelse
- ? Hagsätra, prövar kompletteringsbebyggelse

- ? Gubbängen-Hökarängen-Farsta, stor potential för kompletteringsbebyggelse, som stärker stadsdelarna. Föreslås nedan som ett ytterligare stadsutvecklingsområde i söderort.
- ? Skärholmen –Sätra – Bredäng, ett av kärnområdena i söderortsvisionen där företaget tillsammans med andra byggherrar utreder förutsättningarna för ~~bebyggelse~~ **bebyggelse** innebär Svenska Bostäders ansökningar om markanvisningar och utredningsprojekt att företaget redan visat intresse för en nyproduktion om 2 3.000 lägenheter i söderort där huvuddelen har karaktär av kompletteringsbebyggelse, som stärker befintliga stadsdelar och deras centra.

Svenska Bostäders synpunkter på remissen av "Vision för söderort"

I remissmaterialet diskuteras och läggs förslag för olika teman liksom föreslås en fokusering på tre geografiska utvecklingsområden.

Svenska Bostäder finner att det är bra med ett arbete som spänner över ett brett fält. Samtidigt som synliga resultat kräver fördjupning och konkretisering inom några geografiska områden. Tillvaratagande av lokala drivkrafter hos de boende, inom näringslivet och i stadens organisation är nödvändigt. Vidare behövs klarläggande av operativt ansvar och resurser för genomförande av de ambitioner som redovisas.

I programmet ingår avsevärda insatser på förbättrad infrastruktur. Satsningar behövs för förstärkning av tvärkommunikationerna och för att skapa ökad attraktivitet för bostäder och etablering av nya arbetsplatser i näringslivet. Mot bakgrund av de stora behov som finns av infrastrukturinvesteringar i övrigt inom Stockholm och regionen i övrigt bör realistiska bedömningar och prioriteringar göras. Tillskapande av ny bebyggelse bör kunna ske i etapper där planeringen inriktas på projekt som bygger på realistisk grund vad gäller möjligheten till erforderlig infrastruktur.

Tematiska områden

Alla redovisade temata har betydelse för söderorts utveckling. Svenska Bostäder kommenterar här särskilt bostads- och handelsavsnitten.

Inom söderort finns en stor potential för produktion av nya bostäder. Svenska Bostäder stöder förslaget om stora satsningar på bostäder inom ett antal utvecklingsområden. Tillkommande bostäder bör komplettera det befintliga beståndet och innehålla en variation av bostadstyper och upplåtelseformer. Upplåtelseformerna bör blandas lokalt. Såväl hyres- som bostadsrättslägenheter kan förekomma i tätare och glesare bebyggelse liksom i högre och lägre bebyggelse. I söderort finns goda möjligheter att tillvarata naturkvaliteterna.

I programmet föreslås en produktion av 18.000 nya bostäder under de närmaste tio åren, dvs i genomsnitt 1 800 lägenheter per år. Det är mer än vad som byggts årligen i hela staden under flera år. Ambitionsnivån för bostadsproduktionen har således lagts mycket högt. Svenska Bostäder önskar medverka i nyproduktionen. Företaget kan

konstatera att en sådan bostadsproduktion kommer att kräva en annan målmedvetenhet och kraft i planering och genomförande än vad som varit fallet under senare år.

Utmed tunnelbanegrenarna i söderort ligger stadsdelarna som på ett pärlband enligt de principer som gällde vid tiden för utbyggnaden och som i stort bygger på 1952 års generalplan. Varje stadsdel fick ett eget lokalt centrum med tunnelbanestation och lokal service. Stadsdelarna har skilts åt med naturområden. Svenska Bostäder vill särskilt framhålla betydelsen av att stadsdelarnas centra rustas och förstärks. Ett välfungerande lokalt centrum med butiker och korta avstånd från bostaden till tunnelbanan är en av de högst värdesatta faktorer, som lyfts fram av de boende.

Stadsdelscentras utseende och innehåll har således stor påverkan på stadsdelens attraktivitet. Ett slitet förortscentrum med glesnande serviceutbud påverkar hela stadsdelen negativt, vilket också minskar intresset för nya bostäder och arbetsplatsetablering. Serviceutbudet i dessa små centra har tappat underlag genom utglesning och nya köpmönster.

Svenska Bostäder finner det därför viktigt att i det fortsatta arbetet särskilt uppmärksamma behovet av upprustning av befintliga stadsdelscentra samtidigt som de förstärks genom ny bostadsbebyggelse i och nära centrum. Svenska Bostäder har, som framgår ovan också ambitionen att kompletteringsbygga vid flera centra. För att kunna åstadkomma en synlig och varaktig förstärkning av dessa centra kommer en betydligt större förändringsbenägenhet behövas än vad som visas upp i den planering som staden i dag arbetar efter. Med en starkt utgångspunkt i att visionen för en stadsdel handlar om överlevnad och attraktivitet snarare än bevarande av status quo kan betydligt större grepp sannolikt åstadkommas i flera stadsdelars centra. Svenska Bostäder understryker därför förslagspunkten ”insatser för de små centrumens överlevnad analyseras tillsammans med intressenterna”. Nya och kraftfulla planerings- och genomförandeinsatser krävs. Stadens insats bör kunna vara att genom ansvaret för planeringsinstrumentet tillsammans med fastighetsägare och byggherrar verka för en volym- och kvalitetsmässig stark nybebyggelse vid centra. Svenska Bostäder medverkar gärna i ett sådant arbete.

Föreslagna geografiskt samlade satsningar

I programmet lyfts tre utvecklingsområden fram.

Inom det *norra området – Telefonplan till Globen* pågår, som också framhålls i programmet, genomförande av ett antal projekt. Här är den spontana utvecklingskraften starkast. Den pågående processen knyter successivt det halvcentrala bandet mot innerstaden. Det goda läget motiverar förtätning av stadsmiljön. Svenska Bostäder har, som framgår ovan intresse av att delta med bostadsproduktion inom detta område. Inom det *södra området – Kungens kurva* har förutsättningar för en stark utveckling. Stockholm bör aktivt verka för samverkan med grannkommunerna Huddinge och Botkyrka. Skärholmens Centrum och Kungens Kurvas handels- och upplevelseområde kan stärka varandra om bra samband skapas över gränsen och över E4.

Ett flertal utredningar och "gluggutredningar" har gjorts och pågår, inom stadsdelsbandet Sättra – Bredäng – Skärholmen Vårberg. Svenska Bostäder välkomnar om "Vision för Söderort" kan innebära att en mer genomförandeinriktad och målstyrd planering påbörjas inom området. Flera byggherrar är, liksom Svenska Bostäder intresserade av att delta i arbetet.

Möjligheterna att bättre ta tillvara de stora ytorna vid Skärholmsvägen har studerats. Flera byggherrar har utrett möjligheterna till nyproduktion av bostäder, diskussioner pågår mellan Stockholms stad och Huddinge om områdena mellan Vårberg och Vårby Gård etc. Denna vilja som visas hos olika parter bör tillvaratas och samordnas så att genomförande kan säkras. Inom ramen för en samlad utvecklingsplan kan stegvisa förstärkningar åstadkommas.

Svenska Bostäder har för sin del gått in i samtal med några byggherrar, NCC, HSB och Stockholmshem om gemensamt agerande i Sättra. Utmed Björksättravägen har NCC visat en intressant utvecklingsskiss med 4-500 nya bostäder. Vid Örnsättravägen, Alsättravägen, Skärholmens Gårdsväg pekar utvecklingsskissen också på goda möjligheter till komplettering med attraktiva bostäder.

Så snart frågan om Skärholmenvägens trafik klarlagts finns också här en stor potential till nybebyggelse och förbättring av stadsdelarnas yttre miljö. I Sättra centrum med närområde arbetar några byggherrar med förstärkning och komplettering.

Bredängs centrum med Bredängs allé bör vidare kunna bli föremål för en genomgripande översyn och komplettering av den storskaliga miljön.

Älvsjö – Vantör – Farsta är ett intressant tvärgående stråk. Svenska Bostäder stöder förslaget om ett helhetsgrepp på stråket. Företaget har stort intresse av utveckling av Fagersjö, som ligger mitt i stråket. Fagersjö är vackert beläget, men har dåliga förbindelser.

Vid en redovisning av tre parallellt utarbetade arkitektskisser för stråkets utveckling presenterades sinsemellan relativt olika förslag. Avsevärda insatser för förbättrade tvärförbindelser redovisades. Svenska Bostäder understryker den utvecklingspotential som ligger i etablering av en pendeltågsstation i Fagersjö med tillhörande exploatering. Inom Fagersjö pågår arbete med ny bostadsbebyggelse i centrum. Stockholms stad bör snarast lägga fast strategin för infrastrukturen så att förutsättningarna för ny bebyggelse klargörs. Då kan beslutas vilka delar som kan påbörjas inom ramen för den långsiktiga strategin.

Gubbängen – Hökarängen – Farsta, ett förslag till ytterligare utvecklingsområde i söderort

Svenska Bostäder och JM AB har tillsammans identifierat ytterligare ett möjligt samlat utvecklingsområde i söderort, nämligen Gubbängen – Hökarängen – Farsta. Inom området finns stora möjligheter till ny bebyggelse, i första hand bostäder.

Gubbängen, Hökarängen och Farsta innehåller en bebyggelse huvudsakligen tillkommen under 1950 -1960-talen. Stadsdelarna byggdes efter gällande principer för förorternas stadsdelar. Bebyggelsen är placerad som samlade grupper av hus i natur

och i huvudsak på höjdplatåerna. Stadsdelarna och bebyggelsegrupperna åtskiljs av de lägre naturpartierna.

Till stor del består bebyggelsen av flerfamiljshus. Inslag finns med en- och tvåvånings radhus.

De tre stadsdelarna har var sitt centrum med kommersiell och samhällelig service samt tunnelbanestation. Farsta Centrum har efter om- och tillbyggnad utvecklats som regionalt centrum. De övriga centra är lokala stadsdelscentra med sviktande underlag.

Svenska Bostäder har tillsammans med JM AB i bifogade utredningsskiss markerat ett antal utredningsområden, som vi föreslår studeras vidare.

Gemensamt för områdena är att en ny bebyggelse skulle tillföra stadsdelarna ny befolkning, vilket är positivt för service och utnyttjande av befintlig infrastruktur.

Sex sammanhängande områden/stråk samt några "friliggande" områden har identifierats:

1. Norr om Majrovägen

Naturområde

2. Norr om Örbyleden

Öppet gräsfält där ny bebyggelse kan formas runt ett öppet bullerskyddat parkstråk av en karaktär som var vanlig i 1950-talets bebyggelseplanering. Förutsätter flyttning/nedgrävning av befintlig kraftledning. Ny bebyggelse stärker Gubbängen centrum och Hökarängen centrum.

3. Stråk utmed Pepparvägen

Stärker sambandet mellan Hökarängen och Farsta

4. Stråk utmed Värmlandsvägen

Ger bebyggelsetillskott i Farsta. Bör sannolikt vara småskalig bebyggelse.

5. Stråk utmed Lingvägen

Lingvägen är överbred sedan den var genomfartsgata till Farsta. Möjligheter för bebyggelsetillskott bör prövas vid Örbyleden/tunnelbanan, vilket skulle ge förstärkt stadsmässighet åt korsningen. Vidare bör prövas ett smalt stråk med nybebyggelse utmed Lingvägen söderut.

6. Område norr om Farstavägen

Området saknar större rekreationsvärden. I områdets mitt ligger en skolbyggnad med separat gymnastikbyggnad. Området kan rymma ett bra bostadstillskott i Farsta.

7. Övriga områden

Ett antal mindre områden har identifierats i Gubbängen och Hökarängen.

Svenska Bostäder föreslår att möjligheterna till ny bostadsbebyggelse inom dessa områden prövas. Tillsammans med JM AB är Svenska Bostäder intresserad av att medverka i fortsatt planeringsarbete och företagen önskar markanvisningar inom området. Företagen kommer också att anmäla detta till gatu- och fastighetskontoret. Ett avsevärt bebyggelsetillskott är möjligt, vilket skapar en ny stadsmässighet och ger välkommet tillskott till befintlig service utan att grönområden med samlade rekreationsvärden tas i anspråk.

Slutord

Svenska Bostäder är positiv till förstärkningar i söderort. Insatser behövs inom flera tematiska områden. Söderort har stor potential för nybebyggelse inom samlade geografiska områden och Svenska Bostäder önskar delta med nyproduktion i flera av dessa. Samtidigt tar företaget ansvar för kontinuerligt underhåll och förbättring av den egna befintliga bebyggelsen.

Åtgärder som höjer befintliga stadsdelscentras värde och attraktivitet bygger på flera insatser. Reglerade kompletteringar med ny bebyggelse är en insats om Svenska Bostäder pekar på. Tunnelbanan och servicen finns och bör nyttjas.

Den gällande översiktsplanen för Stockholm pekar ut ett antal stadsutvecklingsområden i innerstaden och inom det halvcentrala bandet. Söderortsvisionens förslag inklusive Svenska Bostäders förslag till ytterligare utvecklingsområde innebär att det nu är dags att etablera begreppet stadsutvecklingsområden i översiktsplanen även inom ytterstaden. Därvid får vissa principer om stadsdelsskiljande stråk etc ifrågasättas. Förändringsviljan för stadsutveckling är en förutsättning för att arbetet med visionen bör företagens, liksom andra fastighetsägares/byggherrars kompetens och engagemang tas tillvara. "Levande stadsdelar" är ett av Svenska Bostäders nyckelord. Svenska Bostäder och andra företag upplever att det många gånger tar för lång tid från att en idé presenteras för stadens förvaltningar tills dialog startar och genomförande möjliggörs.

Svenska Bostäder understryker vad som ovan sagts om vikten av målinriktat fortsatt arbete. Genomförandet måste ledas och samordnas på ett tydligt sätt av staden eller genom annan organisation som bygger på partnerskap i vilket flera intressenter ingår. Förutsättningarna för genomförande av de stora infrastrukturella insatser som pekas ut i programmet är en annan grundfråga som behöver klarläggas.

Centrumkompaniet i Stockholm AB:s yttrande av den 28 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Inledningsvis vill vi förklara vårt intresse att aktivt delta i det fortsatta arbetet inom två av de geografiska områdena. Skärholmen – Kungens Kurva har högsta prioritet för CentrumKompaniet eftersom vi är ägare till Skärholmens Centrum. Området Älvsjö – Högdalen – Farsta har också stort intresse för bolaget eftersom bolaget är ägare till huvuddelen av fastigheterna i Högdalens centrum och två fastigheter med kommersiellt inslag vid stationen i Älvsjö.

Infrastruktur som knyter samman och stärker.

De tankar som presenteras innehåller betydande förstärkningar av infrastrukturer i området. Dels en tydligare vägförbindelse genom Älvsjövägen – Magelungsvägen, dels införandet av en eller flera yttre spårbunden tvärbana.

Naturligtvis är det angeläget att förstärka och förtydliga den yttre vägförbindelsen mellan E4 vid Fruängen och väg 73 vid Farsta. Denna vägförbindelse skapar också en koppling till väg 226 (Huddingevägen) och Älvsjö. Vad gäller vägnätet är det ytterligare två frågor som har stor betydelse för vår verksamhet i Skärholmens Centrum, dels "förbifart Stockholm" och omläggning av Skärholmsvägen". Utformningen av förslagen har stor betydelse för utvecklingen i och kring Skärholmens Centrum. En sådan fråga är hur marken som friställs vid en flyttning av Skärholmsvägen förskallningarna ligger enligt vår uppfattning i utbyggnaden av de spårbundna tvärbanorna. Det föreslås att man skall studera en tvärsparväg med sträckningen Älvsjö – Fruängen – Skärholmen – Kungens Kurva – Flemingsberg. Behovet av förbindelser mellan Skärholmen och Kungens Kurva är akut redan idag varför vi önskar att denna del. sträckan Skärholmen – Kungens Kurva, prioriteras.

I en andra etapp bör linjen dras fram till fruängen och vidare till Älvsjö.

Genom att prioritera sträckningen Skärholmen – Kungens Kurva kan man ganska snabbt lösa ett av de största kommunikationsproblemen som vi upplever i SV sektorn. Genom ett beslut i denna riktning kan man minska insatserna att skapa konstlade gångvägar mellan arbetsplats- / handelsområdena på båda sidorna om E4.

En annan viktig linjesträckning att studera är Älvsjö – Högdalen – Hökarängen – Skarpnäck. Genom denna linje kan man binda ihop pendeltåget i Älvsjö med övriga tunnelbanelinjer i södra Stockholm. Enligt vår uppfattning är det mycket viktigt att denna linje ansluter till tunnelbanan i Högdalen Centrum. Skulle man välja att ej ansluta spårvägen i högdalens Centrum är det stor risk för att man slår ut detta storleksmässigt unika centrum. Förutsättningen för den omfattande handel i Högdalen är att Högdalen idag är en av de viktigaste omstigningspunkterna mellan tunnelbana och buss i Stockholm.

Ett starkare näringsliv

För att skapa förutsättningar för ett starkare näringsliv i ytterområdet måste kraften samlas kring ett fåtal punkter som har goda förutsättningar att utvecklas. Studerar man det arbete som gjorts så framstår det att det finns tre områden som kraften bör samlas kring. Alla dessa, Skärholmen, Älvsjö och Farsta ligger i en yttre cirkel. Tillskottet på arbetsplatser och omlokalisering av offentlig verksamhet bör i första hand styras till dessa områden.

Enligt vår uppfattning har Skärholmen / Kungens Kurva den största potentialen att utvecklas. Vi tror att man mycket snabbt kan få stora positiva effekter. Området är idag två starka arbetsplats- och handelsområden som skulle vinna på att upplevas som ett arbetsplats- / handelsområde vilket snabbt kan nås genom förbättrad internkommunikation.

Centrumkompaniet deltar i det planarbete som nu tas fram kring torget / pendeltågsstationen i Älvsjö. När vi satt oss in i tankarna i denna utredning för "Vision för Söderort" så konstaterar vi att det pågående planarbetet ej tar höjd för den utveckling som vi tror att det finns förutsättningar för runt knutpunkten Älvsjö. Det unika kommunikationsläget borde kunna ha ett betydligt större innehåll av arbetsplaner och handel.

Utvecklad handel och service

Eftersom vi är ägare till handelsplatser i det yttre området har vi valt att kommentera detta område och bortser från vad som ske i området Liljeholmen, Telefonplan och Globen,

I ytterområdet i södra Stockholm finns fem betydelsefulla handelsplatser samt handel- och servicefunktioner i anslutning till varje tunnelbanestation. Alla förändringar av infrastrukturen leder till effekter, positiva och negativa, på dessa handels- och serviceplatser.

De mest betydelsefulla platserna för handel och service är:

Skärholmen –Kungen Kurva –	(för att kunna betraktas som en enhet så måste kommunikationerna förbättras. Kombinationen skulle skapa Sveriges största handelsplats.
Farsta	mycket farngångsrikt efter upprustningen
Högdalen	en storlek på centrum som är unikt i Stockholm sannolik beroende av Högdalen som knutpunkt för kollektivtrafiken
Fruängen	ett relativt stort närcentrum vilket också är beroende av funktionen som knutpunkt.

Alla dessa handelsplatser har ett stort inslag av annan allmän- och kommersiell service. Vi kan exempelvis nämna det stora inslaget av vårdinrättningar i Skärholmen som man ganska enkelt skulle kunna vidareutveckla vilket skulle leda till fler arbetsplatser och bättre service i området.

Med de kommunikationslösningar som föreslås studeras, skapas förutsättningar för en ny handelsplats

Älvsjö

den utveckling som f n planeras kring Älvsjö Station är inte i samklang med de möjligheter som Söderortsvisionen skapar i området.

Övriga handelsplatser som vuxit upp utefter tunnelbanelinjerna kommer i framtiden att ha en roll som lokala centra med ett mindre handelsutbud och förhoppningsvis bibehållen service för de boende. Det är nödvändigt att h antera dessa stadscentra på ett klokt sätt så att de har kvar sin livskraft och erbjuder de närboende lokal service. Tankar på hur detta arbete skulle kunna drivas med samverkan i servicehänseende mellan flera stadsdelscentra finns hos oss då vi tidigare arbetat med området Hammarbyhöjden, Björkhagen och Kärrtorp.

Utveckla och profilera utbildning

Enligt vår uppfattning är en medveten lokalisering av högre utbildning till någon av de tre punkterna Skärholmen, Älvsjö eller Farsta en framgångsfaktor i arbetet att aktivera Stockholms del av Söderorts projekt.

Satsningen på Kulturskolan i Högdalen och Bredäng är exempel på bra lokalisering av utbildningsverksamheter, Inom kulturområdet finns ett förslag att flytta Parkteatern till Skärholmen, Denna etablering är sannolikt ej längre möjlig.

Slutord

Vi är positiva till den kraftsamling som projektet "Vision för Söderort" innehåller. För att få snabba synliga resultat ör det viktigt att arbeta på två nivåer, dels att arbeta vidare med de långsiktiga visionerna och samtidigt prioritera de områden där man kan nå snabba resultat.

Vi uppskattar det arbete som hittills gjort inom förvaltningarna och stadsledningskontoret där klimatet varit öppet och konstruktivt. Detta arbetssätt är en förutsättning för att projektet skall attrahera externa investorer, vilket är en förutsättning för att idéerna skall kunna genomföras.

Vi avvaktar behandlingen av ärendet och ser fram mot ett fortsatt samarbete.

AB Stockholm Globe Arenas yttrande av den 23 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Generellt sett ser bolaget positivt på den satsning som planeras i söderort, och har inga synpunkter på de olika tematiska områden som nämns. Det känns dock viktigt att komplettera bilden med de arbeten som pågår inom Globenområdet och med Globenarenorna. Inom detta område bör nämnas att den översyn som görs av Globenområdet inte enbart syftar till att förtäta området (sid 23 sista stycket) utan även har som syfte att förbättra utomhusmiljön samt stärka området som Stockholms evenemangsområde med nästan 1,5 miljoner besökare årligen.

När det gäller arenorna finns i området förutom nationalarenan Globen "Världens största sfäriska byggnad" även Hovet som i dag är Sveriges tredje största arena (efter

Globen och Scandinavium). Hovet är under ombyggnad till att bli en modern multiarena. Detta innebär att Hovet skall kunna hysa musicals, konserter, galor och andra föreställningar i en betydande omfattning, något som kommer att stärka hela söderorts kulturliv. Vad som dock krävs för att detta ska bli verklighet är att den träningsverksamhet som idag bedrivs i Hovet kan flyttas. I remissutgåvan nämns att ökade krav på idrottsanläggningar kommer att krävas (sid 29). Det bör då betonas att även ytterligare en ishall kommer att krävas för att kunna ta hand om den ishockey- och konståknings träning som idag bedrivs i Hovet.

Slutligen bör den planerade ombyggnation som är beslutad av Söderstadion nämnas i visionen, trots att det dock inte är klart hur den slutligen kommer att genomföras är det ändå väsentligt att när en ny fotbollsarena skall byggas, så bör det ligga i evenemangsområdet Globen, då området redan i dag har den infrastruktur och de faciliteter som krävs för en stor arena.

Stockholm stads Parkerings AB:s yttrande av den 7 mars 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Allmänt

Det är viktigt att parkering betraktas som en betydelsefull del av infrastrukturen. En god och tillräcklig tillgång till parkering, i första hand på tomtmark, medför väsentliga miljöförbättringar inte minst i form av en minskad söktrafik efter ledig parkeringsplats samt en bättre framkomlighet på gatumark för framförallt nyttotrafiken samt en ökad trafiksäkerhet. Möjlighet ges dessutom att i större utsträckning miljöupprusta gaturummet.

Enligt bolagets uppfattning bör därför större vikt läggas vid parkeringens betydelse än vad som framgår av Visionen för Söderort.

Handel

Av förslaget framgår att en bättre tillgänglighet och utökad parkering är en viktig faktor för en väl fungerande och attraktiv handel. Bolaget instämmer men vill också understryka vikten av att man detta sammanhang undersöker vilka möjligheter som finns att samutnyttja de olika parkeringarna mellan ex kontor, boende samt handel.

Exempelvis kan kontorsanställda använda vissa parkeringsplatser under dagtid medan boende, som använder sin bil dagtid, nyttjar platserna under kvällar, nätter och helger. Ett sådant synsätt begränsar utbyggnadsbehovet och ger en både effektivare och billigare parkering. Det är också angeläget för att skapa ett attraktivt centrum att parkeringarna ligger väl till och dimensioneras så att kunderna vet att det alltid finns lediga platser.

Bostäder

När det gäller parkering för boende så bör dimensioneringen utgå från det faktiska bilinnehavet som enligt bolagets uppfattning torde uppgå till en bil per nyproducerad lägenhet i förorterna. I många sammanhang framhålls att parkeringsnormerna kan minskas i förorterna genom att en god tillgång på kollektivtrafik medför färre arbetsresor med bil och därmed ett minskat bilinnehav. Bolaget delar inte denna uppfattning. Flesta som flyttar in i nyproducerade lägenheter är sannolikt barnfamiljer som inte i första hand skaffat bil för arbetsresor. Istället används bilen för att hämta och lämna barn på dagis, inköpsresor, semester och liknande. En orealistiskt låg parkeringsnorm kan därför leda till att man tvingas ta bilen till arbetet pga brist på parkering dagtid.

Infartsparkeringar

En mycket viktig del i utvecklingen av en väl fungerande infrastruktur är att skapa en god tillgång på infartsparkeringar i attraktiva lägen med goda omstigningsmöjligheter till kollektivtrafiken. Detta skall ses inte minst mot bakgrund av den kraftiga ökningen av biltrafiken som förutspås i RUFS för den kommande 30-årsperioden, 2-3 procent per år eller totalt 60-70 procent.

Inom Söderort är det redan idag brist på denna typ av parkering. Behovet av att bygga nya infartsparkeringar är stort eftersom de spelar en väsentlig roll i arbetet med att minska biltrafiken till Stockholms innerstad.

Såsom planeringsläget ser ut idag för Söderort så kommer antalet befintliga infartsparkeringar istället att minska betydligt. Ex planeras infartsparkeringarna vid Älvsjö, Farsta Strand, Fruängen och till stora delar i Stockholm Syd att avvecklas till följd av planerade exploateringar för annat ändamål, ex bostäder. Totalt handlar det om bortemot ett tusental platser som i första hand måste ersättas och dessutom byggas ut kraftigt.

Styrelsen för Stockholm Visitors Board beslöt vid sitt sammanträde den 11 juni 2002 att som svar på remissen återopla och överlämna yttrande i enlighet med verkställande direktörens förslag.

Stockholm Visitors Board yttrande av den 19 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Stockholm Visitors Board AB (f d Stockholm Information Service) har granskat förslaget utifrån de aspekter bolaget företräder när det gäller besöksnäringens utveckling. Besöksnäringen ingår alla de olika verksamheter som ger service till besökare – svenska eller internationella – t ex boendeanläggningar, mäss- och konferensanläggningar, rese- och transportföretag, aktivitetsanläggningar m fl. Besöksnäringen (eller rese- och turistindustrin) är en av världens mest expansiva

rese- och turistindustrin) är en av världens mest expansiva näringar. Flera internationella prognoser spår en betydande tillväxt av resandet under de närmaste decennierna. WTO (World Tourism Organization) prognostiserar en årlig tillväxt på drygt 4 procent av den internationella turismen fram till år 2020.

Tillväxten inom besöksnäringen har en mycket stor betydelse för Stockholmsregionens fortsatta utveckling.

I Söderort är det framförallt tre geografiska områden som redan har en stor betydelse och dessutom en betydande tillväxtpotential med avseende på verksamheter inom besöksnäringen. De är

Globenområdet

Älvsjö med Stockholmsmässan

Kungens Kurva/Skärholmen

Globenområdet med Globen, Hovet och Söderstadion är etablerat som en av de största attraktionerna för besökare i Stockholmsregionen. Årligen besöks anläggningarna av 1,4 miljoner besökare (inkl boende i regionen). Aktuella utvecklingstankar för Globenområdet är betydelsefulla för besöksnäringens fortsatta utveckling i Stockholmsregionen.

Stockholmsmässan har en central roll för utvecklingen inom regionens mäss- och mötesindustri. I anslutning till mässanläggningen planeras också hotelletableringar.

Området kring Kungens Kurva och Skärholmen innehåller idag attraktioner som drar ett stort antal besökare. Profilen för området utvecklas alltmer mot att bli ett upplevelsecentrum. I visionsförslaget föreslås att en gemensam arena ska skapas tillsammans med Huddinge kommun för att profilera och utveckla området.

De tre angivna områdena representerar branschgrenar som har stor betydelse för Stockholmsregionens roll som ett centrum inom mötes- och upplevelseindustrin. Aktuella framtidsbedömningar anger dessa områden som några av de mest betydelsefulla för rese- och turistindustrins framtida utveckling. De ingår i det s k Framtidsprogrammet som har tagits fram gemensamt mellan företrädare för turistbranschen och Näringsdepartementet.

Stockholm Visitors Board AB tillstyrker visionsförslaget på de ovan angivna punkterna och ser det som angeläget att formerna för samverkan mellan samhällsorganen och näringslivet utvecklas i syfte att skapa en stabil grund för arbetet med att förverkliga Söderortsvisionens förslag.

Södertörns Utvecklingscentrums yttrande av den 25 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Södertörnssamarbete

Under 1998 inledde de dåvarande sju (nuvarande åtta) södertörnskommunerna och regionplane- och trafiknämnden ett samarbete i syfte att utveckla en regiondelsplanering för Södertörn. Södertörnskommunernas planeringsansvariga samt representant från Södertörns Utvecklingscentrum har tillsammans med tjänstemän från regionplane- och trafikkontoret tagit fram förslag till Utvecklingsprogram för Södertörn som diskuterats bl.a. i Södertörns rådslag 2001. Under 2002 har kommunerna, näringslivet och lärosätena på Södertörns gemensamt tagit fram en skrivning benämnd "Satsningar på Södertörn". Skrivningen innehåller förslag till satsningar på utbildning, forskning, spårtrafik, IT, hamnar, bostäder på Södertörn.

Förslag till fortsatt samarbete

Vision Söderort innehåller i likhet med "Utvecklingsprogram för Södertörn" och "Satsningar på Södertörn" förslag till satsningar inom utbildning, infrastruktur, bostäder, näringsliv men även inom fritid, service och handel. De flesta av förslagen i "Vision Söderort" berör både Söderort och Södertörn och många av förslagen inom tex. infrastruktur som ny tvärspårväg mellan Flemingsberg - Kungens Kurva - Skärholmen - Fruängen - Älvsjö med förlängning till Skarpnäck finns med i bägge programmen. Andra förslag borde diskuteras ytterligare mellan Södertörnskommunerna, Stockholm Stad och berörda regionala organ.

Södertörnskommunerna anser i likhet med Stockholm stad att en regional samverkan mellan Stockholm stad och södertörnskommunerna är en förutsättning för att nå önskad regional utveckling. I ett sådant samarbete måste även näringslivet och högskolorna på Södertörns medverka.

Stockholm stad föreslår att samverkan med Södertörnskommunerna sker i tre gemensamma projekt. Det är utvecklingen av Nacka friluftsområdet, Skrubbatriangeln samt Skärholmen-Kungens Kurva-området. Vad gäller Skrubbatriangeln har diskussioner inletts mellan Stockholm och Tyresö och för Kungens Kurva-området har samarbetet redan startat mellan Stockholm stad och Huddinge kommun för att ta fram en gemensam strategi för området.

Södertörnskommunerna ställer sig positiva till dessa förslag om gemensamma projekt men anser att det är viktigt att formerna för samverkan bör utvecklas ytterligare med målet att ta fram en gemensam strategi för utveckling av hela södra storstockholm. En sådan fråga kan också vara på vilket sätt Stockholms stad kan medverka till att även utveckla de av RUFS 2001 utpekade regionala kärnorna utanför Stockholms stad i Södertälje, Flemingsberg och Haninge. Syftet med dessa är ju bl a att avlasta de radiella kommunikationslederna till Stockholms city och skapa en mer

radiella kommunikationslederna till Stockholms city och skapa en mer transport- och energieffektiv region vilket bl a innebär att miljöbelastningen minskar i Stockholm.

Det fortsatta arbetet med "Vision för Söderort" och "Utvecklingsprogram för Södertörn" bör ske gemensamt mellan Stockholm stad och Södertörnskommunerna med målsättning att ha en gemensam vision för utvecklingen av hela södra Stockholm. På tjänstemannaplanet i södertörn finns redan en gemensam arbetsgrupp med planeringsansvariga från samtliga Södertörnskommuner och på den politiska nivån finns gemensamma träffar mellan kommunledningarna från Södertörnskommunerna. I arbetet med utarbeta en gemensam vision /strategi bör landstingets regionplane- och trafikkontor spela en viktig roll och bör ingå i samarbetet. Näringsliv och högskolor i södra Stockholm bör inbjudas till att delta i det fortsatta samarbetet.

Övrigt

Som tidigare nämnts så innehåller "Vision Söderort" ett flertal positiva förslag som rör förbättringar i infrastrukturen. För att den regionala kärnan Flemingsberg ska utvecklas i önskvärd riktning krävs en kraftsamling och förbättringar inom många områden.

Botkyrka kommuns yttrande av den 6 maj 2002 kan sammanfattas enligt följande.

Botkyrka kommun yttrar sig i enlighet med det yttrande, som utarbetas gemensamt av de planeringsansvariga i södertörnskommunerna. Yttrandet är likalydande med Södertörns Utvecklingscentrums yttrande. Därutöver framhåller Botkyrka kommun följande.

Botkyrkaperspektiv

Visionen innehåller ett flertal positiva förslag som rör förbättringar i infrastrukturen. För att den regionala kärna Flemingsberg skall utvecklas i önskvärd riktning krävs en kraftsamling och förbättringar inom många områden. Förslaget att regionaltågen skall stanna i Älvsjö skulle verka i motsatt riktning och bör utgå ur visionen.

Satsningar på handel och upplevelser, samt inriktning att öka kulturutbudet som ett led att stimulera utvecklingen av klusterbildningar nämns i samband med Skärholmen – Kungens Kurva. Botkyrka vill framhålla de större etableringar inom upplevelsenäringen som finns inom kommunen, där "institutionen" Riksteatern och Cirkus Cirkör med både utbildningar och sin försäljningsinriktade evenemangsverksamhet kan vara värda att nämnda. Kommunens mångåriga satsningar på mötesplatser, kulturutbud och ungdomskultur utgör en bra lokal bas för fortsatt utveckling. Botkyrka kommun är intresserad av en ökad samverkan för att ytterligare utveckla områdena kring tunnelbanestråket för nya etableringar inom upplevelsenäringen.

Haninge kommuns yttrande av den 10 april 2002 kan sammanfattas enligt följande.

Haninge kommun yttrar sig i stort i enlighet med det yttrande, som utarbetas gemensamt av de planeringsansvariga i södertörnskommunerna. Yttrandet är likalydande med Södertörns Utvecklingscentrums yttrande. Därutöver framhåller Haninge kommun följande synpunkter.

Infrastruktur som knyter samman och stärker

De synpunkter och förslag som föreslås i rapporten vad gäller bättre tvärförbindelse mellan Väg 73, Nynäsvägen och E4 via förbättringar av bl a Örbyleden och Magelungsleden är positiva även för Haninges utveckling.

Möjligheterna att på sikt förlänga tvärsparvägen från Flemingsberg till Haninge Centrum bör vara med i planeringsförutsättningarna vid studierna av en tvärsparväg mellan Älvsjö – Fruängen – Skärholmen – Kungen Kurva och Flemingsberg.

Den föreslagna regionalstågsstationen vid Älvsjö är positiv för kommunikationsutvecklingen för kommunerna inom den östra delen av Södertörn. Haninge kommuns inställning till en sådan utveckling av Älvsjö station skiljer sig därför från den uppfattning som redovisas av kommunerna på västra Södertörn.

Ett starkare näringsliv

Lyckas man med ett tillväxtprogram med ytterligare 20 000 nya arbetsplatser välkomnas detta för att möjliggöra arbetstillfällen även för Haninges invånare.

Utveckla service och handel för ett attraktivare Söderort

Kommunen anser att det finns behov av att följa utvecklingen av externhandels och bedöma hur etableringar påverkar de lokala centrumanläggningarna. En utveckling av betydande outlet/stormarknadsområden i Söderort riskerar att påverka befintliga handelsetableringar i Haninges norra delar på ett negativt sätt.

Utveckla och profilera utbildning – kompetens i Söderort

Haninge kommun kan erbjuda ett flertal utbildningar som ett komplement till Söderorts egna utbildningsmöjligheter. Det finns stora möjligheter att utveckla samarbetet mellan grundskola, gymnasium och högskola och då i första hand KTH-syd och Södertörns högskola till en framtida utbildningsresurs.

Utvecklingen av Campus Haninge skall ses som en resurs för Söderort och för hela Södertörn.

Gröna Söderort

Haninge kommun anser att det är av vikt att befintliga gröna kilar bevaras sammanhängande. För Haninges del är det viktigt att Hanvedenkilen inte skärs av genom tillkommande bebyggelse.

Geografiska utvecklingsområden

Haninge kommun ingår som ett föreslaget kärnområde i Regionplane- och trafikkontorets förslag till utvecklingsplan för regionen. Utvecklingen i näraliggande delar av Söderort bör ske med detta i åtanke. En utvecklad delregional kärna i Haninge centrum skapar ett viktigt underlag för de sydöstra delarna av Söderort.

Huddinge kommuns yttrande av den 22 april 2002 kan sammanfattas enligt följande.

Huddinge kommun yttrar sig i enlighet med det yttrande, som utarbetas gemensamt av de planeringsansvariga i södertörnskommunerna. Yttrandet är likalydande med Södertörns Utvecklingscentrums yttrande. Därutöver framhåller Haninge kommun följande synpunkter.

Huddinge kommun ser mycket positivt på att Stockholms stad med en helhetssyn planerar att genomföra satsningar på de södra delarna av staden. Det pågående samarbetet kring området Skärholmen Kungens kurva är mycket positivt och det är tillfredställande att området har en given plats i visionen.

Som tidigare nämnts så innehåller "Vision Söderort" även ett flertal positiva förslag som rör förbättringar i infrastrukturen. För att den regionala kärnan Flemingsberg ska utvecklas i önskvärd riktning krävs en kraftsamling och förbättringar inom många områden. Ett förslag som sannolikt verkar i motsatt riktning är dock förslaget att regionaltågen ska stanna i Älvsjö. Därför bör detta förslag utgå ur visionen.

Nynäshamns kommuns yttrande av den 27 mars 2002 kan sammanfattas enligt följande.

Nynäshamns kommun yttrar sig i enlighet med det yttrande, som utarbetas gemensamt av de planeringsansvariga i södertörnskommunerna. Yttrandet är likalydande med Södertörns Utvecklingscentrums yttrande.

Salems kommuns yttrande av den 29 april 2002 kan sammanfattas enligt följande.

Salems kommun yttrar sig i enlighet med det yttrande, som utarbetas gemensamt av de planeringsansvariga i södertörnskommunerna. Yttrandet är likalydande med Södertörns Utvecklingscentrums yttrande.

Södertälje kommuns yttrande av den 19 april 2002 kan sammanfattas enligt följande.

Södertälje kommun yttrar sig i enlighet med det yttrande, som utarbetas gemensamt av de planeringsansvariga i södertörnskommunerna. Yttrandet är likalydande med Södertörns Utvecklingscentrums yttrande.

Därutöver framhåller Södertälje kommun följande.

”Vision för Söderort innehåller många positiva förslag som rör förbättringar i infrastrukturen. För att den regionala kärnaorna Flemingsberg och Södertälje skall utvecklas i önskvärd riktning krävs en kraftsamling och förbättringar inom många områden. Ett förslag som sannolikt verkar i motsatt riktning är dock förslaget att regionaltågen skall stanna i Älvsjö.

Syftet med regiontåg är att erhålla kortare restider över längre avstånd än vad som exempelvis kan göras med dagens pendeltåg. En förutsättning för detta är att antalet tågstopp inte blir för många och att tågstopp prioriteras för de orter som är i behov av kortare restid till Stockholm, Arlanda, Uppsala m fl viktiga regionala knutpunkter. Södra Stockholm har idag mycket goda förbindelser genom sin närhet till Stockholms C. Ett ytterligare tågstopp i Älvsjö för regiontågen innebär dels att restiderna ökar, dels ökad risk för att vissa tåg inte kommer att stanna vid alla stationer t ex Södertälje Syd. Detta skulle innebära att resande från Södertälje Syd får sämre förbindelser till förmån för södra Stockholm som endast ligger 10 minuter från Stockholms C. Detta anser Södertälje kommun är fel.

Tyresö kommuns yttrande av den 23 april 2002 kan sammanfattas enligt följande.

Tyresö kommun yttrar sig i enlighet med det yttrande, som utarbetas gemensamt av de planeringsansvariga i södertörnskommunerna. Yttrandet är likalydande med Södertörns Utvecklingscentrums yttrande. Därutöver framhåller Tyresö kommun följande. Tyresö har en stor utpendling av arbetskraft på närmare 60 %. Kommunen har få företag och svårt att erbjuda mark för nya och expanderande företag. Det är mycket glädjande att Stockholms Stad nu söker ett aktivt samarbete med Tyresö kommun om att utveckla Skrubbatrangeln på gränsen till Tyresö. Tyresö kommun är öppen för alla alternativ som kan bidra till att Skrubbatrangeln snabbt byggs ut för att kunna ta emot både nya företag och trångbodda tyresöföretag. Om en fortsatt exploatering av Skrubbatrangeln kommer till stånd med förlängning av Skrubba Malmväg krävs att

batriangeln kommer till stånd med förlängning av Skrubba Malmväg krävs att trafikplatsen vid Lindalsmotet anläggs (Lindalens trafikplats). Det är Vägverkets ansvar.

Med hänsyn till de alltmer tilltagande kommunikationsproblemen i regionen, med tillhörande miljöpåverkan, är varje ny arbetsplats i eller strax intill Tyresö kommun till nytta för såväl kommunen, regionen som Stockholm stad.

Tyresö kommun ser därför med största tillfredsställelse på att Stockholms stad vill söka ett aktivt samarbete med grannkommunen kring den fortsatta utvecklingen av Skrubbatrangeln. I detta arbete bör vägas in den orationella dragningen av kommungränserna mellan Stockholm, Tyresö samt Nacka.

Skrubbaområdet är centralt beläget och av strategisk betydelse för Tyresö kommun, medan området betraktas som ett perifert utkantsområde i såväl Stockholm som Nacka. För att nå optimal effekt av en framtida utveckling av detta stora gränsområdet är det önskvärt att ett mellankommunalt samarbete inleds med en diskussion om möjligheterna till en kommungränsjustering.

Det bästa ur Tyresös synvinkel är att Tyresö köper hela Skrubbatrangeln och att en kommungränsändring därefter görs. Andra möjligheter är t ex gemensam marknadsföring av området.

Stockholms läns landstings regionplane - och trafiknämnds yttrande av den 7 maj 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Nämnden anser, i likhet med Stockholms stad, att nya former för samarbete med grannkommuner, andra offentliga aktörer samt näringslivet är en förutsättning för den positiva utveckling, som skisseras i förslaget till vision.

Det är viktigt att den delregionala samverkan mellan berörda kommuner utvecklas och stärks med fokus på utvecklingen av hela Södertörn, där även Söderort bör kunna ses som en integrerad del. Det är emellertid väsentligt att även andra berörda aktörer knyts till samarbetet.

I enlighet med förslaget till Regional utvecklingsplan, RUFS, bör ny bebyggelse koncentreras till regionala kärnområden och till områden invid kommunikationsstråken. Flera av förslagen i visionen ligger väl i linje med denna strävan, inte minst satsningen på tre geografiska utvecklingsområden eller stråk, nämligen Älvsjö-Farsta, Skärholmen/Kungens kurva samt norra Söderort. Man bör enligt nämnden pröva förutsättningarna att ytterligare öka antalet arbetsplatser i Söderort.

Förslaget att regionaltågen ska stanna även i Älvsjö i syfte att få en direktförbindelse med Arlanda måste bedömas ur ett regionalt perspektiv. I RUFS föreslås sju yttre kärnor, som på lång sikt ska kunna fungera som komplement till city. Fyra av dem ligger på Södertörn; Haninge, Flemingsberg, Södertälje och Skärholmen/Kungens kurva. Såväl Flemingsberg som Södertälje försörjs med regionaltågstrafik, vilket även fortsättningsvis är en viktig förutsättning för att långsiktigt stärka utvecklingspotentialen i dessa två kärnor.

Länsstyrelsens i Stockholms läns yttrande, via dess miljö- och planeringsavdelning, av den 6 maj 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Länsstyrelsen delar stadens uppfattning att Söderort har en mycket stor utvecklingspotential. Länsstyrelsen tycker att det är bra att som här koncentrera stadens och andra intersenters insatser så att de fokuserar på samma mål, nämligen att utvärdera hur området kan utnyttjas för att få Söderorts betydelse och attraktivitet att öka och att möjliggöra en omfattande utbyggnad för såväl bostäder som arbetsplatser. Det är härvid av miljö-, sociala och ekonomiska skäl viktigt att byggbar mark i lägen som är centrala eller gynnsamma med tanke på kommunikationer och infrastruktur utnyttjas så effektivt som möjligt för såväl bostäder som för arbetsplatser. Det är dock vanligt att sådana tillgängliga områden är utsatta för störningar från trafik och verksamheter i området och påverkan i den kommunala planeringen ska utövas främst i tidigare skeden i planeringsprocessen. Länsstyrelsen ska vid program- och samrådsskeden särskilt ta tillvara och samordna statens intressen och därvid tillhandahålla underlag för kommunens bedömningar och ge råd i fråga om sådana allmänna intressen enligt 2. kap PBL och sådana miljö- och riskfaktorer som bör beaktas vid beslut om användningen av mark- och vattenområden. Vidare skall Länsstyrelsen verka för att riksintressen enligt miljöbalken tillgodoses och för att sådana frågor om användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner samordnas på ett lämpligt sätt. Länsstyrelsen yttrande över dokumentet tar utgångspunkt i dessa förutsättningar.

Dokumentet "Vision för Söderort" utgör ett gott underlag för den fortsatta planeringen i området. Länsstyrelsen kan dock konstatera att bevarandefrågor samt frågor om miljöstörningar och risker inte har behandlats. Dessa frågor kan i många situationer ha stor påverkan på utformningen av bebyggelse och sträckning av ny infrastruktur som vägar och spår. För att få en helhetsbild av förutsättningarna för ett genomförande av visionen borde även dessa frågor ha ingått. Med anledning härav kan i detta skede av planeringen inte avgöras i vilka delar vidare planeringslösningar är lämpliga eller inte. Materialet hade här haft större värde och samtliga aspekter behandlade i dokumentet visas, enligt Länsstyrelsen uppfattning, några viljeyttringar beträffande hur områdena kan utnyttjas. För att öka områdenas kvalitativa värden krävs såväl en levande miljö som god tillgänglighet till och från samt inom områdena. Med en samordnad planering av transporter och bebyggelse ökar möjligheterna att uppnå detta. För att genomföra idéerna erfordras uppförande av nya byggnader och nyanläggningar eller förändringar av befintligt väg- och spårssystem och andra infrastrukturplaner vilka i flertalet fall måste föregås av upprättande av detaljplaner, arbetsplan enligt väglagen samt järnvägsplaner.

Det fortsatta planeringsarbetet, av de tre delområdena, bör utföras enligt plan- och bygglagens (PBL) regler, t ex som fördjupningar av den kommuntäckande översiktsplanen. Fördjupningarna bör då utföras på sådant sätt att de kan utgöra program inför kommande detaljplanering. Enligt Länsstyrelsens mening är det därvid

kommande detaljplanering. Enligt Länsstyrelsens mening är det därvid viktigt att också frågor beträffande miljöstörningar såsom buller, luftföroreningar/Miljö kvalitetsnormer och vibration från trafik och andra verksamheter samt risk- och säkerhetsfrågor behandlas liksom även kultur-, natur- och grönstrukturfrågor. Frågor om omlokalisering av i dag störande verksamhet kan också aktualiseras i denna typ av omvandlingsområden. I sådan fall bör även behandlas vart denna typ av verksamhet skall lokaliseras. Härvid kan krävas samverkan med andra kommuner och/eller regionplanekontoret.

Staden bör överväga vilka kompletteringar av materialet och vilken hantering av detta som i övrigt behöver göras för att detta ska kunna fungera som fördjupning av översiktsplan och som planprogram i PBL:s mening.

Försäkringskassan Stockholms läns yttrande av den 17 april 2002 kan sammanfattas enligt följande.

Synpunkter på "Vision för Söderort"

Försäkringskassan ställer sig positiv till den anda av samverkan som visionen präglas av. Vi tror att framtidens välfärd kommer att vara starkt beroende av en bra samverkan mellan myndigheter och näringsliv

Söderort - mer attraktiv att bo i

Försäkringskassan ser positivt på förslagen om nybebyggelse.

Infrastruktur som knyter samman och stärker

En utbyggnad av infrastrukturen, särskilt tvärförbindelser, gör det lättare för Försäkringskassans kunder med funktionshinder att ta sig till Försäkringskassan, vårdinrättningar och i förekommande fall arbetsplatser. ökar möjligheterna för oss att tillgodose våra kunders behov av tillgänglighet till våra mötesplatser.

Ett starkare näringsliv

En ökning av antalet arbetsplatser i Söderort betyder mycket för möjligheten till rehabilitering och därmed minskad ohälsa.

Vi ser också ett behov av utvecklade kontakter mellan näringsliv och myndigheter. En kommande förväntad arbetskraftsbrist tror vi kan öka intresset från näringslivets sida för att möjliggöra återgång i arbete för utsatta grupper. Bland sjukskrivna och förtidspensionerad finns ju i stort sett den enda "arbetskraftsreserven" i Sverige.

Försäkringskassan *saknar* i "Vision för Söderort" ett genderperspektiv, särskilt viktigt i insatser som rör integration och utbildning.

Mångfald och utveckling

Försäkringskassan har ett stort intresse av individinriktade sysselsättningsinsatser, både i ett förebyggande och ett rehabiliterande perspektiv. Försäkringskassan har behov av att samordna sina insatser för småföretagare. Det finns ett stort informationsbehov hos småföretagen. Uppsökande verksamhet hos småföretag är mycket uppskattat. Kanske kan försäkringskassan koncentrera småföretagarrådgivning och service inom Söderort i samverkan med övriga aktörer?

Det gränslösa Söderort

Försäkringskassan ser mycket positivt på en utvecklad samverkan i regionen mellan organisationer – myndigheter och näringsliv. Försäkringskassa understryker att samverkan redan i dag sker både på övergripande och individuell nivå men mycket av den nuvarande samverkan behöver förbättras. Försäkringskassan nämner några av de nuvarande samverkans- och förbättringsområdena;

Myndighetssamverkan i enlighet med proposition 1996/97:63 kring utsatta grupper:

Storstadssatsningen;

Här har samverkan inte fungerat riktigt som det skall. Storstadsdelegationen och storstadskansliet har i sitt uppföljande arbete uppmärksammat detta och förhoppningen är att kassan nu får större möjligheter att delta. Eftersom två stadsdelar som berörs av ”Vision för Söderort” ingår i storstadssatsningen (Rågsved, Skärholmen) är det angeläget att allt samverkansarbete i dessa stadsdelar integreras.

Växtkraft Mål 3;

Växtkraft mål 3, ett av målprogrammen inom Europeiska socialfonden, ska bidra till att främja tillväxt och sysselsättning. Stödet riktar sig särskilt till små och medelstora företag och arbetsplatser och ska stimulera förändringsarbete, kompetensutveckling och kompetensförsörjning. Programområdet innefattar även arbetslösa och ska främja integration och mångfald och stärka jämställdheten mellan män och kvinnor i arbetslivet. Det är alltså ytterligare en möjlighet för utveckling av individer och näringsliv som delvis kan finansieras genom fonden och diskussioner om sådana projektidéer borde föras i anslutning till övrigt samverkansarbete mellan lokala myndigheter och lokalt näringsliv.

Gemensamma mål:

För att underlätta samverkan mellan myndigheter ser kassan ett behov av myndighetsgemensamma mål och att de myndighetsspecifika målen till sin utformning inte motverkar de eventuella myndighetsgemensamma målen.

Länsarbetsnämndens remissyttrande av den 10 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Allmänna synpunkter:

Länsarbetsnämnden har med tillfredsställelse tagit del av Stadsledningskontorets ambition att för stadens södra del utarbeta en långsiktig plan för tillväxt och ett attraktivt boende. Dock saknas en reell och samlande vision, som positivt kan väcka gensvar och engagemang hos medborgarna och som binder samman olika åtgärdsdelar till en helhet och långsiktig inriktning. Den beskrivna visionen utgör snarast fokusering på ett antal utvecklingsområden, svåra att konkret relatera till innehåll och tidsplan. Många av nämnda utvecklingsområden återfinns också som utvecklingsprojekt inom ytterstads- och storstadssatsningarna, från vilka erfarenheter bör kunna hämtas. Ö h t finns skäl att hålla ihop stadens olika satsningar, varför Länsarbetsnämnden ser positivt på en så brett representerad styrgrupp som möjligt.

Specifika synpunkter:

Länsarbetsnämnden vill, vad gäller utvecklingsområden, framför allt göra Stadsledningskontoret uppmärksam på nödvändigheten av en *tydligare och mer utvecklad strategi för ökad sysselsättning och tillväxt, väl koordinerad med en utvecklad och profilerad utbildning*. Av nulägesbeskrivningen framgår, att det finns stora förväntningar på en snabb sysselsättningstillväxt de närmaste åren. Det konstateras också, att det i Söderort finns en stor outnyttjad arbetskraftsreserv att tillgå, något som både arbetsförmedlingar och socialförvaltningar är väl medvetna om. Stora ansträngningar görs redan idag för att motivera och kompetenshöja denna grupp. Dock måste aktiva insatser till mer individuellt anpassad utbildning komma till stånd snarast, liksom en pedagogiskt och nivåmässigt bättre SFI-undervisning. Företagsanpassade lärlingsutbildningar passar bra in i det sammanhanget men kräver planering redan i det kortsiktiga perspektivet. Även prövnings- och träningsplatser ute i näringslivet är önskvärda för att på sikt tillgodose såväl Söderort som övriga Stockholm med arbetskraft. Det blir m a o viktigt att parallellt med utbildnings- och sysselsättningsfrämjande åtgärder ge stöd och stimulans till såväl befintliga företag som ~~nya företag~~ *nya företag*. Mycket vore det önskvärt med en planering som tydliggör vad som är angeläget och möjligt på kort resp lång sikt. T ex förefaller det extra angeläget att det tänkta projektet för området Skärholmen-Kungens Kurva snabbt kommer igång. Här har diskussioner förts under lång tid, bl a inom ramen för storstadssatsningen, utan att frågan förts framåt. Ett konkret och snabbt initiativ till satsning här skulle också kunna utgöra ett gott föredöme för övriga utvecklingsområden.

I alla ovan nämnda sakfrågor är Länsarbetsnämnden även fortsättningsvis gärna samtals- och samverkanspartner.

AB Storstockholms Lokaltrafiks yttrande av den 30 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

I visionen ingår förslag som gäller kollektivtrafiken. Det handlar bl a om att öka tydligheten i det kollektiva trafiknätet genom en tydlig marknadsföring av stombusslinjer och förstärkning av den spårbundna trafiken. Detta överensstämmer i stora drag med SLs tankar om hur kollektivtrafiken i Söderort bör utvecklas på sikt. I de relationer med störst resefterfrågan bör dagens busslinjer bli stomlinjer och reservat för kollektivtrafik tillskapas på sträckor där framkomligheten behöver tryggas. Är resefterfrågan tillräckligt stor kan det bli aktuellt att anlägga tvärspårvägar i stället för stombusslinjer. Som exempel kan nämnas att stombusslinjen 172 i sträckningen Skarpnäck - Högdalen - Rågsved - Flemingsberg - Fittja inrättas i höst. Dessutom planeras dagens busslinje 173, som går i tvärled mellan Skarpnäck, Fruängen och Skärholmen/ Kungens Kurva bli omvandlad till stombusslinje till hösten 2003.

Vissa av förslagen som gäller kollektivtrafiken har SL invändningar mot.

Det gäller dels föreslagen tvärspårvägskoppling mellan Älvsjö och Liljeholmen, dels förslaget om en ny pendeltågsstation vid Fagersjö. Tvärspårvägskopplingen har små utsikter att bli ekonomiskt försvarbar eftersom den kommer att gå parallellt med pendeltågssträckan Älvsjö - Årstaberg. En ny pendeltågsstation vid Fagersjö har utretts många gånger tidigare och befunnits olämplig. Endast en mycket kraftig exploatering vid Fagersjö skulle kunna motivera en ny station i detta läge. Däremot skulle den föreslagna nya bebyggelsen norr och väster om Fagersjö kunna få en mycket attraktiv kollektivtrafikförsörjning om den planerades kring ett kollektivtrafikstråk. Stråket skulle inledningsvis kunna trafikeras av en stombusslinje och på sikt av en tvärspårväg.

Slutligen skulle SL vilja framföra synpunkter som gäller sambanden mellan handelns struktur och förutsättningarna för en bra kollektivtrafik. Satsningar på servicen i lokala centrum stärker samtidigt kollektivtrafiken som oftast har en spårstation och matande busstrafik lokaliserad till centrumet. **Om enstaka stormarknadsetablering och s k outlet kommer att provas i Söderort förordar SL att den lokaliseras till ett bra kollektivtrafikläge.**

Banverkets yttrande av den 30 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Visionens ansats att ta ett samlat grepp om markanvändnings- och infrastrukturplanering är positiv. Med en planering av transporter och bebyggelse i samverkan, ökar möjligheterna att uppnå höga kvalitativa värden vad gäller en god miljö och tillgänglighet. Banverket anser att ny bebyggelse - arbetsplats- och bostadsområden - främst bör lokaliseras till områden där det är möjligt att erbjuda en god kollektivtrafikförsörjning.

Stor-Stockholms stora utbud av attraktiva arbetsplatser i kombination med höga boendekostnader bidrar till en geografisk expansion och en utveckling av en gemensam bostads- och arbetsmarknad för regionen. Detta medför att

sam bostads- och arbetsmarknad för regionen. Detta medför att pendlingsresorna både till och från Stockholm kommer att öka och nya pendlingsmönster kommer att uppstå. Om arbetspendlarna ska kunna färdas längre sträckor utan att öka den dagliga restiden är det av avgörande betydelse att transportsystemet fungerar som en väl sammanlänkad enhet där de olika transportslagen ges möjlighet att komplettera varandra.

Det radiella spårssystemet kommer även i framtiden att utgöra stommen i kollektivtrafiknätet. En utbyggnad av tvärgående förbindelser i Stockholm är dock en viktig del i vidareutvecklingen av kollektivtrafiksystemet, för att erbjuda resenärerna ett kollektivt alternativ för hela sin resa. Vilket kollektivt transportslag som trafikerar dessa relationer är underordnat möjligheten att tillgodose behovet av genvägar i kollektivtrafiksystemet. Vi delar stadens uppfattning att stombusslinjer kan vara ett bra sätt att bygga upp ett resandeunderlag i avvaktan på eventuella investeringar i spårstrafik. Strategiskt placerade regionala knutpunkter är viktiga för såväl person- som godstrafiken. Detta för att möjliggöra effektiva byten och omlastningar mellan nationella, regionala och lokala trafiknät. På persontrafiksidan har stationen i Flemingsberg en funktion som regional knutpunkt och på godssidan utgör kombiterminalen i Älvsjö en sådan viktig strategisk punkt.

Serviceutbud i form av bl a dagligvaror är ett betydelsefullt inslag i attraktionskraften hos en väl fungerande bytespunkt. Den pågående utvecklingen mot ett växande antal externa centra har ofta negativa konsekvenser för affärsetableringar t ex i anslutning till bytespunkter.

Utrymmesbehov

Det är nödvändigt att man vid beslut om markanvändning i järnvägssystemets närhet tar hänsyn till dess utrymmesbehov. Ett ömsesidigt hänsynstagande är nödvändigt för att järnvägen och omgivningen ska kunna fungera i ett samspel på ett bra sätt.

Trafikökning och hastighetshöjning kombinerat med en snabbt framväxande fokusering på miljöfrågor har gjort att den störning som sker med exempelvis buller runt kommunikationsanläggningar inte längre accepteras på samma sätt som tidigare.

Banverket brukar i allmänhet avråda från nya byggnader inom ett observationsområde på ca 30 meter. Dels för att möjliggöra en viss framtida järnvägsexpansion, dels för begränsa järnvägens negativa miljöpåverkan i form av buller, vibrationer och elektromagnetiska fält. De lokala förhållandena kan naturligtvis variera mycket och det är inte det egentliga avståndet som är det väsentliga utan att de som vistas i byggnaderna kan erbjudas en acceptabel och icke hälsofarlig inomhusmiljö.

Godstrafik

Järnvägen måste möta de ökade krav som ställs på behovsanpassade godstransportlösningar med funktionella transportkedjor. Det är viktigt med ett helhetsperspektiv vid planeringen av nya anläggningar, omlastningspunkter och terminaler.

Det är betydelsefullt att transportintensiv verksamhet etableras till områden som har eller har goda möjligheter till godspårsanslutning. Det skapar värdefulla förutsättningar att öka järnvägens andel av det totala godstransportarbetet. Järnvägen skulle kunna nyttjas betydligt mer för de stora varutransportflödena till den befolkningstäta och tjänsteproducerande Stockholmsregionen. Möjlighet att anordna nya och bevara befintliga industrispår är därför en angelägenhet som bör beaktas.

Södertörns Högskolas yttrande av den 25 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Allmänt

Södertörns högskola har sitt huvudcampus i Flemingsberg i Huddinge kommun och filialer i Haninge och Södertälje. Därmed är högskolan inte direkt berörd av fysiska åtgärder som planeras inom utredningsområdet. Det finns emellertid många frågor i förslaget som har en större geografisk räckvidd och som påverkar eller påverkas av högskolan. Våra synpunkter avser sådana frågor och följer visionens uppdelning på tematiska områden.

Söderort – mer attraktivt att bo i

En mycket viktig hämsko för många blivande studenter är den stora bristen på egna bostäder. I det omvända perspektivet kan tillgång på studentbostäder bli ett värdefullt konkurrensmedel i Södertörns högskolas strävan att rekrytera studenter och därmed spela en viktig roll för högskolans utveckling.

För att uppnå en rimlig andel studentlägenheter i Söderort krävs ca 1 500 nya de allra närmaste åren. Högskolan vill därför med kraft stödja förslaget om studentbostäder i Älvsjö.

Infrastruktur som knyter samman och stärker

Tvärförbindelserna till högskolan utgörs av busslinjer, vilket innebär en lägre kommunikationsstandard. Sydvästra Stockholm liksom Fittja, Hallunda och Norsborg i Botkyrka kommun är viktiga upptagningsområden för Södertörns högskola. Vi tillstyrker därför förslaget till tvärspårväg från Älvsjö via Fruängen, Skärholmen/Kungens Kurva och Fittja till Flemingsberg.

Högskolan ser däremot med oro på förslaget att låta regionaltågen stanna i Älvsjö. I den mån detta innebär att regional- eller fjärrtåg inte längre kan stanna i Flemingsberg innebär detta en kraftig försämring av högskolans kommunikationsläge. Vi måste därför motsätta oss alla förslag som negativt påverkar regional- och fjärrtågstrafiken till och från Flemingsberg.

Utveckla och profilera utbildning – kompetens i Söderort

En viktig utgångspunkt för såväl visionen som högskolan är den relativt låga utbildningsnivån i Söderort och på Södertörn. Bl a därför har Södertörns högskola inlett ett nära samarbete med gymnasieskolan. Detta har lett till ett framgångsrikt arbete med att rekrytera studenter från studieovana miljöer.

Vision för Söderort nämner under denna punkt bl a planer på

- ? forskarinriktade gymnasieutbildningar i samarbete med Södertörns högskola
- ? möjlighet för elever i gymnasieskolan att läsa högskolekurser
- ? forskarstuderande från högskolan som positiva förebilder på grundskolan.

Dessa projekt har initierats av högskolan, som avser att utveckla dem. Det föreligger således en god överensstämmelse mellan högskolans handlingsprogram och Söderortsprojektets intentioner.

Avslutningsvis kan nämnas att Södertörns högskola som ett led i samverkan med det omgivande samhället är involverad i t ex regeringens storstadssatsning och Regionala tillväxtavtalet (RTA/tillväxt öst). Högskolan samarbetar också i olika sammanhang med andra högskolor i regionen.

Stockholms Universitets yttrande av den 14 mars 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Stockholms universitet har tagit del av remissen. Universitetet ser positivt på en utveckling av utbildningsverksamheten i Söderort. I dagsläget samarbetar universitetet med en gymnasieskola i området, Kärrtorps gymnasium. Syftet med samarbetet är att öka gymnasieelevernas intresse av att studera på universitetet. Stockholms universitet önskar samarbeta med fler gymnasieskolor i området.

Universitetet ser även positivt på en förbättring av kollektivtrafiken i området som underlättar för ungdomar från Söderort att resa till Stockholms universitet.

I övrigt har Stockholms universitet ingen erinran på remissen.

Stockholms Handelskammares yttrande av den 26 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Stockholms Handelskammare anser att "Vision för Söderort" är ett genomarbetat och bra dokument som kan ligga till grund för arbetet att åstadkomma en positiv förändring av Söderort. Några viktiga kompletteringar måste dock göras.

I gällande översiktsplan för Stockholm pekas de äldre industriområdena ut som omvandlingsområden. Dessa industriområden fyller en mycket viktig funktion för Stockholms näringsliv. Det gäller inte minst för den innovativa och kunskapsintensiva industrin som är unik för Stockholm, inte bara i Sverige utan också vid internationella jämförelser. Det är därför viktigt att översiktsplanen ändras på denna punkt. Söderortsvisionen konstaterar också att all tillväxt i Söderort under senare år skett i företagsområdena, vilket stämmer väl med Handelskammarens bild av den kreativa

tagsområdena, vilket stämmer väl med Handelskammarens bild av den kreativa miljö som frodas i dessa områden. Särskilt angeläget är att inte se industrimarken som potentiell bostadsmark utan sträva mot att utveckla den som företagsområden. Låga lokalkostnader är av stor betydelse, framför allt för nystartade företag. De äldre industriområdena spelar en viktig roll för tillgången på billiga och lättillgängliga lokaler för nystartade och snabbväxande företag.

I mark- och tomträtsfrågor bedriver staden en politik som i första hand går ut på att skruva upp markvärdena och få så stor avkastning som möjligt på stadens eget markinnehav. Handelskammaren anser inte att detta alltid sköts på ett sätt som stämmer överens med god affärsetik, i synnerhet mot bakgrund av det övertag staden har i och med sin omfattande myndighetsutövning. En mer näringslivsvänlig inställning från stadens sida måste ta sig mer konkreta uttryck även i mark- och planfrågor.

Men det behövs också mark för bostadsbyggande i Söderort. Det är särskilt viktigt att åstadkomma attraktiva bostadsområden som kan bryta den ensidiga lägenhetssammansättningen. Handelskammaren anser att Årstafältet bör bebyggas med bostäder. Med tvärbanan och den nya pendeltågsstationen i Årstaberg blir kollektivtrafikläget utomordentligt gott. Det blåsiga och tråkiga fältet kan endast med svårighet omvandlas till ett attraktivt grönområde. Däremot kan det bli ett mycket trevligt och bra bostadsområde, i synnerhet när en stor del av den störande trafiken försvinner ner i Söra länkens tunnlar. Ett så stort område som bebyggs på ett småskaligt och attraktivt sätt kan påverka hela Söderort i positiv riktning.

En av de viktigaste åtgärderna för att öka Söderorts attraktivitet är att förbättra den fysiska miljön. Söderort domineras av bebyggelse som uppfattas som ensidig och tråkig. Stor övervikt för små lägenheter bidrar till att många stadsdelar domineras av små hushåll. För att öka andelen barnfamiljer bör småhusbebyggelse prövas i lämpliga lägen. Det är också viktigt att omvandla hyresrätter till bostadsrätter för att öka omsorgen om den egna närmiljön hos invånarna.

Många av de äldre egnahemsområdena i Söderort har stränga restriktioner som hindrar utbyggnad. Det medför ett dåligt markutnyttjande och begränsar attraktiviteten i dessa områden. Tallkrogen är ett stort sådant, mycket välbeläget, område. Handelskammaren anser att stadsbyggnadsnämnden borde tillåta tillbyggnader och kompletteringsbebyggelse i större utsträckning än vad som sker i dag i dessa områden.

Trafik och parkering är utomordentligt viktiga frågor för näringslivet. Många delar av Söderort har underdimensionerat gatunät, dålig framkomlighet och stor brist på parkeringsplatser. Staden har också aktivt medverkat till att försämra förhållandena genom avstängning av gator som har stor betydelse för tillgängligheten, bland annat Hägerstensvägen. Där har också många korttidsparkeringsplatser av stor betydelse för företagen försvunnit i och med ombyggnaden.

En livskraftig detaljhandel är utomordentligt viktigt för stadsmiljön. Detaljhandeln i många delar av Söderort har stora problem, inte minst i mindre stadsdelscentra. Staden bör arbeta aktivt för att förbättra förutsättningarna för handeln i dessa områden. Det fordras framför allt tillgång till korttidsparkeringsplatser, god tillgänglighet med bil och ändamålsenliga lokaler. Ett vanligt problem i äldre förortscentra är också att

lokalerna är för små för handelns behov. Det gäller i synnerhet livsmedel. Även i detta avseende har stadens agerande stor betydelse.

Utvecklingen i Söderort hämmas av den begränsade trafikkapaciteten över Saltsjö-Mälarsnittet. Det försvårar kommunikationen med Arlanda, KTH, Karolinska Institutet, Stockholms universitet, Kista och många andra viktiga tillväxtnoder på den norra sidan. Därför är det utomordentligt viktigt för Söderorts framtida utveckling att Pendeltågstunneln, Förbifart Stockholm och Österleden kommer till stånd så fort som möjligt. De två senare objekten finns inte med i regeringens förslag till transportinfrastrukturplanering för 2004-2015. Det är utomordentligt viktigt att såväl Stockholms stad som Handelskammaren gör allt för att ändra på detta.

Det är bra om regionaltågen från Mälardalen kan stanna i Älvsjö, men en utveckling av Älvsjö station får inte innebära ett hot mot Flemingsbergs förutsättningar att fungera som fjärrtågsstation.

När det gäller integration och utbildning anser Handelskammaren att det är allvarligt att Söderortsvisionen helt missat samverkan mellan skola och näringsliv som ett viktigt medel att åstadkomma såväl bättre integration, bättre studiemotivation, bättre insikt hos ungdomar om vad yrkeslivet innebär och kräver, bättre förmåga för skolan att anpassa undervisningen till framtida krav och bättre förmåga hos företagen att anpassa produktion och arbetsförhållanden till nya generationer. Detta utmärkta redskap får inte inskränkas till enbart lärlingsutbildning. Då har man inte förstått kraften i ett välutvecklat samarbete i olika former mellan skolan och företagen.

Södertörns Utvecklingscentrum arbetar för att utveckla näringslivet på hela Södertörn och för att förbättra samverkan mellan näringslivet och Södertörns högskola. Det är viktigt för utvecklingen i Söderort att Stockholms stad stöder denna verksamhet, trots att den är belägen i en annan kommun.

Handelskammaren vill betona vikten av att det fortsatta arbetet med Söderortsvisionen sker i ett nära samarbete med näringslivet. Ett livskraftigt näringsliv är förutsättningen för arbete och välbefinnande.

Svensk Handel Region Stockholms yttrande av den 10 mars 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Representanter från Stadsplanekommittén* har varit samtalspartner inför rubricerat förslag och vi kan se att våra synpunkter uppmärksammas, vilket gläder oss.

Sammanfattning

Vi instämmer i de flesta delarna i förslaget. Vi har dock en del synpunkter.

Infrastruktur

I avsnittet om infrastruktur saknas parkeringsstrategi. Nyttiga kundparkeringar och välallokerad infattsparkering är avgörande förutsättningar för lönsam handel. Lönsam handel är i sin tur en förutsättning för trivsamma och väl fungerande stadsdelscentra och stadsdelar, visat bl.a. av aktuell forskning.

Utvecklad service och handel

Handelns olika branscher är mycket intresserade av att hjälpa till att bedöma vilka butikskoncept som kan bli lönsamma i olika lägen eller centra. Här finns stor kunskap, som sällan tar fel i de egna kalkylerna. **Handelns representanter är viktiga samtalspartners för ett framgångsrikt genomförande av Vision för Söderort.** Det finns också oberoende konsulter/forskare med motsvarande kunskap.

Det gränslösa Söderort

En av de grundläggande frågorna är om kommunerna kommer att samarbeta. Annars blir det i alla fall ingen ny stadskärna i sydväst.

Geografiska områden:

Småcentra ex. Bandhagen, Bredäng, Sättra

Satsa på Sättra som pilotprojekt. I små stadsdelscentra är det viktigt att en genomtänkt satsning görs snarast. Stadsdelarna behöver sina centra. Här krävs olika investeringar. Det gäller att komplettera centrens butiksmix, öka tillgängligheten, förbättra miljön och tryggheten under ett totalansvar. Alla centra har sina behov av upprustning och det gäller att "göra läxan". T ex Hökarängens centrum behöver 30 nya nyttiga kundparkeringsplatser medan behovet av trygghet i Rågsveds centrum är lika akut. Vi tror att ansvariga för centrumutvecklingen i småcentra bör ha nära kontakt bland annat med dagligvaruhandelns företag och organisationer från start. Livsmedelshandeln är hjärtat i stadsdelscentrets butiksmix.

Kungens Kurva

Satsa också på Kungens Kurva - Skärholmens Centrum, där ofantliga värden redan investerats. Det är bråttom. Huruvida Vision för Söderort kan genomföras framgångsrikt eller ej, tror vi hänger på den trovärdighet man får genom att lösa problematiken i detta område. Kungens Kurva - Skärholmen är också ett lämpligt pilotfall eftersom en provkarta på svårigheter finns här: mellankommunalt arbete krävs, motorväg går mitt i byn, brist på samordning såväl mellan fastighetsägare som inom handeln etc.

Genomförande och organisation

Vi tror att det är av största betydelse hur de nya samarbetsformerna kan creeras. Samt att det är de mest erfarna aktörerna inom respektive intressent- och kunskapsgrupp som deltar i genomförandet av Vision för Söderort.

Söderort - mer attraktivt att bo i

Vi instämmer i förslagets tankegångar

Några ytterligare synpunkter

Infrastruktur som knyter samman och stärker

Parkering är en viktig del av infrastrukturen. Rätt dimensionerad och tillgänglig kundparkering är enligt både forskning och erfarenhet en av de viktigaste förutsättningarna för lönsamhet inom handeln.

En annan viktig fråga gäller infartsparkering. Inom Söderort är det redan idag brist på infartsparkering och situationen försämrats. På grund av exploatering för nya bostäder planeras mark för infartsparkeringarna i Farsta Strand, Älvsjö, stora delar av Stockholm Syd och Fruängen, att tas i anspråk för bostadsbyggande.

I RUFs förutspås en kraftig ökning av biltrafiken. Under den kommande 30-årsperioden förväntas en ökning med 1-3 procent per år, totalt en ökning på ca 70 procent. Detta borde beaktas tydligare i visionen.

Ett starkare näringsliv

Vi instämmer i förslaget.

Utvecklad service och handel - för ett attraktivare Söderort

Det är oerhört betydelsefullt att ha med handelns representanter i den här frågan, särskilt livsmedelsbranschen. Det är enkelt att föra en dialog med livsmedelsbranschen eftersom en är väl organiserad i ett litet antal representativa branschorganisationer. Livsmedels handeln är avgörande för livet i små stadsdelscentra. Det finns också nya koncept inom livsmedelshandeln som med fördel kan provas på flera av Söderorts små centra.

Utveckla och profilera utbildning - kompetens i Söderort

Förslagen är bra. Listan kan förlängas och förbättras genom ytterligare samtal med näringsliv och skola.

Mångfald och utveckling samt Gröna Söderort

Låter bra.

Det gränslösa Söderort

Huvudfrågan, som vi gärna ser ett svar på, är om det **finns en samverkan idag mellan berörda kommuner vad gäller Vision för Söderort?** Utan samverkan (i detta fall mellan Stockholm och Huddinge) kan t.ex. inte den viktiga frågan om Kungens Kurva och Skärholmens Centrum lösas.

Geografiska områden

Älvsjö-Vantör-Farsta

Har sina "ankare" att arbeta vidare på. Älvsjö har mässan och området däromkring. Farsta Centrum har en bra position, efter ombyggnaden har Farstas kommersiella styrka ökat avsevärt och idag tar man marknadsandelar bl.a. från Skärholmens Centrum.

Skärholmen - Kungens Kurva

I vision för Söderort anges ett antal åtgärder som skulle leda till att Skärholmen och Kungens Kurva kan utvecklas till en stadskärna i Sydväst. Där instämmer vi i det som sägs.

Vi anser det då nödvändigt att staden i handling stöder de oerhört stora investeringarna som näringslivet redan gjort i Kungens Kurva – Skärholmens Centrum. Flera av Stadsplanekommitténs ledamöter är direkt involverade i området genom affärsintressen och utredning. Svensk Handel Region Stockholm, handelsintresseorganisation, för också en dialog med några av de mycket bekymrade handelsföretagen i Kungens Kurva-området. Alarmerande tecken är alltid då ett företag försvinner från ett område. Eller att de lämnar ifrån sig del av ytor pga. bristande lönsamhet. Eller att intressenter avstår från att gå in i området. Detta och mycket annat är en verklighet i Kungens Kurva idag.

Kungens Kurvas affärsidé är volymhandel och starka varumärken. IKEA är ankaret. Även andra starka aktörer finns. Problemet är att det inte finns ett samlat grepp som dels marknadsför den enorma handelskraft som finns i volymhandeln, dels har säkrat tillgängligheten.

Vi tror att samtliga förslag om hur samarbetet för att genomföra "Vision för Söderort" är bra. Men klockan är fem i tolv då det gäller att samla alla intressenter runt bordet för att sätta kraft bakom orden.

Genomförande av Vision för Söderort

Vi citerar sidan 8: Detta innebär i sin tur att nya former för samverkan över administrativa och geografiska gränser måste utvecklas. Det är först då näringsliv och offentliga intressenter samordnat verkar för att genomföra visionen om Söderorts fulla utvecklingspotential kan utnyttjas."

Vi ser därmed förväntansfullt fram mot, som alltid då vi från näringslivet får frågan, en inbjudan till fortsatt samarbete!

Organisation för genomförande av Vision för Söderort

Projektgrupper för två av de geografiska utvecklingsområdena. Här vill vi anföra att grupperna såväl för små centra som Kungens Kurva-Skärholmen behöver omfatta handelns mest erfarna aktörer och konsulter/forskare med motsvarande kompetens. Och representanter för de båda kommunerna Huddinge och Stockholm. Samt de bästa inom trafikfrågor, såväl från staden som de ledande konsultföretagen/högskolorna med trafik och trafikens ekonomiska och miljömässiga kopplingar som specialistkompetens.

Det är en stor uppgift att lösa "human-logistiken" i det som vi hoppas blir **den nya stadskärnan i sydväst**.

Stockholms Livsmedelshandlarförenings (SLHF) yttrande av den 15 mars 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Vår vision för Söderort. En utveckling av såväl stora som små centrum är av stor betydelse för söderorts attraktivitet. Vi är dock rädda för att allt för stora resurser kommer att läggas på centra som Farsta, Skärholmen/Kungens Kurva, och mindre centra som Sätra, Bandhage e t c glöms bort.

Det är i dessa typer av centra behovet är störst och det är där man relativt enkelt och snabbt kan uppnå resultat. En ny stormarknadsetablering i söderort vore förödande för närservicen. Det allra viktigaste för handeln, speciellt livsmedelshandeln som vi företräder, är att **förutom förtätning**, se till att det blir/är:

- **Bra biltillgänglighet** = gott om kundparkering, hänvisningsskyltar
- **Hålla rent och snyggt** = daglig tillsyn
- **Få kunder/näringsidkare att känna trygghet** = bra belysning, väktare/närpolis
- **Snabbt fylla tomma lokaler** = att under en period sänka hyran (bättre än ingen hyra alls)
- **Miljön** = bänkar, bord, blommor och buskar. Snabbt åtgärda klotter
- **Locka dit branscher** = saknas eller ligger fel i området. Apoteket i centrum även om vårdcentralen ligger på annan plats. Post i butik, bankomat, apotek/system?utlämning.
- **Styra kundströmmen** från t-bana/buss genom centrum till bostäder

Vi tror/vet att det är bråttom att genomföra detta.

Vi önskar att respektive stadsdelsnämnd utser en projekt ansvarig som sammankallar fastighetsägare och näringsidkare och tillsammans med dem punktar upp vad respektive part kan och skall göra. Samt har en tidsplan för detta.

Vi bifogar vad en del av våra medlemmar har tyckt om "sitt" område. *(ej tryckt här)*.

HSB Stockholm har besvarat remissen dels genom HSB Bostad AB, dels genom distriktstyrelsen för Farsta-Skarpnäcks HSB-distrikt, som omfattar ett tjugotal bostadsrättsföreningar.

HSB Bostad AB:s yttrande av den 30 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

HSB Bostad ser positivt på Stockholms stads vision för Söderort. Ur vårt perspektiv, som aktör på bostadsmarknaden, vill vi dock lyfta fram några faktorer som skulle underlätta att bygga några av de 18.000 bostäderna under de närmaste 10 åren.

Vid lokalisering av bostäder är det flera faktorer som är väsentliga. I alla lägen bör inte alla faktorer uppfyllas men det är viktigt att en eller flera faktorer är uppfyllda:

- kommunikationer
- service
- attraktionsvärde
- bra barnomsorg och skolor
- grönområden

Vi vill här särskilt lyfta fram följande tre faktorer.

Vi samtycker i att spårväg är en viktig faktor vid lokalisering av bostäder. Att bygga ut och utveckla nya spårvägar inom söderort innebär att attraktionsvärdet för många områden öka betydligt vilket innebär att nya delar blir möjliga att bebygga. Ett område som skulle få en betydligt ökad tillgänglighet är Fagersjö genom en relativt enkel åtgärd d v s öppna en pendeltågsstation vid det befintliga pendeltågsspåret.

För att om möjligt kunna höga statusen på vissa lägen är det viktigt att man släpper fram exploateringar som har ett plusvärde det kan vara sjöutsikt eller annan vacker utsikt, i direkt anslutning till befintligt infrastruktur. Exempelvis finns det många ställen i Skärholmen och Sättra gator som endas har bebyggelse på en sida.

Barnfamiljer ser naturligtvis på hur barnomsorg och skolor fungerar i ett område då de söker bostad. Det är av stort värde för ett områdes status att det görs satsningar på denna grundläggande service i ett område.

Vi skulle gärna medverka i projektgrupper där byggherrar i samverkan med andra byggherrar och kommunala instanser tar helhetsgrepp på en stadsdel för att genom flera åtgärder inom olika ansvarsområden utveckla en stadsdel eller bostadsområden.

Distriktstyrelsen för Farsta-Skarpnäcks HSB-distrikt yttrande av den 24 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Vi är glada över att den förvaltningsövergripande arbetsgrupp, som utarbetat rapporten, funnit en rad utvecklingsmöjligheter i stadsdelsområdena söder om Södermalm, i synnerhet de områden som gäller vårt distrikt.

Men vad innebär uttalandena om Magelungsvägen?

Men vi är oklara på vad förslaget till den yttre förbindelsen mellan Nynäsvägen och E4 egentligen innebär för Magelungsvägen. Uttalanden om den förekommer bl.a. i den mittere spalten på sid. 5, *Mål och förslag*, förbättra tvärförbindelserna mellan Nynäsvägen och E4:an - första spalten på sid. 27, bl.a. en analys av Magelungsvägens regionala betydelse, samma spalt på sid. 35 och texten i övrigt på samma sida samt första spalten på nästa sida.

Sträckan till pendeltågsstationen Farsta Strand bör förbättras redan nu

Trafiken på Magelungsvägen, särskilt den tunga trafiken, har ökat under senare år. Det medför olägenheter för många boende på sträckan från rondellen där Farstavägen träffar Magelungsvägen till pendeltågsstationen Farsta Strand.

Den ökande trafiken känns särskilt besvärlig eftersom vägen är smal här och husen med bostäder ligger mycket nära vägbanan. Inbromsningar och starter och därmed följande avgaser och oljud borde redan nu leda till att denna sträcka förbättras.

Tunnel eller annan radikal lösning krävs om rapportens förslag ska genomföras

Det som sagts i rapporten om utvecklingen av trafiken på Magelungsvägen låter oroande om inte den tidigare nämnda sträckan förbättras.

Utredningsgruppen har tydligen utgått från att trafiken från E 4 till Nynäsvägen över Älvsjövägen kommer att bli så omfattande att den ska ledas den vägen via en tunnel. Det är säkert välbetänkt med hänsyn till de boende utmed vägen.

Förhållandena utmed den vägsträcka vi tagit upp i denna skrivelse är sådana att en tunnel eller någon annan radikal lösning bör planeras med hänsyn till olägenheter som de boende redan har och den utveckling som utredningsgruppen utgått från. Den utvecklingen verkar enligt vår mening realistisk.

Grönstrukturen måste bevakas och förstärkas

Satsningen på kollektivtrafik är viktig men grönstrukturen måste också bevakas och förstärkas. Fagersjöskogen, Rågsveds friområde och Farstanäset är högt klassade som grönområden och utgör länkar i Hanvedenkilen. Här måste särskilda åtgärder till för att vi ska få behålla kvalitet och tillgänglighet till naturområdena.

Förslag

Vi tillstyrker att förslagen i rapporten utreds vidare på det sätt som angetts i rapporten men att de synpunkter vi här har fört fram tas med i det fortsatta planeringsarbetet.

AP Fastigheters yttrande av den 30 april 2002 är sammanfattningsvis av följande lydelse.

Sammanfattning

Söderort har en enastående utvecklings- och tillväxtpotential som kan komma hela regionen till del. Söderorts läge med goda kommunikationer gör stadsdelarna här attraktiva för både näringsliv och boende.

I detta perspektiv är det av stor vikt att bostads- och trafikproblem inte hämmar utvecklingen av Stockholm och därmed även Söderort.

Att skapa balans på tillgång och efterfrågan på bostäder är en av de viktigaste kommunala uppgifterna i Stockholmsregionen i dag. Det är därför av stor vikt att staden är positiv till exp loateringsförslag samt har en god planberedskap för att snabbt kunna medverka till att realisera nya bostadsprojekt.

AP Fastigheter ser positivt på den framsynthet och utvecklingsvilja som genoms yrar "Vision för Söderort".

AP Fastigheter efterlyser emellertid en ännu offensivare inställning med tydligare handlingsplaner beträffande lösning på dagens trafikproblem samt nytänkande beträffande kollektivtrafikens utveckling.

Stockholms stad ska alltså fortsätta med sitt offensiva agerande men måste, enligt AP Fastigheter, agera kraftfullare än hitintills för att komma tillrätta med de bostads- och trafikproblem som hotar hela regionens tillväxt.

Allmänt

AP Fastigheter har med stort intresse tagit del av Stockholms stads "Vision för Söderort. Som en av landets större fastighetsförvaltare och med ett stort fastighetsbestånd i Stockholm ör det angeläget för oss att lämna synpunkter på förslaget. "Vision för Söderort" är tydlig och väl genomarbetad, AP Fastigheter bedömer dock att förslaget inom vissa områden bör förtydligas, bli mera konkret och offensivt för att uppnå de mål och visioner som diskuteras i förslaget.

De områden som vi i första hand studerat och kommenterat i detta remissyttrande är:

Näringsliv, integration och utbildning, bebyggelse, trafikfrågor, Kultur och fritid, miljö, samt samverkan över kommungränserna.

Näringsliv

AP Fastigheter ser positivt på stadens ambition att öka antalet arbetsplatser i Söderort.

Integration och utbildning

AP Fastigheter ser positivt på stadens ambition att höja utbildningsnivån och öka integrationen i Söderort

Bebyggelse

Inriktning på bostadsbyggandet – upplåtelseformer och lokalisering

För att möta en stor efterfrågan på varierande typer av bostäder krävs en fungerande bostadsmarknad. Det innebär bl a att det krävs en god balans mellan olika upplåtelseformer och ett betydligt bättre utbud av bostäder till rimliga kostnader än vad som är fallet idag.

Det bör också finnas en bättre fungerande bostadsmarknad även för tillfälligt boende i Stockholm. Detta gäller bl a studenter, forskare och kvalificerad arbetskraft till näringslivet.

AP Fastigheter ser positivt på stadens ambition att öka utbudet av bostäder och menar att bostadssituationen är en av de viktigaste planeringsfrågorna för staden att engagera sig i under de närmaste åren.

Kommersiella fastigheter för kontor, handel och service

Samlokalisering av bostäder med kontor, service, handel m.m. gynnar en levande stadsbygd.

Kommersiella fastigheter kan av flera skäl lokaliseras kring de större gatorna och vägarna. Arbetsresorna kan därmed minska i centrala delar av staden och koncentreras till väl fungerande gator och leder. Bebyggelse kan också bidra till att miljöstörningarna i kringliggande bostadsområden minskar i och med att de ger viss skärmverkan mot trafikstörande gator. Vid lokalisering av kontorsbebyggelse bör tillgången på bra och trygga omgivningar samt bra kommunikationer beaktas. Kontorsbyggnader bör därför inte lokaliseras till industri- och handelsområden med otillräckliga kollektivtrafikresurser,

AP Fastigheter menar att kommersiella fastigheter kan samlokaliseras med bostadsbebyggelse och att det i vissa fall kan utgöra en förutsättning för att bostäder av ekonomiska men också av kommunikations- och miljöskäl kan genomföras. Transporter mellan bostad och arbetsplats minskar även när bostäder och arbetsplatser samlokaliseras.

Utformning och arkitektur

AP Fastigheter anser att förtätning, högre exploateringsgrad (6-8 våningar i stadsdelskärnorna) och tydligare krav på god utformning och arkitektur kan gynna Söderorts utveckling. AP Fastigheter efterlyser riktlinjer för utformning och lokalisering av verksamheter kring stadens infarter.

Trafik

Tillgängligheten är god för de flesta delarna av Söderort i nuläget. De största bristerna ligger i kvaliteten hos tvärkommunikationerna samt i de områden som ligger längst söderut och inte har snabbare kollektivtrafik som t ex pendeltåg.

Trots byggandet av Södra Länken samt ombyggnaden av Nyboda trafikplats på E4/E20 kommer tillgängligheten under högtrafiktid år 2015 inte att bli bättre utan snarare något sämre, såväl för boende i Söderort till länets arbetsplatser som från boende i länet till Söderorts arbetsplatser.

AP Fastigheter anser att möjligheterna att åtgärda de långa restiderna för de yttersta stadsdelarna behöver studeras. Tydligheten i trafikstrukturen behöver förbättras.

De gatu- och vägprojekt som AP Fastigheter anser vara speciellt angelägna är:

- ✍ Förstärka den spårbundna trafiken, särskilt i tvärled
- ✍ I avvaktan på nu spårbunden trafik måste nya stombusslinjer enligt förslagen i RUFs tillskapas.
- ✍ Förbättra vägförbindelserna, särskilt i tvärled, mellan Nynäsvägen och E4:an.
- ✍ Medverka aktivt vid planeringen av Förbifart Stockholm.
- ✍ Regionaltågen ska stanna i Älvsjö så att direktförbindelse till Arlanda erhålls.
- ✍ Öka tydligheten i det kollektiva trafiknätet.
- ✍ Lagg om Skärholmsvägen för att skapa förutsättningar för såväl nya bostäder som verksamheter.

AP Fastigheter menar att trafiksituationen är en av de viktigaste planeringsfrågorna för staden att engagera sig i under de närmaste åren.

Kollektivtrafik

Kommunikationerna måste förändras och förnyas och tvärförbindelserna måste utvecklas. Spårbundna alternativ som ringleder som inte innebär barriäreffekter för oskyddade trafikanter bör utredas vidare. De oskyddade trafikanternas behov av passager bör tillgodoses, likaså deras möjligheter att korsa spårområdena.

AP Fastigheter anser att kollektivtrafiken bör studeras framsynt, mer offensivt och förutsättningslöst och utan låsningar till nuvarande system.

Biltrafik

AP Fastigheter anser att god tillgänglighet med bil är nödvändigt. Målet måste vara levande och attraktiva stadsdelar där samtliga trafikslag med god säkerhet och framkomlighet kan rymmas.

Cyklar

AP Fastigheter anser att säkra och sammanhängande cykelstråk bör studeras, såväl in till City som mellan stadsdelarna i Söderort och de rekreativsområden och naturreservat som finns i eller i anslutning till Söderort.

Kultur och fritid

Söderort har många fina naturområden som erbjuder rekreation. I visionen föreslås bebyggelse av bostäder och arbetsplatser inom de geografiska områden Älvsjö-Farsta och Skärholmen/Kungen Kurva. Det är viktigt att samtidigt inom dessa stadsdelar förstärka och utveckla rekreationsområdena.

De gröna stråk och grönområden som antyds i visionen är viktiga beståndsdelar i staden. Stråken är en del av kommunikationssystemet för oskyddade trafikanter. Parker är viktiga rekreationsområden. Grönskan kring cykelvägar, gator och vägar utgör en väsentlig del av stadens grönska. Behovet av närrekreationsområden, stråk och parkmark bör studeras vidare.

Idrottsverksamheten i Söderort har idag brist på tider för inomhusaktiviteter. Framtida bostadsbyggande ställer ytterligare krav på att utöka antalet idrottsanläggningar.

AP Fastigheter anser också att det är viktigt vid utveckling av stadsdelarna att förutsättningar skapas för mötesplatser för alla åldrar med bibliotek, biograf och teater m m

AP Fastigheter menar att stadens grönska, offentliga rum samt områden för sportaktiviteter är viktig för Söderorts attraktivitet och andelen högkvalitativa grönska- och idrottsområden bör därför utökas.

Samverkan över kommungränserna

Invånare och näringsliv ser inga administrativa gränser. De väljer bostadsplats eller etablerar sitt företag utifrån platsens förutsättningar, inte efter vilken kommun den ligger i. Därför är en fungerande regional samverkan mellan grannkommunerna över de administrativa gränserna väsentlig för en optimal regional planering.

AP Fastigheter anser att samverkan över de administrativa gränserna bör studeras framsynt, offensivt och förutsättningslöst.

NCC Construction Sverige AB, Region Boende Stockholms yttrande av den 29 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

NCC har efter uppmaning från Stadshuset deltagit aktivt i idéarbetet med Visionen, genom att ha utfört en utredning med förslag till bostadsutveckling för att stärka Söderort. Vårt arbete koncentrerade sig till Sättra, men vi studerade också några platser i Farsta.

Detta arbete utmynnade i en presentationsfolder "Idéer för nya bostäder i Söderort", dat. 2001-10-01 och vidare i en idé om "Idrottsskola i Sättra" belägen på Björksätterskolan med direktkoppling till angränsande Ishall och Inomhusfriidrottshall.

Vårt arbete grundar sig på att öka statusen i området, vilket vi menar görs genom att bygga nya bostäder som attraherar barnfamiljer (vilket framförallt ett marknära boende är) och att starta en ny skola (i befintliga lokaler) som skall rikta sig till alla

ungdomar som vill utbilda sig väl utan att försaka idrotten. Denna skola kan rikta sig till de som utövar friidrott, ishockey, fotboll, ridning och segling.

Hela vårt arbete borde intagas i "visionen" som ett huvudområde, där attraktiva bostäder kan byggas, kanske som ett underområde till Skärholmen-Kungens Kurva. Det finns många fördelar med att börja i Sättra, bl a finns mycket goda kollektiva kommunikationer här, det finns fina naturvärden längs med vattnet vid Mälare, som kan attrahera bostadskonsumenter, det finns befintliga fina småhusgrupper som man kan utvidga i naturnära lägen.

Med en ny skola med inriktning på idrott och god utbildning tror vi, att Sättra kan bli en katalysator för en förnyelse för hela Skärholmen.

JM AB:s (Region Stockholms stad) yttrande av den 26 april 2002 är i huvudsak av följande lydelse.

Vi har tagit del av handlingarna om förslag till **Vision för Söderort** och anser att visionen stämmer väl överens med de tankar som JM har. Vi vill understryka att om visionerna skall bli verklighet är det nödvändigt att infrastrukturen och framförallt trafikfrågorna löses. En förstärkning av tvärförbindelserna borde ha högsta prioritet.

I visionen pekas på en stor satsning på arbetsplatser och bostäder. Vi tror att en stor satsning på bostäder är möjlig att starta tidigare än en satsning på arbetsplatser. En arbetsplatssatsning förutsätter enligt vår bedömning att kommunikationer och service måste förbättras innan företagen anser området vara intressant för etablering – dessutom måste "statusen" för områdena förbättras, exempelvis genom etablering av utbildningsenheter som kan fungera som "dragare" för områdena.

Idag finns ett flertal lokala centrumanläggningar som har problem och arbetar i en nedåtgående spiral. Vi tror att en rejäl förtätning med bostäder i närområdet till dessa centrumanläggningar skulle vare en bra förutsättning för en förnyelse samt att man får en bra befolkningssammansättning inom områdena. Dessutom kan många sådana bostadsprojekt starta tämligen omgående eftersom infrastrukturen redan finns.

I Söderortsvisionen har man pekat på vissa geografiska områden för vidare utredningar. JM och Svenska Bostäder har gemensamt tagit fram ett material för ytterligare ett möjligt samlat utvecklingsområde, nämligen Gubbängen/Hökarängen/Farsta. Inom området finns stora möjligheter till ny bebyggelse. Gubbängen/Hökarängen/Farsta innehåller en bebyggelse huvudsakligen tillkommen under 1950-1960-talet. Stadsdelarna byggdes efter gällande principer för förorternas stadsdelar. Bebyggelsen är placerad som samlade grupper av hus i natur och i huvudsak på höjdpåsar. Stadsdelarna och bebyggelsegrupperna åtskiljs av de lägre naturpartierna.

Till stor del består bebyggelsen av flerfamiljshus. Inslag finns med en- och tvåvånings radhus.

De tre stadsdelarna har var sitt centrum med kommersiell och samhällelig service samt tunnelbanestation. Farsta Centrum har efter om- och tillbyggnad utvecklats som regionalt centrum. De övriga centra är lokala stadsdelscentra med sviktande underlag.

Gemensamt för områdena är att en ny bebyggelse skulle tillföra stadsdelarna ny befolkning, vilket är positivt för service och utnyttjande av befintlig infrastruktur.

Sex sammanhängande områden/stråk samt några ”friliggande” områden har identifierats:

1. Norr om Majrovägen
Naturområde
2. Norr om Örbyleden
Öppet gräsfält där ny bebyggelse kan formas runt ett öppet bullerskyddat parkstråk av en karaktär som var vanlig i 1950-talets bebyggelseplanering. Förutsätter flyttning/nedgrävning av befintlig kraftledning. Ny bebyggelse stärker Gubbängen centrum och Hökarängen centrum.
3. Stråk utmed Pepparvägen
Stärker sambandet mellan Hökarängen och Farsta
4. Stråk utmed Värmlandsvägen
Ger bebyggelsetillskott i Farsta. Bör sannolikt vara småskalig bebyggelse.
5. Stråk utmed Lingvägen
Lingvägen är överbredd sedan den var genomfartsgata till Farsta. Möjligheter för bebyggelsetillskott bör prövas vid Örbyleden/tunnelbanan, vilket skulle ge förstärkt stadsmässighet åt korsningen. Vidare bör prövas ett smalt stråk med nybebyggelse utmed gatan söderut.
6. Område norr om Farstavägen
Området saknar större rekreativsvärden. I områdets mitt ligger en skolbyggnad med separat gymnastikbyggnad. Området kan rymma ett bra bostadstillskott i Farsta.
7. Övriga områden
Ett antal mindre områden har identifierats i Gubbängen och Hökarängen.

Vi föreslår att möjligheterna till ny bostadsbebyggelse inom dessa områden prövas. Ett avsevärt bebyggelsetillskott är möjligt, vilket skapar en ny stadsmässighet och ger välkommet tillskott till befintlig service utan att grönområden med samlade rekreativsvärden tas i anspråk.

AU-Systems yttrande av den 7 maj 2002 kan sammanfattas enligt följande.

Inledning

AU-System har blivit "studerat" i samband med framtagningen av förslaget till "Vision för Söderort". AU-System har också glädjande blivit remissinstans för "Vision för Söderort". Detta remissvar fokuserar på det Tematiska området - Ett starkare näringsliv.

Den gedigna kompetens som Auxema har inom området återspeglas i detta remissvar. Vi har valt att kommentera förslaget genom att

- ✍ komma med några ytterligare möjligheter för - Ett starkare näringsliv inom Söderort
- ✍ referera till den erfarenhet som finns inom bolaget
- ✍ konkret föreslå samarbetsområden.

Målsättning - Ett starkare näringsliv

Tillväxtprogram

Kommentarer till målsättningen

Vision för Söderort visar på ett ambitiöst program. Förslaget innehåller en utomordentligt väl genomarbetad vision för att skapa en plattform för tillväxt och profilering av Söderort.

Mångfald och utveckling

Utmaningen för "Vision Söderort" är att skapa en sammanhållande profil. En profil som visar på storstadens puls och landets lugn. En profil som visar på företagandets mångfald och dess möjligheter inom Söderort. En profil som visar på den etniska mångfalden och dess möjligheter för nyföretagande och internationella kontakter. Att få ihop detta till en enhet och bejaka mångfalden borde i sig ge mycket positiva synergier.

Man ska ha all respekt för att en satsning såsom "Vision för Söderort" långsiktig och ska genomföras med målmedvetenhet och fokusering.

Förutsättningar för skapande av innovativa miljöer

Sammanfattningsvis är utmaningen för skapandet av innovativa miljöer;

- ✍ att se möjligheterna hos idéerna och hos innovatörerna
- ✍ att ladda projekten med entusiasm
- ✍ att skapa lag mellan tvärvetenskapliga projekt

☞ att erbjuda en mötesplats där rådgivning, finansieringshjälp, lokaler etc. finns.

Stödjande insatser till innovatören och Småföretagaren

I den allmänna debatten riktar sig stödet till dem som vill starta nya företag, sk. start-up bolag. För Söderort gäller också detta, men det torde för att uppnå visionen, vara lika viktigt att även skapa förutsättningar för att de befintliga småföretagen kan växa. Här kommer därför både Innovatören och Småföretagaren att behandlas inom samma kapitel då det i grunden har motsvarande behov. Vilka är;

- ? Få kunskap om vart man ska vända sig i olika frågor.
- ? Stöd i att veta vad som är väsentligt att lägga ner tid på.
- ? Kompetent rådgivning i företagets alla faser, såsom patentrådgivning, nyföretagarrådgivning, juridisk hjälp, internationell lansering, rådgivning till etablerade företag som vill växa
- ? Erbjuder "taskforce" för att lösa olika problemställningar som går tvärs över olika discipliner.
- ? Bistå med förslag på mentorer, företags coacher och kompetenta styrelsemedlemmar med branschkunskap och specialistkunskap. Almi, Kvinnokompetensen, Styrelseakademien m fl har byggt upp nätverk av intresserade personer.
- ? Färdigbestyckade för att ge företagen snabb åtkomst till effektiv kommunikation både vad gäller nätverk och allmän kontorsservice.
- ? Kuvöser och företagsparker har en påtagligt positiv effekt för företagandet.
- ? Stimulera studenter söka till högskolor genom att etablera ett nära samarbete mellan gymnasier, högskolor, forskningsvärlden. Forskningen kan utföras både inom den akademiska världen och inom storföretagen som finns i Söderort.

De stora multinationella företagen brukar ha en positiv inverkan och effekt på nyföretagandet. Inom Söderort finns flera sådana företag. Intressera dessa företag till medverkan i att etablera inkubatorer eller Corporate Ventures vilka stimulerar entreprenörskapet i företagen och stimulerat till att avknoppningsföretag bildas.

Men det är inte bara de stora företagen som har denna möjlighet utan även de medelstora företagen. Här ges två exempel på positiv effekt av företags kuvöser och vad de kan ge.

- a) En studie genomförd av Europeiska Kommissionen visade att teknologibaserade avknoppningar i Sverige visar högre tillväxttakt och "överlevnadsgrad" än både nystartade teknologibolag och avknoppningar från universitet och högskola.
- b) Ett globalt, svenskt verkstadsbolag startade en enhet som hade som affärsidé att identifiera, utveckla och realisera idéer och nya affärskoncept inom ramen för moderbolagets befintliga verksamhet. Enheten utgjordes av mindre än 0,1% av bolagets anställda. Enheten är mycket framgångsrik och omkring 20 % av moderbolagets nuvarande vinst kan spåras till arbetet inom ramen för företagets Corporate Venture verksamhet.

Kapital

Kapital behövs för att kunna gå från ide – kuvös – företagande. Utveckla den verksamhet inom detta område som finns och anpassa efter Söderorts förutsättningar. Etablera kanaler mellan företagen och olika finansieringsinstitut, NUTEK, Almi, industrifonden, VC-bolag, banker, företagsänglar etc.

Inom Auxema har vi etablerat en genomarbetad och väl beprövad process för att identifiering, utvärdering och utveckling av nya företagsidéer.

Den kompetens och erfarenhet som finns inom Auxema kan vara behjälplig vid rådgivning för att konkretisera ”Vision för Söderort” till handlingsplaner. Kompetensen kan också vara behjälplig vid rådgivning till entreprenörer och till företagen vare sig det gäller att inrätta Corporate Venture verksamhet eller allmän affärsutvecklings – projektlednings kompetens.

Förslag till samverkan

I sammanfattningen för kommunstyrelsens beslut från den 4 april 2001 står. ” En absolut förutsättning för att Söderorts utvecklingspotential ska kunna tas tillvara är ett aktivt deltagande från stadens berörda förvaltningar, grannkommuner och aktörer/intressenter i form av näringsliv och offentliga intressenter. Detta innebär att nya former för samverkan måste utvecklas. Det är först då näringsliv och offentliga intressenter samordnat verkar för att genomföra visionen som Söderorts fulla utvecklingspotential kan utnyttjas”.

Det är ovanstående sammanfattning som detta remissvar vilar på, dvs. en ny form för samverkan mellan näringsliv och offentlig verksamhet för att skapa ett tillväxtprogram för näringslivet.

Vi menar att man inom Vision Söderort genom att samarbete med Auxema får en ypperlig möjlighet att få med näringslivet både på referensgrupps nivå och i konkreta arbetsgrupper.

Remissinstanserna Botkyrka kommun, Södertörns högskola, Huddinge kommun, Huddinge Universitetssjukhus, Karolinska Institutet, Handelskammaren Södertörn, Södertörns Utvecklingscentrum samt Novum Forskningspark har i en gemensam skrivelse av den 26 april 2002 framfört följande.

Undertecknade organisationer, verksamma i och nära stadsdelen Flemingsberg i Huddinge kommun har följande gemensamma synpunkter på rubricerade förslag. Vårt yttrande här nedan utgör en komplettering till de yttrande som avges separat av respektive remissinstanser.

Allmänna synpunkter

Vi vill understryka att Söderort och Stockholms stad i funktionellt avseende utgör en integrerad del av en region innefattande samtliga Södertörns kommuner. Det är därför viktigt att visionen vidareutvecklas, genomförs och kommuniceras inom ramen för ett utvecklat mellankommunalt samarbete.

Förslaget till tematiska områden

Vi konstaterar att de tematiska områden som ingår i visionen är relevanta och stämmer väl överens med det utvecklingslinjer som vi ser som viktiga för stadsdelen Flemingsberg.

För Flemingsberg är infrastrukturutveckling visionens mest betydelsefulla område. Vi noterar med tillfredsställelse att de i visionen uppställda målen: Förbättring av yttre tvärförbindelsen mellan Nynäsvägen och E4, Förbifart Stockholm, samt Yttre tvärbanan (snabbspårvägsförbindelse förbi Kungen Kurva/Skärholmen, Flemingsberg) stämmer väl överens med våra identifierade behov av förbättra kommunikationer för att säkra den fortsatta utvecklingen i Flemingsberg.

Geografiska områden

Av speciellt betydelse för Flemingsberg är visionens förslag till utveckling av Älvsjö C, innebärande bland annat att regionalstågen skall stanna i Älvsjö, som ett led i utvecklingen av Älvsjö C till en regional knutpunkt för spårtrafik (tåg, tvärbana, pendeltåg).

Då vi ser det som osannolikt att SJ kommer att se det möjligt att låta vare sig regionala tåg eller fjärrtåg stanna både i Flemingsberg och i Älvsjö se vi i visionens förslag ett allvarligt hot mot den fortsatta positiva utvecklingen i Flemingsberg. En förlust av direktförbindelsen till Arlanda, samt på sikt även förlust av alla eller åtminstone ett flertal stopptillfällen även för fjärrtågen skulle för Flemingsbergs del innebära att vrida klockan tillbaka till tiden före 1996.

I den hittillsvarande positiva utvecklingen av Flemingsberg till ett både nationellt och internationellt sett betydelsefull högteknologiskt kompetenscentrum har tillgången till goda spårförbindelser varit ett huvudargument när det gällt lokalisering av verksamhet till Flemingsberg.

Campus Flemingsberg erbjuder idag en av Sveriges starkaste strukturer för forskning och akademisk utbildning. Närvaron av Karolinska institutet, Huddinge Universitetssjukhus AB, Södertörns högskola och Novum Forskningspark med sina biomedicinska forskningsföretag gör Flemingsberg till en unik miljö där grunden för framtidens läkemedelsindustri skapas. Detta förutsätter en god infrastruktur, inte minst vad gäller möjligheterna till internationell kommunikation och den direkta Arlandaförbindelsen via Flemingsbergs station samt förbindelsen söd- och västerut, är i detta sammanhang ovärderliga och oersättliga.

Förutom de 11.000 boende i Flemingsberg utgörs trafikunderlaget för Flemingsbergs station av nära 17.000 anställda och studenter på Campus Flemingsberg och ytterligare ett betydande antal anställda i andra verksamheter i och nära stadsdelen Flemingsberg. Flemingsbergs station är redan idag en av regionens mest trafikerade vad gäller antal på- och avstigande resenärer; med pendeltågen ca 15.000 varje vardag. Tillgång till regionaltågstrafiken har för Huddinge Universitetssjukhus AB, Flemingsbergs största arbetsplats med ca 6.600 anställda, inneburit nya möjligheter att rekrytera personal boden i Mälardalen samt även underlätta rationell planering av arbetsscheman. Under första kvartalet år 2001 registrerades vid Flemingsbergs station 36.512 personer betalade med SJ eller TIM biljett, Med nu gällande planer kommer antalet arbetsplatser i Campus Flemingsberg att öka med minst 3.000 fram till år 2010 och antalet studenter med minst 4.000, d v s en ökning med totalt 7.000 personer till 24.000.

Sammanfattningsvis ser vi visionens förslag till utvecklingen av Älvsjö C genom att regionaltågen fortsättningsvis stannar vid Älvsjö C som ett allvarligt hot mot den fortsatta utvecklingen i Flemingsberg, Vi motsätter oss starkt att visionen i detta avseende genomförs på det föreslagna sättet.

Vi vill i sammanhanget framhålla att Flemingsbergs station som redan i dag är en regional knutpunkt för spårtrafik mycket väl kan vidareutvecklas för att bättre tillgodose också Stockholms söderorts behov av tvärförbindelser. Exempel på möjligheter i denna riktning är det pågående planeringsarbetet för en bussterminal i anslutning till stationen, förstärkning av pendeltågstrafiken mellan Sthlm C och Tumba, samt, givetvis, snabbspårvägslinjen Älvsjö-Skärholmen/Kungens Kurva-Flemingsberg, där också studier pågår över möjligheterna att förlänga denna söderut till Botkyrka.

Övriga remissvar

Cykelfrämjandets Stockholmskrets har i yttrande av den 30 april 2002 i korthet fört fram följande.

Cykling är miljövänligt, skapar ökad hälsa och gör det också möjligt för tågstationer, busshållplatser och köpcentra att fungera bättre då små krav ställs på parkeringsutrymme.

Cykling främjar folkhälsa och jämlikhet. Cykling är bra för skolbarn, föräldrar och andra vuxna och minskar trängselproblemen. Säker och attraktiv cykling kräver säkra och trygga g/c-vägar året om samt säkra cykelparkeringar.

Cyklismen har små kostnader, ringa miljöbelastning och bidrar inte till att öka trängseln på infartslederna. När det gäller olyckorna är de till 80 % singelolyckor, ofta orsakade av dåligt utformade eller underhållna cykelvägar. De allvarliga olyckorna och dödsolyckorna har nästan alltid ett motorfordon inblandat. Felaktigt utformade korsningar är vanlig orsak.

”Cykelfrämjandets Stockholmskrets vill därför som sitt remissvar säga följande.

Se till att cykelaspekterna beaktas. Det måste finnas ett tätt nät av g/c vägar, större cykelleder både tvärs och mot centrum. Samordna de större stråken med Vägverket Region Stockholms regionala cykelstråk. Alla nya broar, tvärspåravagnsleder och liknande bör förses med bred g/c väg. Skapa en fungerande människovänlig miljö där alla, barn, unga och gamla kan ta sig till sina lokala målpunkter. Samhället ska vara tillgängligt för alla. ”

Cykelbranschrådets yttrande av den 30 april 2002 har i sammanfattning fört fram följande.

Sammanfattning

Vision för Söderort är ett ambitiöst dokument som vill vara heltäckande. Egendomligt nog så saknas totalt cykeltrafiken i visionen. Egendomligt med tanke på att cykeln är det energisnålaste och minst miljöpåverkande transportmedel som existerar. Cykelns frånvaro i dokumentet är även förvånande med tanke på att regering och riksdag har uttalat att cykling bör uppmuntras av miljö- och hälsoskäl. Vägverket har nyligen antagit en nationell cykelplan för ökad säker cykling. Tankarna och idéerna i den planen har inte lämnat några som helst avtryck i Vision för Söderort.

Vision för Söderort bör kompletteras med ett genomtänkt avsnitt om cykeltrafikens roll i framtidens Söderort.

Lokala spontanta remissvar

Enskilda föreningar och personer har också inkommit med remissvar. Yttrandena rör främst kollektivtrafik och framtida bebyggelse i Farsta stadsdeknämndsområde. Arbetsgruppen för Ekopark Syd verkar för en nationalstadspark eller ett naturreservat bildas av naturområdena i Söderort kring Farsta ned mot Hanvedskilen. Samtliga remissvar och -yttranden finns i sin helhet i akten.

RESERVATIONER M M

Enskede -Årsta stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av v ordf Rolf Brattström (v), led:a Annacarin Wallin (v), Lars- Åke Henriksson (s), Lena Ag (s), Susanne Lindberg Elmgren (s), Lennart Pöppel (s) enligt följande.

Vi ser det som mycket positivt att stadens utarbetar ett särskilt utvecklingsprogram för hela Söderort. Det torde vara av stor vikt att staden aktivt medverkar till att skapa en helhetssyn på samhällsplaneringen i söderort. Ett sådant arbete måste emellertid ske i samråd med boende och verksamma i området, liksom i samverkan med företrädare för näringsliv och samhällsservice.

Utvecklingsprogrammet måste kopplas till den av fullmäktige beslutade översiktsplanen, byggnadsordningen och den gällande grönsplanen.

I förslaget framförs en hel del viktiga synpunkter på hur den framtida planeringen skall göras och vilka samhällsområden som måste utvecklas eller förstärkas.

En vision måste enligt vår mening emellertid ännu tydligare ta sikte i en mer långsiktig utveckling av Söderort än den vi kan finna i förslaget. Förslaget måste i högre grad visa hur Söderort skall kunna vara ett fungerande och människovänligt samhälle även i framtiden. Därför måste vi idag tydligt planera för ett långsiktigt ekologiskt samhälle som i viss mån bygger på andra förutsättningar än vad som gäller idag, t ex avseende energiförsörjning, kommunikationer, byggande, livsmedelsförsörjning och naturresurshushållning. Samtidigt måste planeringen bidra till att minska den sociala och ekonomiska obalansen i regionen. Viktiga instrument för detta är bostadsbyggandet, kollektiva kommunikationer och etableringen av viktiga arbetsplatser. Vi instämmer i detta men anser att inte enbart handlar om ett antal friluftsområden, naturreservat eller rekreationsområden. De bostadsnära gröna inslagen utgör minst lika viktiga kvaliteter i ett framtida Söderort. Den stora variationsrikedomen i bostadsområdena med flerfamiljshus, villor, parkområden, naturmarksinslag och trädgårdar skapar förutsättningar för bra boendemiljöer för många olika kategorier av invånare. Lika viktigt är det att samhällsservice, kultur och rekreation är tillgängligt för alla. Delar av Söderort har enligt stadens översiktsplan och grönsplan en låg andel grönområden. Av den anledningen finner vi det viktigt att betona att de kvarvarande s.k. kilarna i Söderort måste bevaras. Satsningen på en ny landskapspark på Årstafältet har vårt fulla stöd och utgör en viktig förstärkning och förbättring av Söderorts grönsstruktur.

Genom att t. ex. gräva ner kraftledningsgator kan värdefull mark för bostäder i relativt centrala lägen frigöras inom våra stadsdelar. Genom att bostadsbyggandet sker nära redan befintliga stadsdelscentra kan servicenivån i dessa förstärkas. Vi förordar

att allt bostadsbyggande i Söderort syftar till att skapa en god blandning av hyresrätter och bostadsrätter. Likaså är det viktigt att tillskapa nya moderna serviceboenden för äldre.

Andra utvecklingsområden främst för bostadsbyggande är de ytor som kan frigöras genom en överdäckning/ nedgrävning av Nynäsvägen genom enskede, dels genom en omstrukturering av industri- och rangerområdet invid stambanan vid Årsta partihallar.

Ersättnyttrande gjordes av Gunnar Marcateus-Alm (sp) enligt följande.

Jag hade anslutit mig till (m), (fp) och (kd) om jag haft yrkanderätt.

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av ledamoten Ola Karlsson m fl (v) enligt vilka nämnden bort besluta att som svar på remissen till kommunstyrelsen i huvudsak överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande, samt att därutöver anföras.

En av förutsättningarna för tillväxt i Stockholmsregionen är bostadsbyggande i tillräcklig omfattning, främst då byggande av hyresrätter. Stat och kommun måste gemensamt ta ansvar för bostadsbyggandet. För att komma igång med byggandet av hyresrätter med rimlig hyra har riksdagsmajoriteten infört ett investeringsbidrag, med mål om hyresnivåer på 4000-5000kr/mån för en tvårummare. I Stockholm har detta emellertid visat sig otillräckligt och skulle behöva fördubblas för att byggandet i önskvärd omfattning ska komma till stånd. Investeringsbidraget bör dessutom permanentas så att långsiktiga förutsättningar skapas för byggandet. Av den anledningen bör fastighetsskatten avskaffas på hyresrätter.

Utförsäljningen av allmännyttan och omvandlingen av hyresrätter till bostadsrätter minskar möjligheterna för betalningssvaga hushåll att få en bostad och skapar segregation. Denna utförsäljning och omvandling måste därför upphöra.

Segregationen är ett stort problem som måste brytas genom en genomtänkt strategi. Ytterstadssatsningens ursprungliga idéer och erfarenheter bör tas tillvara som instrument för att bryta segregationen och göra Farsta attraktivt att bo och verka i. Aktiv kommunal boendeplanering krävs, liksom boendekostnader på en nivå som de flesta hushåll kan klara av. De kommunala bostadsbolagen kan i detta sammanhang spela en mycket viktig roll, dels på grund av den ekonomiska styrka de har för att bära de kostnader nyproduktion innebär dels på grund av sin hyresledande ställning på bostadsmarknaden.

Den nybyggnation och förtätning av bostadsbeståndet i söderort som föreslås i "Vision för söderort" måste ske med varsamhet. Förvaltningens svar i detta avsnitt är alldeles utmärkt och vi ställer oss helt bakom förvaltningens text angående utbyggnaden. Samfällighetsföreningen och byalaget i fagersjö påtalar att konsekvenserna i form av miljömässig belastning av sjön Magelungen måste belysas

av miljömässig belastning av sjön Magelungen måste belysas ytterligare. Vi delar helt den uppfattningen. Dessutom finns det planer på att skapa Ekopark syd runt hela Magelungen vilket måste tas i beaktande när man planerar för nybyggnation utefter Magelungsvägen.

Som påpekas i förslaget Vision för söderort är infrastrukturen en strategisk fråga. Valfungerande kommunikationer är en förutsättning för att bostadsområden skall anses attraktiva. Den yttre tvärbana som föreslagits är i detta sammanhang mycket viktig. Vänsterpartiet anser att den sträckning av tvärsårvägen som förvaltningen föreslår i remissvaret är bättre än det ursprungliga förslaget. Det är oerhört viktigt för Fagersjö att kollektivtrafiken förbättras och därför förordar vi förvaltningens förslag till sträckning. Den yttre tvärbanan kommer i hög grad att minska biltrafiken in mot Stockholms City.

Av bland annat miljöskäl måste planerna på genomförandet av Förbifart Stockholm stoppas.

Särskilt uttalande gjordes av led Agnes Thörnblom (mp) enligt följande.

Miljöpartiet Farstas synpunkter på Söderortsvisionen

Den stora utmaningen för Stockholms stad i allmänhet och söderort i synnerhet, ligger i att kunna tillgodose stadens behov av utveckling, till exempel i frågan om ökad tillgång till bostäder, samtidigt som man har att möta den likaledes ökande efterfrågan från stadens innevånare på rekreationsområden i form av grön natur och blåa sjöar. Problemet kan även sammanfattas i ett citat av Gro Harlem Brundtland, före detta statsminister i Norge.

"Vi ska tillgodose våra behov så, att vi inte äventyrar efterkommande generationers möjligheter att tillgodose sina."

Det är glädjande att den borgerliga majoriteten äntligen, efter tre och ett halvt års väntan, tagit ett initiativ i frågan om övergripande visioner om stadens, och i det här fallets, söderorts framtid.

Det borgerliga styret har annars vad söderort anbelangar kunnat redovisas i kolonialimperialistiska termer.

Miljöpartiet upplever att det hos vissa centrala delar av stadens byråkrati finns ett motstånd mot att betrakta diskussioner om rekreation, grönska och biologisk mångfald som något kreativt och framåtsyftande. Även frågan om att de boende sk kunna göra sina synpunkter gällande när det gäller förändringar i deras lokala miljöer, verkar ibland betraktas som ett hinder för utvecklingen.

I stället finns det generellt en tröghet i att tillvarata de tjänstemäns kunskaper, som har till uppgift att ägna sig åt gröna frågor och kontakter med de lokala boende.

Söderortsvisionen kan ur Miljöpartiets synpunkt kan därför ses som ett nytt intressant sätt att i samarbete med de lokala boende och verksamma utveckla stadens södra delar, vilket möjliggör ett nytänkande rörande planprocesser, samt ökad, spridd kunskap om orsak och verkan när det gäller varför olika delar i söderort utvecklas som

skap om orsak och verkan när det gäller varför olika delar i söderort utvecklas som de gör, hos stadens olika förvaltningar och bolag.

I söderortsvisionen finns många intressanta idéer.

De som framför allt uppskattas av Miljöpartiet är idén om ytterligare en tvärspårväg, samt övriga satsningar på kollektivtrafiken, vilket enligt Miljöpartiets förmenande bidrar till en hållbar utveckling.

Andra punkter som Miljöpartiet uppskattar är påpekandet att det finns viktiga naturområden i och i anslutning till det områden som berörs i Söderortsvisionen en som nödvändiggör detta hänsynstagande.

Andra positiva delar är att man tagit till sig förslaget om att utveckla Högdalstoppen som ett rekreationsområde. Detta gör även att en del före detta industriell mark i området nu kan återföras som grönområde i någon form.

Även satsningen på mer arbetsplatser i söderort uppskattas av Miljöpartiet. I dagsläget så bor alltför många människor söder om staden, i relation till antalet arbetsplatser som mestadels är lokaliserade norr om staden.

Kan man åstadkomma en utjämning av detta skeva förhållande, så bör detta minska det ojämnt fördelade trycket på både kollektiva färdmedel och på vägnätet. En hållbarare utveckling i dessa sammanhang borde innebära, att dessa färdmedel utnyttjas effektivare i båda färdriktningarna under högttrafik.

De vägar man kräver utbyggnader för i dessa sammanhang på grund av att kapaciteten inte räcker till står oftast tomma i "fel" färdriktning.

Man påpekar på flera ställen behov av särskild hänsyn när man bygger eller byggerom i närheten av dessa områden, då främst utefter Magelungsvägen. Det finns ju även ett antal paragrafer i Miljöbalk

Särskilt uttalande gjordes av v ordf Tomas Rudin m fl (s) enligt följande.

Förslaget till vision för Söderort är spännande och lovvärt. Stockholms södra förorter är i stort behov av utveckling och flera av förslagen kan ge våra stadsdelar viktiga tillskott i den nuvarande stadsbilden.

Den skisserade tvärspårvägen mellan Älvsjö station och Skarpnäck är en efterlängtat idé. Länge har vi socialdemokrater efterlyst bättre tvärförbindelser, Dragningen av banan bildar en fin axel mellan de västra stadsdelarnas vattennära miljöer kring Mälaren och Farstas skog- och sjö nära platser. En sådan förbättrad tillgång till goda miljöer berikar alla boende i Söderort.

Vi tycker i sammanhanget att nuvarande trafiksituationen bör sambehandlas med en sådan satsning. Den tunga biltrafiken över Örbyleden bör vid Hökarängen ledas ned i överdäckad tunnel för att läka det sår som leden idag utgör mellan Gubbängen och Hökarängens boden. En sådan trafikomläggning skulle skapa helt nya möjligheter till förtätning i området. Stadsnära bostäder skulle kunna byggas i ett område där kommunikationer och annan service redan är väl utbyggd. Den nuvarande miljön skulle förbättras avsevärt runt Hökarängens trafikplats där många boende lider av den tunga

ras avsevärt runt Hökarängens trafikplats där många boende lider av den tunga och täta trafiken i ett annars naturnära boende.

Förslaget till vision för söderort bör också kompletteras med en utveckling av rekreationsmöjligheterna i områdena. Dels bör idéerna om en EKO-park syd föras fram. Högdalens toppar, Fagersjös skogar, Magelungens vikar, Drevvikens stränder, kan betraktas som en grön vilsam lunga i stadens södra delar dit människor från hela Stockholm kunde vallfärda för promenader, bad och annat friluftsliv. Sjöarna måste därför restaureras, vikarna underhållas, badet vid Fagersjöviken bör öppnas. Här finns naturen för nära boende i stadsmiljö vilket är och kan bli en ännu större tillgång för de södra förorterna.

Våra stadsdelar är ljuvliga att vistas i tack vare tidig och fin stadsbyggnadskonst. Tyvärr har en del värden ersatt och vissa miljöer t o m förfallit och förfulats. Vi vill göra dessa miljöer bättre genom att förädla de värden som redan finns. Vi vill se rejäla satsningar på att berika boendemiljöerna i våra orter. De fantastiskt fina 40- och 50-talsmiljöerna bör rustas upp. De små torgen kan ges nytt liv om de rustas och tillförs nya inslag som t ex streetbasket, stadsträdgårdsarrangemang, skulpturer, fontäner lekplatser för vuxna och barn. Parker, promenadstråk, kultuvandringsleder kring arkitektur och sevärdheter skulle föra våra områden mer kända och livfulla. Vi vill låta kulturella kvalitéer, gamla och nya, lyfta våra stadsdelar till högre attraktivitet. Det skall vara något speciellt, nyfiket och kul med att bo i Söderförort.

Hägerstens stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av v ordf Ann-Marie Furumark m.fl. (s) enligt följande.

Inledning

Vi tycker att det är positivt att Söderorts framtid ses i ett helhetsperspektiv, där boende, kommunikationer, service och miljö lyfts fram. Det är viktigt att vi i stadsdelsnämnderna får yttra oss över viktiga strategifrågor som berör våra medborgares framtid. Det är också mycket bra att förvaltningen belyser vikten av finansieringsplaner och samarbete för att visionen ska kunna genomföras. Söderort har många förtjänster som kan utvecklas för att ge människorna här möjlighet att förverkliga sina livsprojekt. För detta krävs att vissa förutsättningar tillgodoses.

Boende och kommunikation – hyresrätter och tvärförbindelser

Framtiden för Stockholm och Söderort handlar om hur väl vi kan tillgodose behovet av bostäder. Idag är bostadsbristen prekär med 70.000 människor i kön för en lägenhet, en skara som ökar för varje dag. Vi tror därför inte att det räcker med visionens målsättning att bygga 18.000 bostäder. För att lösa krisen måste det byggas flera

sättning att bygga 18.000 bostäder. För att lösa krisen måste det byggas flera bostäder än så i Söderort, och vi anser att det finns både behov och utrymme för detta.

Om en god blandning av upplåtelseformer ska ske måste nyproduktionen av hyresrätter öka dramatiskt. Allmännyttan ska ges direktiv att ta sitt ansvar och den fanatiska omvandlingen av hyreslägenheter till bostadsrätter stoppas, innan den hinner förstöra även ytterstadens bostadsbestånd. Behovet av små lägenheter som har låg hyra utan att kvaliteten försämras kan enligt vår mening bäst tillgodoses av allmännyttan, eftersom den har möjlighet att sprida kostnaderna över hela sitt bostadsbestånd.

Vidare vill vi understryka vikten av tvärförbindelser, där särskilt en spårförbindelse Fruängen-Älvsjö, med möjlig förlängning till Gröna linjen söderut, skulle skapa möjlighet för ökat kollektivt resande i vår del av staden. En sådan tvärförbindelse måste därför ges ökad prioritet inom kommande utvecklingsramar.

Ytterstadssatsning även i Hägersten

Under senare år har satsningar på ytterstaden gått till stadsdelar med större behov än Hägersten. Denna prioritering är givetvis riktig. Men även inom våra stadsdelar finns behov av stöd och satsningar. Vi anser att såväl Västertorps som Fruängens och Hägerstensåsens centrumanläggningar bör få kommunala medel för upprustning och handikappanpassning. Detta för att säkra tillgängligheten och bevara offentlig och kommersiell service och miljöer som är viktiga för medborgarna.

Kultursatsning och mötesplatser

I förvaltningens svar på remissen påtalas vikten av träffpunkter för kultur och samvaro. Vi socialdemokrater har med förfäran sett kulturen i staden utarmas på mötesplatser de senaste åren: ungdomsgårdar, parklekar och samlingslokaler har lagts ner i en ideologisk iver att sänka kommunalskatten. När stadsdelsnämnden kom till satsade vi på att Hägersten skulle kunna bli något av ett kulturellt centrum, och det vill vi fortfarande arbeta för. Men då måste vi värna den kulturella infrastrukturen. Inga fler nedlagda samlingslokaler, inga utarmade parklekar och ungdomsgårdar! I stället vill vi utveckla det som finns här och som är unikt, till exempel med förslag som följande.

Skapa Stockholms längsta konststråk

Från Liljeholmens tunnelbanestation till Västertorps Centrum löper en flera kilometer lång kulturskatt. I Liljeholmen vid Vinterviken finns Skulpturens Hus och i Västertorp ytterstadens största skulpturpark. Varför inte däremellan längs Mälarens strand och uppåt från Hägerstenshamnen anlägga en mobil konstpromenad där unga lovande konstnärer och skulptörer får visa sin konst. Här finns fantastisk utsikt över Mälaren, kaféer, blomsteranläggningar och unika konstverk. Knyt samman allt detta och döp det till något slagkraftigt och passande så kan vi få tusentals besökare till vårt område varje år. Dessutom skulle det stärka invånarnas stolthet och hembygdskänsla.

Särskilt uttalande gjordes av led Bengt Sundell m.fl. (v) enligt följande.

Det är bra att Söderort lyfts fram. Visionen tar upp boende, kommunikationer, service och miljö.

Vänsterpartiet anser att:

- ? Den nyproduktion av bostäder som ska ske skall vara hyresrätter i allmännyttans och i Kooperationens regi. Nästan alla markanvisningar har den borgerliga majoriteten hittills fördelat till 2-3 stora privata byggbolag.
- ? Vikten av tvärförbindelser kan inte nog betonas, med bl.a. en ny spårförbindelse mellan Fruängen och Älvsjö. Satsningen på en bra, trivsamt och snabb kollektivtrafik är ett måste. Redan idag är miljökostnaderna för vägsystemet ca 7-9 miljarder kr i Stockholm. Skatteintäkterna från vägtrafiken ligger på ca 2-3 miljarder.
- ? Det är bra att Södervisionen tar upp dagligvaruhandelns problem i ytterstaden. Ytterstaden får inte bestå av stormarknader som utarmar den lokala handeln och servicen och tvingar människor att köpa bil för att kunna handla mat. Vi ska satsa på våra centrumanläggningar i våra stadsdelar.
- ? Hägersten har inte så många rekreationsområden, så tillgänglighet och framkomlighet ska bevaras och utvecklas så långt som möjligt.

Särskilt uttalande gjordes av led Ylva Wahlström (mp) enligt följande.

Vi i miljöpartiet anser att ta ett helhetsgrepp för att utveckla Söderort är bra, men det behövs allt en central ledning som förvaltningen skriver i sitt remissyttrande. Vi välkomnar även byggsatsningarna, men bygg på redan exploaterad och prioritera hyresrätter till rimliga priser. Detta är en politisk fråga och inget man kan lämna åt byggbolagen.

Förvaltningen efterlyser mer resurser för vård av grönområden. Vi har till och med i vår storstads förvaltning ekologer som aktivt borde delta i hela denna process av vision för söderort. Vi har mitt i vår storstad naturvärden som är oersättliga och därför inte får prioriteras bort.

Vi anser att ställningstagandet för Förbifart Stockholm bör utgå ur Söderortsvisionen. Leden skulle medföra trafikökning i regionen och göra intrång i natur- och kulturmarker av stora värden. Vi saknar visioner om cykeltrafiken i Söderort. Cykelvägnätet behöver byggas ut och parkeringar för cyklarna behöver bli bättre vid kollektivtrafikstationerna.

Vidare välkomnar miljöpartiet de lokala satsningarna på köpcentrumen. Här nära våra bostäder ska vi handla. Vi motsätter oss starkt etablering av ytterligare stormarknader i Söderort. Men vi välkomnar tanken på att bygga ihop Skärholmen och Kungens Kurva, ja vi miljöpartister vill utveckla denna sammanlänkning mera, genom att lägga E4 i tunnel vid Skärholmen och låta byggande ske mot Kungens Kurva.

Vi anser att ställningstagandet för Förbifart Stockholm bör utgå ur Söderortsvisionen. Leden skulle medföra trafikökning i regionen och göra intrång i natur- och kulturmarker av stora värden. Vi saknar visioner om cykeltrafiken i Söderort. Cykelvägnätet behöver byggas ut och parkeringar för cyklarna behöver bli bättre vid kollektivtrafikstationerna.

Reservation anfördes av led:a Jan Erik Roos, Ewa Fagerhem och tjugers Jerker Hanson, (alla s), enligt vilka stadsdelsnämnden borde beslutat att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och åberopa förvaltningens tjänsteutlåtande.

Nämnden borde beslutat att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och åberopa förvaltningens tjänstutlåtande, samt att därutöver anföra följande.

Byggnation av bostäder skall i första hand ske på redan exploaterad mark. Genom en flyttning av Skärholmsvägen kan ett stort område med goda kollektivtrafikförbindelser bli tillgängligt för bostadsbyggnation. Däremot skall intrång i grönområden undvikas. Staden har genom "gluggutredningar" tagit fram omfattande förteckningar över tänkbara platser för byggnation. Varje byggnation skall dock prövas bostadsområden planeras skall erforderlig service finnas med i planeringen redan från början. För att ett bostadsområde skall fungera behövs förskolor och skolor, kommersiell service, grönytor, möjligheter till rekreation som idrottsutövning och kulturaktiviteter, samlingslokaler....

Små centrumanläggningar förordas framför stormarknader och outlets som genom att planeras för bilburna alstrar trafik, bidrar till utarmningen av äldre ytterstadscentra och försämrar servicen för de icke bilburna.

Kollektivtrafiken skall byggas ut och förbättras för att minimera behovet av bilkörande. Speciellt förordas bättre tvärförbindelser och spårbunden trafik. Snabbspårvägen mellan Gullmarsplan och Alvik har blivit en succé och bör få fler grenar. Trängselavgifter i innerstaden ger ytterligare incitament till minskat bilkörtid. För Söderort Stockholm skall inte byggas. De stora motorlederna har spelat ut sin roll. Framtidens trafik är kollektiv.

Särskilt uttalande gjordes av ordf Magnus Hellström m.fl. (m) enligt följande.

Vi moderater ställer oss positiva till att en stormarknad i Söderort utreds. Stormmarknader pressar ner priserna för den vanlige konsumenten vilket är bra. Samtidigt är det viktigt att värna om alla småcentra och att staden planeras på ett vettigt sätt. Därför blir diskussionen om en stormarknad riktigt intressant först när det finns konkreta förslag om lokalisering.

Särskilt uttalande gjordes av led Malin Eriksson (fp) enligt följande.

Vi välkomnar alla som vill bidra till en ökad mångfald och konkurrens i detaljhandeln i allmänhet och i livsmedelshandeln i synnerhet.

Matpriserna i Stockholm är höga. En normal barnfamilj skulle tjäna 4000 kronor om året om priserna låg på Göteborgs nivå. Orsaken är framförallt bristande konkurrens -- det finns betydligt färre riktiga lågprisbutiker här. Samtidigt är det också glest mellan specialiserade livsmedelsbutiker med delikatesser och mer exklusiva råvaror i Söderort.

Det är enskilda konsumenter, inte politiker, som ska välja mellan pris och kvalitet närhet och storskalighet. De kommer att göra olika val -- och många kommer att göra olika val olika dagar.

De miljöproblem som eventuellt ökad trafik kring stormmarknader kan ge upphov till motverkas bäst med miljöstyrande avgifter. Återigen är det enskilda konsumenter, inte politiker, som bör avgöra om en extra resa är värd sitt (fulla) pris.

Särskilt uttalande gjordes av Måns Rensner (sp) enligt följande.

(Sp) är emot att stormmarknader anläggs i Söderort, i och med att dessa utarmar förortscentra och övrigt affärsutbud i närområdet.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Lars Sundberg m fl (s) enligt följande.

Vi tycker det är glädjande att läsa förvaltningens tjänsteutlåtande kring Vision Söderort. Det vittnar om att kreativitet och fantasi präglar diskussionen inom förvaltningen.

Förvaltningen resonerar kring den fysiska infrastrukturen – trafik, boende, industrialisering, utveckling av service och handel, miljö och natur. Här finns flera spännande uppslag att samarbeta med andra stadsdelar och kommundelar kring. Vi hoppas att förvaltning och nämnd tillsammans med andra inblandade fortsätter de diskussionerna. Tjänsteutlåtandet också diskussioner kring en annan slags infrastruktur som vi själva i stadsdelen kan fortsätta utveckla och möjliggöra. Den behandlas under rubriken "Utveckla och profilera utbildningskompetens i Söderort".

Här finns möjligheter att lyfta upp en diskussion kring grundskolans kvalitetsutveckling genom samarbete med Kärrtorps gymnasium och forskarinriktade gymnasieutbildningar. En vision som både är realistisk och möjlig skulle kunna formuleras tillsammans med våra högstadieskolor. På samma sätt finns idéer kring förskolans pedagogiska utvecklingsarbete.

Också inom verksamhetsområden som inte omnämns finns ett behov av att tänka och diskutera vidare kring kunskapsutveckling. Till exempel socialtjänstens behov av kompetensutveckling inom missbruksområdet i samarbete med beroendecentrum Syd, kvalitetsutveckling inom äldreomsorg i samarbete med Sköndalsinstitutet mm.

Vi utgår ifrån att samtliga politiska partier i nämnden vill utveckla Söderort och vår egen stadsdel Skarpnäck. Vi föreslår att nämnden tillsammans med förvaltningen fortsätter diskussionerna om på vilket sätt vi kan utveckla Skarpnäck och att förvaltningen får i uppdrag att arrangera sådana möten.

Särskilt uttalande gjordes av led Maria Hannäs (v) enligt följande.

Det är viktigt att ett samråd sker med medborgarna när det gäller utvecklingen i stadsdelen. I synnerhet gäller det centrumutvecklingen där nämnd och förvaltning tidigare lagt ned mycket arbete i dialog med stadsdelens invånare. Det är positivt att förvaltningen nu vill ta nya tag. Etablerandet av fler stormarknader i och utanför kommunen hindrar dock en positiv utveckling av våra centrumbildningar. Därför är vi emot stormarknader som ofta ligger långt från kollektiv trafik och ökar bilberoendet.

Lilla Sickla gård är ett utvecklingsområde som nämnden tidigare haft under behandling. Det är ett intressant utvecklingsområde att titta närmare på.

Ett idrottscentrum vid Hammarbyhöjdens bollplan är en vision enligt förvaltningens förslag. Vi tror mer på att en utveckling av idrottsanläggningar skall ske i Bagarmossen/ Skarpnäck.

En av visionerna i remissen är att realisera "Förbifart Stockholm". Den visionen vill vi inte vara med i!

Skärholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av ordf Christina Elffors-Sjödin m fl (m) enligt vilka nämnden bort besluta att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och åberopa det av förvaltningen i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet.

Röstförklaring avgavs av v ordf Lambrini Theodossiou G m fl (s) enligt följande.

Då majoriteten inte godkände vårt yrkande om bordläggning vill vi framhålla att vi saknat tid för att på ett bra sätt kunna bereda frågan.

Särskilt uttalande gjordes av led Gustav Åkerblom (fp), med instämmande från tjugers Stefan Jansson (sp), tjugers Urban Johansson (mp), v ordf Lambrini Theodossiou G m fl (s), samt Margareta Johansson (v) enligt följande.

Nämnden borde ha beslutat att till ärendet under rubriken Gröna Söderort tillägga följande mening.

”En utredning pågår för närvarande vid Gat- och fastighetskontoret om att bilda ett naturreservat av strand-, skogs- och bergsområdena längs Mälarstranden från gränsen mot Mälarhöjden till Johannesdal. En enig stadsdelsnämnd har ställt sig bakom denna reservatsbildning.”

Motivering: I Stadsledningskontorets ”Förslag till Vision för Söderort och förslag till inriktning för genomförande av visionen” på sidan 7 skrivs under rubriken Gröna Söderort att man avser att stärka Söderorts gröna profil genom att utveckla rekreationsområden längs Mälaren. Folkpartiet anser det betydelsefullt att visa att Skärholmens Stadsdelsnämnd har för avsikt att bevara områdets natur som strand- och skogsområde och att nybyggnad inom detta inte skall förekomma.

Särskilt uttalande gjordes av tjugers Stefan Jansson (sp), med instämmande av led Mikael Nordstedt (kd) enligt följande.

Förvaltningens förslag om Förbifart Stockholm utbytes mot

”Förbifart Stockholm är ej lönsam och ska inte byggas. Den innebär ingen positiv utveckling för Skärholmsområdet utan gör tvärtom området mindre attraktivt eftersom bostadsområdena blir buller- och trafikstörda.”

Att därutöver förorda:

- ? Förtätningen av området ska ske främst på Skärholmsvägen när den flyttas och i centrumanläggningarna i Bredäng, Sättra och Vårberg. Eftersom området har många hyresrätter bör nybyggnationen till stor del bestå av bostadsrätter, villor och radhus. Även studentbostäder är positivt för området.
- ? Sättra friområde ska avsättas som naturreservat. Fullmäktigebeslut finns och ett naturreservat kommer att bidra till högre status i området.
- ? Cykelnätet bör ses över så att det blir tydligare, tillgängligare och får högre standard.

? Inomhushall bör uppföras på Vårbergs IP.

Särskilt uttalande gjordes av led Urban Johansson (mp), Margareta Johansson (v) och v ordf Lambrini Theodossiou G m fl (s), vilka i stort samtycker med ovanstående särskilda uttalande av Stefan Jansson (sp).

Särskilt uttalande gjordes av led Margareta Johansson m fl (v) med instämmande av Urban Johansson (mp), samt v ordf Lambrini Theodossiou G m fl (s) enligt följande.

Det är mycket bra att man går samman mellan olika förvaltningar, kommuner och aktörer/intressenter i form av näringsliv och offentliga intressenter i "Vision för Söderort". Det är många bra förslag, som ligger helt i vår linje, som kommer fram, som bättre tvärförbindelser etc. Det är även viktigt att det byggs i våra områden, även om vi i första hand förordar hyresbostäder. En förtätning med varsamhet och hänsyn till miljön.

Det är också viktigt att man i den här visionen för Söderort väger in frågor som gäller sociala insatser för att främja integration.

Från Vänsterpartiets sida kan vi emellertid inte gå med på att förbifart Stockholm genomförs som presenteras i förslaget under

Mål och förslag i Vision för Söderort

Infrastruktur som knyter samman och stärker.

Vantörs stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av v ordf Per Sundgren (v) och led Magnus Dannqvist m fl (s), enligt vilka nämnden bort besluta att återopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande, samt att därutöver anföras.

Vi delar förvaltningens uppfattning att en satsning på en förbättrad infrastruktur och ett ökat bostadsbyggande i Söderort är positivt. En omdragning av Magelungsvägen ger sådana möjligheter. Däremot kan inte nya bostäder i Fagersjöskogen accepteras. Inte heller Magelungens strandområden får bebyggas. Vi är positiva till visionen att göra Magelungen och dess omgivningar till en ekopark i södra Stockholm. I den visionen bör också ingå att avveckla upplageområdet i Snösätragränd. Varför inte flytta det till triangeln mellan tunnelbanan, Magelungsvägen och Harpsundsvägen. Slutligen anser vi att visionen för Söderort ska inrymma den redan planerade innebandyhallen i Rågsved. Byggande av innebandyhallen och komplettering av bostadsbeståndet med studentbostäder är två åtgärder som kan bidra till att minska segregationen i området.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Kåre Gustafsson (s), Majvi Andersson (s), Mona Bergström (s) och Pekka Orsimo (s) enligt följande.

Från socialdemokratiskt håll vill vi även lyfta fram följande frågor.

Med den omfattande utveckling som aktualiseras i Vision för söderort för Älvsjöområdet är det inte försvarbart att nu diskutera Älvsjövägens tunnelförläggning "på sikt".

Den omfattande bostadsbebyggelse som redan pågår och som aviseras i närområdet kommer att medföra en ytterligare belastning på den redan hårt ansträngda Älvsjövägen. Den omfattande verksamhet som idag pågår vid Älvsjömässan och den ytterligare utbyggnad som är planerad, innebär att en lösning av Älvsjövägen måste ske nu. Från socialdemokratiskt håll har vi hävdat att en första etapp av Älvsjövägen måste få sin lösning i anslutning till den planerade ombyggnaden av Älvsjö centrum. Det är inte rimligt att idag bygga ett nytt centrum som delas av en stor trafikled med en gemenomströmning med 20.000 bilar per dygn och med toppar upp emot 30.000 bilar. Älvsjövägen skapar en barriär genom området och erbjuder inte en säker miljö. En förutsättning för ett sammanhållet centrum är en nedgrävning av Älvsjövägen från järnvägen, där vägen redan är nere på en låg nivå och fortsatt överdäckning av Älvsjövägen i en första etapp fram till Götalandsvägen. Vi kan inte acceptera några tillfälliga lösningar och skjuta Älvsjövägens lösning på sikt. Löses inte Älvsjövägen inför den skissade Visionen för denna del av Söderort kommer Älvsjövägen att utgöra ett allvarligt hinder för den utveckling som skisseras i Visionen.

Genom att gräva ned/överdäcka Älvsjövägen i en första etapp enligt vårt förslag skapas förutsättningar för att bygga t ex studentbostäder/ungdomsbostäder m m ovanpå Älvsjövägen, vilket kan bidra avsevärt till finansieringen.

En snabb lösning av Älvsjövägen är en grundförutsättning för en lösning av trafik- och miljöproblemen i Älvsjö. Det är en grundförutsättning för all nybyggnation av bostäder, ny centrumanläggning, Mässans expansion, hotellprojekt och tillskapande av ytterligare arbetsplatser i området.

Det är också nödvändigt med en lösning av situationen vid Svartlösa Kopplet, som idag genererar kraftiga trafikproblem i hela Älvsjöområdet. En lösning av trafiksituationen på Södertäljevägen och Essingeleden är en förutsättning för att området ska bli attraktivt att bo och arbeta inom. Ett bidrag till en bättre trafiksituation vore även bra infartsparkeringar i anslutning till tunnelbana där bilisterna kan ställa sina bilar och inte i onödan behöver belasta innerstaden.

Det är viktigt att Visionen vävs ihop med arbetet med en ny översiktsplan och diskussioner om industrimarksanvändning för bostadsändamål. Vi vill redan nu lyfta fram att det är nödvändigt att det tillskott som tillskapas måste erbjuda hyreslägenheter, eftersom det mesta av den bebyggelse som nu planeras är bostadsrätter.

De tvärförbindelser och satsningar på kollektivtrafiken som förs fram är nödvändiga för den utveckling som skisseras och en bra investering för området. Det krävs en bra fungerande kollektivtrafik av hög kvalitet. Till kvalitet räknas inte bara linjesträckningar och punktlighet utan även en turtäthet som motsvarar kraven hos trafikanterna.

Vi kan då inte underlåta att föra fram att vi har dålig kvalitet på flera av de stora busslinjer som finns i området idag. För att området ska vara attraktivt och intressant krävs t ex på linje 142 en ökning av turtätheten genom stadsdelen Solberga som idag har 20- minuterstrafik efter kl 19. På linje 144, som är en tvärförbindelse mellan Gullmarsplan och Fruängen bryts tvärförbindelsen från Gullmarsplan av redan vid Älvsjö station vid varannan förbindelse mitt på dagen och på tidig kväll blir det en motsvarande uttunning av turerna redan kl 18.30. Det är inte en bra service för trafikanterna i området som i alltför stor utsträckning blir hänvisade till biltrafik. Det är bra med de skisserade nya tvärförbindelserna men de nuvarande tvärförbindelserna bör även byggas ut för att ge de boende i området en bättre service.

Särskilt uttalande gjordes av led Anita Thisell (v) enligt följande.

Allmännyttan måste prioriteras när det gäller att förtäta. Behovet av att det byggs hyresrätter är stort och då särskilt anpassade för ungdomar.

När det gäller kollektivtrafiken måste den göras attraktivare. En ändrad prisbild, tätare turtäthet, moderna tåg, bättre underhåll av bussar och tåg skulle kunna förändra mycket.

En utredning bör tillsättas för tillskapande av en tvärbana eller liknade genom/mellan stadsdelarna Älvsjö – Solberga - Liljeholmen.

Att en ramp byggs till pendeltågsstationen i Älvsjö från Solberga.

Cykelvägar i området bör tydligare planeras in.

Hastigheten i tätbebyggt område bör vara 30 km/tim och inte bara kring skolor och daghem.

Gatu- och fastighetsnämnden

Reservation anfördes av v ordf Börje Vestlund, led:a Teres Lindberg och Karin Wanngård, (alla s), enligt följande.

Gatu- och fastighetsnämnde borde beslutat att i huvudsak godkänna kontorets förslag, samt att därutöver anför följande.

Vision för Söderort går inte tillräckligt långt när det gäller den viktiga frågan om regional balans. I visionen ligger fortfarande tyngdpunkten på boende och inte på arbete. De framlyfta satsningarna på framförallt kollektivtrafik i visionen är välkomna. De skulle dock kunna utvecklas, exempelvis med en starkare satsning på att utveckla Älvsjö till ett kollektivtrafikcentrum i söderort. I det fortsatta arbetet är det viktigt att

samråda med lokala intressen och kompetenser, exempelvis lokala näringslivsföreträdare, stadsdelsförvaltningar och boende.

Nämnden menar också att följande projekt ska arbetas in i Vision Söderort:

- ? Älvsjövägen i tunnel
- ? Spårbunden trafik mellan Hagsätra och Älvsjö
- ? Snabbspårväg mellan Älvsjö och Årsta via Östberga

Reservation anfördes av led:a Ann-Marie Strömberg och Kajsa Stenfelt (båda v) enligt följande.

Gatu- och fastighetsnämnden borde beslutat att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och i huvudsak återropa kontorets tjänsteutlåtande och därutöver anför följande.

Nyproduktionen av bostäder i staden har de senaste åren dominerats av bostadsrätter byggda av privata bostadsbolag, samtidigt som det är mycket stor brist på hyresrättslägenheter. Staden bör därför prioritera byggandet av hyresrättslägenheter. All markupplåtelse för byggnation med bostäder skall ske med tomträtt. Därigenom behåller staden både den fulla rådigheten över marken och inkomster i form av tomträttsavgifter.

Byggnation av bostäder skall i första hand ske på redan exploaterad mark. Genom en flyttning av Skärholmsvägen kan ett stort område med goda kollektivtrafikförbindelser bli tillgängligt för bostadsbyggnation. Däremot skall intrång i grönområden undvikas. Staden har genom "gluggutredningar" tagit fram omfattande förteckningar över tänkbara platser för byggnation. Varje byggnation skall dock prövas bostadsområden planeras skall erforderlig service inklusive kollektivtrafik finnas med i planeringen redan från början. För att ett bostadsområde skall fungera behövs förskolor och skolor, kommersiell service, grönytor, möjligheter till rekreation som idrottsutövning och kulturaktiviteter, samlingslokaler.....

Små centrumanläggningar förordas framför stormarknader och outlets som genom att planeras för bilburna alstrar trafik, bidrar till utarmningen av äldre ytterstadscentra och försämrar servicen för de icke bilburna.

Kollektivtrafiken skall byggas ut och förbättras för att minimera behovet av bilkörande. Speciellt förordas bättre tvärförbindelser och spårbunden trafik. Snabbspårvägen mellan Gullmarsplan och Alvik har blivit en succé och bör få fler grenar, exempelvis mellan Älvsjö och Årsta via Östberg. Spårbunden trafik bör också komma till stånd mellan Hagsätra och Älvsjö. Trängselavgifter i innerstaden ger ytterligare incitament till minskat bilkörande.

Älvsjövägen bör förläggas i tunnel snarast och projektet skall arbetas in i Vision Söderort. Det får vara ett slut på långbänken beträffande detta angelägna projekt som alla partier är överens om skall genomföras.

Förbifart Stockholm skall inte byggas. De stora motorlederna har spelat ut sin roll. Framtidens trafik är kollektiv.

Reservation anfördes av led Per Bolund (mp), enligt följande.

Gatu- och fastighetsnämnden borde beslutat

- att i huvudsak godkänna och överlämna tjänsteutlåtandet som svar på remissen.
- att avslå planerna på exploatering av det viktiga grönstråket längs Magelungsvägen.
- att i samband med det fortsatta arbetet med visionen utreda möjligheterna att inrätta en "ekopark syd" i söderort liknande nationalstadsparken.
- att i övrigt anföras:

Det är glädjande att ett arbete för att stärka Söderort nu är på väg. Obalansen mellan norra och södra Stockholm behöver utjämnas och denna satsning på Söderort är ett bra första steg. Vi ser dock med oro på den brist på förståelse som finns för den viktiga ekologiska infrastrukturen i staden. I visionen föreslås till exempel att det viktiga grönstråket längs Magelungsvägen ska exploateras och därmed effektivt skäras av. Detta sker trots att stråket markerats som mycket viktigt i stadens egen översiktsplan. Exploateringen av Magelungsvägen kan därför inte godkännas. För att stärka de ekologiska sambanden i Söderort och garantera medborgarna goda rekreationsmöjligheter bör istället den föreslagna "Ekopark Syd" utredas vidare så att ett skyddat grönområde liknande nationalstadsparken kan inrättas även i södra Stockholm.

Stadsbyggnadsnämnden

Reservation anfördes av Carin Jahn m fl (s) enligt följande.

Stadsbyggnadsnämnden borde ha beslutat att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och i huvudsak åberopa det av förvaltningen i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet, samt att därutöver anföras följande.

Söderort är i jämförelse med övriga staden underförsörjt vad gäller park- och idrottsmark, något som det måste tas hänsyn till i en framtidsvision för Söderort. Vidare kan vi konstatera att "Vision för Söderort" inte innehåller några åtgärder som motverkar den regionala obalansen vad gäller fördelningen av arbetsplatser mellan nord och syd. Vi vill också markera att ny bebyggelse bör innehålla bostäder som upplåtes med hyresrätt.

Reservation anfördes av Dick Urban Vestbro m fl (v) enligt följande.

Stadsbyggnadsnämnden borde ha beslutat att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och delvis åberopa kontorets tjänsteutlåtande, och anföras följande: föreslagna utvecklingspolicyn för stadsdelarna söder om Södermalm innehåller många goda förslag och tankar, men även vissa brister. En stor brist är att Vision för Söderort inte tar tydligt avstånd från "Förbifart Stockholm". En sådan

för Söderort inte tar tydligt avstånd från "Förbifart Stockholm". En sådan motorväg kommer att öka bilåkandet i hela regionen och därmed miljöskadorna både i Söderort och annorstädes. Den innebär ett fullt ingrepp i naturmark vid Skärholmen och att Sättrabadet störs av trafikbuller.

Det är utmärkt att tvärsårvägar och förbättring av kollektivtrafiken behandlas, men utvecklingspolicyn bör även tydligt inriktas på att få bort tunga godstransporter på billederna. Det går utmärkt att överföra en stor del av godstransporterna till spår.

En annan brist är att stormarknadernas skadliga effekter inte behandlas. För att uppnå internationella och nationella miljömål måste bilåkandet i Stockholmsregionen minska. Stormarknader ökar bilåkandet. Dessutom dränerar de mindre centra på sin service. Det är därför angeläget att inga nya stormarknader tillåts och att köpcentra som Sickla, Kungens, Farsta och Skärholmen begränsar sin verksamhet. Särskilda satsningar bör istället göras på centra vars service är hotad som t ex Tallkrogen, Gubbängen, Sättra och Bredäng.

Reservation anfördes av Cecilia Obermüller (mp) enligt följande.

Stadsbyggnadsnämnden borde ha beslutat att

- i huvudsak godkänna och överlämna tjänsteutlåtandet som svar på remissen,
- avslå planerna på exploatering av det viktiga grönstråket längs Magelungsvägen,
- i samband med det fortsatta arbetet med visionen utreda möjligheterna att inrätta en "ekopark syd" i söderort liknande nationalstadsparken, samt att i övrigt anförda följande:

Det är glädjande att ett arbete för att stärka Söderort nu är på väg. Obalansen mellan norra och södra Stockholm behöver utjämnas och denna satsning på Söderort är ett bra första steg. Vi ser dock med oro på den brist på förståelse som finns för den viktiga ekologiska infrastrukturen i staden. I visionen föreslås till exempel att det viktiga grönstråket längs Magelungsvägen ska exploateras och därmed effektivt skäras av. Detta sker trots att stråket markerats som mycket viktigt i stadens egen översiktsplan. Exploateringen av grönområdet längs Magelungsvägen kan därför inte godkännas. För att stärka de ekologiska sambanden i Söderort och garantera medborgarna goda rekreativsmöjligheter bör istället den föreslagna "Ekopark Syd" utredas vidare så att ett skyddat grönområde liknande nationalstadsparken kan inrättas även i södra Stockholm.

Vi anser att försöket att ta ett helhetsgrepp för att utveckla Söderort är ett bra initiativ. Eftersom andelen arbetsplatser per invånare är lägre i Söderort än i andra delar av staden är det av stor vikt att det tillskapas nya arbetsplatser. Vi är också mycket positiva till ökad bostadsbebyggelse i Söderort. Vi anser emellertid att både bostads- och kontorsbyggen bör ske på redan exploaterad mark istället för i naturområden. För att minska intrång i grönområden och möjliggöra och förbättra förutsättningarna för kollektiva transportmedel bör andelen småhus som föreslås i visionen minska kraftigt.

När det gäller infrastrukturen ser vi ett stort behov av förbättrad kollektivtrafik i Söderort. Utbyggnaden av spårburna tvärförbindelser för kollektivtrafiken bör prioriteras. Detta har också lyfts fram som prioriterat av såväl medborgare som näringsliv. Vi ställer oss mycket positiva till den föreslagna dragningen av snabbspårvägen mellan Älvsjö och Flemingsberg. Vi vill att utredning påbörjas snarast även för sträckorna Skarpnäck – Älvsjö samt Älvsjö – Liljeholmen.

Vi anser inte att det är acceptabelt med en pendeltågstation Fagersjö om det kräver exploatering av Fagersjöskogen, hellre station mellan Högdalen och Rågsved med direkt anslutning till tunnelbanan. Även med denna lösning krävs emellertid att pendeltågstrafiken utvecklas så att vissa tåg från de yttre delarna av pendeltågsnätet kan hoppa över stationer för att uppnå snabba restider in mot de centrala delarna av staden. Investeringar i vägar bör ske i syfte att minska lokala miljöproblem. Prioriterade åtgärder är bland annat en tunnelläggnings av Älvsjövägen och Örbyleden. Vi tycker att det är märkligt att man i Söderortsvisionen planerar för ytterligare kapacitetsökningar i tvärgående vägtrafik mellan Nynäsvägen och E4:an, förutom de redan påbörjade/planerade Södra länken respektive Södertörnsleden. Om en kapacitetsstärkt tvärled läggs genom Söderort, t ex genom att binda samman Örbyleden med Magelungsvägen/Älvsjövägen bör staden verka för att planeringen av Södertörnsledens fortsättning avbryts och att pengarna istället läggs på en tunnelbanelösning under Örbylänken. Söderortsvisionen för Förbifart Stockholm bör utgå ur Söderortsvisionen. Leden skulle medföra trafikökningar i regionen och intrång i natur- och kulturmark av stort värde. Dessutom visar Söderortsvisionen att näringslivets intresse (med undantag av handel) för att etablera sig i området kring Kungens Kurva är mycket lågt. Vi stöder idén om att låta Skärholmen växa ihop med handelsområdet, men anser att de idéer som presenteras i visionen är långt ifrån tillräckliga, då E4:an utgör en mycket kraftig barriär mellan områdena. Vi förespråkar en nedgrävning av E4:an vid Skärholmen. Denna åtgärd skulle göra det möjligt att låta ny bostadsbebyggelse växa fram mot handelsområdet samtidigt som framkomligheten för den nya snabbspårvägen skulle underlättas.

Vi motsätter oss starkt etablering av ytterligare outlets/stormarknader i Söderort.

I visionen föreslås byggen i mycket trafikstörda lägen, t ex längs Huddingevägen vid Älvsjö. I det fortsatta arbetet med visionen måste det på ett tidigt stadium utredas om det överhuvudtaget är möjligt att bygga bostäder i dessa lägen.

Vi saknar visioner om cykeltrafiken i Söderort. Det saknas många länkar i Söderorts huvudnät för cykeltrafik och det behövs bättre parkeringsförhållanden vid de större kollektivtrafikstationerna.

Grönområdena i Söderort måste få ökad status och ett förbättrat skydd. Inrättandet av naturreservat för Flatenområdet, Årstaskogen, Sätterskogen, Älvsjöskogen, Rågsveds friområde och Fagersjöskogen bör prioriteras. Vi stöder idén om att skapa "Ekopark Syd". Det är också mycket viktigt att miljöprovningarna för de olika projekt som diskuteras i visionen påbörjas på ett mycket tidigt stadium i processen.

Reservation anfördes av Lennart Tonell (sp) enligt följande.

Stadsbyggnadsnämnden borde, utöver det redan anförda och det fattade beslutet, besluta att inte genomföra förbifart Stockholm, samt att anförda följande:

Förbifart Stockholm innebär ingen positiv utveckling för Skärholmsområdet utan gör tvärtom området mindre attraktivt eftersom bostadsområdena blir buller- och trafikstörda.

Särskilt uttalande gjordes av Lennart Tonell (sp) enligt följande.

Vi anser att Sättra friområde längs Mälarstranden, från gränsen mot Mälarhöjden till Johannesdal ska avsättas som naturreservat, att cykelnätet ska ses över, så att det blir tydligare, tillgängligare och får högre standard samt att förtätningar ska ske på redan exploaterad mark i enlighet med kommunfullmäktiges beslut.

Särskilt uttalande gjordes av Cecilia Obermüller (mp) enligt följande.

Det förefaller något märkligt att arbetet med Söderortsvisionen inte sker inom den befintliga översiktsplanen. Även om Söderortsvisionen har ambitionen att ta ett sorts helhetsgrepp borde detta arbete kunna inrymmas i översiktsplanen, som ska revideras varje år. Det kan förvisso kännas spännande att gå utanför gängse planeringsbanor, men om detta leder till ökat användande av redan knappa resurser bör det undvikas.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Reservation anfördes av v ordf Margareta Olofsson (v), led Lilian Falkbäck (s) samt led Yildiz Kafkas (mp) enligt följande.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden borde beslutat att som svar på remissen överlämna och återropa miljöförvaltningens tjänsteutlåtande, samt att uppmana kommunstyrelsen att bereda miljöförvaltningen plats i det fortsatta arbetet med Vision Söderort

Särskilt uttalande gjordes av v ordf Margareta Olofsson (v) enligt följande.

Det är mycket beklagligt att förvaltningen inte ingått i det förberedande arbetet för denna vision. Förvaltningen har trots detta på ett mycket förtjänstfullt sätt tagit fram ett underlag som kan få in miljö- och hälsoaspekterna i "Vision för Söderort". I visionen spelar miljö- och hälsoskyddsfrågorna en stor roll, det är därför av stor vikt att förvaltningen får delta i det fortsatta planeringsarbetet."

Särskilt uttalande gjordes av led Lilian Falkbäck (s) och tje ers Rolf Lindell (s) enligt följande.

Vi tycker att det är positivt att Söderorts framtid ses i ett helhetsperspektiv, där boende, kommunikationer, service och miljö lyfts fram. Söderort har många förtjänster som kan utvecklas för att ge människorna här möjlighet att förverkliga sina livsprojekt. För detta krävs att vissa förutsättningar tillgodoses.

Boende och kommunikation

Framtiden för Stockholm och Söderort handlar om hur väl vi kan tillgodose behovet av bostäder. Idag är bostadsbristen prekär med 70.000 människor i kön för en lägenhet, en skara som ökar för varje dag. Vi tror därför inte att det räcker med visionens målsättning att bygga 18.000 bostäder. För att lösa krisen måste det byggas flera bostäder än så i Söderort, och vi anser att det finns både behov och utrymme för detta.

Om en god blandning av upplåtelseformer ska ske måste nyproduktionen av hyresrätter öka dramatiskt. Allmännyttan ska ges direktiv att ta sitt ansvar och den fanatiska omvandlingen av hyreslägenheter till bostadsrätter stoppas, innan den hinner förstöra även ytterstadens bostadsbestånd. Behovet av små lägenheter som har låg hyra utan att kvaliteten försämras kan enligt vår mening bäst tillgodoses av allmännyttan, eftersom den har möjlighet att sprida kostnaderna över hela sitt bostadsbestånd.

Vidare vill vi understryka vikten av tvärförbindelser, där särskilt en spårförbindelse Fruängen-Älvsjö, med möjlig förlängning till Gröna linjen söderut, skulle skapa möjlighet för ökat kollektivt resande i vår del av staden. En sådan tvärförbindelse måste därför ges ökad prioritet inom kommande utvecklingsramar.

Vattenvård och möjligheter till rekreation

Söderort är oerhört rikt på stora grönområden med inslag av sjöar och vattendrag. Dessa är mycket betydelsefulla för invånarnas möjlighet till fritid och rekreation. Områdena används mycket flitigt. För att områdena ska fortleva och må bra krävs omvårdnad. I Vision Söderort saknar vi tyvärr skrivningar om vattenvård. Exempelvis berörs inte sjön Magelungens mycket svåra situation. Sjön håller idag på att slamma igen på grund av otillräcklig vattentillförsel och lågt vattenstånd! Ett samlat grepp måste tas så att ett arbete kan påbörjas för att stävja den negativa utvecklingen.

Kultursatsning och mötesplatser

I förvaltningens svar på remissen påtalas vikten av träffpunkter för kultur och samvaro. Vi socialdemokrater har med förfäran sett kulturen i staden utarmas på mötesplatser de senaste åren: ungdomsgårdar, parklekar och samlingslokaler har lagts ner i en ideologisk iver att sänka kommunalskatten. Vi måste värna den kulturella infrastrukturen. Inga fler nedlagda samlingslokaler, inga utarmade parklekar och

ren. Inga fler nedlagda samlingslokaler, inga utarmade parklekar och ungdomsgårdar! I stället vill vi utveckla det som finns i söderort och värna det som är unikt.

Avslutningsvis vill vi framhålla att det är oerhört viktigt att miljöförvaltningen är med i det fortsatta arbetet med Vision Söderort, då alla perspektiv är nödvändiga i arbetet för ett framtida söderort.

Särskilt uttalande gjordes av led Yildiz Kafkas (mp) enligt följande.

Miljöpartiet de Gröna stöder förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen samt beklagar att ett så omfattande projekt som handlar om "vision för Söderort" inte alls behandlar miljöfrågorna. Vad som menas med en hållbar samhällsutveckling verkar ha gått förbi samhällsplanerarna. Vi efterlyser ett särskilt seminarium där synpunkter från olika samhällssektorer och inte minst söderortsinvånarna kommer till tals innan något beslut om genomförande fattas.

Ersättaryttrande gjordes av ers Anders Lidblom (sp) enligt följande.

Jag instämmer i ledamoten Peter Lundén-Weldens (m) förslag till beslut.

Kulturnämnden

Reservation anfördes av v ordf Eva-Louise Erlandsson-Slorach (s), led:a Göran Eriksson (s) och Ingvar von Malmberg (mp) samt tjug ers:a Inga Granberg (s) och Jörgen Lantz (s) enligt följande.

Kulturnämnden borde beslutat att som svar på remissen överlämna och åberopa det av kulturförvaltningen i ärendet upprättade tjänsteutlåtandet.

Särskilt uttalande gjordes av v ordf Eva-Louise Erlandsson-Slorach (s), led:a Göran Eriksson (s) och Ingvar von Malmberg (mp) samt tjug ers:a Inga Granberg (s) och Jörgen Lantz (s) enligt följande.

Miljöpartiet de gröna och socialdemokraterna anser att det är mycket viktigt att skapa lokala kulturcentrum i Söderort. Kulturverksamheter är nödvändiga i arbetet för att skapa levande centrum i ytterstaden. Lokala kulturcentrum kan utformas olika med hänsyn till förutsättningarna i de olika stadsdelarna. Viktigt är att de medel som tillförs stadsdelarna är öronmärkta eller på annat sätt direkt riktade till kulturverksamheter, och med kulturnämnden som självklar part. Vi anser också att de kultursekreterartjänster som tidigare fanns återskapas och att samlingslokalerna rustas upp, både för kultur och evenemang och för mötesverksamhet. Ett förslag kan vara att lokala kulturcentrum utgår från samlingslokalerna. Kulturförvaltningen bör även ingå i den förvaltningsövergripande arbetsgruppen som ska vara ett kitt mellan stadsdelarna och staden.

Stadsmuseinämnden

Reservation anfördes av v ordf Eva-Louise Erlandsson-Slorach (s) och led Maria Hannäs (v) enligt följande.

Nämnden borde beslutat att tillstyrka förvaltningens förslag, samt att därutöver anföras:

Det är viktigt att man i "Visioner om Söderort" mer poängterar kulturens betydelse för utvecklingen av samhället. En framtidsversion måste innehålla tankar om hur man ska tillvarata kulturlandskapet och kulturhistoriska värden såsom närhet till teater, musikscener, museer och tillgång till naturen. I "Vision för Söderort" fattas visioner om hur människor ska känna sig delaktiga och hemma i sin boendemiljö. Vi tror att möjligheten till kulturupplevelser är det viktigaste för att människorna ska känna detta. Angeläget är också att mötesplatser i form av allmänna samlingslokaler införs i samhällsplaneringen. Därefter kommer vägar, fabriker och tågförbindelser.

Ersätтарыttrande gjordes av ers Birgitta Waller (mp), i enlighet med reservationen av v ordf Eva-Louise Erlandsson-Slorach (s) och led Maria Hannäs (v).

Särskilt uttalande gjordes av ordf Stella Fare (sp), led:a Louise du Rietz-Svenson (m) och Christer Wennerholm (m) enligt följande.

Det är viktigt att kulturmiljöerna lyfts fram och görs till en resurs i det framtida arbetet och att Stadsmuseets kunskaper tas tillvara. En vision får aldrig vara historielös."

Ersätтарыttrande gjordes av ers:a Louise Edlind Friberg (fp) och Marianne Ahlgren (fp) i enlighet med det särskilda uttalandet av ordf Stella Fare (sp), led:a Louise du Rietz-Svenson (m) och Christer Wennerholm (m).

Reservation anfördes av v ordf Eva-Louise Erlandsson-Slorach (s) och led Maria Hannäs (v) enligt följande.

Nämnden borde beslutat att tillstyrka förvaltningens förslag, samt att därutöver anföras:

Det är viktigt att man i "Visioner om Söderort" mer poängterar kulturens betydelse för utvecklingen av samhället. En framtidsversion måste innehålla tankar om hur man ska tillvarata kulturlandskapet och kulturhistoriska värden såsom närhet till teater, musikscener, museer och tillgång till naturen. I "Vision för Söderort" fattas visioner om hur människor ska känna sig delaktiga och hemma i sin boendemiljö. Vi tror att möjligheten till kulturupplevelser är det viktigaste för att människorna ska känna detta. Angeläget är också att mötesplatser i form av allmänna samlingslokaler införs i samhällsplaneringen. Därefter kommer vägar, fabriker och tågförbindelser.

Ersättaryttrande gjordes av ers Birgitta Waller (mp), i enlighet med reservationen av v ordf Eva-Louise Erlandsson-Slorach (s) och led Maria Hannäs (v).

Särskilt uttalande gjordes av ordf Stella Fare (sp), led:a Louise du Rietz-Svenson (m) och Christer Wennerholm (m) enligt följande.

Det är viktigt att kulturmiljöerna lyfts fram och görs till en resurs i det fram-tida arbetet och att Stadsmuseets kunskaper tas tillvara. En vision får aldrig vara historielös.”

Ersättaryttrande gjordes av ers:a Louise Edlind Friberg (fp) och Marianne Ahlgren (fp) i enlighet med det särskilda uttalandet av ordf Stella Fare (sp), led:a Louise du Rietz-Svenson (m) och Christer Wennerholm (m).

Näringslivsnämnden

Reservation anfördes av Maria Bosdotter Abrahamsson m fl (s), enligt följande.

Näringslivsnämnden borde beslutat att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och återropa det kontorets yttrande med följande ändring.

För att åstadkomma en bättre regional balans vad gäller arbetstillfällen är det mycket viktigt att antalet arbetsplatser i söderort ökar. Tyvärr är Vision söderort för passiv vad gäller satsning på nya arbetsplatser i dessa delar av staden.

En förutsättning för att vision söderort ska bli framgångsrikt är att de förslag som tas fram görs i nära dialog med de som bor och verkar i söderort. Vår erfarenhet är att det finns betydande brister vad gäller dialogen. Flera av de företagare som vi har haft kontakt med känner inte alls till Vision söderort och än mindre vad som enligt visionen ska hända med de företagsområde som dom verkar i. Kontoret bör ges i uppdrag att återkomma med en rapport om hur dialogen med företagen i söderort fungerat hittills och vilka åtgärder som man inom projektet planerar för att snabbt förbättra dialogen med företagarna i söderort om Vision söderort.

Folkhälsan är kopplad till individens hela livssituation. En viktig del är arbetslivet. Det är viktigt att staden inom ramen för Vision söderort tar hänsyn vad som krävs för att förbättra folkhälsan för de människor som bor och verkar i söderort. Utifrån näringslivsnämndens uppdrag är det av särskilt vikt att lyfta fram hur en satsning på en utveckling av näringslivet i söderort kan förenas med att skapa goda förutsättningar för en bättre folkhälsa. Mindre stress i vardagen genom att goda kollektivtrafikmöjligheter till alla delar av staden är en sådan åtgärd som måste lyftas fram.

Reservation anfördes av Thomas Erhnström m fl (v), enligt följande.

Näringslivsnämnden borde beslutat att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och i huvudsak åberopa kontorets yttrande, samt att därutöver anförda följande

Det är positivt att staden lägger upp en strategi för att höja statusen på de södra stadsdelarna. Målet 20 000 nya arbetsplatser är ambitiöst och vällovligt, viktigt är att strategin kan ta ett brett grepp över olika näringslivssektorer och inte låta någon sektor dominera. Att "lägga alla ägg i samma korg" skulle innebära en stor känslighet för konjunktursvängningar och därmed försvåra uppfyllandet av visionen.

"Gröna Söderort" är ett av huvudinslagen i visionen. Det är i sammanhanget därför beklagligt att inte miljöförvaltningen involverats i processen. Miljö- och hälsoaspekterna har över huvud taget haft en låg prioritet i visionsarbetet, något som är negativt för visionen.

Ett genomförande av en "Förbifart Stockholm" kan inte på något sätt sägas vara en förutsättning för söderorts utveckling. För att sträva emot målet om långsiktigt hållbarhet, krävs insatser genom fysisk planering, ny teknik samt information och utbildning m.m. Åtgärder som visionen föreslår bör vara inriktade mot ett sådant mål och strävan bör därför vara att minimera transportbehovet, inte öka det genom massiva satsningar på ny infrastruktur.

Ersättaryttrande gjordes av Christopher Ödmann (mp) enligt följande.

Om jag hade haft yrkanderätt hade jag föreslagit näringslivsnämnden besluta att lämna detta ärende utan eget ställningstagande

Utbildningsnämnden

Reservation anfördes av Maria Hassan m fl (s) enligt följande.

Vi reserverar oss mot nämndens beslut då vi yrkade att nämnden skulle besluta

1. Utbildningsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande samt vad som anförts nedan, som remissvar på "Vision för Söderort".

De boende i söderort som har högskoleutbildning är låg. Det är mycket viktigt för utvecklingen av Söderort att andelen högskoleutbildade ökar. Vårt förslag är att Bandhagens gymnasium utvecklas till ett centrum för collegeutbildningar och basårutbildningar i samråd med t ex Södertörns Högskola.

Reservation anfördes av ledamoten Claes-Göran Jacobsson m fl (v) enligt följande.

Vi reserverar oss mot nämndens beslut då vi yrkade att nämnden skulle besluta att

1. Förvaltningens tjänsteutlåtande överlämnas och åberopas i huvudsak som yttrande över remiss "Vision för Söderort"
2. samt anför därutöver följande

Det är bra att det tagits fram en vision för söderort och förslagen när det gäller utbildning är i huvudsak bra. Kraftigare ansträngningar måste emellertid göras för att få fler söderortsbor att välja studieförberedande program i gymnasieskolan och vidare studier på högskolan. De förslag som förs gynnar främst dem som redan är studiemotiverade. För det stora flertalet måste andra åtgärder sättas in. Ett program för hur snedrekryteringen ska brytas skulle kunna vara till god hjälp för stora delar av söderortsborna. Ytterligare satsningar bör göras på högskoleförberedande kurser och på att högskolorna förlägger kurser till områden där andelen som väljer att läsa högskolan är förhållandevis få.

Vi ställer oss också frågande inför att kvaliteten förbättras genom framtagande av instrument som mäter elevens kunskapsutveckling och att intressenter bör sökas för skolornas profilering. Kvaliteten förbättras inte genom att man mäter kunskapsutveckling utan genom att man ger eleverna de instrument som de behöver för att kunna tillgodogöra sig kunskap.

Profileringar ska ske på skolans och elevernas villkor, inte på externa intressenters.

Reservation anfördes av Marie Egnell (mp) enligt följande.

Jag reserverar mig mot nämndens beslut så jag yrkade att nämnden skulle besluta

1. som svar på remissen anför följande

Vision Söderort bör svara på hur en hållbar ekologisk, social, demokratisk och ekonomisk utveckling kan skapas även om antalet människor ökar. På utbildningsområdet är det självklart viktigt att utbildningsmöjligheterna inriktas mot att åstadkomma en hållbar utveckling och att dessa kunskaper sprids till fler utanför gymnasier och högskolor.

Det betyder att ekologiskt tänkande och grön stadsplanering tillsammans med nya satsningar på tvärvetenskap, både inom, forskning som gymnasieskolan kommer att få en central roll i det framtida Söderort. Att satsa på söderortsborna för att de ska kunna erhålla goda kunskaper på flera framtidsområden bör bli en viktig del Visionen och för att Söderort ska kunna utvecklas till en del av den hållbara framtidsstaden Stockholm.

Likaså att bevara Söderorts grönområden för att utgöra en del av denna framtidsvision.

Styrelsen för Stockholms Stads Bostadsförmedling AB

Reservation anfördes av Anita Habel (v) enligt följande.

Jag reserverar mig mot beslutet då jag yrkade att styrelsen skulle besluta att som yttrande över Kommunstyrelsens remiss överlämna och i huvudsak åberopa vad som anförs i VD:s förslag, samt att därutöver anföra följande:

En av förutsättningarna för tillväxt i Stockholmsregionen är bostadsbyggande i tillräcklig omfattning, främst då byggande av hyresrätter. Stat och kommun måste gemensamt ta ansvar för bostadsbyggandet. För att komma igång med byggandet av hyresrätter med rimlig hyra har riksdagsmajoriteten infört ett investeringsbidrag, med mål om hyresnivåer på 4000-5000 kronor/månad för en tvårummare. I Stockholm har detta emellertid visat sig otillräckligt och skulle behöva fördubblas för att byggandet i önskvärd omfattning skulle komma till stånd. Investeringsbidraget bör dessutom permanentas så att långsiktiga förutsättningar skapas för byggandet. Av den anledningen bör också fastighetsskatten avskaffas på hyresrätter.

Utförsäljningen av allmännyttan och omvandlingen av hyresrätter till bostadsrätter minskar möjligheterna för betalningssvaga hushåll att få en bostad och skapar segregation. Denna utförsäljning och omvandling måste därför upphöra.

Segregationen är ett stort problem som måste brytas av en genomtänkt strategi. Storstadssatsningens liksom ytterstadssatsningens ursprungliga ideer och erfarenheter bör tas tillvara som instrument för att bryta segregationen och göra Söderorts stadsdelar attraktiva att bo och verka i. Aktiv kommunal boendeplanering krävs, liksom boende-kostnader på en nivå som de flesta hushåll kan klara av. De kommunala bostadsbolagen kan i detta sammanhang spela en mycket viktig roll, dels på grund av den ekonomiska styrka de har för att bära de kostnader nyproduktion innebär, dels på grund av sin hyresledande ställning på bostadsmarknaden.

Bristen på hyresrätter har medfört omfattande andrahandsuthyrning och inneboendeförhållanden, som i vissa ytterstadsområden i Söderort skapat osäkra boendeförhållanden för utsatta grupper på bostadsmarknaden och instabilitet i dessa ytterstads-områden, något som redan konstaterades i den under 1990-talet presenterade Storstadsutredningen.

Den nybyggnation och förtätning av bostadsbeståndet i Söderort som krävs måste ske med varsamhet, bland annat för att det tematiska området Gröna Söderort skall vara genomförbart. Att bygga bostäder på redan exploaterad mark är en självklarhet. Det ökande antalet invånare över 80 år innebär ökande behov av fastigheter med hiss, och man bör därför undersöka möjligheten att t.ex. bygga till ytterligare våningsplan på trevåningsfastigheter.

Som påpekats i förslaget Vision för Söderort är även infrastrukturen en strategisk fråga. Valfungerande kommunikationer är också en förutsättning för att bostadsområden skall anses attraktiva. Den yttre tvärbana som föreslagits är i detta sammanhang mycket viktig. Förslaget kan emellertid förbättras med att man utreder

mycket viktig. Förslaget kan emellertid förbättras med att man utreder möjligheten att från Skarpnäck låta tvärsårvägen gå via Sköndals Centrum och vidare utefter Fagersjö-vägen och Magelungsvägen till Fagersjö, Högdalen, Älvsjö, Fruängen och Skär-holmen. Den yttre tvärbanan skulle i hög grad bidra till att minska biltrafiken in mot Stockholm City.

Av bland annat miljöskäl bör planerna på genomförande av Förbifart Stockholm stoppas.

Suppleantyttrande med instämmande i (v):s reservation gjordes av Ulla Dahl (mp).

Reservation anfördes av Malte Sigemalm och tjug suppleant Jamile Ismail (s) enligt följande.

Vi reserverar oss mot beslutet då vi yrkade att styrelsen skulle besluta att godkänna tjänsteutlåtandet samt att därutöver anförda följande

Vid planering av ny bostadsbebyggelse bör beaktas att byggare erbjuds tomträtt samt att det i större utsträckning byggs hyresrätter.

Försäljning av mark påverkar hyreskostnaden oerhört.

Ett exempel på detta är ett objekt på Södermalm där marken vid försäljning betingar ett värde av 8000kr/m² byggbar yta. Marken i Stockholm är vid en försäljning dyrare än att bygga en färdig lägenhet i Malmö. I Malmö byggs 1200 hyresrätter vid brofästet till en kostnad av 5600kr/månad, jämförbara objekt i Stockholm är t ex Hammarby Sjöstad med 10000 kr/månad.

En fördelning inom områden som är föremål för nybyggnation bör redan från början planeras in fördelning av allmännyttan, privata samt kooperativa boendeformer.

Genom en ökad nybyggnation av hyresrätter ökar människors frihet att kunna byta sin lägenhet till större eller mindre inom ett eller flera områden, fler lägenheter att rättvist förmedla via bostadsförmedlingen.

Vi ifrågasätter starkt varför det i förorter ska byggas billiga lägenheter, efter ett tävlingsförfarande.

Målsättningen bör vara att hålla en bra standard och funktion av nya fastigheter inte enbart i innerstaden utan även i ytterstaden till en rimlig hyresnivå. Det förutsätter i en framtid en ny markpolitik från stadens sida.

Förteckning över remissinstanser

Remissinstans	Inget svar eller yttrande	Avstår	Yttrande med synpunkter
Enskede-Årsta stadsdelsnämnd			x
Farsta stadsdelsnämnd			x
Hägerstens stadsdelsnämnd			x
Liljeholmens stadsdelsnämnd			x
Skarpnäcks stadsdelsnämnd			x
Skärholmens stadsdelsnämnd			x
Vantörs stadsdelsnämnd			x
Älvsjö stadsdelsnämnd			x
Gatu- och fastighetsnämnden			x
Stadsbyggnadsnämnden			x
Utrednings och statistikkontoret (USK)			x
Socialtjänstnämnden		x	
Idrottsnämnden			x
Integrationsnämnden			x
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	x		
Kulturnämnden	x		
Renhållningsnämnden			x
Saluhallsstyrelsen			x
Näringslivsnämnden			x
Utbildningsnämnden			x
Rådet till skydd för Stockholms skönhet			x
Stockholms Stadsmuseum	x		
Stockholms stads bostadsförmedling AB (SSBAB),			x
Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB)			x
AB Familjebostäder			x
AB Stockholmshem			x
AB Svenska Bostäder			x
Centrumkompaniet i Stockholm AB			x
AB Stockholm Globe Arena			x
Stockholms stads Parkerings AB			x
Stockholmsmässan AB	x		

Remissinstans	Inget svar eller yttrande	Avstår	Yttrande med synpunkter
Stockholm Visitors Board			x
Botkyrka kommun			x
Haninge kommun			x
Huddinge kommun			x
Nacka kommun	x		
Nykvarns kommun	x		
Nynäshamns kommun			x
Salems kommun	x		
Södertälje kommun	x		
Tyresö kommun			x
Värmdö kommun	x		
Stockholms läns landstings Regionplane- och trafiknämnd			x
Hälso- och sjukvårdsnämnden i Stockholms läns landsting		x	
Stockholms läns landsting		x	
Försäkringskassan Stockholm Län			x
Länsstyrelsen i Stockholms län			x
Länsarbetsnämnden i Stockholms län			x
Polisstyrelsen	x		
Kommunförbundet Stockholms län (KSL)	x		
Storstadsdelegationen		x	
AB Storstockholms Lokaltrafik			x
Banverket			x
SJ	x		
Vägverket	x		
Södertörns Högskola			x
Kungliga Tekniska Högskolan (KTH)			
Stockholms Universitet			x
Karolinska Institutet (KI)			x
Stockholms Fastighetsägareförening	x		
Stockholm Handelskammare			x
Svensk Handel Region Stockholm			x
Konsum Stockholm	x		
ICA Handlarna Öst AB	x		
Stockholms Livsmedelshandlarförening			
FöretagsGrupperna Storstockholm	x		

Remissinstans	Inget svar eller yttrande	Avstår	Yttrande med synpunkter
Svenskt Näringsliv	x		
Företagarnas Riksorganisation	x		
Svenska Naturskyddsföreningen	x		
Stockholms Idrottsförbund	x		
Hyresgästföreningen Region Stockholm	x		
LO-distriktet i Stockholms län	x		
TCO		x	
HSB Stockholm			
LOCUM AB (AB Terrenno),	x		
Riksbyggen	x		
Sveriges Bostadsrättsföreningars centralorganis ation (SBC)	x		
Stiftelsen Stockholms Studentbostäder	x		
AP-fastigheter			x
Drott Kontor Söder AB	x		
NCC AB			x
Skanska Fastigheter Stockholm AB	x		
Vasakronan AB	x		
JM AB			x
Jernhusen AB	x		
LM Ericsson	x		
Telia AB	x		
Flextronics Network Services	x		
Tieto Enator	x		
WM-Data Public Partner	x		
AU-System			x
Ericsson Utvecklings AB	x		
IKEA	x		
Södertörns Utvecklingscentral			x
Novum forskningspark			x
Frivilliga remissinstanser			
Cykelfrämjandets Stockholmskrets			x
Cykelbranschrådet			x
Cirkelbågen samfällighetsförening			x
Fagersjö Byalag			x

Remissinstans	Inget svar eller yttrande	Avstår	Yttrande med synpunkter
Farsta Socialdemokratiska Områdesförening			x
Farsta Hembygdsförening			x
Sätra Företagsgrupp			x

Förord

Söderortsvisionen handlar om att lyfta fram de kvaliteter som ryms i Stockholms stads åtta stadsdelsnämndsområden söder om Årstaviken. Kvalitéer som t ex mycket goda boendeförhållanden med närhet till natur, ett starkt näringsliv och att restiderna till de flesta arbetsplatser i Söderort från hela länet är mycket bra, både med bil och kollektivt.

Söderort har också en stor utvecklingspotential som kan tas tillvara genom olika åtgärder som t ex ett ökat utbud av bostäder, stärkta tvärförbindelser, tillväxtprogram för näringslivet, höjning av den generella utbildningsnivån i vissa stadsdelar och förbättrad service.

Visionen behandlar hur de goda kvaliteterna kan utvecklas och lämnar förslag till åtgärder inom de områden där förbättringar behövs. En absolut förutsättning för visionens genomförande är att nya former för samarbete utvecklas över administrativa och geografiska gränser – samarbete såväl inom staden som med grannkommuner och viktiga aktörer som t ex inom näringslivet. Genomförandet av de flesta av förslagen förutsätter alltså ett nära samarbete med andra aktörer och är inte utformade så att de enbart ger lokala effekter. Förbättrade tvärförbindelser ger positiva effekter i stora delar av Söderort och har sannolikt även positiva effekter regionalt. De regionala sambanden har behandlats inom visionen och har lett fram till förslag om mellan-kommunal samverkan kring frågor där gemensamma insatser bedöms som mest framgångsrika.

Stockholm i december 2001

Anette Holm

Bitr. stadsdirektör

Solveig Svedgård

Avd.chef Gatu-och fastighetskontoret

Björn Jacobson

Förv.chef Integrationsförvaltningen

Christer Asplund

Förv.chef Näringslivskontoret

Ingela Lindh

Stadsbyggnadsdirektör

Anita Ferm

Förv.chef Utbildningsförvaltningen

Mats Larsson

Stadsdelsdirektör Liljeholmen

Kajsa Andersson

Stadsdelsdirektör Enskede-Årsta

Bitte Davidsson

Stadsdelsdirektör Skarpnäck

Maria Mannerholm
Stadsdelsdirektör Hägersten

Bertil Östberg
Stadsdelsdirektör Älvsjö

Monika Viklander
Stadsdelsdirektör Vantör

BrittMarie Kyndel
Stadsdelsdirektör Farsta

Jan Johansson
Stadsdelsdirektör Skärholmen

Sammanfattning

Söderort har många kvaliteter som bör marknadsföras och förstärkas. Visionen visar att Söderort har en stor utvecklingspotential. En förutsättning för att denna potential ska kunna tas tillvara är ett aktivt deltagande från stadens berörda förvaltningar, näringslivet, grannkommuner och andra offentliga intressenter. Visionen består av ett antal konkreta förslag som grundar sig dels på den genomgång som skett inom staden, dels på dialoger med externa parter. Genomgående för de mål och förslag som presenteras är ökat samarbete med näringsliv, boende, enskilda företag, grannkommuner, högskolor m m.

En projektgrupp för samordning och övergripande frågor föreslås tillsättas. Vidare föreslås projekt-grupper för utredning och planering inom två geografiska områden inrättas.

Projekt- och utvecklingsförslagen är olika till sin karaktär såväl vad gäller omfattning som genomförandetid. Nedan har vi satt fokus på några områden som bedöms vara av särskild betydelse för Söderorts utveckling.

Rapporten har tre delar. Den första delen är en nulägesbeskrivning. Därefter kommer en del med förslag till mål och med vilka åtgärder som målen kan nås. Det innebär konkreta åtgärder för såväl hela Söderort som fokusering på några geografiska områden. Den tredje delen redovisar genomförandeorganisation.

Till denna rapport finns ett antal bilagor som går att beställa enligt förteckning på sidan 39.

Tematiska områden

Söderort – mer attraktivt att bo i

Ett varierat utbud av bostäder stärker Söderorts attraktionskraft och Söderorts potential vad gäller nya bostäder måste tas tillvara. Målet är att inom 10 år:

- bygga 18 000 nya bostäder i Söderort. Bostäder byggs i attraktiva lägen t ex sjönära, i goda kommunikationslägen.

Infrastruktur som knyter samman och stärker

En utbyggnad av infrastrukturen är nyckeln till att stärka såväl befintligt näringsliv som att höja attraktionskraften för såväl företagsetableringar som för boende. Starka tvärförbindelser är en förutsättning för Söderorts utveckling. Målet är att:

- den yttre förbindelse mellan Nynäsvägen och E4:an förbättras,
- de spårbundna tvärförbindelserna ska stärkas genom att med en yttre tvärbana knyta samman tunnelbanelinjerna samt gå vidare från Skärholmen/Kungens Kurva till Flemingsberg,
- Förbifart Stockholm genomförs.

Ett starkare näringsliv

Ett tillväxtprogram tas fram för Söderort i samarbete med företag, företagsgrupper och fastighetsägare med konkreta åtgärdsförslag för att:

- inom 10 år uppnå målet 20 000 nya arbetsplatser i Söderort,
- innovations- och nyföretagarrådgivning utvecklas,
- företagens miljösatning byggs ut.

Utvecklad service och handel – för ett attraktivare Söderort

En utveckling av såväl stora som små centrum är av stor betydelse för Söderorts attraktivitet, vilket sker i samarbete med Svensk Handel, branschen, centrumägare och bostadsföretag. Målet är att:

- utveckla söderorts centrum och att några centrum väljs ut som piloter,
- projekt startas i små stadsdelscentrum med profilering t ex längs en tunnelbanelinje eller med lanthandelskonceptet,
- utred outlet – stormarknad i Söderort.

Utveckla och profilera utbildning – kompetens i Söderort

Utveckla utbildningsverksamheten genom samverkan med näringslivet och högskolor. Exempel på förslag:

- nya företagsanpassade lärlingsutbildningar,
- diskussion om att starta en desighögskola i samarbete med bl a IKEA,
- starta forskarinriktade gymnasieutbildningar i samarbete med Södertörns högskola.

Mångfald och utveckling

Ett samlat "Söderort matchning" utvecklas vidare för att ta tillvara Söderorts arbetskraftspotential. Det innebär en samordning av individorienterade sysselsättningsinsatser förutom matchning även t ex nyföre-tagarrådgivning.

Gröna Söderort

Stärk Söderorts gröna profil genom att bilda ett naturreservat inom stadens mark i Nacka, utveckla rekreationsområden vid Magelungsvägen och längs Mälaren. Marknadsför det gröna Söderort och gör tillsammans med grannkommunerna de goda kvaliteterna för rörligt friluftsliv mer kända.

Det gränslösa Söderort

Öka samverkan i Söderort för bästa regionala nytta. Stärk samverkan med grannkommunerna t ex i Kungens kurva – Skärholmsområdet, utveckling av Skrubbaområdet kan utvecklas, storstadssatsningen kan ges en mer regional karaktär och friluftslivet kan stärkas.

Geografiska utvecklingsområden

Älvsjö – Vantör -Farsta

Sträckan Älvsjö till Farsta har en stor potential med bl a möjligheter till ny bebyggelse längs t ex Mage-lungsvägen och i naturnära lägen. Sträckan föreslås att studeras som en helhet men med särskilt fokus på några delområden som t ex:

- Älvsjö C och mässområdet med omgivningar som kan utvecklas mot evenemang, bio-tech, IT och utbildning,
- Högdalen-Rågsved och Fagersjö,
- Farsta/Larsboda.

Skärholmen-Kungens Kurva

Skärholmen och Kungens Kurva skulle kunna utvecklas till en stadskärna i Sydväst. Exempel på åtgärder:

- starta ett gemensamt projekt Skärholmen-Kungens Kurva. Riv de administrativa gränserna – skapa en gemensam arena tillsammans med Huddinge kommun för att profilera och utveckla området från Bredäng i norr till Vårby i söder, i samverkan med näringslivet och andra offentliga intressenter. Profilera området som t ex "Handelsplats och upplevelsecentrum",
- bygg fler bostäder både i olika former och i naturnära lägen.

Norra Söderort – Telefonplan till Globen

Ingen särskild projektgrupp föreslås för området som redan idag genom ett flertal projekt är på väg att utvecklas mot en tätare stadsmiljö samtidigt som rekreationsområden förstärks.

Bakgrund

Kommunstyrelsen i Stockholm beslutade den 4 april 2001 att en förvaltningsövergripande arbetsgrupp skulle bildas med uppgift att utarbeta en utvecklingspolicy för stadsdelsnämndsområdena söder om Södermalm, Söderort med ett gemensamt uttryck.

Syfte och metod

Genom en satsning inom främst utbildnings-, näringslivs-, arbetsmarknads-, infrastruktur- och stadsbyggnadsområdet ska Söderorts tillväxtmöjligheter tillvaratas och marknadsföras.

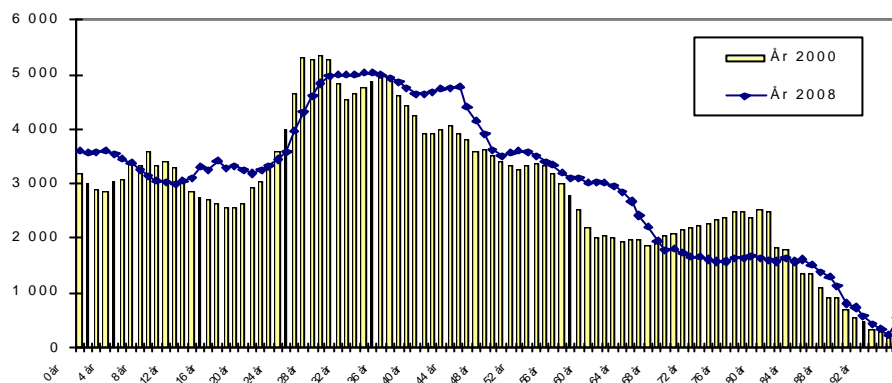
Projektet syftar till att koncentrera stadens och andra intressenters insatser så att de fokuserar på samma mål. Dialoger har förts med företrädare för medborgare, näringslivet, grannkommuner och regionala organ. Dialogerna har inriktats på fyra tematiska ämnen.

- Infrastruktur
- Bostäder
- Fritid
- Näringsliv/arbetsmarknad/utbildning

Nuläge

Befolkning

- Söderort har 278 000 invånare, vilket är lika med inre staden.
- Befolkningen ökar med 1% per år d v s lika med staden som helhet.
- Januari 2001 var 37% av stadens medborgare Söderortsbor.
- 65–79 åringarna minskar medan personer över 80 år ökar.
- Det pågår en generationsväxling inom stadsdelarna byggda på 1930–40-talet.
- Skolbarnen är något fler jämfört med hela staden, och kommer vara de närmaste åren enligt prognoser.

Näringsliv

Det utmärkande för näringslivet i Söderort är:

- 100 000 arbetsplatser i ca 7 500 företag,
- snabb sysselsättningstillväxt de senaste 15 åren,
- färre arbetsplatser än förvärvsarbetande i Söderort,
- tre av tio söderortsbor arbetar i Söderort,
- största branscherna i Söderort är:
 - IT,
 - varuförsörjning (handel och distribution av varor),
 - fastighet & teknik (planering, byggande och drift),
 - företagsservice.
- IT-klustret i finns i hela Söderort och är nästan lika stort som det i Kista.

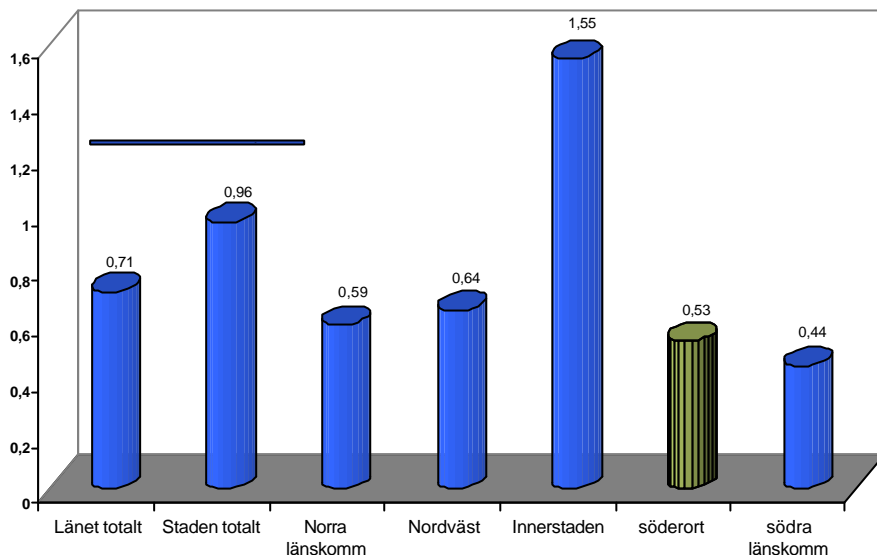
I Stockholms stad finns omkring en halv miljon arbetsplatser och drygt 35 000 företag med minst en anställd. En femtedel av både företagen och arbetsplatserna finns i Söderort. Efter Stockholms innerstad, Göteborg och Malmö har Söderort Sveriges fjärde största koncentration av företag och arbetsplatser. Sedan 1986 har arbetsplatserna ökat snabbare i Söderort än i staden i övrigt (16 resp 13%).

Söderort har en väl diversifierad näringslivsstruktur med hela skalan av företag från globala storföretag till småföretag med Stockholm som sin marknad. Sammantaget är småföretagsprofilen mer utpräglad än i Stockholm i övrigt. I Söderort har också några av Stockholms mest koncentrerade och framgångsrika lokala klusterbildningar etablerats, främst Stockholm Modecenter i Marievik och livsmedelsbranschen i Årsta Partihandel och i Slakthusområdet. Vidare finns flera stora publika anläggningar. Stockholmsmässan och Globen-Hovet-Söderstadion har tillsammans ca 2,5 miljoner besökare per år.

Antalet arbetsplatser per invånare är ändå lägre än i både innerstaden och i nordväst.

Som diagrammet visar har både Söderort och söderkommunerna färre arbetsplatser per invånare än regionen i övrigt. För att nå upp till nivån i nordväst krävs ungefär 20 000 fler arbetsplatser. Till snittet för regionen behövs det dubbelt så många.

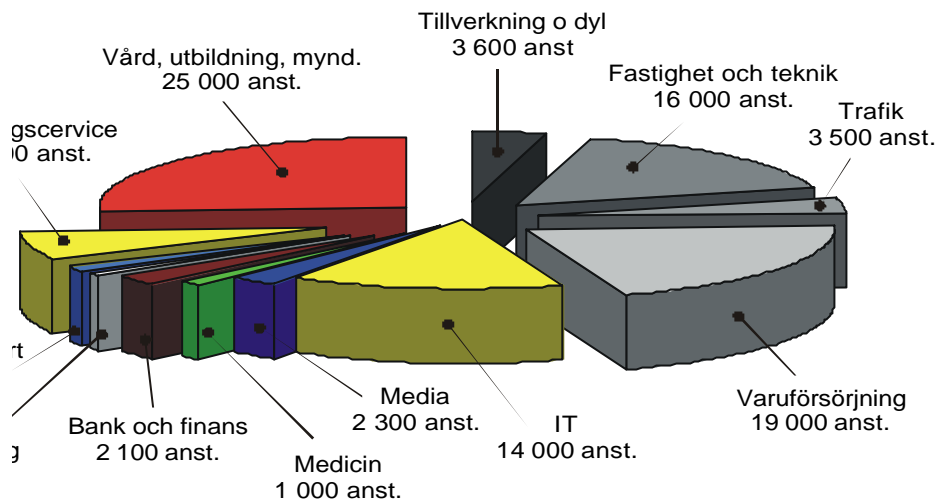
Geografiskt är näringslivet i starkt koncentrerat till det inre stråket Liljeholmen-

Marievik-Västberga-Årsta-Globen-Slakthuset. För detta område finns också betydande utbyggnadsplaner. Med Södra Länken blir de inre delarna av Söderort än mer attraktiva för företagsetableringar.

I yttre Söderort – från Skärholmen till Skrubba – är företagen och arbetsplatserna betydligt färre och konkreta planer för expansion saknas. Uppskattningsvis finns här drygt 20% av arbetsplatserna.

Näringslivsstrukturen skiljer sig från både den i innerstaden och i nordvästra Stockholm. I Söderort finns en relativt hög andel företag som verkar inom Stockholmsregionens varuförsörjning eller med planering, byggande och underhåll av fastigheter, vägar och andra tekniska anläggningar. Utmärkande för dessa företag är bl a att de oftast är beroende av lokalisering i marknivå och intill trafikleder. Sammantaget sysselsätts inom denna sektor knappt 50 000 personer.

Noterbart är att det även i Söderort finns en relativt stor IT-sektor. Totalt finns ca 14 000 anställda inom IT med bl a Ericsson, Telia, TietoEnator och WM-data. Bank & finans och Media har etablerat sig i Globen-området och i Liljeholmen-Marievik.

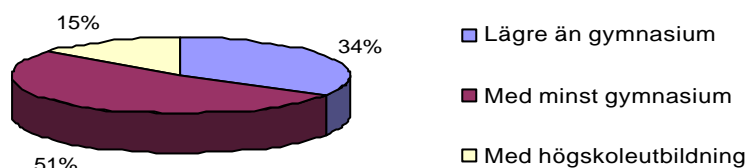
Inom skola, vård och annan offentligt finansierad verksamhet finns omkring 25 000 arbetsplatser, varav merparten är kommunala. Det finns få statliga verksamheter i Söderort.

Med undantag för detaljhandel och annan närservice är det privata näringslivet nästan helt lokaliserat till det femtontal företagsområden som finns i Söderort. Liljeholmen-Marievik är det största med ca 15 000 anställda och Skrubba det minsta med ca 500 anställda. All sysselsättningstillväxt i Söderort har sedan 1980-talets mitt skett i företagsområdena.

Arbetsmarknad

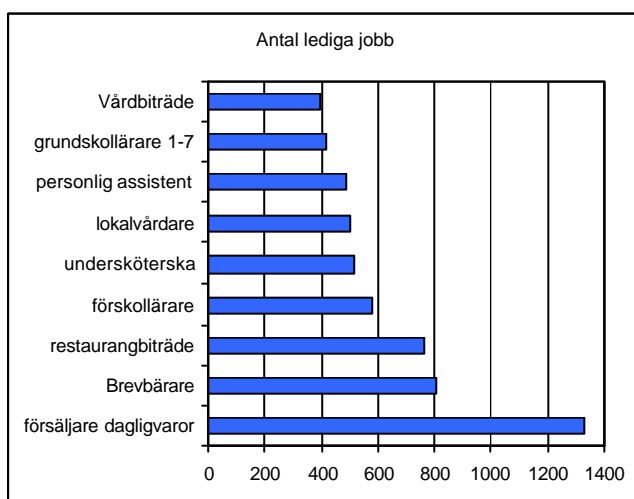
- Antalet anställda ökar mer i Söderort än i övriga staden.
- Söderorts företagsområden (antalet anställda) växer mest i staden.
- Det finns en stor outnyttjad arbetskraftsreserv.

Under år 2000 redovisades totalt uppemot 20 000 lediga arbeten anmälda till arbetsförmedlingarna i Söderort. Bland de arbetssökande fanns i oktober 3 171 individer som inte deltog i någon form av arbetsmarknadsåtgärd utan kunde ta ett arbete direkt.

De flesta lediga jobben finns inom handel- och servicenärings- samt offentlig verksamhet. Inom handel/service är lagerbiträde/lokalvårdare/säljare/restaurangbiträde de vanligast förekommande yrkeskategorierna bland de lediga jobben. Inom offentlig verksamhet är de vanligaste yrkeskategorierna personlig assistent/förskollärare/undersköterska/barnskötare/lärare. Sedan mars 2001 har efterfrågan på brevbärare och försäljare av dagligvaror ökat medan allmän säljare och barnskötare minskat relativt.

I tabellen redovisas antal lediganmälda platser som t om oktober 2001 redovisats som de yrkeskategorier som i störst utsträckning är efterfrågade på arbetsmarknaden.

Utbildning

- Utbildningsnivån är lägre i Söderort än i övriga staden.
- Söderortsungdomen är underrepresenterad på de studieförberedande programmen inom gymnasieskolan.

Andelen förvärvsarbetande samvarierar starkt med utbildningsnivå, ju högre utbildningsnivå desto högre förvärvsintensitet. Söderort har lägre utbildningsnivå än övriga delar av staden. 34% av invånarna 20–65 år har eftergymnasial utbildning mot 42% av staden som helhet.

Det finns sammanlagt nästan 500 förskolor och familjedaghem i söderort. Av dessa drivs ca 200 i enskild regi. Det finns drygt 12 000 barn mellan ett och fem år varav 83 procent av barnen i denna åldersgrupp är inskrivna i förskola och familjedaghem.

I Söderort finns 80 grundskolor med ca 30 000 elever och 10 gymnasieskolor med ca 5 000 elever. Av grundskolorna är 21 fristående och av gymnasieskolorna 3.

Ett antal grundskolor har en särskild profil mot områden som drama, musik, idrott, språk, IT och miljö. Tre grundskolor i Söderort har särskilda ma/no-klasser där matematik och naturvetenskapliga ämnen utgör en särskild inriktning. Majoriteten av eleverna i Söderorts gymnasieskolor kommer från Söderort. Inom den kommunala gymnasieskolan i staden som helhet är Söderorts ungdomen överrepresenterad på de flesta yrkesförberedande program medan det motsatta förhållandet gäller på de studieförberedande programmen.

I förhållande till staden som helhet återfinns ca 24% av ungdomarna i stadens kommunala gymnasieskolor i Söderort, 46% inom tullarna och 30% norr om tullarna.

De största gymnasieprogrammen i Söderort är de studieförberedande samhällsvetenskaps-, naturvetenskaps- och teknikprogrammen (60%). Den största yrkesförberedande utbildningen är hotell- och restaurangprogrammet (15%). Handels- och administrationsprogrammet, fordonsprogrammet och medieprogrammet omfattar vardera ca 6%. Barn- och fritids-, hantverks- och livsmedelsprogrammen slutligen, omfattar vardera ca 2,5% av elevantalet i Söderortsgymnasierna.

Gymnasieskolorna i Söderort är profilerade mot olika områden.

- *Stockholms hotell- och restaurangskola*; hotell/restaurang, internationella kontakter.
- *Enskede Gårds gymnasium*; hantverk.
- *Brännkyrka gymnasium*; forskning, samhällsvetenskap, juridik och naturvetenskap.
- *Farsta gymnasium*; idrott och hälsa.
- *Skärholmens gymnasium*; engelska, estetiska utbildningar och lärlingsutbildning.
- *Kärrtorps gymnasium*; media, IT, språk/internationalisering och forskning.
- *Värmdö gymnasium*; räddningstjänst och distansundervisning.
- *Engelska skolan*; undervisning till stor del på engelska.
- *Fryshuset gymnasium*; estetiska utbildningar och idrott.

Storstads- och ytterstadssatsning

- Satsning på att minska arbetslösheten.
- Förbättring av boendemiljöer.

Storstadssatsningen omfattar 5 kommuner i länet. Förutom Stockholm också Huddinge, (Flemingsberg, Västra Skogås, Vårby), Haninge, (Jordbro), Botkyrka, (Alby, Fittja, Hallunda/Norsborg samt Södertälje, (Fornhöjden, Geneta, Hovsjö och Roöna). Storstadssatsningen sker ett utvecklingsarbete inom områdena: öka sysselsättning/minska socialbidrag, språk/utbildning, kultur, trygghet/trivsel, offentlig/kommersiell service, m m.

I Söderort omfattas två stadsdelsområden, centrala Skärholmen och Rågsved, av det lokala utvecklings-avtal som träffats mellan staten och staden för perioden 1999–2005. De två huvudmålen för satsningen är att skapa förutsättningar för en långsiktigt hållbar

tillväxt, samt att bryta den sociala, etniska och diskriminerande segregationen i storstadsregionernas mest utsatta bostadsområden.

I Rågsved får samtliga arbetslösa som söker försörjningsstöd på stadsdelsförvaltningen träffa arbets-platskonsulenter som på ett effektivt sätt hjälper de arbetslösa med matchning till arbeten på öppna arbetsmarknaden.

På Medborgarkontoret i Skärholmen har alla resurser samlats under ett tak, stadsdelsförvaltning, försäkringskassan och arbetsförmedlingen. På Jobbcentrum i Skärholmen garanteras alla arbetssökande bidragstagare jobb eller annan sysselsättning inom 5 arbetsdagar genom en mobilisering av stadsdelsförvaltningens och arbetsförmedlingens resurser och ett samarbete med företag i och utanför området.

Stadens egen ytterstadssatsning syftar främst till att förbättra, förändra och utveckla de fysiska förutsättningarna i ett antal bostadsområden i Söderort. Satsningen omfattar åtgärder där enskilda människors möjligheter och egna ansvar ska prioriteras tillsammans med att förbättringar görs i bostadsmiljön. Ytterstadssatsningen handlar om förbättra utbildningsnivån för att öka anställningsbarheten,

- skapa bra boendemiljöer genom upprustningar och stadsplanering,
- omvandla hyreslägenheter till bostadsrätter,
- genom byggande blanda hyresrätter med bostadsrätter, hus och radhus,
- öka tryggheten genom bl a bättre belysning,
- förbättra villkoren för företag och företagande.

Integrationsnämnden har samordningsansvaret för genomförandet av ytterstadssatsningen. De berörda stadsdelsnämnderna ansvarar för de lokala samverkansgrupperna medan vissa facknämnder, de kommunala bostadsbolagen, Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB) samt fr o m 2002 även Centrumkompaniet AB svarar för att vidta de konkreta åtgärderna. De bostadsområden som f n ingår i Ytterstadssatsningen i Söderort är Östberga, Fagersjö, Hökarängen, Bredäng, Skärholmen, Sättra, Vårberg och Rågsved.

Infrastruktur

- Söderort har generellt en god tillgänglighet med kollektivtrafik.
- Tillgängligheten med bil till arbetsplatser i Söderort är bättre än i både innerstaden och Västerort.
- Det saknas bra tvärförbindelsen t ex mellan Farsta och E 4.

Söderort har ett vittförgrenat kollektivtrafiknät där stommen utgörs av de gröna och de röda tunnelbanelinjerna, med tre respektive två förgreningar, pendeltågets två grenar, den nya tvärsparvägen mellan Globen och Gröndal och vidare till Alvik samt ett stort antal busslinjer.

Särskilt de nordliga delarna av Söderort samt områdena kring tunnelbanelinjerna har en mycket hög tillgänglighet med kollektiva färdmedel. För vissa delar av Söderort som Gröndal, områdena längs den röda tunnelbanelinjen t o m Aspudden samt för Johanneshov är tillgängligheten till länets arbetsplatser jämförbar med den i stora delar av innerstaden och även bättre än vissa delar av Södermalm.

Särskilt tillgängliga för boende i länet är arbetsplatsområdena i Midsommarkransen, Gröndal-Liljeholmen-Årstadal, Gullmarsplan-Globen-Slakthusområdet samt centrala Älvsjö.

I stort sett hela den centrala delen av Söderort nås med kollektivtrafik av 45–60% av länets invånare inom 45 minuter under förmiddagens maxtimme.

Den optimala tillgängligheten är emellertid inte alltid lika med den upplevda. Det finns brister i tydligheten avseende busslinjerna.

Tvärbanan mellan Gullmarsplan och Alvik har snabbt fått ett högt resandeunderlag och visar på behovet av tvärförbindelser i Söderort. Restiderna på tvären har kortats och näringslivet ser effekter i att det är lättare att rekrytera personal.

Söderorts nät av huvudvägar är liksom spårnätet både relativt tätt och av i huvudsak hög klass. Av de stora radiella vägarna är E 4/E 20 motorväg, Nynäsvägen av motorvägsklass medan väg 226 Huddingevägen är fyrfältig med ett antal plankorsningar. Södra Länken håller på att byggas ut som motorväg till en högklassig tvärförbindelse med likaledes högklassiga anslutningar till de stora radiella vägarna. Längre söderut är Örbyleden en tvärförbindelse med fyra körfält, leden har dock signal-korsningar och slutar västerut vid Huddingevägen. En yttre tvärförbindelse utgörs av Magelungsvägen-Älvsjövägen. Den är av varierande standard och delen genom Älvsjö vållar störningar på och säkerhetsproblem i omgivningen.

Biltillgängligheten i Söderort är i huvudsak god och detta gäller särskilt tillgängligheten från boende i länet till Söderorts arbetsplatser. I stort sett hela den centrala delen av Söderort nås av 45–60% av länets invånare inom 30 minuter under förmiddagens maxtimme. Inom 45 minuter når 60–85% av länets invånare till Söderort under maxtimmen. Detta är en bättre tillgänglighet med bil till arbetsplatser i Söderort än till innerstaden och Västerort.

Bebyggelseutveckling

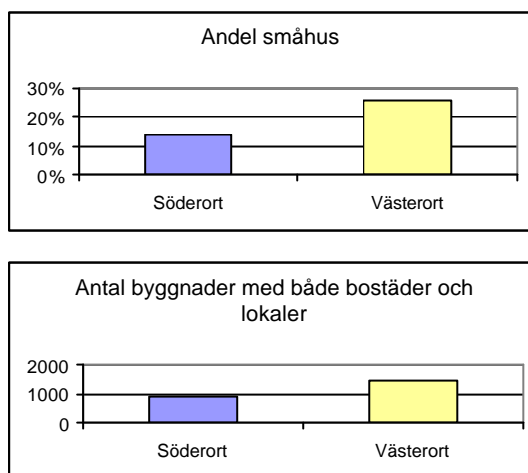
- Det finns 143 000 bostäder, de flesta i flerfamiljshus. Relativt få i småhus.
- Bebyggelseutvecklingen har skett längs järnväg, spårväg och tunnelbana.

Bebyggelseutvecklingen i Söderort har följt utbyggnaden av infrastrukturen. Det är inget unikt utan snarare en regel som ständigt bekräftas. Utbyggnad av kommunikationer, särskilt spårbundna genererar bebyggelse. Dialogerna med såväl näringsliv som medborgare visar ett tydligt intresse för spårbunden trafik. Intressenter inom byggbranschen har också visat intresse för att samverka kring finansiering av investeringar i spårbunden trafik.

Utbyggnaden av framförallt bostäder har genomförts av en stor mängd aktörer. Fram till 1940-talet var det främst privata och kooperativa intressen inblandade. Staden beredde vägen genom investeringar i först ett spårvägsnät och senare ett tunnelbanenät. Därefter gick staden genom sina bostadsbolag inaktivt även i bostadsproduktionen. Under senare delen av 1990-talet har staden minskat de direkta investeringarna i bostadsproduktion. Staden satsar nu på att ha en bra framförhållning med detaljplaner för bostadsbebyggelse och på så sätt skapa goda förutsättningar för aktörerna på marknaden. Två bebyggelse typer dominerar stort i Söderort. Låga

marknaden. Två bebyggelse typer dominerar stort i Söderort. Låga lamellhus i 2-4 våningar står för 55% och höga punkthus/skivhus för 24% av samtliga bostäder.

Lamellhusen är tämligen jämnt fördelade över Söderort medan höghusen, särskilt skivhusen, är koncentrerade till vissa stadsdelar som i huvudsak byggdes under 1960-talet. Andelen hus byggda under 1960-talet och 1970-talets första hälft i storskalig struktur, är väsentligt högre och andelen småhus är betydligt färre jämfört med Västerort. Likaså är andelen byggnader med både lokaler och bostäder i samma byggnad färre.

Handel

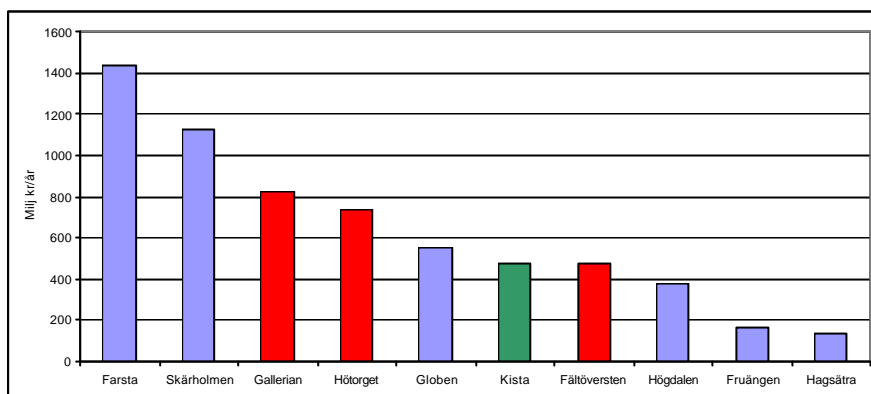
- Externhandeln (stormarknader) ökar.
- Dagligvarubutikernas (Stockholms län) omsättning i små centrum har minskat med 14% på 1990-talet.

Bostadsnära centrum byggdes upp i efterkrigstidens stadsdelar, ofta vid en tunnelbanestation. Olika utvecklingstendenser i samhället – som utglesning av antal boende, köpmönster, köptrohet, krav på effektiva lokaler m m – har medverkat till att många centrum har minskat antalet butiker. I vissa fall har även dagligvaruhandeln svårt att överleva.

Handelns strukturomvandling har varit tydlig under 1990-talet, från mindre butiker i närheten till allt större enheter med perifert läge. Det har inneburit att delar av köpströmmen flyttats från mindre centrum till stormarknader (extern handel), vilket visas av att dagligvaruhandeln i mindre centrum sjunkit med 14% sedan 1990. Utvecklingen i Söderort skiljer sig inte från utvecklingen i länet. Försämring av närservicen har drabbat flera stadsdelar.

Av de stora centrum – Farsta, Skärholmen och Globen – är det Farsta som har den mest positiva utvecklingen. Andra större centrum är Fruängen, Högdalen och Hagsätra.

	1975	1990	1999
Externhandel	10	16	30
Bensinstationer	0	4	5
Stora centrum	26	25	24
Små centrum	64	55	41

Kultur och fritid

- Kulturskolan och biblioteken finns representerade i många centrum i Söderort.
- Många aktiva inom idrott.
- Brist på inomhushallar.
- Viktiga ekologiska områden.
- Flera rekreationsområden, många längs vatten.

I Söderort finns 19 bibliotek varav de större ligger i Farsta och Skärholmen. Vidare finns kulturskolan som sammantaget i Stockholm är Nordens största konstskola. Kulturskolan har planer på att låta de olika konstformerna musik, teater, dans och bild&form mötas över gränserna. Sådana centra finns idag i Högdalen och Bagarmossen.

Stadsdelsförvaltningarna har en viktig roll som nätverksbyggare och som en part som kan fånga upp och stödja boende/föreningars kreativa idéer och förslag. Det lokala föreningslivet och t ex fria kulturgrupper har en viktig roll i denna utveckling. I Söderort finns det fria kulturgrupper i bl a Högdalen och Kärrtorp (teatrar) samt Liljeholmen (konsthallar). Många av dessa fria kulturgrupper samarbetar också med skolan och kulturskolan. Studieförbunden är också viktiga samverkanspartner för kulturprogram. Stadsteatern/parkteatern har etablerat teaterverksamhet i Sättra.

Idrottsrörelsen är Sveriges största folkrörelse. Idrott utgör en mycket viktig integrationsfaktor som inte tar hänsyn till etnisk eller social bakgrund. Många ungdomar inom Söderort är aktiva inom någon idrottsförening. Aktiviteten inom idrotten är hög inom områden som t ex Skärholmen, Vantör och Skarpnäck.

inom områden som t ex Skärholmen, Vantör och Skarpnäck. Aktiviteten i olika idrottsföreningar är stor i synnerhet gäller det barn och ungdomar. Den absolut största grenen är fotboll.

Det finns ett betydande antal idrottshallar, simhallar, idrottsplatser på flera platser i området. Dessutom finns ett antal skolidrottshallar, som även används på kvällstid för olika föreningsaktiviteter. Efterfrågan är större än tillgången på halltider och andra aktiviteter. Bristen är störst på olika typer av inomhushallar, t ex i Älvsjöområdet. Ett antal mindre inomhushallar planeras i området samt utveckling av idrottsplatser med bl a konstgräs, för att förlänga nyttjandetiden.

I Söderort finns många rekreationsområden som har stor betydelse för det rörliga friluftslivet, bl a Långsjö – Magelungsstråket, Älvsjöskogen, Årtaskogen, Nacka friluftsområde, Flaten och Orhemsområdet.

Stora kvaliteter finns, både ur ekologisk och rekreationssynpunkt, längs våra vatten – Mälaren, Årstaviken, Magelungen och Drevviken.

Resultat av dialogerna – analys av nuläget

De tydligaste resultaten av dialogerna är:

- Kommunikationerna, särskilt spårbundna är viktiga för bostads och arbetsplatsetablering.
- Företagen söker koncentration.
- Det finns en oro för att servicen tunnas ut.
- Komplettera bebyggelsen i stadsdelar så att servicen kan stärkas.
- Studera stråket Älvsjö-Farsta för bebyggelse.
- Utveckla boendemiljöerna, satsa på mer varierad bebyggelse – både högt och lågt. Marknadsför det goda naturläget.
- Regionaltågen bör stanna i Älvsjö.
- Samverkan med grannkommunerna bör utvecklas.
- Medborgarna understryker vikten av bra kvalitet i skolor och närhet till natur.

Dialoger har förts med företrädare för medborgare, näringslivet, grannkommuner och regionala organ. Dialogerna har inriktats på diskussioner kring infrastruktur, bostäder, fritid, näringsliv, arbetsmarknad och utbildning. I den historiska beskrivningen av Söderorts utveckling understryks hur betydelsefullt främst den spårbundna trafiken men även vägar varit för etablering av arbetsplatser och bostäder. Så kommer det självklart vara även i framtiden. Särskilt de spårbundna kommunikationerna har lyfts fram i dialogerna, av näringslivet som en viktig faktor för lokalisering och av medborgarna som en viktig för val av bostadsort. Förbättrade tvärförbindelser har särskilt uppmärksammats av de boende.

Norr om Telefonplan i väster och bort till Globen i öster finns en god efterfrågan för både bostäder och kontor med förutsättningar för hög exploatering. Expansionsmöjligheterna är stora där, och innan detta område är färdigbyggt så är efterfrågan på kontorsetableringar längre söderut begränsad. Flera menar att byggande av kontorslokaler i Söderort kommer att vara koncentrerad till denna del de närmaste

kaler i Söderort kommer att vara koncentrerad till denna del de närmaste 10 åren. Därefter anser bygg- och fastighetssektorn att Västberga terminalområde är det område som har ett läge som är intressant för utveckling av en blandad bebyggelse med verksamheter och bostäder i en hög exploatering.

Bygg- och fastighetsbranschen är tveksam till blandning av bostäder arbetsplatser. Å ena sidan vill man ha blandningen som då ger bättre underlag för bra kommunikationer och varu- samt restaurangutbud, å andra sidan menar man att attraktiviteten för ett kontorsläge faller mycket snabbare i förhållande till avståndet än vad attraktiviteten för bostäder gör. Företagen söker koncentration, vill gärna ligga flera i samma bransch nära varandra. Några sådana kluster finns i Söderort men det är också stor spridning. I stort sett samtliga företag i IT branschen uttryckte en önskan om att ha fler från sin bransch intill sig. Ericsson kommer att öppna upp för andra företag vid Telefonplan och Telia ser samma möjligheter vid sin anläggning i Farsta.

Det har också uttryckts att verksamheter som idag ligger mycket centralt, ofta offentliga, kan komma att söka sig mindre kostnadskrävande lokaler och att bra alternativ då skulle kunna vara i bra kollektivlägen, t ex Älvsjö.

E4:an utgör ett bra skyltläge vilket innebär att viss kontorsverksamhet kan utvecklas söderut längs denna axel. Men ju längre söderut man kommer är det snarare handel som gäller. I Skärholmen-Kungens Kurva finns det idag bara förutsättningar för handel enligt de flesta bedömare. Vill man skapa en större blandning av bostäder, handel och kontor där, måste kollektivtrafikförsörjningen förbättras. Det nya inslaget med nöjesverksamhet samt en eventuell "Förbifart Stockholm" kan förändra situationen. Skarpnäck och Vantör har rekommendationerna handlat om att utveckla boendemiljöerna genom ett differentierat utbud, att marknadsföra det goda naturläget. Både boende och byggföretagen har påpekat behov av komplettering med bebyggelsetyper som inte är så vanliga i dessa stadsdelar. Särskild ansträngning att bygga enfamiljsbostäder eller stadsvillor bör därför göras där.

Allmänt har uttryckts att det bör ske en komplettering med bostäder och verksamheter i befintliga stadsdelar så att servicen kan stärkas. Särskilt komplettering vid centrumanläggningarna uppmärksammas.

Intresse för att studera möjligheter till bostadsbebyggelse i stråket från Älvsjö längs Magelungsvägen till Farsta har tagits upp av både boende och byggföretagen. I Skarpnäck önskar de boende bostadskompletteringar i mindre skala. Några av de saker som medborgarna framhöll tydligast var vikten av bra kvalitet på skolor och undervisning samt på närhet till natur. I dagsläget är det god tillgång på lokaler i Farsta och byggrätter för ganska stora volymer finns. Farstas läge med goda kollektivförbindelser och fem minuter från Globen med bil uppmärksammades.

Bristen på bostäder påtalas av både näringslivet och de boende. Som tidigare nämnts önskar man större variation i utbudet. Hyresrättens funktion som något där man inte behöver binda ett större kapital efterfrågas av både näringsliv och medborgarna.

Avkastningen i norrort är högre än i Söderort vilket delvis förklarar den högre byggaktiviteten i norrort.

De företag som har verksamhet i Söderort har inte nämnt avståndet till Arlanda som något problem. Restiden har dessutom förkortats för de som reser kollektivt sen Arlandapendeln etablerades. Önskemål om att regionaltågen stannar i Älvsjö så att man från Söderort får en direktförbindelse med Arlanda, har lyfts fram.

I samtalen med grannkommunerna framkom behovet av ett utvecklat regionalt samarbete.

Mål och förslag

Söderorts framtid handlar både om en utveckling av bebyggelsen och om insatser inom olika teman. Visionens mål för utvecklingen inom Söderort redovisas i de följande avsnitten. Målen är uppdelade i tematiska och geografiska områden.

Tematiska områden

De tematiska områden som insatser föreslås inom är:

- näringsliv,
- integration och utbildning,
- infrastruktur,
- bostäder,
- handel,
- kultur och fritid,
- samverkan med grannkommunerna.

Geografiska utvecklingsområden

I kommunstyrelsens uppdrag ingick att lokalisera geografiska områden där investeringar skulle kunna ge särskilt stora positiva effekter. Under utredningsarbetet har tre sådana områden lokaliserats.

- Det gäller i princip hela norra Söderort, från Telefonplan till Globen.
- Området Älvsjö över Vantör till Farsta.
- Skärholmens stadsdelsnämndsområde tillsammans med Kungens Kurva i Huddinge.

I det förstnämnda området råder redan ett starkt utvecklingstryck. För de två andra områdena föreslås att deras potential lyfts fram i programutredningar.

Tematiska områden

Näringsliv

Tillväxtprogram tas fram med bl a:

- 20 000 nya arbetsplatser i Söderort inom en tioårsperiod.
- Satsning på infrastruktur för nya företagsetableringar till yttre Söderort.
- Effektivisering av företagsområden.
- Klusterbildningar utvecklas.

- Innovations- och nyföretaganderådgivning startas.
- Omlokalisering av offentlig verksamhet.
- Högre utbildning etableras.

De övergripande målen för näringslivs- och sysselsättningsutvecklingen i Söderort är att öka antalet arbetsplatser och att med satsningar på infrastrukturen stimulera till expansion och nya företagsetable-ringar i yttre Söderort. Målet är att inom en tioårsperiod öka antalet arbetsplatser i Söderort med 20 % eller ca 20 000 arbetsplatser. För att uppnå detta upprättas ett offensivt tillväxtprogram som omfattar samtliga sektorer av näringslivet i Söderort. Programmet upprättas i samarbete med företag, företagsgrupper och fastighetsägare. Element som bör ingå i programmet är främst:

- Information och marknadsföring om Söderorts stora kvaliteter för etablering av företag. Marknadsföringen inriktas på hela näringslivet.
- Liljeholmen-Marievik, Globen-Bolidenvägen och övriga delar av inre Söderort förtätas.
- Företagsområdena utvecklas och effektiviseras för att bli tillgodose företagens önskemål att ligga intill varandra i koncentrationer.
- Särskild satsning på fler företagslokaliseringar inom och runt företagsområdena Högdalen, Farsta, Skarpnäck och Skrubba. Södra länken ger hela denna sektor en betydligt bättre tillgänglighet. På längre sikt ökar tillgängligheten ytterligare med en ny tvärförbindelse till E4 och Förbifart Stockholm.
- Älvsjö centrum utvecklas som ett regionalt centrum i Söderort med nya arbetsplatser, bostäder, handel och service. Älvsjö utvecklas också som regional knutpunkt med tåg, tvärbana och en bättre förbindelse E4-Farsta.
- Trafikledsområden som Nynäsvägen, Örbyleden och Magelugnsvägen utvecklas för fler företagsetableringar.
- Etablerade klusterbildningar med tillväxtpotential kartläggs och ges bättre förutsättningar att växa i Söderort. Exempel på kluster är mode, livsmedel och evenemang, idrott och upplevelse.
- Marknadsföring till offentliga myndigheter och förvaltningar för lokalisering av verksamhet till Söderort.
- Högre utbildning etableras till Söderort.

- Miljöprojektet ”Företagens Miljösatsning” byggs ut över hela söderort.
- Näringslivskontorets innovations- och nyföretagarrådgivning etableras på en eller flera platser i Söderort. Rådgivningen profileras mot den näringslivs- och befolkningsstruktur som finns i området.

Integration och utbildning

- Samarbetet med näringslivet skall öka
 - matchningen av arbetskraftsreserv mot lediga jobb måste öka,
 - nya moderna lärlingsutbildningar skall startas i samarbete med bl a Flextronics, IKEA och fordonsbranschen,
 - utred möjligheterna att i samarbete med näringslivet starta en designhögskola i Söderort
- Utveckla storstadspolitiken med lokal och regional profil
 - ökad samverkan med grannkommunerna i storstadssatsningen och ökat ekonomiskt utrymme till storstadsarbetet i Söderort för år 2002 med fokus på tillväxt,
 - utvecklad samverkan mellan företagsområden och stadsdelar, bl a med stöd av bemanningsföretag,
 - Stockholm matchning utvecklas för hela Söderort.
- Samverkan med högskola och universitet skall öka
 - forskarinriktade gymnasieutbildningar startar vid Brännkyrka och Kärrtorps gymnasieskolor,
 - eleverna i gymnasieskolan skall erbjudas möjlighet läsa högskolekurser.
- Andelen gymnasieelever som går vidare till högre studier skall öka
 - grundskoleelever skall erbjudas möjlighet läsa gymnasiekurser,
 - forskarstuderande från högskolan skall verka som positiva förebilder på grundskolan.
- Fortsatt utveckling av skolans kvalitet
 - utveckla instrument för att mäta elevernas kunskapsutveckling, sk ”value added”.
- Profilera grundskolorna
 - arbetsgrupp skall tillsättas med uppgift att hitta intressenter för profilering.
- Prioritera arbetet med barns språkutveckling inom förskolan
 - starta fler språkförskolor för en god språkutveckling och integration.

Integration

Alla företagare, oavsett bakgrund, är beroende av goda förutsättningar för att starta, lokalisera och driva företag. Viktiga förutsättningar för ett gott företagsklimat rör frågor om transporter, service, utbildning, IT och livsmiljö. Den viktigaste insatsen för att stimulera eget företagande för invandrare är därför att skapa ett gott företagsklimat generellt sett i staden.

Ekonomisk stimulans för att lämna bidragsberoende, enklare regler för att starta och driva företag, individuellt anpassade lärlings- och praktikplatser samt en arbetsmarknad som inte stänger människor ute är exempel på vad som skapar förutsättningar för jobb och företagande. Staden måste aktivt påverka statliga myndigheter, arbetsförmedlingar och länsarbetsnämnd i denna riktning. Alla måste tillåtas att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Inom ramen för storstadsarbetet skall samverkan mellan stadsdelsförvaltningarna, arbetsförmedlingen och näringslivet utvecklas ännu mer. Bland de mest angelägna uppgifterna är åtgärder som stärker matchning av arbetskraftsreserven mot de lediga jobben. Här kommer erfarenheterna av projektet Kista matchning att användas i ett "Stockholm matchning" i stadens södra stadsdelar. Samtliga stadsdelar i söderort beräknas få tillgång till modellen genom utbildning/erfarenhetsspridning. Dessa insatser väntas ge positiva effekter för såväl stadsdelar som näringslivet på Söderorts gemensamma arbetsmarknad.

Erfarenheterna från det framgångsrika arbetet i Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning inom näringslivscentret Lunda Nova, bör vad det gäller nyföretagande, kunna ge inspiration till arbetet i Söderort.

Enligt studier gjorda för Regeringens storstadssatsning påverkas möjligheten att minska segregationen i utsatta stadsdelar starkt av den ekonomiska tillväxten samt möjligheten att öka utbildningsnivån generellt. Kunskap och lärande är en av de viktigaste grunderna för ekonomisk tillväxt. Ökad individuell kunskap betyder att företagen kan hitta kompetent arbetskraft och utvecklas. En arbetsmarknad där företagets och individernas behov möts leder till integration. NUTEK som på Storstadssatsningens uppdrag utvärderat de lokala utvecklingsavtalen som har stadsdelar som fokus, anser att dessa områden är för små.

Stockholms stad kommer för år 2002 att erhålla kompletterande medel till storstadssatsningen. För Söderorts del innebär detta en förstärkning som kan möjliggöra ytterligare insatser i form av t ex lokala/regionala partnerskap mellan offentlig verksamhet, civilsamhälle och näringsliv.

Utbildning

Det finns en stark koppling mellan kvalitet i skolorna och hur föräldrar väljer att bosätta sig. Redo-visningen av skolornas kvalitet skall ytterligare förbättras, bl a genom att utveckla metoder för att mäta skolornas bidrag till elevernas kunskapsutveckling, sk "value added". I det sammanhanget bör marknadsföringen av skolorna också förbättras.

Barns förmåga att uttrycka sig i olika former skall uppmuntras och utvecklas, språkutvecklingen skall aktivt stödjas. En medveten språkträning i förskolan är en god grund för fortsatt språkutveckling och integration. Förskolan skall prioritera arbetet med barns språkutveckling. Det måste finnas en helhetssyn på kunskap och lärande från förskola till gymnasieskola, samarbetet mellan förskolan och grundskolan skall fördjupas.

För att öka grundskolornas möjlighet till profilering skall en arbetsgrupp tillsättas med uppgift att hitta intressenter för profilering. Målsättningen för detta arbete skall vara att varje skolenhet skall utveckla en profil/verksamhetside som dels tydliggör vad man erbjuder, dels samlar skolan kring denna profil/verksamhetside.

Förutom ma/no-klasser bör det utvecklas skolor med andra särskilda ämnesinriktningar som moderna språk eller samhällsorienterande ämnen.

Samarbetet mellan grundskolan och gymnasieskolan skall utvecklas. Den verksamhet som Farsta gymnasium i samarbete med IT-centrum inlett där grundskoleelever erbjuds möjlighet att läsa gymnasiekurser skall utvecklas till att omfatta fler elever i grundskolan.

Den sk Norrlandsmodellen skall prövas. Detta innebär att elever från grundskolan som alternativ till den praktiska arbetslivsorienteringen istället genomför praktik på gymnasieskolan. Genom detta kan antalet felval till gymnasieskolan reduceras.

Elever från gymnasieskolan skall verka som positiva förebilder i de senare årskurserna på grundskolan genom att berätta om sin gymnasieutbildning och vilka krav den ställer.

Stadsdelarna skall erbjuda ungdomar som är obehöriga till gymnasiet en kompletterande utbildning. I denna skall det ingå studie- och yrkesvägledning med studiebesök på gymnasieskolan.

Stadens gymnasieskolor befinner sig i en stark utvecklingsprocess där ökad självständighet och tydlig profilering är utmärkande drag. Viktiga delar i gymnasieskolornas utveckling är samverkan med näringslivet och med universitet och högskolor. Inom ramen för bl a Söderortsprojektet utvecklas en ny modern lärlingsutbildning i samarbete med näringslivet. Exempel på detta är samarbetet mellan S:t Eriks gymnasium och Birka Service inom elområdet, mellan Skärholmens gymnasium och Flextronics inom elektronikområdet, mellan Enskede Gårds gymnasium och inom livsmedels-/fordonsområdet och mellan Skärholmens gymnasium och IKEA inom handels- och administrationsområdet.

Vid överläggningar med representanter för Södertörns högskola framträder en god överensstämmelse mellan högskolans handlingsprogram och Söderortsprojektets intentioner. För att öka rekryteringen till högskolan skall högskolestuderande fungera som positiva förebilder för grund- och gymnasieskoleelever från studieovana miljöer, elever kan beredas tillfälle att laborera på högskolan, forskarinriktad gymnasieutbildning i samarbete med högskolan, högskolans medverkan vid bedömning av gymnasieelevernas projektarbeten.

En viktig länk mellan högskolan och gymnasieskolan kommer att utgöras av stadens pedagogiska utvecklingscentra.

Kärrtorps gymnasium har tillsammans med Stockholms universitet startat ett samarbete med syfte att utveckla samarbetsformer för att bl a öka intresset för högskolestudier hos eleverna. På sikt utvidgas detta till fler gymnasieskolor.

Brännkyrka gymnasium planerar forskarinriktade utbildningar inom det samhällsvetenskapliga/ beteendevetenskapliga området.

Skärholmens gymnasium bildar tillsammans med några centrumbyggnader ett gemensamt torg. Kring detta koncentreras verksamheter för utbildning och konstupplevelser. Bibliotek med svenska barnboksakademien ligger intill detta torg, liksom kulturskolan som har lokaler för teater- och bildverksamhet. Gymnasiet utvecklas med ytterligare en inriktning på estetiskt program och samverkar med Stockholms Parkteater som om möjligt ska beredas lokaler för sin verksamhet här.

Stockholms musikpedagogiska Institut (SMI) har för avsikt att expandera sin verksamhet och är intresserade av en förläggning kring detta torg. SMI utbildar musikpedagoger och kommer att ha ca 300 elever.

Infrastruktur

- Förstärk den spårbundna trafiken, särskilt i tvärled.

Studera:

- tvärspårväg Älvsjö-Fruängen-Skärholmen-Kungens Kurva-Flemingsberg,
- tvärspårvägskoppling Liljeholmen-Älvsjö,
- hopkoppling av tbanelinjerna mellan Rågsved-Hökarängen-Skarpnäck och tbanan i Hagsätra med Älvsjö,
- pendeltågstation mellan Älvsjö-Farsta.
- I avvaktan på ny spårbunden trafik måste stombusslinjer enligt förslagen i RUFS¹ tillskapas
- Förbättra vägförbindelserna, särskilt i tvärled mellan Nynäsvägen och E4:an.

Studera:

- förbättringar av Örbyleden och Magelungsvägen,
- Högdalslänken,
- Älvsjövägen i tunnel,
- förbättringar av Huddingevägen.
- Medverka aktivt vid planeringen av Förbifart Stockholm
 - Stockholm och Huddinge följer och lämnar lösningsförslag till Vägverket.
- Regionaltågen ska stanna i Älvsjö så att direktförbindelse till Arlanda erhålls
 - Stockholm agerar inom projektet Europakorridoren och i andra sammanhang tillsammans med näringslivet för detta mål.
- Öka tydligheten i det kollektiva trafiknätet
 - låt stombusslinjernas linjesträckning framgå på kartor lika tydligt som den spårbundna trafiken.
- Omläggning av Skärholmsvägen
 - skapar nya förutsättningar för såväl bostäder som verksamheter.

Tillgängligheten är bra för de flesta delarna av Söderort i nuläget. De största bristerna ligger i kvaliteten hos tvärkommunikationerna samt i de områden som ligger längst söderut och inte har snabbare kollektivtrafik som pendeltåg. I utställningsförslaget av RUFS har ett ”markreservat för kollektivtrafik” lagts ut från Älvsjö via Fruängen-Skärholmen-Kungens kurva-Masmo till Flemingsberg.

Genom de planerade utbyggnaderna av kollektivtrafiksystemet – fortsättningen av snabbspårvägen mot Hammarby sjöstad och Slussen samt norrut från Alvik, utbyggnaden av ökad järnvägskapacitet genom innerstaden, ny pendeltågsstation i Årstaberg samt nya stomlinjer för bussarna – kommer kollektivtillgängligheten i Söderort att på sikt ytterligare öka betydligt.

Under de närmaste åren kommer Södra länken att färdigställas samt Nyboda trafikplats på E4/E20 att byggas om. Trots detta beräknas tillgängligheten med bil under högtrafiktid år 2015 inte att bli bättre utan snarare något sämre, såväl för boende i Söderort till länets arbetsplatser som från boende i länet till Söderorts arbetsplatser. En mindre andel av såväl arbetsplatser som boende beräknas nämligen då att finnas i den närbelägna centrala delen av länet samtidigt som trängseln ökar på vägnätet. Ett sätt att minska denna befärdade trängsel är att etablera fler arbetsplatser i Söderort, vilket skulle förändra trafikströmmarna.

Förbifart Stockholm och Österleden är exempel på vägutbyggnader som förbättrar framkomligheten. På sikt kan det också bli aktuellt att bygga bort de planskilda korsningarna på Huddingevägen samt att etablera en bättre yttre tvärförbindelse genom att bygga om Örbyleden och Magelungsvägen-Älvsjövägen och binda samman dessa vägar med en ny förbindelse, "Högdalslänken", i höjd med Högdalens industriområde. Nynäsvägen genom Gamla Enskede samt Älvsjövägen, åtminstone sträckan förbi Älvsjö centrum, blir förlagd i tunnel.

Tydligheten i trafikstrukturen behöver förbättras. Den som saknar lokal kännedom utgår oftast från den spårbundna trafiken eftersom den är tydlig. I avvaktan på investeringar i spårbunden trafik bör stombusslinjer som löser problemen med de dåliga tvärkommunikationerna skapas. Möjligheter att åtgärda de långa restiderna för de yttersta stadsdelarna behöver studeras.

1 Regional Utvecklingsplan 2001 för Stockholmsregionen, utställningsförslag

Bostäder

- Öka utbudet av bostäder
 - bygg 18 000 bostäder under de närmaste 10 åren,
 - initiera tävling för produktion av bostäder till överkomligt pris,
 - utred stor satsning på bostäder längs Magelungsvägen, Farsta Strand samt Larsboda, Sättra, Bredäng och Skärholmen,
 - bygg studentbostäder i lägen med bra kommunikationer t ex Älvsjö,
 - ordna bostadsutställning i miljonprogramsområde med kompletteringsbebyggelse och ombyggda bostäder,
 - friställ attraktiva lägen för bostäder genom omläggning av vägar, nedgrävning av kraftledningar och överdäckningar,
 - bygg både exklusiva och standardbostäder.
- Öka andelen lågskalig bebyggelse
 - skapa fler varianter av bostadstyper,

- dra nytta av Söderorts naturkvaliteter i bostadsbyggandet.

Bostadsbristen är stor i hela regionen vilket leder till nackdelar för regionens invånare och för dess näringsliv. Många hushåll kan inte få den bostad de efterfrågar, särskilt studenter och ungdomar i allmänhet är hårt drabbade. Bostäder är infrastruktur lika väl som vägar, kollektivtrafik samt tillgång till hamn och flygplats. Därför är det viktigt att kunna tillgodose bostadsbehovet annars förhindras tillväxten och därmed riskerar hushållen drabbas av både bostads- och arbetsbrist. Strategin att bygga så att efterfrågan på nya bostäder frigör äldre billigare bostäder räcker inte eftersom nyproduktionen är så dyr. Omsättningen blir därför lägre än den kunde varit. Många av de nya lägenheterna går till direktinflyttade vilket sannolikt är bra för näringslivets möjlighet att rekrytera inom vissa sektorer men negativt för bildande av vakanskedjor och därför räcker de ledigblivna lägenheterna inte till den befolkningstillväxt vi har. Det finns dessutom branscher som servicesektorn och varuförsörjningen som har stor personalbrist, där löneläget inte är så högt. Bostadsförsörjningsstrategin måste därför utökas med att ta fram lägenheter även för ungdomar och andra hushåll med genomsnittliga eller lägre inkomster.

För att ta fram bostäder till överkomliga priser föreslås därför att en tävling utlyses med uppgift att ta fram bostäder med överkomliga priser. Stadens insats kan vara att med markanvisningsavtal och planens innehåll medverka till att det inom ett byggprojekt kan rymmas bostäder med olika prisnivåer samtidigt som projektet ger rimlig avkastning för byggherren. Andelen marknära bostäder är låg i Söderort och behöver öka för att bostadsutbudets bredd ska kunna vända sig till hela stadens befolkning. Det behövs tillskott både av exklusiva bostäder och vanliga bostäder i Söderort. Genom att studera förutsättningen för bostadsbebyggelse över större geografiska områden som stråket Älvsjö-Högdalen-Farsta Strand-Larsboda och Sättra, Bredäng samt Skärholmen, kan utrymme ges för mer blandad bebyggelse. Här ges också möjligheter till bostadsbebyggelse i naturnära lägen. Ett sådant angreppssätt bör ge större möjligheter till boendekarriär inom det område man växt upp i, vilket efterlystes i medborgardialogen. Genom nedgrävning av kraftledningar, överdäckning och tunnelbyggen ges nya förutsättningar för att skapa fler bostäder i attraktiva lägen i anslutning till Söderorts bostadsproduktionen bör en satsning på bostadsutställning göras i något miljonprograms-område för att föra fram de kvaliteter som finns där, men som ofta kommer i skymundan.

Handel

- Förstärk servicestrukturen
 - insatser för de små centrumens överlevnad analyseras tillsammans med intressenterna,
 - samverkansprojekt startas i små stadsdelscentrum för bevarande och utveckling av närservicen.
- Utred förutsättningar för externhandel och outlet.

- EU-projekt med syfte att utveckla och förbättra Rågsveds Centrum pågår i svensk Handels regi.

Bostadscentrums attraktionskraft påverkar stadsdelens status och trivsel. Därför är det viktigt att försöka bryta den nedåtgående trenden i många mindre centrum.

Stadens möjligheter att påverka marknadssituationen för de små centrumanläggningarna är begränsade. Staden kan däremot ta initiativ till att alla aktörer och intressenter kring ett centrum samordnar sina aktiviteter och aktivt skapar förutsättningar för utveckling. Att vända den negativa trenden kräver ett nära samarbete mellan fastighetsägarna, butikerna och stadens förvaltningar. Även Svensk Handel har uttryckt intresse att delta i samarbetet.

Intressentgrupper bildas för några småcentrum som har olika förutsättningar och karaktär. Syftet är att pröva om det med samordnade insatser är möjligt att vända den negativa trenden och förbättra närservicen för de boende.

Bland närliggande åtgärder ingår bättre tillgänglighet och utökad parkering, ny skyltning och vägvisning, ny belysning, effektivare lokaler och bättre butiksskytning.

Samtidigt ses butiks- och servicestrukturen i respektive centrum över helt förutsättningslöst för att hitta en ny och mer marknadsmässig sammansättning. Den nya profilen kan innebära allt ifrån nischning och specialisering till breddning av varu- och tjänsteutbudet. I stället för att näraliggande centrum konkurrerar om samma kunder kanske de i stället kan komplettera varandra genom att profilera sig på olika specialiteter. I andra centrum kan det i stället vara lämpligt med ett "lanthandelskoncept" där utbudet breddas med fler varor och tjänster, exempelvis receptfria hälsovårdsprodukter och post- och banktjänster.

Den externa handeln söder om stadskärnan är idag lokaliserad utanför stadens gränser. Dagligvaruhandeln är en av de branscher som utvecklas mot större och större enheter och det vore olyckligt om etableringar endast sker utanför stadsgränsen. Därför bör enstaka stormarknadsetablering och sk outlet provas.

Kultur och fritid

- Värna de gröna kvaliteterna
 - naturreservat på gång i Flatenområdet och inom stadens mark i Nacka,
 - utveckla rekreatiomsområdet vid Magelungsvägen (Högdalstoppen, Fagersjöskogen och Rågsveds friområde m m) och längs Mälaren vid Sättra/Bredäng,
 - ökad marknadsföring av naturområden.
- Öka kulturutbudet
 - parkteatern kan bli permanentteater i Skärholmen C,
 - vid översyn av centrum bevakas kulturens viktiga roll som mötesplats,
 - utveckla kulturella centrum i Farsta och Högdalen.
- Satsa på integrationsfaktorn inom idrotten
 - nybyggnad och ombyggnad av idrottshallar, bl a Rågsved,
 - upprustning av idrottsplatser bl a Farsta, Hagsättra och Vårberg,
 - ridanläggning i Sättra,

- utred möjligheterna att utveckla friidrottsanläggningen i Sättra.

Söderort har många fina naturområden t ex Fagersjöskogen, Sätterskogen, Högdalstoppen som erbjuder rekreation. I visionen föreslås bebyggelse av bostäder och arbetsplatser inom de geografiska områdena Älvsjö-Farsta och Skärholmen/Kungens Kurva. Därför är det viktigt att samtidigt inom dessa områden förstärka och utveckla rekreationsområdena.

All kulturverksamhet som staden bedriver eller stödjer är till för alla stockholmare. Ett kulturliv med mångfald är ett effektivt instrument mot intolerans och fördomar. Det är viktigt vid utveckling av centrum i stadsdelen att förutsättningar skapas för en mötesplats för alla åldrar med bibliotek, teater, biograf m m. I vissa fall kan dessa samordnas och kulturförvaltningen kan tillsammans med stadsdelsförvaltningen, fria kulturgrupper och föreningar bilda lokala kulturcentra för barn och ungdom. Möjligheterna för en sådan samverkan ses idag över i Farsta och Högdalens centrum.

Kulturförvaltningen önskar utreda förutsättningarna för att lokalisera bibliotek till Liljeholmens centrum. Stockholms Parkteater växer ur sina lokaler i Sättra och planerar att flytta till Skärholmen.

Idrottsverksamheten i Söderort har idag brist på tider för aktiviteter inomhus. Fler inomhushallar planeras samt upprustning av idrottsplatser. Framtida bostadsbyggande i yttre delarna av Söderort ställer ytterligare krav på att öka antalet idrottsanläggningar.

Samverkan med grannkommunerna

- Öka samverkan för bästa möjliga regionala nytta.
 - klargör de regionalt optimala förutsättningarna för Skrubbaområdet,
 - fastställ villkoren för naturreservatsbildning inom stadens mark i Nacka,
 - utveckla samverkan i Skärholmen-Kungens Kurvaområdet,
 - gör de goda kvaliteterna för rörligt friluftsliv t ex i Nacka, Tyresö och Haninge mer kända,
 - utveckla Storstadssatsningen mot en mer regional strategi.

Invånare och näringsliv ser inga administrativa gränser. De väljer bostadsplats eller etablering av sitt företag utifrån platsens förutsättningar, inte vilken kommun den ligger i. Därför är en fungerande regional samverkan mellan grannkommunerna över de administrativa gränserna väsentlig för en optimal regional utveckling. Inom Södertörn samarbetar alla kommunerna, företag och högskolor i Södertörns Utvecklingscentrum. I Södertörns Rådslag samlas årligen intressenterna för att diskutera gemensamma frågor i syfte att skapa en samsyn i viktiga utvecklingsfrågor.

Även i Söderortsprojektet har kontakterna med Södertörnskommunerna varit viktiga och tillsammans har redan nu tre mellankommunala frågor identifierats kring vilka samverkan bör fördjupas. Det är utveckling av Nacka friluftsområde, Skrubbaträngeln samt Skärholmen Kungens Kurva-området.

Stockholms omgivning är kända för sina gröna strukturer de sk Gröna kilarna. Vid kontakter med våra grannkommuner i söder har frågan uppkommit om intresse av att

ytterligare utveckla grönområdena till att bli mer känt och attraktivt för det rörliga friluftslivet. Konkret har stråket med början i Björkhagen och som sträcker sig via Nackareservatet vidare till Tyrestaskogens nationalpark med omgivande naturreservat, diskuterats. Berörda kommuner förutom Stockholm är Nacka, Tyresö samt Haninge. Stockholm vill inbjuda till diskussioner med berörda kommuner om samverkan i ett programarbete i syfte att ytterligare stärka attraktionskraften för denna gröna kil.

Skrubbatriangeln ligger på gränsen mellan Tyresö och Stockholm och är delvis oexploaterad. Den del som inte är detaljplanlagd är angivet som verksamhetsområde i översiktsplanen. I samråd med Tyresö bör en diskussion om Skrubbas framtida utveckling initieras.

Stockholm och Huddinge har initierat ett arbete med att ta fram en gemensam strategi för utvecklingen i Skärholmens C och Kungens Kurva. Strategin innebär en gemensam syn på den framtida markanvändningen i området och skall vara anpassningsbar till hur marknadsförutsättningarna förändras samt till vilka trafikinvesteringar som genomförs i området. Vidare omfattar strategin samverkan gällande t ex skolresurser, näringslivsfrågor m.m.

Arbetet inom Storstadssatsningen som omfattar flera stadsdelar i flera kommuner söder om Stockholm bör utvecklas så att fokus på en regional strategi ökar.

Geografiska utvecklingsområden

Norra Söderort – Telefonplan till Globen

- Området utvecklas mot en tätare stadsmiljö samtidigt som rekreationsområdena förstärks
 - byggande av Södra länken,
 - nedgrävning av kraftledning,
 - utveckling av kultur- och nöjesliv,
 - omvandling av Årstafältet till park.

Stadsdelar som Liljeholmen-Årstadal och Globen är på väg att utvecklas så att den mångfald som karakteriserar innerstaden även finns här i ytterstaden. Årsta som ligger mellan dessa knutpunkter får också helt nya förutsättningar genom att Södra länken både frigör mark för bebyggelse och höjer kvaliteten på rekreationsområdena intill när bullernivåerna minskar. Det betyder tillsammans med planerna på att omvandla Årstafältet till en mångfunktionell park att även tillgången på bra miljöer för friluftslivet ökar. En nedgrävning av kraftledningen mellan Globen och Liljeholmen kan innebära att många nya lägenheter kan byggas där. Förändringarna vid Telefonplan och angränsande kvarter med tillskapande av både fler arbetsplatser och fler bostäder skapar nya förutsättningar för ett bredare serviceunderlag. Utvecklingen i denna del av Söderort ger förutsättningar för ett större service-, kultur- och nöjesutbud. Ett steg i den riktningen är utbyggnaden av Liljeholmstorget med förbättrad detaljhandel och den biosalong som planeras vid Liljeholmstorget samt konsthallarna, Färgfabriken och

long som planeras vid Liljeholmstorget samt konsthallarna, Färgfabriken och Skulpturens hus i Vinterviksparken.

Västberga Företagsområde lyfts fram av många som ett intressant utvecklingsområde. En översyn av området som syftar till en förtätning av nuvarande verksamhet kommer att genomföras. Vad gäller Slakthusområdet och Årsta Partihandelsområde utreder näringslivskontoret behov av mark och lokaler i ett längre tidsperspektiv. Utredningen analyserar regionens befolkningstillväxt vilka lokalisering-alternativ som är lämpliga med hänsyn till partihandelns logistikkrav, transportarbete, leveranssäkerhet, godsmängder, miljö m m.

Det pågår också en översyn av transportintensiva varuförsörjande företags framtida behov av mark och lokaler i staden och regionen. Vidare genomför stadsbyggnadskontoret en studie av förutsättningarna för förtätning av Globenområdet med omgivning.

Skärholmen (och Kungens Kurva)

- Skärholmen och Kungens Kurva utvecklas till en stadskärna i sydväst
 - skapa en gemensam arena för samverkan mellan kommunerna, staten, landstinget samt partnerskap med privata aktörer,
 - studera förutsättningar för att bygga ihop Skärholmen-Kungens Kurva,
 - förbättra kollektivtrafiken. Studier av en spårbunden tvärbana inleds.
- Integrationen ökar och bidragsberoende minskar
 - utöka samarbetet över kommungränserna i sociala frågor,
 - genomför samarbete med näringslivet kring lärlingsutbildningar.
- Kulturutbudet ökar
 - Utbildningar inom teater, bild, dans och musik etableras,
 - parkteatern etableras som permanentteater i Skärholmen C.
- Fler och varierade bostadstyper skapas
 - omläggning av Skärholmsvägen skapar förutsättningar för nya bostäder,
 - förutsättningar för komplettering med naturnära bebyggelse utreds,
 - student- och ungdomsbostäder skapas i f d servicehus samt i Gula huset i Skärholmens centrum.

Området har ett strategiskt läge vid E4:an och kommer på sikt att få en ännu mer strategiskt betydelse. Idag ligger området utefter en europaväg. I framtiden när Förbifart Stockholm är byggd kommer området ligga vid en betydelsefull knutpunkt. Skärholmen-Kungens Kurva är en av norra Europas största handelsplatser. Med Förbifart Stockholm och i takt med Mälardalens ökande koppling till Stockholm kommer sannolikt områdets betydelse att ytterligare förstärkas. Det finns dock flera utmaningar att hantera när det gäller områdets möjlighet att utvecklas till en regional kärna. En av områdets viktigaste förutsättningar, E4:an, är samtidigt en starkt splittrande faktor som grovt sett delar upp området i en del med volymhandel och kontor på ena sidan och del med ett traditionellt shoppingcenter och bostäder på andra sidan. En annan svårighet är att området delas av en kommungräns.

Området kan betraktas som en stadskärna i sydvästområdet och bör marknadsföras i regionen som en plats, inte två skilda platser. Samverkan mellan områdena bör öka samtidigt som varje delområde profilerar sig. Ett sådant förhållningssätt innebär att tillgängligheten mellan områdena bör öka. Kommun-ledningarna i Stockholm och Huddinge har gemensamt diskuterat att ta fram en strategi för utveckling av ett område från Bredängs trafikplats i norr till Vårby Gård i söder samt från Mälaren i väster till Segeltorp och Kungens Kurva i öster. Ett viktigt inslag i strategin blir att skapa en gemensam arena för samverkan mellan kommunerna men också stat och landsting samt att skapa ett partnerskap med privata aktörer.

I den gemensamma strategin ligger ett förslag att studera hur förbindelsema mellan Skärholmen och Kungens Kurva kan förbättras bl a föreslås att en överdäckning av E4:an studeras. En sådan studie bör utgå ifrån att man på sikt bygger ihop området mellan Skärholmens C och IKEA. En bro förutsätter i princip att den kan landa ganska nära den västra vägbanken. Då skulle bebyggelsen i Skärholmens centrum behöva växa österut för att bron skall bli så kort som möjligt och angöra direkt mot en ny byggnad. Ett förslag är att arbeta för att högskoleverksamhet och statliga verk etablerar sig mellan IKEA och Skärholmens C. En designhögskola i Söderort har diskuterats tillsammans med IKEA.

Kollektivtrafiken till Kungens Kurva är bristfällig och otydlig. Bättre skyltning behövs med allmänt kända destinationer vid bussterminalen i Skärholmen. Restiden med tunnelbana mellan Skärholmen och City är lång och alternativ saknas. Förbättrade resmöjligheter på tvären har en regional betydelse för såväl bostads- som arbetsmarknad och näringsliv. Platsens strategiska läge förstärks av Förbifart Stockholm men kollektivtrafiken behöver också utökas för att förstärka näringslivets intresse för etablering av mer än handel. Nuvarande samarbete med näringslivet ska intensifieras som diskuteras i RUFSS behöver studeras tillsammans med Förbifart Stockholm eftersom lösningarna påverkar varandra. För närvarande pågår en upphandling av trafikonsulter för en spårutredning där sträckan Älvsjö-Fruängen-Skärholmen-Kungens Kurva-Masmo-Flemingsberg avses studeras översiktligt med en fördjupning i snittet Skärholmen-Kungens Kurva. I utställningsförslaget till regional utvecklingsplan RUFSS redovisas tvärbanan som ett kollektivtrafikreservat. Det mellankommunala samarbetet i arbetsmarknads- utbildningsfrågor ska utökas så att resurserna utnyttjas på bästa sätt. Samarbetet med näringslivet och arbetsförmedlingen avseende matchning av arbetskraftsreserven och de lediga jobben skall utvecklas. I Skärholmens gymnasium planerar Stockholms Parkteater att etablera en treårig teaterutbildning inom ramen för det estetiska programmet. Högskolan Stockholms Musikpedagogiska Institut, SMI, som avser att bredda nuvarande verksamhet och skapa en ny lärarutbildning på estetisk grund är intresserad av att lokalisera den nya verksamheten till Skärholmens centrum.

Parkteatern som behöver nya lokaler skulle kunna beredas plats för en permanentteater i en byggnad i Skärholmens centrum tillsammans med SMI. Biografen Vågen i Skärholmens centrum återinvigs. Sammantaget kan den återinvigda biografen tillsammans med de olika teater- och musikutbildningarna som etableras

mans med de olika teater- och musikutbildningarna som etableras innebär det att torget kring gymnasiet kan utvecklas till ett kulturtorg.

Nya moderna lärlingsutbildningar startas i samarbete med Flextronics, IKEA och fordonsbranschen och utveckling av handelsprogrammet diskuteras med IKEA.

I samband med att ett program för en övergripande strategi för utveckling av området kommer också förutsättningarna för bostadsbebyggelse att studeras, bl a i naturnära lägen. Genom omläggning av vägar och nedgrävning av kraftledningar frigörs mark lämplig för bostads- och arbetsplatsbebyggelse. Infrastruktursatsningarna samt överdäckning av E4 skapar goda förutsättningar för etablering av nya arbetsplatser. I samband med att ett program för en övergripande strategi för utveckling av området kommer också förutsättningarna för bostadsbebyggelse att studeras, bl a i naturnära lägen. Genom omläggning av vägar och nedgrävning av kraftledningar frigörs mark lämplig för bostads- och arbetsplatsbebyggelse. Infrastruktursatsningarna samt överdäckning av E4 skapar goda förutsättningar för etablering av nya arbetsplatser.

Stråket Älvsjö-Vantör-Farsta

- Utnyttja och förstärk kvaliteterna i detta stråk
 - komplettera med bostäder i naturnära läge,
 - utveckla Högdalstoppen som rekreationsområde,
 - förtäta Högdalens, Farsta och Älvsjö företagsområde med fler och mer varierade arbetsplatser.
- Förbättra tvärförbindelserna mellan Nynäsvägen och E4:an
 - översyn av Magelungsvägens sträckning samt analys av vägens regionala betydelse,
 - Älvsjövägen i tunnel på sikt.
- Ökad integrering
 - idrottshall i Rågsved.
- Variera och öka utbudet av bostäder
 - bygg blandat med flerbostadshus och småhus,
 - bygg naturnära med respekt för det rörliga friluftslivet.
- Öka serviceutbudet i Fagersjö
 - etablera bättre service till Fagersjöområdet.
- Utveckla Älvsjö C och mässområdet
 - satsa på IT, biotech, nöje, design och utbildning tillsammans med näringslivet och högskolan,
 - utnyttja och utveckla det goda kommunikationsläget till att öka antalet arbetsplatser.

Bristen på tvärförbindelser i Söderort har nämnts av många. Det skulle därför vara intressant att undersöka möjligheterna att utveckla området längs Magelungsvägen. Området innehåller befintliga knutpunkter och stationer i kollektivtrafiknätet som Älvsjö, Högdalen-Rågsved och Farsta/Farsta strand. Detta stråk har många kvaliteter. Här finns tillgång till goda bostadsmiljöer i omgivningar med tillgång till fin natur,

som sjön Magelungen, en spännande rekreativmiljö med Högdalstoppen och Fagersjö-skogen. Det finns redan många företag i området. De flesta stadsdelar längs sträckan har också ett bra serviceutbud. Samtidigt kan en kompletterings bebyggelse i tillräcklig omfattning motivera förbättringar av tvärkommunikationerna såväl med kollektivtrafik som för vägtrafiken. Det är alltså flera av de komponenter som skapar bra livsmiljöer som finns här. Det är kanske därför ett av de områden i Söderort som har störst utvecklingspotential.

Det är strategiskt att titta på hela sträckan i ett sammanhang. Då kan övergripande resonemang om olika typer av bostäder, arbetsplatser, service och kollektivtrafik, grönvärden samt olika investeringars betydelse i ett regionalt perspektiv behandlas på ett sammanhållet sätt.

Trots att hela sträckan bör studeras i ett sammanhang så är det lämpligt att bryta ner området i delprogram. Längs Magelungsvägen finns tre noder med särskilt goda förutsättningar för bostäder och arbetsplatser. Då dessa kan betraktas som funktionella enheter kan dessa med fördel utgöra programområden. Det är:

- Älvsjö C, industriområdet samt trafik- och mässområdet,
- Högdalen/Rågsved,
- Farsta Strand med Farsta företagsområde.

Dessa noder utgör knutpunkter för kommunikation. Förutsättningarna för spårbunden trafik utöver pendeltågslinjen, och var stationer/hållplatser är lämpliga kommer att utredas. En utveckling av Älvsjö industri och mässområde kan med fördel ske så att Hagsätra växer ihop med Älvsjö-Örby. I samarbete med näringslivet kan Älvsjömässan med omgivning, med sitt goda kommunikationsläge, utvecklas till ett centrum för IT, biotech, design och nöje. Läget bör också utnyttjas till att utöka antalet arbetsplatser. I triangeln mellan Högdalen, Rågsved och Fagersjö kan utmärkta lägen skapas för bostadsbebyggelse om Magelungsvägen rätas ut. Farsta Strand och Larsboda erbjuder också stora möjligheter till goda bostads-miljöer. Förutsättningarna för ny bebyggelse genom omläggning av Magelungsvägen behöver studeras vidare och vad vägen samt pendeltågstrafiken har för regional betydelse behöver analyseras.

I vissa områden längs Magelungsvägen finns stora naturvärden, som bidrar till områdets attraktivitet. I samband med byggande kommer särskild hänsyn att tas till ekologiska värden inom den. Tanken är också att göra området mer tillgängligt för det rörliga friluftslivet.

De tre arbetsplatsområdena längs vägen; Älvsjö, Högdalen och Farsta har olika karaktär. Vart och ett av områdena kommer att analyseras utifrån sina särskilda förutsättningar.

Förslagen till åtgärder omfattar inte egentliga Älvsjö eller Farsta centrum. Men en omfattande bebyggelse kommer att öka trafikstringen som redan med nuvarande bebyggelse kommer att ge allvarliga kapa-citetsproblem vid Älvsjövägen. Denna behöver därför förbättras och delar föreslås läggas i tunnel. Förbättring av tvärförbindelserna måste därför omfatta en lösning på hur trafiken som kommer från Magelungsvägen och skall till E4:an kan ledas dit på bästa sätt. Området ligger nära kommungränsen, vilket innebär att planeringen måste samordnas med Huddinge kommun.

Genomförande

I visionen finns en mängd idéer som kommer att påverka Söderorts utveckling i en positiv riktning. Ett genomförande förutsätter en kraftansamling av stadens olika förvaltningar och bolag. Det är viktigt att detta förvaltningsövergripande arbete sker i samarbete med övriga aktörer som näringsliv, institutioner, etc. En viktig framgångsfaktor för att genomföra visionen är att kunna skapa en positiv bild på olika sätt och detta kan endast göras tillsammans med andra aktörer.

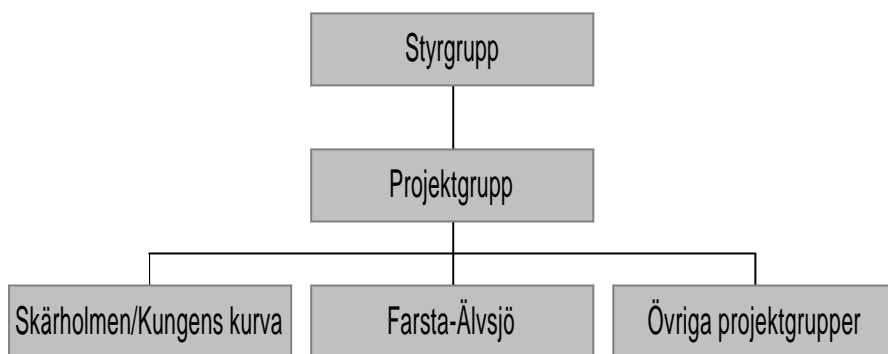
Mål och projektidéer som presenteras har olika "uppstartningstider" och genomförandetider, både kort och långsiktiga. Projektidéerna har i denna vision inte tidsbestämts eller kostnadsberäknats. Många idéer kan genomföras mycket snart medan andra behöver ekonomiska insatser av både staden, näringslivet eller andra aktörer och kräver därför en diskussion mellan parterna.

Staden fyller en viktig roll som koordinators, initiativtagare för att sätta igång denna en process, åtminstone initialt. Det är viktigt att redan nu slå fast förvaltningarnas ansvar för genomförandet men det är viktigt med en samordning i staden för det fortsatta arbetet. Därför bör en projektgrupp tillsättas med en projektledare från stadsledningskontoret, och en projektsamordnare (koordinator) från varje förvaltning. Gruppens uppdrag skulle vara att samordna arbetet inom de olika förvaltningarna samt ansvara för övergripande frågor mot företag, institutioner och förvaltningar.

Förutom styr- och projektgrupp föreslås att två projektgrupper tillsätts för två av de geografiska utvecklingsområdena. En för Älvsjö-Farsta och en för Skärholmen-Kungens kurva. Mot bakgrund av den stora aktiviteten bland olika aktörer och den omfattningen av nu pågående utvecklingsarbete inom olika förvaltningarna bedöms att en speciell projektgrupp inte behöver tillsättas för området Telefonplan-Liljeholmen-Globen. För övriga projekt föreslås att projektgrupper inrättas vid behov. Ansvaret för detta har respektive förvaltning.

Projektorganisation

Gatu- och fastighetsborgarrådet Sten Nordin samt stadsbyggnadsborgarrådet Mikael Söderlund har svarat för projektdirektiv i enlighet med kommunstyrelsens beslut från 4 april 2001 om att inrätta en arbets-grupp, för att utarbeta en utvecklingspolicy för Söderort.

Styrgrupp

Projektet har haft en bred sammansatt styrgrupp med förvaltningschefer eller chefstjänstemän från följande förvaltningar:

- stadsledningskontoret
- gatu- och fastighetskontoret
- integrationsförvaltningen
- näringslivskontoret
- stadsbyggnadskontoret
- utbildningsförvaltningen
- stadsdelsförvaltningarna i Liljeholmen, Enskede-Årsta, Skarpnäck, Hägersten, Älvsjö, Vantör, Farsta, Skärholmen.

Projektleddningsgrupp

Biträdande stadsdirektör Anette Holm, projektchef

Torsten Malmberg, stadsbyggnadskontoret, projektkoordinator

Kerstin Boberg, gatu- och fastighetskontoret

Johnny Ridemar, integrationsförvaltningen

Per-Olof Gustafsson, stadsledningskontoret

Björn Johansson, utbildningsförvaltningen

Karl Fritsche, näringslivskontoret

Peter Lundevall, stadsbyggnadskontoret, sekreterare

Därutöver har flera personer på olika förvaltningar deltagit i arbetet.

Förteckning över bilagor

Bilagorna finns på stadens hemsida

www.stockholm.se

Statistik om Söderort,

kan beställas av Bertil Gustafsson,
utrednings- och statistikkontoret, tel 675 50 33,
e-mail bertil.gustafsson@usk.stockholm.se

Näringslivet i Söderort,

kan beställas av Karl Fritsche,
näringslivskontoret, tel 508 28 2805,
e-mail karl.fritsche@snk.stockholm.se

**Söderort – jämfört med Inre staden,
Västerort och Hela staden,**

kan beställas av Christina Norrby,
utrednings- och statistikkontoret, tel 675 50 67,
e-mail christina.norrby@usk.stockholm.se

Söderorts bebyggelseutveckling,

kan beställas av Peter Lundevall,
stadsbyggnadskontoret, tel 508 272 92,
e-mail peter.lundevall@sbk.stockholm.se

"Partihandeln med livsmedel",

publiceras våren -02,
kan beställas av Mariann Jenefors,
näringslivskontoret, tel 508 28 2805,
e-mail mariann.jenefors@snk.stockholm.se